

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
HISTORICKÝ ÚSTAV**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**„JEN, KDE PEVNÉ VŮLE NENÍ, JEST NEDOSTATEK,
PROSTŘEDKY JSOU VŠEKDE.“**

**REALIZACE CHOVNÉHO PROGRAMU ROBERTA
HILDPRANDTA NA VELKOSTATKU BLATNÁ ZA PRVNÍ
REPUBLIKY**

Vedoucí práce: doc. PhDr. Josef Grulich, Ph.D.

Autor práce: Bc. Pavla Vovsová

Studijní obor: Historie navazující

Ročník: II

2012

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses. cz. Provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 4. května 2012

Pavla Vovsová

Ráda bych poděkovala všem, kteří mi pomohli při psaní diplomové práce. Především doc. PhDr. Josefu Grulichovi, Ph.D. za mnohé podnětné rady a připomínky, ale také za trpělivost při zpracování tématu diplomové práce.

Anotace

Diplomová práce se zaměřuje na analýzu chovného programu Roberta Hildprandta na velkostatku Blatná v období Československé republiky. Časový rozsah je ovlivněn charakterem pramenů, které obsahují informace z let 1922-1930, popřípadě 1907-1935. Mezi hlavní zdroje patří evidenční prameny, zejména plemenné knihy, zkoušky dojitosti, matriky telat nebo plemenné rejstříky, a dochovaná korespondence velkostatku. Na základě pramenů je charakterizován chov černostrakatého nížinného skotu, kontrola užitekosti a výsledky chovného programu. Vývoj chovného stáda na velkostatku Blatná je porovnán jak s obecnými pravidly chovu v období Československa, tak i s dalším vývinem odlišných plemen a jinými regiony. Na základě plemenných knih je také vypracován historicko-antropologický rozbor jmen a popisů jednotlivých zvířat.

Annotation

The thesis focuses on analysis of Robert Hildprandt's breeding program in Blatná estate in period of Czechoslovakia. The time range is influenced by the character of source-books that contains information from the years 1922-1930, eventually 1907-1935. The main sources include evidence resources, especially studbooks, milk yield tests, register of calves or breeding index and preserved correspondence of the estate. According to these sources is characterized the breeding of black-piabald lowland cattle, performance testing and results of breeding program. The evolution of the breeding herd in Blatná estate is compared with both general rules of breeding in Czechoslovak era and other development of different breeds and other regions. On the basis of studbooks, there is also elaborated historical-antropological analysis of names and descriptions of individual animals.

OBSAH

I.	ÚVOD.....	7
I. 1.	PRAMENNÁ ZÁKLADNA	9
I. 2.	LITERATURA	12
I. 3.	VELKOSTATEK BLATNÁ A HILDPRANDTOVÉ Z OTTENHAUSENU	26
II.	VÝVOJ ZEMĚDĚLSTVÍ V ČESKOSLOVENSKU.....	33
II. 1.	CHOV SKOTU	50
II. 2.	CHOV OSTATNÍCH HOSPODÁŘSKÝCH ZVÍŘAT	57
III.	ZÁKLADY CHOVU SKOTU	65
III. 1.	STÁTNÍ ZÁSAHY DO CHOVU SKOTU V ČESKOSLOVENSKU	66
III. 2.	PLEMENÁŘSKÁ PRÁCE V CHOVU SKOTU.....	79
III. 3.	ŠLECHTITELSKÝ PROGRAM NA VELKOSTATKU BLATNÁ	87
IV.	VÝSLEDKY CHOVNÉHO PROGRAMU NA VELKOSTATKU BLATNÁ.....	92
IV. 1.	KONTROLA MLÉČNÉ UŽITKOVOSTI	92
IV. 2.	KONTROLA MASNÉ UŽITKOVOSTI	117
V.	PŘÍSTUP KE SKOTU NA VELKOSTATKU BLATNÁ	127
V. 1.	JMÉNA SKOTU NA VELKOSTATKU BLATNÁ	128
V. 2.	ZOBRAZENÍ TĚLA SKOTU NA VELKOSTATKU BLATNÁ.....	132
VI.	ZÁVĚR	137
VII.	SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	145
VII. 1.	PRAMENY	145
VII. 2.	LITERATURA.....	147
VIII.	SEZNAM GRAFŮ V TEXTU	155
IX.	SEZNAM PŘÍLOH	157
IX. 1.	OBRAZOVÉ PŘÍLOHY	157
IX. 2.	TABULKY	158
IX. 3.	GRAFY	160
X.	PŘÍLOHY.....	161
X. 1.	OBRAZOVÉ PŘÍLOHY	161
X. 2.	TABULKY	215
X. 3.	GRAFY	263

I. Úvod

"Jen, kde pevné vůle není, jest nedostatek, prostředky jsou všekde." Tímto mottem byla uvedena první plemenná kniha z let 1922–1929 na velkostatku Blatná, kterou sestavil pro chov černostrakatého nížinného skotu majitel panství Robert Hildprandt. Způsob evidence, uplatnění kontroly mléčné i masné užitkovosti¹ a různorodost dochovaného písemného materiálu na tomto velkostatku jsou zcela ojedinělé. Další velkostatky také chovaly různé druhy hospodářských zvířat, vedly evidenci kusů, nebo praktikovaly kontroly užitkovosti, například schwarzenberské dvory Tochovice nebo Netolice-Libějovice. Na panství Blatná se dochovalo mnohem více pramenů k tomuto tématu v ucelenější řadě. V období první republiky byl chov skotu legislativně upraven. Zákony určovaly výběr obecných plemenných býků a stanovovaly plemena skotu pro jednotlivé oblasti státu.² Plemeno černostrakatého nížinného skotu nebylo uznané pro žádnou oblast republiky, dokonce se chov nedoporučoval kvůli náchylnosti zvířat k nemocem. Z tohoto důvodu držení zmíněného plemene na velkostatku Blatná je velmi specifickou záležitostí překračující ustálenou chovatelskou praxi. Chov Roberta Hildprandta byl předmětem zájmu prvorepublikových výzkumných ústavů plemenářství, jak o tom svědčí některé články v periodikách Československé akademie zemědělské. Tyto skutečnosti zásadně ovlivnily volbu tématu předkládané diplomové práce.

Předmětem výzkumu se stala realizace chovného programu na velkostatku Blatná v období první republiky. Chovný program představuje první fázi šlechtění plemene a jedná se o souhrn organizačních opatření, pomocí nichž je plánováno dosáhnout prostřednictvím řízené plemenitby zlepšení ekonomické úrovně chovu. V rámci uvedeného programu je především stanoven chovný cíl, který definuje soubor požadavků na vlastnosti příslušníků určitého plemene. Hlavní důraz je kladen na užitkovost, to je u skotu produkce mléka a masa. Robert Hildprandt sestavil pro chov

¹ Mléčná užitkovost znamená kontrolu množství nadojeného mléka a tučnosti za rok, masná užitkovost je kontrola růstu a váhových přírůstků za rok.

² Plemeno je populace zvířat téhož druhu a shodného původu s charakteristickými vlastnostmi a znaky, které přenáší na potomstvo, schopná se reprodukovat. Plemeno je uměle vytvořenou jednotkou pro potřeby zootechniky. Vzniklo kvůli velké variabilitě hospodářských zvířat v rámci druhu. Plemena hospodářských zvířat vznikla na základě cíleného výběru člověkem při reprodukci z primitivních divokých předků nebo plemen. Později vyšlechtěná plemena vznikla také kombinacím křížením již existujících plemen.

černostrakatého nížinného skotu chovný program s přesným chovným cílem v roce 1922.

Ústředním cílem této práce je především popsání a vysvětlení chovného programu, objasnění evidence jednotlivých kusů dobytka i realizace kontroly mléčné a masné užitkovosti. Zmíněný chovný program je porovnáván s jinými chovnými plány realizovanými v Československu. Výsledky kontroly užitkovosti se posuzují v rámci celostátních zkoušek vydávaných Československou akademií zemědělskou nebo periodikem České hospodářské zvířectvo.

Začátek výzkumu tvoří hlavně pochopení vývoje zemědělství a plemenářství v období první republiky. Dále se práce orientuje na popis a vysvětlení zásad plemenitby i chovného programu černostrakatého nížinného skotu, jež porovnává s jinými stanovenými chovnými plány. Základní fází výzkumu představuje především získání dat z pramenů. Dochované prameny jsou z více jak poloviny evidenčního charakteru, zkoušky dojivosti nebo evidence jednotlivých kusů skotu v plemenných knihách. Kromě nich se ve fondu velkostatku nachází i písemnosti, které vznikly na základě úředního styku s ministerstvem zemědělství nebo se zahraničím či mlékárnami. Analýza těchto dat a získání jednotlivých výsledků chovného programu a jejich komparace s jinými publikovanými výsledky užitkovosti z tohoto období představuje nejpodstatnější oblast výzkumu. Poslední část bádání reprezentuje rozbor opakovatelnosti jmen jednotlivých kusů dobytka, kdy je snaha nalézt určitá pravidla pro pojmenování zvířat. Vedle jmen je zkoumáno i zobrazení stavby těla a poznámky chovatele k některým zvířatům.

Během bádání o chovu skotu na velkostatku Blatná vyvstaly některé otázky. Jak mohl Robert Hildprandt chovat neuznané plemeno, proč si zvolil pro svůj chovný program černostrakatý nížinný skot, odkud jednotlivé kusy dobytka získal nebo jaké plemenné zásady uplatnil? Při zpracování číselných údajů se objevily následné dotazy. Byla evidence plemenných knih, dojivosti a váhových přírůstků dostatečná? Kopírovala zákonná nařízení o vedení plemenných knih? Poslední otázkou, však pro Roberta Hildprandta určitě nejdůležitější, se stala následující: bylo dosaženo během probíhajícího chovného programu chovného cíle, jenž byl stanoven na počátku kontroly užitkovosti?

Na základě této poslední otázky, lze vytvořit dvě počáteční hypotézy o úspěšnosti chovného programu na velkostatku Blatná. První představuje dosažení Hildprandtových chovných cílů, což by znamenalo, že jeho zásahy do plemenitby stáda byly správné.

Nákup chovných kusů dobytka se osvědčil a zavedení kontroly užitkovosti bylo dobrým nástrojem pro zkvalitnění chovu. Avšak může nastat i opačná situace, kdy Robert Hildprandt nedosáhl svých chovných cílů. V tomto případě vzniká zásadní otázka: kde se stala chyba? Zde se otevírá velké množství domněnek, co bylo v rámci chovného programu provedeno špatně. Byl zavedený chovný program správný, nebyly stanové cíle až příliš vysoké? Byly zvoleny správné zásady plemenitby? Byla všechna vymezená pravidla dodržena při realizaci programu?

Možností pochybení při uskutečnění chovného programu mohla být celá řada. Všeobecně problémy při chovech hospodářských zvířat lze rozdělit na tři hlavní faktory: lidský prvek, zvířecí složka a charakter chovného programu. Na velkostatku Blatná jsou jistá dvě data: začátek chovného programu černostrakatého nížinného skotu v roce 1922 a konec v roce 1930, odkdy chybí pravidelná evidence doживosti, nebo v roce 1935, ve kterém byl Robert Hildprandt definitivně zbaven správy. svým otcem Ferdinandem Hildprandtem. Konec chovného programu ovlivnila také hospodářská krize, jež měla za následek pronájem dvoru Škvořetice i Míreč. Z údajů vyplývá, že na realizaci chovného programu měl Robert pouze 8 let, respektive 13.

Diplomová práce se zaměřuje na interdisciplinární přístup k danému tématu, protože vychází jak z historických, tak zootechnických metod. Z oblasti historických přístupů využívá kvantitativní metody a historickou antropologii při bádání o pojmenování a nákresů zvířat. Výzkum je propojen z velké části se zootechnikou, která je zemědělským oborem zabývajícím se chovem zvířat. V rámci obecné zootechniky jsou nejčastěji použity informace o původu plemen, metodách plemenitby a ve sféře speciální zootechniky pak údaje o užitkovosti zvířat. Tato práce se jako první pokouší o zpracování tématu z plemenářské činnosti z pohledu historika.

I. 1. Pramenná základna

Hlavní stavební materiál pro historickou práci a také východisko k zodpovězení výše zmíněných otázek představuje pramenná základna daného tématu. Všechny potřebné prameny jsou uloženy ve fondu *Velkostatku Blatná*, který je spravován Státním oblastním archivem v Třeboni. Materiály pocházejí z časového období 1503–1948, přičemž pro tuto diplomovou práci byly využity především písemnosti z období dvacátých až třicátých let 20. století. Doplnující informace poskytl ještě

Rodinný archiv Hildprandtů z Ottenhausen, umístěný ve Státním oblastním archivu v Třeboni, a fond *Okresního úřadu v Blatné ze Státního okresního archivu Strakonice*.

Celkově lze použité prameny rozdělit do dvou hlavních skupin. První kategorii představují evidenční prameny týkající se chovu skotu a druhou pak dokumenty vzniklé z úředního styku velkostatku nebo články Roberta Hildprandta. Mezi prameny evidenční povahy lze zahrnout plemenné knihy, zkoušky dojivosti, dobytčí knihy, matriky telat, plemenné rejstříky, rodové rejstříky nebo inventáře dobytka.

Nejpodstatnější pramen z této skupiny představují plemenné knihy, kde jsou zapsány jednotlivé kusy dobytka. U každého zvířete je uvedeno plemenné číslo, jméno, rodokmen, tělesné rozměry, dojivost, potomstvo a někde se zde nachází i fotografie nebo kresba. Jedná se o základní záznamy evidující všechny kusy dobytka černostrakatého nížinného skotu na velkostatku Blatná. Další důležitý pramen představují zkoušky dojivosti, které byly vedeny zvlášť pro jednotlivé dvory velkostatku. Měření nadojeného mléka se uskutečňovalo vždy dvakrát do měsíce, během dne třikrát (ráno, v poledne, večer). Záznamy jsou velice přehledné a dojnice jsou zaznamenány podle plemenných čísel, ale i podle jmen. Zkoušky dojivosti představují hlavní pramen pro výpočet mléčné užitkovosti skotu na velkostatku Blatná. Jako pomocný pramen pro informace o stavech zvířat lze ještě použít dobytčí knihy, kde jsou ale registrovány všechny druhy dobytka, nejen skot.³

Na velkostatku Blatná byl kladen velký důraz na záznamy o narozených telatech a jejich vývoji. Z této činnosti vznikly matriky narozených telat, kde jsou chronologicky evidována všechna narozená telata. Lze se zde dočíst o rodičích, o místu narození, pohlaví, odstavení telete, jak bylo zpeněženo a nakonec se zde nachází i krátký popis, popřípadě nákres zvířete. Pro další vývoj telat a evidenci váhových přírůstků i rozměrů zvířete sloužily plemenné rejstříky, které existují pro obě pohlaví odděleně. Vedle plemenných rejstříků byly vedeny i rodové rejstříky, v nichž jsou zapsána opět jednotlivá zvířata a jejich váhové přírůstky. Tato podrobná evidence sloužila pro zjištění masné užitkovosti, která byla jedním z chovných cílů Roberta Hildprandta. Poslední použitý evidenční pramen představuje inventář dobytka, který poslouží pouze pro doplnění, protože jsou zde zaregistrována pouze vydání jednotlivých zvířat, to znamená prodej, úhyn, ponechání v chovu, ale nic o užitkovosti jednotlivých kusů.

³ Plemenné knihy v příloze č. 1,10 a evidence zkoušek dojivosti příloha č. 2.

Díky této evidenci se lze dozvědět vše o jednotlivých telatech, od jejich narození až po jejich poslední pobyt na velkostatku.⁴

Údaje všech evidenčních pramenů jsou navzájem propojeny. To znamená, že v plemenné knize se kryjí informace o porodech s daty o narozených telatech v matrice telat. Dále jsou uvedeny hodnoty nadojeného mléka, které jsou totožné se zkouškami dojivosti, a také se tu nacházejí informace o budoucnosti narozených telat, takže se záznamy shodují s inventářem dobytka. Kromě toho lze nalézt provázanost i v připouštění mezi samcem a samicí nebo v zapsaných předcích jednotlivých zvířat v plemenné knize. Shodnost údajů dokazuje, že evidence byla vedena velmi pečlivě a pokud někde chybí nějaký údaj, tak jej lze najít v jiném prameni. Každé zvíře i jeho výkon, to znamená mléčná nebo masná užitkovost, byl velmi dobře dohledatelný. Avšak do vedení evidence ve velké míře zasáhla hospodářská krize. Od roku 1930 chybí dva roky zkoušky dojivosti a také od této doby veškeré záznamy jsou chudší, až zcela mizí na konci správy Roberta Hildprandta roku 1935.

Do druhé skupiny pramenů, ze kterých čerpá tato diplomová práce, lze zařadit především dokumenty souhrnně označené v inventáři jako Chov dobytka všeobecně a Hildprandtova hospodářská správa nebo Literární práce. Jedná se o velmi různorodý materiál psaný v češtině i v němčině. Lze zde nalézt korespondenci, záznamy o kontrole užitkovosti, různá povolení od úřadů, rodokmeny plemeníků,⁵ oběžníky, nařízení, stanovy velkostatku, články Roberta Hildprandta a v neposlední řadě i propagační materiál. Pro realizaci chovu měla hlavní význam korespondence se státními institucemi, od kterých musela být získána povolení k chovu černostrakatého nížinného skotu. Jednalo se o ministerstvo zemědělstvím ČSR, Okresní úřad v Blatné, Ústav mlékařský v Praze nebo o Zemědělskou jednotu Československé republiky v Praze. Další písemnosti pocházejí nejčastěji z obchodního styku s různými mlékárnami, jež byl důležitou součástí hospodaření velkostatku. Ve fondu se dochovaly smlouvy s Mlékárnou Dvořák z Plzně, Mléčným průmyslem v Praze či s Mlékařským a hospodářským družstvem v Blatné, nebo dokonce ocenění plemenného býka Roberta Hildprandta od výboru Hospodářské výstavy ve Strakoniciích. Dochované prameny byly evidovány velmi pečlivě, například ke každému přichozímu dopisu lze nalézt odeslanou odpověď a k tomuto vyjádření někdy koncept nebo opravy. Je možné také sledovat následnost dopisů i postupné řešení problémů správy dvora Blatná.

⁴ Matriky telat v příloze č. 5 a plemenný rejstřík příloha č. 6.

⁵ Rodokmen plemeníka příloha č. 8.

Rozmanitost pramenné základny této diplomové práce pomůže zobrazit vývoj chovu skotu na velkostatku Blatné co možná nejpodrobněji. Pro výzkum chovného programu a splnění chovného cíle, stanoveného Robertem Hildprandtem, nejvíce poslouží plemenné knihy, zkoušky doживosti a matriky telat s plemennými rejstříky. Údaje z těchto pramenů jsou základem jak pro výpočet masné i mléčné užitkovosti plemenného stáda černostrakatého nížinného skotu, tak pro studium jmen a kreseb jednotlivých zvířat. Vedle toho aktový materiál poslouží zejména pro pochopení způsobu hospodaření velkostatku Blatná a hlavně zobrazí vývoj nákupu plemeníků a s tím spojených administrativních i zákonných problémů.

I. 2. Literatura

Hospodářské dějiny zaujímají již velmi dlouho svébytné postavení na poli historických věd. Toto místo je dáno hlavně specifickými úkoly bádání, to znamená předmětem výzkumu, použitými vědeckými metodami a pracovními postupy. V širším pojetí mají hospodářské dějiny status interdisciplíny, jenž je spojena jak s ekonomikou, tak s vědou o společnosti. Interdisciplinaritu lze nalézt ve vzájemné spolupráci obou oborů, v paralelně probíhajícím procesu integrace a v kombinování metod.⁶ Hospodářské dějiny představují v rámci historické vědy jednu z dílčích historických vědních disciplín, která zkoumá základní tendence, faktory, vztahy a souvislosti hospodářského vývoje společnosti.

Hospodářství je definováno jako životně důležitý úsek tvůrčí činnosti určitého subjektu, například státu, organizace, nebo jednotlivce. Konkrétní náplň, rozsah a význam této ekonomické činnosti se mění podle toho, v jakých společensko-ekonomických poměrech se uskutečňují a jak velký zeměpisný prostor nebo kterou ekonomickou jednotku objímají. V této diplomové práci je důležité rozdělení národního hospodářství do tří, popřípadě čtyř, vnitřně spřízněných ekonomických sektorů. Tato strukturální analýza pochází od anglického ekonoma Colina Clarka a znamená, že národohospodářský komplex se dělí na primární, sekundární, terciární, popřípadě kvartérní sektor. Primární sektor reprezentuje zemědělství, lesnictví, rybolov nebo hornictví, sekundární především živnostenská

⁶ Zdeněk JINDRA – František. SVÁTEK – Jiří ŠTAIF, *Úvod do studia hospodářských a sociálních dějin*, Praha 1997, s. 50.

a průmyslová výroba, terciární pak obchod, dopravu či služby a nový kvartérní sektor zahrnuje vědu, výzkum, školní a zdravotní péči.⁷

Diplomová práce se zaměřuje na výzkum zemědělství, jež se nachází právě v primárním sektoru. Tyto dějiny patří k nejstarším a nejrozšířenějším speciálním disciplínám. Předmět bádání se obecně rozděluje na výzkum rostlinné a živočišné výroby, na právně-ústavní dějiny zemědělských soustav a řádů, na sociální dějiny venkovského lidu a v neposlední řadě také na agrární politiku státu. Výzkum této práce se blíže specializoval na dějiny chovu hospodářských zvířat, zvláště na chov skotu v období první republiky.

Počátky hospodářských dějin v českých zemích lze nalézt již v období osvícenství a průmyslové revoluce, kdy se o ně zajímali především topografové nebo statistici. Zmínky o hospodářství se objevují v topografii Jaroslava Schallera, Johanna Gottfrieda Sommera, Johanna Nepomuka Schwoye, Geogora Wolného či Reginalda Kneifela.⁸ Ze statistiků se tímto směrem orientoval zejména Josef Antonín Riegger, Karel Johann Kreutzberg nebo Norbert Georg Schnabel.⁹ Do práce historiků začaly hospodářské dějiny pronikat od poloviny 19. století, avšak stále toto téma bylo okrajové. Jedná se například o národní dějepisce Františka Palackého a Wácslawa Wladiwoje Tomka.¹⁰

Formujícím prvkem hospodářských dějin bylo zemědělství a tak zvaný selský stav. Průkopníkem výzkumu se stal profesor českých dějin Josef Kalousek, který sepsal řadu edic selských řádů a hospodářských instrukcí.¹¹ Dalším představitelem agrárních dějin byl Karel Václav Adámek¹² nebo na Moravě a ve Slezsku středoškolský učitel Vincenc Prasek, jenž vydával časopis *Selský archiv*.¹³ Zásluhy na rozvoji dějin hospodářství měl

⁷ Z. JINDRA – F. SVÁTEK – J. ŠTAIF, *Úvod*, s. 57.

⁸ Jaroslav SCHALLER, *Topografie des Königreichs Böhmen I-XVI*, Prag 1785-1790; Johanna Gottfrieda SOMMER, *Das Königreich Böhmen, statistisch-topographisch dargestellt I-XVI*, Prag 1833-1849; Johanna Nepomuk SCHWOY, *Topographie vom Markgrathum Mähren I-III*, Wien 1793-1794; Geogora WOLNY, *Die Markgrafschaft Mähren toographisch, statistisch und historisch geschildert I-VI*, Brünn 1835-1842; Reginald KNEIFEL, *Topographie des kaiserlichen königlichen Antheils von Schlesien I-III*, Brünn 1804-1806.

⁹ Josef Antonín RIEGGER, *Materialien zur alten und neuen Statistik von Böhmen I-XII*, Praha 1787-1794; Karel Johann KREUTZBERG, *Skizzirte Uebersicht des gegenwärtigen und der Leistungen von Böhmens Gewerbs- und Fabrikindustrie in ihren vorzüglichsten Zweigen*, Praha 1836; Týž, *Beiträge zur Würdigung der Industrie und Industriellen Oesterreichs*, Praha 1854; Norbert Georg SCHNABEL, *Statistik der landwirtschaftlichen Industrie Böhmens*, Praha 1846.

¹⁰ František PALACKÝ, *Dějiny národa českého I-IV*, Praha 1877; Wácslaw Wladiwoj TOMEK, *Děje království českého*, Praha 1898.

¹¹ Josef KALOUSEK, *Řády selské a instrukce hospodářské 1350-1626*, Archiv český 22, 1905.

¹² Karel Václav ADÁMEK, *České zemědělstvo*, Praha 1899; Týž, *Robota*, Praha 1898.

¹³ *Selský archiv*, časopis pro obecné i kulturní dějiny selského stavu hlavně moravského i slezského, Olomouc 1902–1923.

i Jaroslav Goll, který tímto směrem orientoval své žáky Josefa Pekaře a Josefa Šustu.¹⁴ Jejich knihy nebyly ještě považovány za hospodářské dějiny, ale lze je nazývat prvními dobrými pokusy, především publikace Josefa Pekaře *Knihy o Kosti* nebo *České katastry*.¹⁵ Nejvíce zdařilou práci vytvořil mladší žák Jaroslava Golla Kamil Krofta *Dějiny selského stavu*.¹⁶ Nezanedbatelný přínos měla také tvorba české národohospodářské školy, kde působil Albín Bráf nebo Josef Gruber.¹⁷

Vznik Československa v roce 1918 byl důležitým mezníkem jak ve společenské, tak v hospodářské sféře. Do historické vědy začaly pronikat myšlenky francouzského historika Henri Beera, jenž v roce 1900 založil a redigoval interdisciplinární *Revue de synthese historigue*, a školy Annales, která se zformulovala v roce 1929 kolem časopisu Marka Blocha a Luciena Febra *Annales d'histoire économique et sociale*.¹⁸ Václav Černý nebo Bedřich Mendl se snažili o spolupráci s francouzskými historiky. Celkově ale česká hospodářská historiografie setrvala v pozitivistické metodě Gollovy školy s dominancí dějin zemědělství.

Agrární dějiny byly v duchu politické ideologie agrární strany prohlašovány za osu ekonomické historie a dějin českého národa. Z tohoto důvodu byly podporovány i finančně. V roce 1930 byla ustanovena Komise pro zemědělské dějiny při České zemědělské akademii v Praze. Hlavní trendy výzkumu určoval Kamil Krofta, Václav Černý a Josef Kazimour.¹⁹ Z tohoto období byly pro tuto diplomovou práci využity publikace, které především hodnotí dosavadní vývoj československého zemědělství. Jedná se zejména o práce Eduarda Reicha, jehož dílo *Základy organizace zemědělství Československé republiky* obsahuje snad všechny možné informace o zemědělství jeho doby.²⁰ Pojednává o přírodních a hospodářských podmínkách, obyvatelstvu, hospodářských soustavách, rostlinné i živočišné výrobě, o zemědělském výzkumnictví a školství nebo o vývoji zemědělské výroby. Údaje jsou velmi podrobné a obsahují informace z let 1918-1933. O každém druhu hospodářského zvířete je zaznamenán

¹⁴ Josef ŠUSTA, *Purkrabské účty panství Novohradeckého z let 1390-1391*, Praha 1909; Týž, *Otroctví a velkostatek v Čechách*, Český časopis historický 5, 1899, s. 34-43.

¹⁵ Josef PEKAŘ, *Knihy o Kosti I-II*, Praha 1942; Týž, *České katastry*, Praha 1932.

¹⁶ Kamil KROFTA, *Dějiny selského stavu*, Praha 1949.

¹⁷ Albín BRÁF, *Národní hospodářství*, Praha 1896; Týž, *Národohospodářská politika*, Praha 1900; Josef GRUBER, *Hospodářský vývoj a stav českého národa s populační a kulturní statistikou*, Praha 1919; Týž, *Idea soběstačnosti v dějinném vývoji hospodářském*, Praha 1904.

¹⁸ Milan MYŠKA, *Problémy a metody hospodářských dějin*, Ostrava 2010, s. 26.

¹⁹ K. KROFTA, *Dějiny*; Václav ČERNÝ, *První ministerstvo zemědělství v Rakousku*, Praha 1929; Josef KAZIMOUR, *K dějinám dělení velkostatků v 18. století*, Praha 1921.

²⁰ Eduard REICH, *Základy organizace zemědělství Československé republiky*, Praha 1934; Týž, *Prameny a základy zemědělského pokroku v Československé republice*, Praha 1936.

jeho vývoj v různých částech Československa s přihlédnutím na možnosti krmení. Jeho výklad se skládá z více jak poloviny přepsanými údaji z tabulek bez dalšího vysvětlení. Nezmiňuje ani problematiku plemen a plemenářské práce v praxi, takže se zde například nepíše o zákoně o plemenitbě.

Kromě Eduarda Reicha existuje ještě velmi používaná publikace *Dvacet let československého zemědělství*, kterou vydalo ministerstva zemědělství Československé republiky v roce 1938.²¹ Tato kniha popisuje vývoj zemědělství opět z mnoha úhlů. Nachází se zde kapitola o pozemkové reformě, zákonu o plemenitbě, o kontrole užitkovosti a další, jež chyběly u Eduarda Reicha. Avšak vývoj stavů jednotlivých zvířat a další číselné údaje jsou na druhou stranu chudší než v předešlé studii. Avšak historikové jako Václav Průcha nebo Vlastislav Lacina vždy odkazují na tuto publikaci, která je spolu s knihami Eduarda Reicha zdrojem základních informací o vývoji zemědělství v období první republiky.

Zásadní studie, jež je potřebná pro porovnání československého zemědělství a jeho vývoje s ostatními státy Evropy, se nazývá *Československé zemědělství u srovnání se zemědělstvím některých evropských států a jeho krise* od Vladislava Brdlíka z roku 1931.²² Tato publikace je nedoceněný pramen poznání postavení československého zemědělství v Evropě. Autor zde porovnává účinky pozemkové reformy, poměr plodin, vývoj sklizní, stavy hospodářských zvířat nebo vývoj dovozu a vývozu některých zemědělských produktů. Vedle toho se zde nachází samostatná kapitola o zemědělské krizi, kde se Vladislav Brdlík pokouší prostřednictvím grafů znázornit příčiny i důsledky potíží a následné prostředky pro zmírnění dané situace. Informace v knize jsou velmi srozumitelné, jasné a přehledné, proto představují pro tuto diplomovou práci stěžejní zdroj informací.

Ve dvacátých letech 20. století vyšly ještě dvě knihy s úzce vymezeným tématem studia, první je o *Pozemkové reformě v Československé republice* od Jana Voženílka²³ a druhá od Josefa Šafaříka *Provádění zákona o plemenitbě hospodářských zvířat a jeho cíle*.²⁴ Publikace Jana Voženílka svou podrobností mnohé odradí. Při studiu této knihy si každý čtenář teprve uvědomí složitost provedené pozemkové reformy z roku 1919. Avšak publikace obsahuje detailní vývoj pozemkové reformy od popsání rozdělení

²¹ *Dvacet let československého zemědělství*, Praha 1938.

²² Vladislav BRDLÍK, *Československé zemědělství u srovnání se zemědělstvím některých evropských států a jeho krise*, Praha 1931.

²³ Jan VOŽENÍLEK, *Pozemková reforma v Československé republice*, Praha 1924.

²⁴ Josef ŠAFAŘÍK, *Provádění zákona o plemenitbě hospodářských zvířat a jeho cíle*, Praha 1929.

půdy před reorganizací až po dokončení reformy na nezemědělské půdě, dokonce se zmiňuje a vysvětluje některé námitky proti této pozemkové reformě. Bohužel styl výkladu dané problematiky je velice komplikovaný a často nesrozumitelný, zvláště příklady výpočtů cen přejímacích nebo přidělových. Také rozdělení státu na zemědělské oblasti (řepařská, obilnářská, obilnářsko-bramborářská, pícninářská) je matoucí, protože nikde autor neuvádí, kde se tyto oblasti vyskytují a podle čeho je území Československa takto děleno. Vysvětlení rozvrstvení zemědělské výroby se dá poté nalézt v knize Dvacet let československého zemědělství.

Druhá kniha od Josefa Šafaříka do detailu rozebírá zákon o plemenitbě č. 169/1924 Sb. a příslušné prováděcí nařízení č. 204/1928 Sb. Bohužel text je psán zvláštním stylem v první osobě množného čísla.²⁵ Autor se také často odvolává na paragrafy v zákoně, které nevysvětluje, takže jeho výklad není příliš plynulý a srozumitelný. Práce je ale velmi dobře doplněna vzory tiskopisů, které poslouží při studiu pramenné základny této diplomové práce.

Vedle monografií vycházela v Československu i mnohá periodika zaměřená na zemědělství. Obecné informace lze nalézt v *Zemědělských zprávách*, které vycházely v letech 1901-1942. Specifičtější informace podává pak časopis *České hospodářské zvířectvo* z let 1914-1933, kde jsou příspěvky již odborné a doplněné řadou ilustrací. Avšak dvě nejvýznamnější periodika vydávala Československá akademie zemědělská, která byla založena v prosinci roku 1924. Jedná se o *Sborník Československé akademie zemědělské* vydávaný bez přestávky v letech 1925-1952 a o *Věstník Československé akademie zemědělské*, který vychází od roku 1925 až dodnes s určitými obměnami v názvu.

Ve Sborníku československé akademie zemědělské se nacházejí důležité informace o pozemkové reformě, chovných programech, zkouškách dojivosti nebo o krmných dávkách hospodářských zvířat. Velmi důležitá je studie od Basila Macalíka o dějinách chovu skotu na Hané²⁶, kde rozebírá vývoj a stav plemen skotu v této oblasti a dokonce uvádí i chovný program hanáckého skotu. Kromě Basila Macalíka do tohoto sborníku přispíval i Jaroslav Kříženecký, který se zabýval zkouškami dojivosti a působil i na velkostatku Blatná. Jeho články vždy vysvětlují početní postupy a zjištěné

²⁵ Ukázka textu: „Nechceme, aby nastala ještě větší směsice různých ras a rází na malé ploše – proto cizí součásti plemenné třeba separovati – pokud možno uzavřítí, aby se uplatňovati mohly jen mezi sebou.“ J. ŠAFAŘÍK, *Provádění*, s. 49.

²⁶ Basil MACALÍK, *Dějiny chovu skotu na Hané*, Sborník Československé akademie zemědělské 4, 1929, s. 171-254.

výsledky, proto se staly základem pro pochopení výpočtů mléčné užitkovosti v této diplomové práci.²⁷

Ve Věstníku Československé akademie zemědělské se nachází články o průběhu zemědělské krize, o intenzitě rostlinné a živočišné výroby, o rentabilitě chovu skotu nebo o produkci mléka. Mezi nejpodstatnější příspěvky patří studie od Stanislava Kolářka a Jana Kříženeckého, kteří se zabývali kontrolou dojivosti a také přímo černostrakatým nížinným skotem v Čechách a jeho chovným programem na velkostatku Blatná.²⁸ Avšak nejzajímavější článek je od Jaroslava Kříženeckého a Roberta Hildprandta o možných chybách při zjišťování užitkovosti dojnic.²⁹ Zde na nemnoha stránkách jsou kriticky posouzeny kontroly mléčné užitkovosti na velkostatku Blatná, takže tato stať je nenahraditelným zdrojem informací pro tuto práci. Další významným zdrojem údajů se stala také encyklopedie *Deset let Československé republiky* z roku 1928 nebo sbírky zákonů z let 1924 a 1928, ve kterých byla vydána důležitá nařízení o plemenitbě, a statistická ročenka z roku 1934, jež podává základní informace o prvním sčítání roku 1921.³⁰

Dosavadní vývoj hospodářských dějin, respektive dějin zemědělství, byl přerušen druhou světovou válkou. Krátce po skončení válečného konfliktu historická věda navázala na pozitivistickou metodologii z období první republiky, ale střední i mladší generace historiků se intenzivněji přikláněla historicko-materialistické metodologii. Marxisticky orientovaní historikové se seskupili kolem periodika *Sborník pro hospodářské a sociální dějiny*, který navázal na předválečný časopis *Dějiny a přítomnost*. Publikace vzniklé ve čtyřicátých letech 20. století vycházely z faktografie předešlého období a pokoušely se o novou marxistickou interpretaci, která odrážela teorii historického materialismu s koncepcí vývoje tak zvaných sociálně-ekonomických formací.³¹ Václav Husa představil novou periodizaci českých dějin nebo Arnošt Klíma

²⁷ Jan KŘÍŽENECKÝ, *Dojivost a produkce absolutního tuku v mléce v poměru k tučnosti*, Sborník Československé akademie zemědělské 7, 1933, s. 1-60.

²⁸ Stanislav KOLÁČEK, *Exaktní řešení o zákonitostech v produkci mléka a tuku u černostrakatého nížinného skotu aklimatizovaného v Čechách*, Věstník Československé akademie zemědělské 6, 1930, s. 915-922; Týž, *První pokusy o kontrolu dědičnosti u nížinného černostrakatého skotu aklimatizovaného v Čechách*, Věstník Československé akademie zemědělské 7, 1931, s. 26-32.

²⁹ Jaroslav KŘÍŽENECKÝ – Robert HILDPRANDT, *Možné chyby při zjišťování relativní užitkovosti dojnic pro účely plemenářské*, Věstník Československé akademie zemědělské 9, 1933, s. 270-283.

³⁰ *Deset let Československé republiky* III, Praha 1928; *Sbírka zákonů a nařízení státu Československého 1924*, Praha 1924; *Sbírka zákonů a nařízení státu Československého 1928*, Praha 1928; *Statistická ročenka republiky Československé 1934*, Praha 1934.

³¹ Historický materialismus je spolu s dialektickým materialismem základem marxismu, obsahuje učení o vývoji společnosti, v němž se člověk, bytost produkující materiální statky, aktivně podílí na objektivním dějinném pohybu, podléhajícím v konečných důsledcích základním dialektickým

psal o počátcích českého dělnického hnutí. V roce 1946 byl vydán i první pokus o marxistické pojetí hospodářského a sociálního vývoje Československa od Oldřicha Říhy.³²

Po převzetí moci komunistické strany roku 1948 proběhly personální čistky na univerzitách a ve vědeckých institucích, kam byly často dosazeny osoby nižší odborné kvality. Historikové byli již plně podřízeni historicko-materialistické metodologii, zejména ve výběru témat a interpretaci faktů. Předmět bádání se zaměřoval nejčastěji na historický vývoj výrobních způsobů a preferovala se jen vybraná, ideologicky významná nebo politicky aktuální témata. Marxistické materialistické pojetí dějin vedlo až k přeceňování materiální sféry a k potlačení duchovních vlivů dějin. V roce 1953 byl založen Historický ústav Československé akademie věd. V šedesátých letech 20. století procházela česká společnost malým uvolněním komunistického režimu. V historické vědě se to projevilo zejména volbou témat Josefa Války, Aloise Míky, Josefa Petráně, Eduarda Maura, Josefa Janáčka a mnoho dalších.³³ Následná doba normalizace způsobila ale zrušení řady institucí zabývajících se hospodářskými dějinami. Avšak historikové vytvořili za těchto podmínek i mnoho prací trvalé hodnoty. Objevily se i pokusy o syntézu českých hospodářských dějin 19. a 20. století.

Za první pokusy světových dějin hospodářství lze považovat publikaci od Rudolfa Olšovského³⁴ nebo Václava Průchy.³⁵ Tyto knihy mají ale často charakter vysokoškolských učebnic a pojednávají o hospodářském vývoji příliš obecně. Struktura prací je většinou dělena na samostatný vývoj kapitalistických zemí (USA, Velká Británie, Francie, Německo), Sovětského svazu a Československa bez jakéhokoliv srovnání. Vedle toho informace o vývoji zemědělství se zaměřují pouze na množství lidí pracujících zemědělství, velikost produkce a především na pozemkovou reformu z roku 1919. V knihách Václava Průchy se lze často setkat

zákonům. V historickém materialismu jsou považovány materiální poměry za primární a ty posléze ovlivňují poměry společenské. Na rozdíl od většiny filosofie, kde je změna myšlení a od ní teprve odvozená změna materiální.

³² Václav HUSA, *Československé dějiny*, Praha 1967; Arnošt KLÍMA, *Počátky českého dělnického hnutí*, Praha 1950; Oldřich ŘÍHA, *České dějiny od roku 1914-1918*, Praha 1951.

³³ Josef VÁLKA, *Česká společnost v 15.-18. století*, Praha 1972; Alois MÍKA, *Stoletý zápas o charakter českého státu*, Praha 1974; Josef PETRÁŇ, *Staroměstská exekuce*, Praha 1971; Eduard MAUR, *Český komorní velkostatek v druhé polovině 17. století*, Praha 1972; Josef JANÁČEK, *Valdštejn a jeho doba*, Praha 1978.

³⁴ Rudolf OLŠOVSKÝ – Václav PRŮCHA – Zora URBANOVÁ, *Stručné dějiny světového hospodářství*, Praha 1978.

³⁵ Václav PRŮCHA a kol., *Nástin hospodářských dějin v období kapitalismu a socialismu*, Praha 1982; V. PRŮCHA a kol., *Hospodářské dějiny evropských socialistických zemí*, Praha 1977.

s důrazem na vývoj Sovětského svazu jako prvního místa, kde byla vybudována socialistická ekonomika.

V padesátých až osmdesátých letech 20. století vyšly také knihy zaměřené pouze na Československo. Pod velkým vlivem metodologie historického materialismu byly napsány publikace od Rudolfa Olšovského.³⁶ Nachází se v nich kapitoly o hmotném postavení pracujících, o třídních bojích nebo o vzniku KSČ. Také jsou často číselné údaje příliš zaokrouhlené a tím pádem někdy i matoucí a celkový výklad je propleten politickými událostmi a děním v Sovětském svazu. Jejich struktura je ale ideální pro tuto diplomovou práci, protože kromě časového rozdělení kapitol, se v nich ještě nachází jednotlivé tematické podkapitoly, například zemědělství, průmysl, zahraniční obchod. Takto rozdělené knihy usnadňují stádium hledání potřebných informací o vývoji zemědělství v období první republiky, proto se staly pro diplomovou práci velmi dobrým doplňujícím zdrojem informací.

Vznikaly také práce specifického zaměření na některé aspekty hospodářského vývoje v období první republiky. V tomto případě lze zmínit publikace od Vlastislava Laciny *Krise československého zemědělství 1928-1934*, jenž mapuje průběh hospodářské krize v různých odvětvích zemědělské výroby a její dopad na celkovou ekonomiku státu.³⁷ Vlastislav Lacina zcela samostatně zpracoval také téma zadlužování zemědělců od dvacátých let 20. století. Snaží se zde pochopit hypoteční úvěrování a systém půjček i řešení problému zadlužení.³⁸ Specifický předmět těchto prací pomůže dokreslit celkový vývoj zemědělství v daném období. Informace jsou zde ale velice podrobné, takže kniha poslouží jako doplněk při studiu a pro ověřování údajů z dalších publikací.

Avšak pro tuto diplomovou práci jsou důležité spisy zaměřené přímo na dějiny zemědělství. V roce 1970 vyšla statistická studie od Methoda Bauera, jenž líčí vývoj zemědělství v letech 1918-1966.³⁹ Práce je rozdělena na dva svazky. První díl představuje textová část, kde se autor snaží popsat charakteristický vývoj zemědělství, zvláště rostlinné a živočišné výroby. Bohužel, ale jeho výklad zpravidla využívá data většinou až od třicátých let 20. století, dokonce u živočišné výroby až od padesátých let 20. století, takže se mu zcela vytrácí prvních dvacet let existence Československa.

³⁶ Rudolf OLŠOVSKÝ (ed.), *Stručný hospodářský vývoj Československa do roku 1955*, Praha 1969; Rudolf OLŠOVSKÝ – Václav PRŮCHA – Hana GEBAUEROVÁ – Anatol DOBRÝ – Antonín PRAŽSKÝ, *Přehled hospodářského vývoje Československa v letech 1918-1945*, Praha 1961.

³⁷ Vlastislav LACINA, *Krise československého zemědělství 1928-1934*, Praha 1974.

³⁸ Týž, *Zadlužení kapitalistického zemědělství v českých zemích v letech 1918-1938*, Praha 1978.

³⁹ Method BAUER, *Dlouhodobý vývoj československého zemědělství v letech 1918-1966*, Praha 1970.

Jediné informace k tomuto období se vztahují k pozemkové reformě, kterou ilustruje mnoha tabulkami. Druhý svazek této práce obsahuje již jen číselné přehledy. Také zde najít údaje z prvních dvaceti let Československa je velký problém. Celkově se tu nachází přehledy s údaji až po druhé světové válce do roku 1966. Z období první republiky autor vytvořil tabulky o plochách osevu, hektarové sklizni a stavech hospodářských zvířat, souhrnně 4-5 z celé knihy.⁴⁰ Bohužel z důvodu malého množství dat o první republice je kniha pouze pomocnou publikací v případě diplomové práce.

Na poli dějin zemědělství existují dvě vynikající práce z osmdesátých let 20. století, jež jsou pro tuto diplomovou práci nenahraditelným zdrojem informací. Jedná se o studii Lumíra Loudila, které vyšly ve sbírce *Prameny a studie* s titulem *Kapitoly z dějin zemědělství a lesnictví*.⁴¹ Lubomír Loudil se v práci zaměřuje na chov hospodářských zvířat v časovém rozmezí druhé poloviny 19. století a obdobím mezi lety 1900-1945. Výklad je směřován na chovatelství a plemenářství, takže do pozadí zde ustupuje například vývoj stavů zvířat obecně nebo jakékoliv propojení s dalšími ekonomickými ukazateli hospodářského vývoje. Na druhou stranu ale údaje o státních zásazích do chovu a plemenářské práce, o vývoji organizace zemědělské správy i vědního oboru, nebo údaje o plemenářské práci, kontroly užitečnosti vztahující se vždy na jeden druh zvířete, nelze nalézt v žádné jiné studii. Informace podané Lumírem Loudilem osvětlují tu část vývoje zemědělství, kterou jiné publikace úplně opomíjejí.

Po roce 1989 se československé dějiny hospodářství začaly orientovat na západ Evropy, kde hospodářské dějiny definovaly svůj předmět studia v těsné spojitosti s ekonomickou vědou. Tato koncepce se snažila nalézt střední cestu mezi dvěma extrémy, a to mezi politickými dějinami založenými na duchovní sféře a historickým materialismem. Výzkum hospodářských dějin patří do společenského dění, jenž je v každém případě ovlivněn duchovními poznatky a činnostmi lidí.

Bádání o vývoji československého hospodářství z let 1918-1938 za posledních dvacet let má ale stále jisté mezery. Hlavní problém většiny publikací je jejich dílčí charakter. Existují mnohá témata, jež nejsou vůbec probádána, například organizace dovozu či vývozu do ČSR. Vedle zpracování specifických předmětů výzkumu ale také chybí v českých hospodářských dějinách publikace, které by zmapovaly vývoj

⁴⁰ M. BAUER, *Dlouhodobý vývoj*, tabulky 7a, 7b, 9b, 10b a 11c.

⁴¹ Lumír LOUDIL, *Vývoj živočišné výroby na území ČSR v období kapitalismu druhé poloviny 19. století*, *Prameny a studie* 22, Praha 1980; Týž, *Vývoj živočišné výroby v českých zemích v období monopolního kapitalismu*, *Prameny a studie* 25, Praha 1983.

československého hospodářství, popřípadě zemědělství, v rozsahu ekonomiky evropské a světové.

Autorem publikací o světovém hospodářství je především Václav Průcha nebo Josef Faltus.⁴² Jejich knihy obsahují ale velmi obecné údaje a mají charakter vysokoškolských učebnic. Vedle toho existuje ještě menší množství prací o vývoji evropské ekonomiky. V knihovnách se vyskytuje například dílo od Vlastislava Laciny a Jana Hájka, které se zabývá hospodářstvím ve střední Evropě.⁴³ Tato práce, psaná pod názvem *Kdy nám bylo nejlépe?* s podtitulem *Od hospodářské dezintegrace k integraci střední Evropy*, podává velmi dobrý a srozumitelný přehled o hospodářském vývoji v jednotlivých státech a také jejich vývoj porovnává. Lze zde nalézt srovnání měnové reformy, pozemkové reformy, dluhového zatížení států, mezinárodních smluv nebo vyrovnanosti obchodní bilance, avšak o zemědělství zde nic není. Podobnou knihou je i dílo od Ivana Jakubce a Zdeňka Jindy *Dějiny hospodářských českých zemí*, které podává obraz o postavení českých zemí ve střední Evropě v letech 1815-1918.⁴⁴

Publikací o vývoji hospodářství zaměřených pouze na Československo se vyskytuje již celá řada, jedná se o spisy od Vlastislava Laciny, Václava Průchy, Zdenka Kárníka, Jaroslava Pátka nebo Karla Půlpána. Všeobecnou knihou o Československu je samozřejmě publikace Zdeňka Kárníka *České země v éře první republiky*, která má celkem tři díly rozdělené časově.⁴⁵ Jednotlivé kapitoly zaměřené na hospodářství podávají výklad o vývoji na pozadí politických událostí, autor se snaží o mezinárodní srovnání a je zajímavé, že často využívá pro svůj výklad jiná data než ostatní historikové. Velmi typickou informací pro všechny publikace je poměr pracovníků v zemědělství a v průmyslu, pokles cen zemědělských výrobků po roce 1928 nebo tabulkové přehledy u pozemkové reformy, což však v knize chybí. Největší nedostatek výkladu představuje však velké množství číselných údajů v textu, který je potom příliš zhuštěný a celkově nepřehledný. Mnohem lepší variantou jsou čísla v tabulkách s doprovodným výkladem. Ale lze se v této práci dočíst informace, jež jinde nejsou, například citované názory na pozemkovou reformu od Tomáše Garrigue Masaryka, Františka Peroutky či Josefa Pekaře.

⁴² V. PRŮCHA, *Hospodářské dějiny*, Praha 1992; Josef FALTUS – Václav PRŮCHA, *Všeobecné hospodářské dějiny 19. a 20. století*, Praha 2003.

⁴³ Vlastislav LACINA – Jan HÁJEK, *Kdy nám bylo nejlépe? Od hospodářské dezintegrace k integraci střední Evropy*, Praha 2002.

⁴⁴ Ivan JAKUBEC – Zdeněk JINDRA, *Dějiny hospodářství českých zemí*, Praha 2006.

⁴⁵ Zdeněk KÁRNÍK, *České země v éře první republiky (1918-1938) I. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918 – 1929)*, Praha 2003; Totéž II. *Československo a České země v krizi a v ohrožení (1930-1935)*, Praha 2002; Totéž III. *O přežití a o život (1935-1938)*, Praha 2003.

Další kniha popisující hospodářský vývoj je od Karla Půlpána *Nástin českých a československých hospodářských dějin do roku 1990*.⁴⁶ Bohužel nachází se zde velmi málo podrobných údajů. Historik se zmiňuje jen o pozemkové reformě, hospodářském cyklu a dovozu s vývozem, k vývoji zemědělství jako takovému zde informace nejsou. Oproti tomu práce od Václav Průchy *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992*, díl první období 1918-1945, zachycuje hospodářský vývoj již podrobněji, využívá údaje o hrubém domácím produktu či o průmyslové a zemědělské výrobě v mezinárodním porovnání.⁴⁷ Zemědělství jsou věnovány vždy dvě až tři stránky, avšak nejsou to jednotlivé kapitoly. Nejvíce se zde Václav Průcha zaměřil na pozemkovou reformu jako největší změnu majetkového vlastnictví v československém hospodářství.

Naproti tomu spis od Vlastislava Laciny a Jaroslava Pátka *Dějiny hospodářství českých zemí od počátku industrializace do současnosti*,⁴⁸ kniha též od Vlastislava Laciny *Zlatá léta československého hospodářství (1918-1929)*⁴⁹ a publikace od Eduarda Kubů a Jaroslava Pátka *Mýtus a realita hospodářské vyspělosti Československa mezi světovými válkami*⁵⁰ obsahují již samostatné kapitoly z dějin zemědělství. Lze zde nalézt velmi různorodé informace, které poskytnou již podrobný přehled s velkým množstvím detailů o situaci v zemědělství v období první republiky. V knize se samozřejmě zmiňuje obecný vývoj jako v předchozích publikacích, ale mimo něj je možné se zde dočíst o vývoji stavů hospodářských zvířat, o hektarových výnosech, o mechanizaci,⁵¹ racionalizaci,⁵² chemizaci,⁵³ o plemenářství a šlechtitelství⁵⁴

⁴⁶ Karel PŮLPÁN, *Nástin českých a československých hospodářských dějin do roku 1990 I-II*, Praha 1993.

⁴⁷ V. PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992*, I., Brno 2004.

⁴⁸ Vlastislav LACINA – Jaroslav PÁTEK, *Dějiny hospodářství českých zemí od počátku industrializace do současnosti*, Praha 1995.

⁴⁹ V. LACINA, *Zlatá léta československého hospodářství (1918-1929)*, Praha 2000.

⁵⁰ Eduard KUBŮ – Jaroslav PÁTEK, *Mýtus a realita hospodářské vyspělosti Československa mezi světovými válkami*, Praha 2000.

⁵¹ Mechanizace znamená nahrazení ruční fyzické práce stroji.

⁵² Racionalizace je proces příklonu od náhodného k plánovanému a efektivnímu rozhodování.

⁵³ Chemizace označuje v období první republiky využití chemických látek a postupů k zintenzivnění zemědělské výroby.

⁵⁴ Plemenářství představuje všechny zásahy prováděné v genotypu jedince, které se následně projeví v jeho fenotypu. Takto získané vlastnosti se upevňují plemenitbou. Plemenářství se provádí prostřednictvím výběru (selektce), kontroly užítkovosti, kontroly dědičnosti, bonitací a dalšími postupy. Plemenářská opatření se obvykle doplňují zajištěním optimálních podmínek prostředí (ustájení, výživa). Každá plemenářská práce by měla vést ke všestrannému zvyšování užítkovosti zvířat. Šlechtitelství se zabývá šlechtěním kulturních rostlin a hospodářských zvířat.

nebo družstevnictví.⁵⁵ Bohužel již v těchto knihách není zachycen vývoj cel a hospodářská krize, avšak charakteristika zemědělství poskytuje mnohé nové důležité informace.

Postrádané údaje o celní politice Československa lze nalézt v publikaci od Vlastislava Laciny a Lubomíra Slezáka *Státní hospodářská politika v ekonomickém vývoji první ČSR*.⁵⁶ Tuto knihu tvoří dvě části, jedna je příspěvek od Vlastislava Laciny *Úloha a hlavní rysy vývoje státní hospodářské politiky* a druhá je od Lubomíra Slezáka *Specifické rysy státního intervencionismus v zemědělství*. Pro tuto diplomovou práci představuje důležitý zdroj informací druhý příspěvek od Lubomíra Slezáka, kde rozebírá jak pozemkovou reformu, tak i opatření proti krizi, to znamená celní politik a monopolizaci. Detailní i velmi pestré údaje, jež poskytuje tento výklad, nelze nalézt nikde jinde, a proto je tato kniha nezbytná pro jakýkoliv popis vývoje zemědělství v Československu.

Vlastislav Lacina je autorem i další publikace zabývající se dílčími problémy z oblasti hospodářského vývoje Československa. Kniha *Formování československé ekonomiky 1918-1923*⁵⁷ podává velmi podrobný obraz o vnitřních a vnějších problémech nově vzniklého státu, začlenění ČSR do Evropy a výklad končí opět pozemkovou reformou a projevy poválečné hospodářské krize, kterou některé publikace vůbec nezmiňují, například výše zmíněná práce Karla Půlpána⁵⁸ nebo Václava Průchy.⁵⁹

Velkým problémem všech výše popsaných publikací, ale představuje věrohodnost údajů. Například u pozemkové reformy většina historiků pracuje s celkovým počtem zabrané půdy, to znamená s 4 068 370 ha veškeré půdy, avšak publikace Vlastislava Laciny a Jana Hájka⁶⁰ s menším číslem 4 021 617 ha. Toto číslo uvádí také *Statistická ročenka* z roku 1934.⁶¹ Bohužel hodnotu 4 068 370 ha vysvětluje pouze jedna práce a to *Zlatá léta československého hospodářství 1918-1929*,⁶² kde opět Vlastislav Lacina píše, že 4 021 617 ha veškeré půdy bylo zabráno pro potřeby pozemkové reformy, ale v průběhu reformy v rámci směn přibylo ještě téměř 47 tisíc ha, takže to znamená

⁵⁵ Družstevnictví znamená rozvoj zakládání družstev. Družstvo představuje kooperaci lidí. Řadí se sem skoro všechny jevy spojování lidské práce, ať už vznikají dobrovolně nebo nuceně, ať už jsou veřejnoprávní nebo soukromoprávní a ať už vznikají za účelem hospodářským či mravním, duchovním.

⁵⁶ Vlastislav LACINA – Lubomír SLEZÁK, *Státní hospodářská politika v ekonomickém vývoji první ČSR*, Praha 1994.

⁵⁷ V. LACINA, *Formování československé republiky 1918-1923*, Praha 1990.

⁵⁸ K. PŮLPÁN, *Nástin*.

⁵⁹ V. PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny*.

⁶⁰ V. LACINA – J. HÁJEK, *Kdy nám bylo nejlépe?* s. 75.

⁶¹ *Statistická ročenka*, s. 54.

⁶² V. LACINA, *Zlatá léta*, s. 30.

těch 4 068 370 ha veškeré půdy, se kterými počítá většina knih. Avšak u Zdeňka Kárníka⁶³ se vyskytuje číslo 4 066 221 ha veškeré půdy, jež převzal ze statistiky z roku 1938, avšak v *Přehledu hospodářského vývoje Československa v letech 1918-1945*⁶⁴ dokonce 3 963 000 ha. Tento údaj je převzat z encyklopedie Deset let Československé republiky z roku 1928 a znamená předběžný stav zabrané půdy z počátku roku 1923.⁶⁵

Bohužel toto není ojedinělý případ nesourodosti dat. Snad nejvíce používaná informace při charakteristice československého zemědělství je poměr obyvatel pracujících v zemědělství či lesnictví proti průmyslovým pracovníkům. Většina historiků se v tomto případě odvolává na statistickou ročenku z roku 1934, kde se uvádí poměr zemědělců a průmyslových dělníků 39,6 : 33,4.⁶⁶ Nejbliže k tomuto číslu má práce *Dějiny hospodářství českých zemí od počátku industrializace do současnosti*,⁶⁷ dále *Přehled hospodářského vývoje Československa v letech 1918-1945*⁶⁸ a *Zlatá léta československého hospodářství 1918-1929*,⁶⁹ kde se uvádí 39,6 % obyvatel v zemědělství a lesnictví. Vedle toho některé knihy si údaj zaokrouhlují na rovných 40 %, například Rudolf Olšovský ve *Stručných dějinách světového hospodářství*.⁷⁰ Řešením těchto nesrovnalostí je neustálé srovnávání jednotlivých knih, pro které je potřeba velkého množství času a trpělivosti při dohledávání zdrojů informací.

V oblasti samotných dějin zemědělství lze za nejnovější a základní práci považovat *Dějiny zemědělství v Čechách a na Moravě* od Magdaleny Beranové a Antonína Kubačáka.⁷¹ Kniha obsahuje chronologický výklad o vývoji zemědělství v období 6.-21. století. Nachází se zde obecné informace o zemědělství jako celku, to znamená v období Československa od pozemkové reformy do hospodářské krize. Vedle toho zde autoři uvádějí další zásadní údaje o vývoji sklizní a stavů dobytka, o zemědělském průmyslu, výzkumnictví, školství, správní organizaci, ale také o agrárním hnutí, které v žádné předešlé knize nebylo zmíněno. Dílo představuje první komplexní monografii o vývoji zemědělství a z toho důvodu je pro tuto diplomovou práci zásadní.

⁶³ Z. KÁRNÍK, *České země I*, s. 465.

⁶⁴ R. OLŠOVSKÝ – V. PRŮCHA – H. GEBAUEROVÁ – A. DOBRÝ – A. PRAŽSKÝ, *Přehled*, s. 58.

⁶⁵ *Deset*, s. 427.

⁶⁶ *Statistická ročenka*, s. 14.

⁶⁷ V. LACINA – J. PÁTEK, *Dějiny*, s. 43.

⁶⁸ R. OLŠOVSKÝ – V. PRŮCHA – H. GEBAUEROVÁ – A. DOBRÝ – A. PRAŽSKÝ, *Přehled*, s. 48.

⁶⁹ V. LACINA, *Zlatá léta*, s. 132.

⁷⁰ R. OLŠOVSKÝ a kol., *Stručný hospodářský vývoj*, s. 205.

⁷¹ Magdalena BERANOVÁ – Antonín KUBAČÁK, *Dějiny zemědělství v Čechách a na Moravě*, Praha 2010.

Tato diplomová práce vychází také z odborné zootechnické literatury, kdy byly nejvíce využity údaje o vývoji jednotlivých plemen skotu, chovných programech, způsobech plemenitby či kontrole užitkovosti a dědičnosti. Důležitým autorem československé zootechniky byl František Bílek. Jeho kniha *Speciální zootechnika I. Chov skotu* je velmi dobře zpracovaná a obsahuje všechna témata potřebná pro zpracování této práce. Vedle toho další dílo Františka Bílka *Chov skotu a jeho čelná plemene* detailně rozebírá stavbu těla skotu, životní cyklus zvířete i celkovou charakteristiku jednotlivých plemen. Jako doplňující zdroj informací o chovu hospodářských zvířat obecně byla použita kniha *Učebnice obecné zootechniky* také od předešlého autora.⁷²

Všeobecné údaje o chovu skotu byly kombinovány v rámci využití několika velmi podobných publikací. Nejsrozumitelnější výklad podává Josef Kopecký, Jan Frelich, Bohumil Suchánek a kniha od kolektivu autorů Jiřího Žižlavského, Jindřicha Kahouna, Jaroslava Mikšíka.⁷³ Popis vývoje chovu skotu od Slovanů do roku 1945 mapuje práce od Františka Petráška *Geneze chovu skotu v českých zemích*, ve které lze nalézt data o chovných pramenech či užitkovosti jednotlivých plemen v období první republiky, jež jsou zásadní pro porovnání s velkostatkem Blatná.⁷⁴ Tuto publikaci je možné doplnit i dvěma spisy o českých červinkách od Václava Máchy a Františka Valenty.⁷⁵ Autoři popisují vývoj plemene, okolnosti jeho vymizení i následné snahy o regeneraci chovu červinek spojenou s kontrolou užitkovosti, která je opět zásadní pro komparaci se zkoumaným velkostatkem. Velmi zajímavé informace o chovu skotu, plemenitbě či o jednotlivých plemenech podávají knihy od Františka Kraupnera z konce 19. století. Díla poslouží k vytvoření celkové představy o vývoji zušlechťování chovu skotu a postoji lidí k tomuto druhu zvířete.⁷⁶

⁷² František BÍLEK, *Speciální zootechnika I. Chov skotu*, Praha 1955; Týž, *Chov skotu a jeho čelná plemena*, Praha 1954; Týž, *Učebnice obecné zootechniky II*, Praha 1933.

⁷³ Josef KOPECKÝ, *Speciální chov hospodářských zvířat I*, Praha 1977; Týž, *Chov skotu*, Praha 1981; Jan FRELICH, *Chov skotu*, České Budějovice, 2001; Bohumil SUCHÁNEK, *Užitkové typy skotu v Československu*, Praha 1982; Jiří ŽIŽLAVSKÝ - Jindřich KAHOUN - Jaroslav MIKŠÍK, *Chov skotu*, Brno 1989.

⁷⁴ František PETRÁŠEK, *Geneze chovu skotu v českých zemích*, Praha 1972.

⁷⁵ František VALENTA, *České červinky*, Praha 1930; Václav MÁCHA, *České červinky a červený skot evropský*, Praha 1921.

⁷⁶ František KRAUPNER, *O chovu hovězího dobytka*, Praha 1871; Týž, *Plemena, tvary těla a živobytí skota*, Praha 1873.

I. 3. Velkostatek Blatná a Hildprandtové z Ottenhausenu

Hildprandtové byli svobodní páni pocházející z Tyrolska a v Čechách se usadili během 17. století. Svůj erb dostali Jiří a Jošt již 27. června 1530, ale členy říšské šlechty se stali až o půl století později. 17. prosince 1579 povýšil císař Rudolf II. bratry Jáchyma a Šimona. V roce 1620 získali od císaře Ferdinanda II. přídomek „z Ottenhausen“.⁷⁷ Za české šlechtice byli přijati v roce 1629 a na svobodného pána byl povýšen Karel Josef Hildprandt v roce 1756 s predikátem von und zu Ottenhausen.⁷⁸ Jeho syn Václav (1747-1803), c. k. komoří a pán na Slabcích, Sádleně, Hořkově, Krakovci, Modřejvicích koupil roku 1798 Blatnou se Škvořeticemi.⁷⁹

Po smrti Václava panství připadlo jeho synovi Františku (1771-1843), c. k. komořímu, jenž proslul svou vlasteneckou činností a zásluhou na založení Národního muzea. Vedle toho se zajímal také o hospodářství na Blatné. V čele panství stál od roku 1804 ředitel, který vedl všechna úřední jednání, knihu dekretů a měl dohled nad rybníčním hospodářstvím. Vedle ředitele zde pracoval justiciář, jenž byl pověřen soudní agendou i vedením pozemkových knih. Důchodní vedl poté důchodní, hospodářské, pivní, ale i kontribuční, sirotčí a kostelní účty. Funkci purkrabího a obročního spojil František do jedné osoby, která měla na starosti obilní, dobytčí i krmivové účty. Skladové a stavební účty obstarával zvláštní písař. Náplň práce rybníčního správce zahrnovaly rybníky a rybní účty. Nadlesní se staral o lesy i vedení lesních účtů. Již v roce 1804 byla provedena na panství účetní reforma, při které byl zaveden peněžní důchodní deník.⁸⁰ František zde založil dva ovčiny, roku 1813 jeden z prvních cukrovarů, jenž s přestávkami pracoval až do roku 1885, a také krajinářský park okolo zámku.

Celé 19. století lze v Blatné pozorovat postupnou byrokratizaci správy, kterou prošly i ostatní velkostatky v Čechách. Na schwarzenberském Orlíku nad Vltavou v roce 1823 pracovali podobní úředníci, ředitel, justiciář, důchodní, výběrčí daní, obroční, pojezdny, správce pivovaru, správce staveb a mnoho písařů.⁸¹ Centralizovanou správu měl v tuto dobu velkostatek Lnáře, kde v čele stál vrchní (též direktor), jemuž podléhala všechna

⁷⁷ Rodokmen Hildprandtů z Ottenhausenu příloha č. 28.

⁷⁸ Erb rodu příloha č. 34.

⁷⁹ *Ottův slovník naučný* XI, Praha 1897, s. 288.

⁸⁰ Gustav HOFFMAN, *Velkostatek Blatná (1327) 1503-1949. Inventář*, Třeboň 2008, s. 4.

⁸¹ Josef HANESCH, *Velkostatek Orlík nad Vltavou (1184) 1198-1948 (1957). Inventář*, Třeboň 1969, s. 41-42.

odvětví hospodářství. Nad dvory vykovávali dozor purkrabí a hospodářští pojezdí, lesní revíry spravovali lesní s hajnými, kteří dohlíželi i na rybníky. Kromě vrchního sídlil na zámku ve Lnářích také důchodní a justiciátor.⁸² Správní vývoj velkostatku Blatná se v porovnání s Orlíkem nad Vltavou a Lnáři lišil jen nepatrně. Rozvoj byrokratického aparátu byl dán hlavně rozvíjejícím se hospodářství dvorů.⁸³

V roce 1827 předal panství synovi Ferdinandovi (1797-1845), který získal vzdělání od Jana Evangelisty Purkyně, jenž pobýval na Blatné v letech 1809-1813.⁸⁴ V tuto dobu se hospodářství statku začalo orientovat více na chov ovcí a skotu z důvodu nekvalitních půd. Ve dvacátých letech 19. století proběhly změny v polním hospodářství, z toho důvodu se plocha úhoru snížila skoro na polovinu. Pole byla rozdělena na tři bonitní třídy a pro každou byl pracován samostatný osevní postup.⁸⁵ Hospodářství se ale potýkalo s problémem nedostatku hnojiva na špatných půdách, proto se zde začaly pěstovat okopaniny, zvláště cukrová řepa. Změna plodin souvisela také se založením cukrovaru a lihovaru v Blatné. V roce 1842 bylo na 658,2 ha orné půdy oseto 21,3 % žita, 12,8 % ječmene, 11,4 % ovsa, 2,9 % pšenice, 13,0 % cukrovky, 9,0 % brambor a 24,0 % jetele. Úhorem bylo ponecháno jen 6,3 % polí.⁸⁶

Mnohem významnějším hospodářským odvětvím velkostatku byl chov hovězího dobytka a ovcí. Dokonce u chovu hovězího dobytka došlo k pěstitelským snahám již ve dvacátých letech 19. století, kdy byly dovezeny první chovné kusy býků z Holandska nebo z východního Fríska. Mlékárenství bylo nadále v rukou šafářky, takže dovoz brzy ustal a byl obnoven až v padesátých a šedesátých letech 19. století, kdy bylo dovezeno několik shothornských býků. Krávy ani jalovice se v tuto dobu nedovážely. Krmivo pro stádo dobytka poskytovaly zejména louky a odpady z lihovaru a cukrovaru.⁸⁷ Vyšší výnosy, skoro o třetinu, byly zaznamenány u chovu ovcí, jenž měl i malé náklady. Hlavním příjmem byly tržby za vlnu, která byla prodávána zejména do pražských přádelen. Dalším výrobním odvětvím bylo lesnictví. Lesy v tuto dobu byly rozděleny do 3 revírů – Dobšický, Škvořetický a Zámecký. V roce 1841 bylo

⁸² Alena FRANĀKOVÁ – Josef HANESCH – Václav KEDJDANA – Hana KLASOVÁ, *Velkostatek Lnáře 1556-1948 (1949). Inventář*, Třeboň 1975, s. 16-17.

⁸³ Umístění Blatné, Orlíku nad Vltavou a Lnáře na mapě příloha č. 35.

⁸⁴ Miroslav VRÁNA, *Město Blatná*, Blatná 1924, s. 85.

⁸⁵ Osevní postup polí I. třídy byl: ozim, cukrovka, cukrovka, ječmen s jetelem, jetel; polí II. třídy: brambory a úhor, ječmen s jetelem, jetel, jetel, ozim, brambory, oves; polí III. třídy: čistý úhor, ozim s jetelem, jetel, jetel, ozim oves.

⁸⁶ Gustav HOFFMAN, *Blatenský velkostatek v polovině 19. století*, Sborník archivních prací, 1958, s. 101-102.

⁸⁷ Tamtéž, s. 103.

provedeno jejich prvních systematické zařízení, podle něhož se měl Dobšický revír zaměřovat na smrk a zbývající revíry na borovici.⁸⁸ Produkce dříví se většinou spotřebovala rovnou na panství nebo v okolí.

Přeměna hospodářství probíhala i na velkostatku Lnáře, kde se panství zaměřilo na intenzivní chov ovčího dobytka. Důsledkem toho byla pronikavá redukce rybníků na 1/3 původní plochy (ze 365 rybníků na okolo 140) a jejich přeměna v louky, pole a pastviny, které produkovaly potřebné krmivo pro ovce. Lesy byly také rozděleny do 6 revírů: Zámecký, Bažantnice, Záboří, Životice, Radošice a Závíšín.⁸⁹ Na chov ovcí se orientoval i Orlík nad Vltavou, jenž choval kmenové stádo Merino. Na polním hospodářství se podílo 21 dvorů a do správy velkostatku patřilo ještě 132 rybníků a 11 revírů lesa.⁹⁰ Ve srovnání s velkostatkem Blatná byly Lnáře i Orlík nad Vltavou mnohem rozsáhlejší, avšak všechny se snažily o zefektivnění své zemědělské výroby zavedením specifických chovů hospodářských zvířat.

Po Ferdinandově smrti roku 1845 musela spravovat majetek vdova Karolina, rozená hraběnka Nostic-Rhienecková.⁹¹ Již v roce 1846 byla na velkostatku provedena další účetní reforma vedoucím panství Ernstem Fritscherem. Celkově reforma znamenala nové rozdělení povinností mezi úředníky. Ředitel panství měl dozor nad všemi dvory, osobně pak vedl správu dvorů Bezdědovice a Újezd (od roku 1848 místo Bezdědovic vedl dvůr Blatnou) a měl na starosti politickou i soudní agendu. Důchodní obstarával účetní agendu, od roku 1848 dvůr Bezdědovice, správu sýpky a rybářství u dvorů Buzice a Míreč. Dalším úředníkem byl hospodářský pojezdny, jenž se staral o dobytčí, krmivové i skladové účty a o hospodářské inventáře. Samostatného ředitele měl cukrovar, který byl spojen následně s lihovarem. Pouze kompetence lesmistra zůstaly stejné.⁹²

Roku 1849 se stal novým majitelem syn Robert Hildprandt (1824-1889), nadšený hospodářský reformátor. Založil Hospodářskou jednotu píseckého kraje v Blatné, byl spoluzakladatelem rolnické školy a také členem Vlastenecké hospodářské společnosti Království českého. Od 1. ledna 1856 velkostatek převzal do vlastní režie mlékárenství, jež připadlo do povinností jednotlivých správců. Na každý dvůr byl dán laktometr na zjištění tučnosti mléka. Pro každý kus byl zaveden rejstřík vlastností, aby bylo

⁸⁸ G. HOFFMAN, *Velkostatek*, s. 7

⁸⁹ A. FRAŇKOVÁ – J. HANESCH – V. KEDJDANA – H. KLASOVÁ, *Velkostatek*, s. 14, 16.

⁹⁰ J. HANESCH, *Velkostatek*, s. 20-21.

⁹¹ M. VRÁNA, *Město*, s. 91.

⁹² G. HOFFMAN, *Velkostatek*, s. 7.

možno v budoucnu vybírat k chovu pouze telata vynikajících krav. Celý chov byl nyní postaven na vědecký základ, kde byly zdůrazněny pěstitelské snahy. O krávy se staraly děvečky, vždy jedna o 12-14 kusů dobytka. Mladý dobytek se choval pouze na dvoře Lom, kde pracoval pasák se svou ženou. Výkrm dobytka byl obstarán odpady z cukrovaru a lihovaru. Prodej se poté uskutečňoval jak v drobném jednotlivém řezníkům z okolí Blatné, tak i ve velkém prostřednictvím překupníků nebo na veřejných dražbách.⁹³

Hospodářství panství ale velmi trpělo po zrušení poddanství roku 1848 vysokými náklady na pracovní sílu. Při přetrvávajících problémech špatného hnojení, nízkého stupně modernizace a vysokých nákladů na provoz neustále klesaly výnosy velkostatku. Z tohoto důvodu byly čtyři dvory po roce 1859 pronajaty. Ostatní byly spojeny pod jednotné vedení inspektora, jemuž byli podřízeni jednotliví ředitelé dvorů. Ale již v roce 1864 se vrátil do vedení ředitel a od roku 1872 pak ředitel kanceláře. Vedle dvorů byl v letech 1862-1895 pronajat i lihovar. V roce 1888 se vedení velkostatku ujal sám Robert Hildprandt. Pozice ředitele sice zanikla, ale místo ní vznikla nová funkce sekretáře.⁹⁴

Problémy s nedostatkem pracovních sil měl i velkostatek Lnáře, jenž musel také polovinu svých dvorů pronajmout a celý dvůr Závišín rozparcelovat. Vedením byl pověřen správce administrace, peněžní záležitosti vedl důchodní, dozor nad dvory vykonával hospodářský správce a v čele lesního úřadu stál nadlesní. Zemědělský průmysl byl řízen kontrolorem průmyslu. Majitel velkostatku se na hospodářské správě nikterak nepodílel na rozdíl od Blatné.⁹⁵ Reorganizací si prošel i Orlík nad Vltavou, kde vznikly 4 správní okrsky se sídlem v Červeném Újezdě, Mirovicích, Slavoňově a na Orlíku. Do čela byli postaveni správci, kteří řídili celé hospodářství. Ústředním orgánem nad okrsky zůstala hospodářská inspekce, účtárna, účetní revize a hlavní pokladna. Také na tomto velkostatku do vedení nikterak nezasahoval majitel.⁹⁶ Hospodářská situace po roce 1848 na velkostatku Orlík nad Vltavou nebyla tak špatná jako v Blatné a v Lnářích, kde museli některé dvory pronajmout.

Po smrti Roberta připadlo panství jeho synovi Ferdinandovi (1863-1936).⁹⁷ Tento muž zastával funkci zemského poslance a předsedy Hospodářsko-průmyslového

⁹³ G. HOFFMAN, *Blatenský velkostatek*, s. 121-122.

⁹⁴ Týž, *Velkostatek*, s. 8.

⁹⁵ A. FRAŇKOVÁ – J. HANESCH – V. KEDJDANA – H. KLASOVÁ, *Velkostatek*, s. 17.

⁹⁶ J. HANESCH, *Velkostatek*, s. 42-43.

⁹⁷ M. VRÁNA, *Město*, s. 96.

spolku v blatenském politickém okrese. Stál v čele mnoha kulturních, národních i dobročinných spolků. Pro své zásluhy o město byl jmenován také čestným občanem.⁹⁸ Jako jeho otec se i on ujal správy panství.⁹⁹ Zrušil, ale funkci sekretáře a ředitele cukrovaru, takže hospodářský správce blatenského dvora měl na starosti všechny hospodářské záležitosti včetně lihovaru. Vedoucí škvořetického dvora spravoval i stavební záležitosti a důchodní pak patronátní věci. Bohužel neúměrné zatížení úředníků vedlo k pozdějšímu obnovení funkce sekretáře, který byl zastupujícím a kontrolním orgánem majitele. V roce 1896 se Ferdinand Hildprandt vzdal vedení velkostatku, byl obnoven úřad ředitele kanceláře (od roku 1907 administrátor) a funkce sekretáře byla zase zrušena. Na přelomu 19. a 20. století byly pronajaty dvory Bezdědovice, Buzice, Míreč a Lom. Pro vlastní správu majitelů zbyly pak 3 dvory, Blatná, Škvořetice a Újezd.¹⁰⁰

Během pozemkové reformy bylo celkem zabráno 3 082,6 ha půdy, z nichž 762,5 ha bylo rozparcelováno, 144,50 ha přiděleno jako zbytkové statky a zbytek 2 175,1 ha bylo propuštěno ze záboru. Z původních sedmi dvorů si udržel velkostatek jen Blatnou, Míreč a Škvořetice. Ze záboru byla zcela propuštěna lesní půda a průmyslové podniky, kromě lihovaru v Blatné, který byl přidělen Družstevnímu lihovaru v Blatné. Pozemková reforma velmi zasáhla do velkostatku Orlík nad Vltavou, kde z 26 dvorů zbylo jen 7. Nejméně zde utrpěly průmyslové závody a lesy.¹⁰¹ Stejná situace byla i ve Lnářích, ve kterých z původních 12 dvorů zůstaly jen 3.¹⁰² Velkostatek v Blatné v porovnání s Orlíkem nad Vltavou a Lnáři ztratil jen 57,1 % statků a lihoval, avšak ony přišly o více jak 73,0 % dvůr.

Ferdinand poté předal správu panství Blatná svým dvěma synům, Robertovi (1893-1974) a Bedřichovi (1902-1981). Správu dvora Škvořetice a Míreč se škvořetickou cihelnou jako *Velkostatek Škvořetice* pronajal Bedřichovi a Robertovi dal do nájmu dvůr v Blatné, který zde zavedl roku 1922 chovný program černostrakatého nížinného skotu. Správu ostatních odvětví si Ferdinand prozatím ponechal jako *Velkostatek Blatná*.¹⁰³ Dne 1. ledna 1927 byly nájmy zrušeny a vytvořily se dvě nové sekce Blatná a Škvořetice, jejichž ředitelé byli Robert a Bedřich. Během správy blatenského velkostatku spolupracoval Robert Hildprandt se zootechnikem

⁹⁸ M. VRÁNA, *Město*, s. 97.

⁹⁹ Mapa velkostatku Blatná před pozemkovou reformu příloha č. 36.

¹⁰⁰ G. HOFFMAN, *Velkostatek*, s. 8.

¹⁰¹ J. HANESCH, *Velkostatek*, s. 27-28.

¹⁰² A. FRAŇKOVÁ – J. HANESCH – V. KEDJDANA – H. KLASOVÁ, *Velkostatek*, s. 18-19.

¹⁰³ G. HOFFMAN, *Velkostatek*, s. 8.

Stanislavem Koláčkem a Jaroslavem Kříženeckým. Propagoval svůj chov černostrakatého nížinného skotu v několika člancích nebo na výstavách. Po hospodářské krizi v roce 1932 byl dvůr Míreč a Škvořetice pronajat. Ferdinand Hildprandt převzal opět vedení velkostatku a Bedřicha jmenoval ředitelem. Dopad hospodářské krize dokládají i prameny, jež byly vedeny velmi přesně v letech 1922-1930 a poté již ne. Chybí například zápisy v knihách zkoušek doживosti nebo v rejstřících. Následně byl Robert Hildprandt otcem Ferdinandem zbaven správy dvora Blatná a tím skončil i jeho chovný program černostrakatého nížinného skotu. Rozhodnutí vešlo v platnost 1. ledna 1935, kdy byly Robertovi odňaty i veškeré účty velkostatku Blatná.¹⁰⁴ K této situaci došlo hlavně z důvodů velkého zadlužení Roberta Hildprandta, které muselo být spláceno ze zisku velkostatku Blatná, jak dokládají dopisy správci dvoru Blatné Václavu Morgensternovi. V roce 1934 se Robert rozvedl se svou ženou Alžbětou Mitrovskou, s kterou byl ženatý 13 let, a pak opustil jak rodinu, tak i území Československa v roce 1939.¹⁰⁵ Období jeho vedení na velkostatku (1928-1935) je v pramenech někdy označováno jako *Hospodářská správa v Blatné*.

V letech 1935-1940 vedli úřední agendu velkostatku Blatná s přidruženými dvory sekretář, pokladník a účetní. V roce 1936 zemřel Ferdinand Hildprandt a celé správy se ujal Bedřich, který byl posledním předválečným majitelem.¹⁰⁶ Ve stejném roce byl pak dvůr Škvořetice a Míreč prodán pražskému advokátu JUDr. Vladimíru Novákovi.¹⁰⁷ Ve správě velkostatku byla zřízena funkce administrátora, jenž byl oprávněn zastupovat majitele v době jeho nepřítomnosti, což se týkalo období druhé světové války.

Po válce byl majetek rodiny Hildprandtů zkonfiskován na základě prezidentova dekretu č. 12/1945 Sb. Bedřich sice podal odvolání, ale to bylo neúspěšné. Majetek se dostal do národní správy. Jako správce zde v letech 1945-1948 postupně působil Václav Řezáč, Slavoj Marek a Jiljí Knotek.¹⁰⁸ Rodina Hildprandtů dostala příslib, že může na zámku doživotně pobývat, ale v roce 1952 byla násilně vystěhována. Manželé a jejich dvě dcery, Josefina a Jana, se usadili v Rojicích. Bedřich pracoval v Písku v elektrárně a jeho manželka Kornelie, pomáhala s vyučováním cizích jazyků.¹⁰⁹

¹⁰⁴ Dopis správci dvora Blatné o této skutečnosti příloha č. 32.

¹⁰⁵ Fotografie manželů se nalézá v příloze č. 33.

¹⁰⁶ G. HOFFMAN, *Velkostatek*, s. 9.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 3.

¹⁰⁸ G. HOFFMAN, *Velkostatek*, s. 9.

¹⁰⁹ <http://www.zamek-blatna.cz/zamek-blatna-hildprand.php>. Odkaz vyhledán dne 28. 4. 2012.

Velkostatek Orlík nad Vltavou nebyl okamžitě zkonfiskován jako Blatná, ale v rámci revize první pozemkové reformy dne 1. dubna 1948 byl na něj dosazen státní dohled (společná správa), který měl za úkol připravit konečné převzetí velkostatku státem. Pro správu lesů vzniklo ředitelství lesního závodu se sídlem v Orlíku nad Vltavou a polní hospodářství prošlo nejprve přidělovým řízením zájemců o půdu a v roce 1950 pak vzniklo několik státních statků s vedením v Orlíku nad Vltavou.¹¹⁰ Podobný osud potkal i velkostatek Lnáře, kde byla národní správa uvalena od roku 1945 a v rámci pozemkové reformy byl velkostatek převzat podnikem Státní lesy a statky.¹¹¹ Karel Schwarzenberg i nový majitel Lnáře Jindřich Vaníček, jenž velkostatek vydražil v soudní dražbě v roce 1936, přišli o svůj majetek kvůli pozemkové reformě, avšak Hildprandtové o Blatnou z důvodu dekretu prezidenta republiky Eduarda Beneše č. 12/1945 Sb. o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa. Konfiskace Blatné proběhla na základě vyhaných výpovědí, jež označily Bedřicha Hildprandta za kolaboranta, jak tvrdí jeho dcera Josefína.¹¹²

Pomoc Hildprandtovým přišla až v roce 1959, když Československo navštívil etiopský císař Haile Selasie I., který si vyžádal na prezidentovi Antonínu Novotném legální vystěhování Hildprandtů do Etiopie. Císař znal z dřívějších diplomatických jednání otce Kornelie doktora Ferdinanda Veverku, který také emigroval do Etiopie. Z tohoto důvodu se rodina Hildprandtů přestěhovala do Addis Abeby. Bedřich zde měl na starosti dozor nad císařským hřebčínem a Kornelie pracovala jako tlumočnice u tamějšího sídla OSN. Po roce 1974, kdy byl v Etiopii státní převrat, žila rodina Hildprandtů na Baleárech a pak v Gautingu u Mnichova v Německu.¹¹³ Bedřich zemřel v roce 1981 v Mnichově, takže se návratu do vlasti nedočkal.¹¹⁴ Kornelie Hildprandtová se vrátila na Blatnou v roce 1990. Blatnou získaly dědičky Bedřicha Hildprandta, vdova Kornelie a dcery Josefína a Jana, v roce 1992 zpátky do vlastnictví a žijí zde dodnes.¹¹⁵

¹¹⁰ J. HANESCH, *Velkostatek*, s. 48.

¹¹¹ A. FRAŇKOVÁ – J. HANESCH – V. KEDJDANA – H. KLASOVÁ, *Velkostatek*, s. 13.

¹¹² Boris DOČEKAL, *Příběhy českých šlechticů*, Jihlava 2006, s. 135.

¹¹³ G. HOFFMAN, *Velkostatek*, s. 9.

¹¹⁴ <http://cs-magazin.com/index.php?a=a2004071035>. Odkaz vyhledán dne 27. 10. 2011.

¹¹⁵ G. HOFFMAN, *Velkostatek*, s. 3.

II. Vývoj zemědělství v Československu

První světová válka skončila v listopadu 1918 vítězstvím Dohody. Tato skutečnost vyvolala ve světě velké politické a ekonomické přeměny. Zanikly čtyři monarchie: ruská, habsburská, německá a turecká. Rakousko-Uhersko přestalo existovat a jeho území připadlo sedmi státům – Rakousku, Maďarsku, Československu, Jugoslávii, Polsku, Rumunsku a Itálii. Německo ztratilo na řadu let velmocenské postavení. Bývalé kolonie, podobně jako oblasti pod tureckou nadvládou, si mezi sebe rozdělily Velká Británie, Francie, Belgie, Japonsko, Itálie a Řecko. Avšak jako ekonomický vítěz z války vyšly Spojené státy americké. Posílily si své postavení exportéra hotových výrobků a staly se věřitelem mnoha zemí. Dolar se začal používat vedle britské libry jako mezinárodní měna a po přechodnou dobu soustředilo USA více než polovinu světových zásob měnového zlata.¹¹⁶

Nástupnické země po zaniklých monarchiích měly před sebou dva hlavní úkoly: převést válečné hospodářství na mírové podmínky a stabilizovat nové státy politicky a hospodářsky. Při počáteční poválečné obnově hrály významnou úlohu pomocné úvěry dohodových států, zvláště USA a Velké Británie. Tyto úvěry nejčastěji státy využívaly k nákupu potravin, aby zabránily hladovění obyvatelstva. Zmíněným středoevropským zemím spolu s Rumunskem byly poskytnuty úvěry v celkové výši 330 milionů zlatých dolarů, z nichž 286,2 milionů dalo USA, 38,5 milionů Velká Británie a 5,4 milionů Kanada. Československo obdrželo po válce celkem 81 milionů dolarů, avšak nejvíce finančních prostředků získalo Polsko, 151 milionů.¹¹⁷

Po válce bylo celé hospodářství dezorganizováno. Bylo třeba zažehnat nebezpečí hladu, zaměstnat demobilizované vojáky, zabezpečit paliva a suroviny pro průmysl, překonat inflaci a sladit zaměření výroby s novými odbytovými podmínkami.¹¹⁸ Hlavní potřebou v ČSR bylo vytvořit národohospodářskou soustavu, která by sjednotila obě části země, Česko a Slovensko. Řadu sporných otázek vyřešily sociální zákony, například o osmihodinovém pracovním dni, státní podpoře v nezaměstnanosti, ochraně nájemníků, zrušení šlechtických titulů a pozemková reforma. Důležitým mezníkem bylo i přijetí Rašínovy měnové reformy v únoru 1919, díky které byla provedena měnová odluka od zemí s dosud obíhající rakousko-uherskou měnou. Došlo tak k novému

¹¹⁶ J. FALTUS – V. PRŮCHA, *Všeobecné hospodářské dějiny*, s. 41-42.

¹¹⁷ V. LACINA – J. HÁJEK, *Kdy nám bylo nejlépe?*, s. 64.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 64.

okolkování bankovek a tím se zamezilo přenosu inflačně vydávaného oběživa Rakousko-Uherskou bankou na české území.¹¹⁹ Ve stejné době jako ČSR provedla měnovou odluku i Jugoslávie. Po československé koruně a jugoslávském dináru byly v roce 1920 zavedeny další nové měny, maďarská koruna a polská marka.¹²⁰

V tomto období bylo převažujícím zdrojem obživy v Evropě stále ještě zemědělství. Podle prvního sčítání obyvatel, které proběhlo v jednotlivých státech nejčastěji v letech 1920-1921, se nejméně zemědělců vyskytovalo v Anglii, to znamená 10,0 %, ale nejvíce v Rumunsku, Jugoslávii a Polsku, kolem 75,9-79,5 %, poté v Maďarsku, Itálii a Francii, mezi 41,5-58,2 %. Československo se řadilo ke státům na přechodu mezi zemědělským a průmyslovými zeměmi, protože se zde 37,2 % obyvatel živilo zemědělstvím¹²¹ a 34,0 % průmyslem.¹²² Vysoké procento rolníků zapříčinila hlavně oblast Slovenska a Podkarpatské Rusi, jež si pořád zachovávala agrární charakter. Zemědělců bylo na Slovensku 60,6 % a v Podkarpatské Rusi 67,7 %, avšak v českých zemích již procentuálně převládali pracovníci v průmyslu (34,4 : 39,9 %; rolníci : pracovníci v průmyslu), proto se Čechy řadily k průmyslově agrárním zemím.¹²³ Během dvacátých let ubylo celkem 284 tisíc pracovníků v zemědělství. Postupně se podíl změnil tak, že v samostatných českých zemích se snížilo rolnické obyvatelstva až na 25,5 %. Dokonce v roce 1930 v celém Československu činil poměr obyvatelstva pracujícího v zemědělství a průmyslu 34,6 : 34,9 %.¹²⁴

V roce 1921 zemědělství disponovalo v Československu 8,5 milionem ha zemědělské půdy, to se rovnalo 50,0 % rozloze republiky. Zemědělská výroba v našich zemích byla velmi rozptýlená a rozhodující úlohu zde představovala drobná a střední rolnická hospodářství s výměrou do 20 ha. Ta tvořila v republice z celkového počtu 1 613 podniků 95,6 % a hospodařily na 59,2 % zemědělské půdy. Sčítání obyvatelstva roku 1921 zjistilo selských statků o výměře 20-50 ha 55 918 (3,5 %) a jejich výměra představovala 1 290 069 ha zemědělské půdy (15,2 %). Velkostatků a statků nad 50 ha bylo 13 583, to je 0,8 %, a hospodařily na 25,6 % zemědělské půdy.¹²⁵ Velkostatky se orientovaly především na tržní produkci obilovin, protože mohly použít

¹¹⁹ K. PŮLPÁN, *Nástin I*, s. 135.

¹²⁰ V. LACINA – J. HÁJEK, *Kdy nám bylo nejlépe?* s. 65.

¹²¹ 37,2 % obyvatel pracovalo pouze v zemědělství, avšak někdy se uvádí 39,6 % lidí pracujících v zemědělství a v lesnictví.

¹²² V. BRDLÍK, *Československé zemědělství*, s. 9-10. Jednotlivé údaje o obyvatelstvu podle povolání v Evropě se nalézá v příloze č. 55.

¹²³ *Statistická příručka*, s. 13.

¹²⁴ V. LACINA, *Zlatá léta*, s. 132.

¹²⁵ Tamtéž, s. 132.

mechanizaci. Střední a malé podniky se zaměřovaly na živočišnou výrobu, neboť neměly takové prostředky na použití strojů. Jejich tržní produkci tvořily především živočišné výrobky, například mléko, vejce a jiné. Údaje o počtech hospodářských zvířat na 100 ha v zemědělských podnicích různých velikostí ukazují, že vysoké stavy zvířat, kromě koní, se nacházely právě v malých hospodářstvích. Například skot a prasata byla chována nejvíce v hospodářstvích s výměrou 2-5 ha, nejméně pak v závodech nad 100 ha půdy.¹²⁶

Zemědělská půda byla také značně roztržena na malé pozemky a to zhoršovalo využití mechanizace a zvyšovalo výrobní náklady. Malí zemědělci si kvůli nedostatku polností museli často půdu najímat. Z tohoto důvodu 51,0 % podniků pracovalo na pronajatých pozemcích a muselo za ně platit poměrně velké nájemné. Na zcela vlastní půdě hospodařilo asi jen 49,0 % hospodářství. Z této příčiny byla velmi oslabena rentabilita zemědělské výroby. Obvykle se proto zemědělská činnost kombinovala s řemeslem, obchodem a domácí výrobou.

O to hůře vypadala situace na Slovensku, jež mělo výrazný agrární charakter. Většina obyvatel byli rolníci a celková zemědělská výroba zde značně zaostávala. Produkce se většinou soustředila na samozásobení zemědělcovy rodiny a výroba pro trh byla běžná jen v úrodnějších oblastech jižního Slovenska. Také zde byl značně rozšířen určitý druh pachtu, tak zvaný želiarský poměr, kdy velkostatky daly chudším rolníkům (želiarům) do užívání 1 až 3 katastrální jitry¹²⁷ pod podmínkou, že budou až 90 dnů ročně pracovat na jejich statku bez odměny. Na církevních velkostatecích se také praktikovala tak zvaná koblina a rokovina, to znamená povinnost odvádět církvi část úrody, konat v určitých dnech ruční nebo potažní práci a vozit dříví. Takovéto přežitky z dob feudalismu se postupně vytratily do roku 1920.¹²⁸ Dalším charakteristickým rysem východní oblasti ČSR bylo agrární přelidnění, kdy mnoho obyvatel cestovalo na sezónní práce do jiných oblastí, především do Rakouska, Německa a Čech. Intenzita a produktivita zemědělské výroby byla na Slovensku velmi nízká. V některých oblastech se udržovalo ještě zaostalé trojhonné hospodaření s primitivními nástroji. Z těchto důvodů se odhaduje, že desetihektarový závod na Slovensku odpovídal svou produkcí zhruba čtyřhektarovému závodu v Čechách.¹²⁹

¹²⁶ Tabulka znázorňující stavy zvířat na 100 ha podle velikosti hospodářství příloha č. 56.

¹²⁷ Katastrální jitra se rovná 0,575 ha.

¹²⁸ V. PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny*, s. 81.

¹²⁹ V. LACINA – J. PÁTEK, *Dějiny*, s. 44.

Problém půdy se vyskytoval v mnoha evropských státech a vyřešit se jej snažila především pozemková reforma, která proběhla po 1. světové válce v jednadvaceti státech Evropy, mimo jiné ve všech nástupnických zemích po Rakousku-Uhersku kromě Rakouska. Většího rozsahu než u nás byla jen v Rumunsku a také v Lotyšsku a Estonsku, kde většinu půdy vlastnili poražení ruští šlechtici.¹³⁰ Úplně nejdřív byla vyhlášena 15. prosince 1918 v Rumunsku, ale provedena byla zde až zákonem ze dne 17. července 1921. V tomto státě byla reforma uskutečněna v největším rozsahu, týkala se 6,3 milionů ha půdy. Po Rumunsku byla pozemková reforma uzákoněna také v Jugoslávii, 25. února 1919, kde byla spojena se zrušením nevolnictví na jihu a likvidací polofeudálních latifundií na severu země. Zde se reforma týkala 2,5 milionů ha půdy. V Polsku byla pozemková reforma provedena zákonem z 10. července 1919 a celkově bylo rozděleno 2,7 milionů ha pozemků. V Maďarsku reforma proběhla jen v malém rozsahu (300 tisíc ha půdy) a podstatně nezměnila strukturu pozemkového vlastnictví, v kterém převládal šlechtický velkostatek. Odlišný charakter ale reforma v ČSR, jež byla realizována jak se sociálně-politickou, tak i národní a ekonomickou motivací.¹³¹

V Československu významný vliv na pozemkové reformě zastávala agrární strana, která již v listopadu 1918 navrhovala rozdělení latifundií drobným zemědělcům, domkářům nebo bezzemkům. Hlavním problémem držby půdy bylo velké pozemkové vlastnictví šlechty a katolické církve. Například Schwarzenberkové drželi pozemky o výměře 248 tisíc ha nebo Lichtenštejnové na Moravě 173 tisíc ha.¹³² Někteří historikové v tuto dobu hovoří o tak zvaném postfeudálním charakteru velkostatku, který byl vyznačen nadměrným pachtováním, jež činilo celých 40,0 % šlechtické půdy.¹³³ Vedle toho katolická církev v Československu vlastnila kolem 500 tisíc ha pozemků.¹³⁴ Avšak církevní pozemky se považovaly za státní majetek, který byl svěřen církvi k užívání podle veřejného státního práva. Největší rozloha půdy patřila Arcibiskupství olomouckému, jež dohromady s Metropolitní kapitulou u svatého Václava v Olomouci používalo 65 tisíc ha.¹³⁵

Hlavním odpůrcem pozemkové reformy se stal Svaz československých velkostatkářů, který byl založen na jaře 1919. Proti reformě argumentoval hlavně

¹³⁰ K. PULPÁN, *Nástin I*, s. 140.

¹³¹ V. LACINA – J. HÁJEK, *Kdy nám bylo nejlépe?* s. 74-75.

¹³² V. PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny*, s. 83

¹³³ K. PULPÁN, *Nástin I*, s. 139.

¹³⁴ V. PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny*, s. 83.

¹³⁵ Tamtéž, s. 84.

nerespektováním soukromého vlastnictví a důležitou úlohou velkostatku při zabezpečení výživy obyvatelstva. V některých případech se o této prováděné pozemkové reformě mluvilo i jako o „odčinění Bílé hory“.¹³⁶

Reforma pozemkové držby byla přijata ustanovením ze dne 16. dubna 1919, které se nazývalo záborový zákon č. 215/1919. Tento zákon byl ještě doplněn dalšími prováděcími nařízeními. Pozemkovou reformu provedl Státní pozemkový úřad, jenž byl zřízen ministeriem zemědělství. Do realizace se zapojily i různé zájmové organizace, z nichž nejvýznamnější byla Domovina, sdružující bezzemky, drobné rolníky a další zájemce o půdu.¹³⁷ V rámci reformy byly zabráný, ne vyvlastněny, pozemky o výměře větší než 150 ha zemědělské půdy nebo 250 ha veškeré půdy včetně lesů a rybníků. Zábor se týkal jak průmyslových a jiných podniků, tak i šlechtických a církevních statků, přičemž vlastníci takto zabrané půdy měli povinnost na pozemcích dále hospodařit až do doby, kdy byla půda převzata státem. Například knížeti Janu Nepomuku Schwarzenberkovi bylo celkem zabráno z jeho velkostatků 161 428 ha půdy¹³⁸ a ze sledovaného velkostatku Blatná, který vlastnil v tuto dobu Ferdinand Hildprandt, bylo zabráno 3 082 ha.¹³⁹

Státní, zemská i obecní půda byla ze záboru vyloučena. Celkem bylo pro potřeby pozemkové reformy zabráno 4 021 617 ha, to je 28,6 % veškeré půdy Československa. Z tohoto počtu bylo 1 283 286 ha zemědělské a 2 738 331 ha nezemědělské (hlavně lesů). Více jak pětinu pozemků vlastnili cizinci, zvláště z Rakouska a Německa. Do záboru se dostal i zemědělský průmysl, celkově bylo zabráno 698 lihovarů, 310 pivovarů, 72 cukrovarů, 473 pil, 593 mlýnů, 545 cihelen, 67 mlékáren a sýráren, 30 lázeňských objektů a 188 jiných staveb. Z těchto zemědělských závodů byla jen ale asi 1/5 převedena do rukou nového majitele a 4/5 zůstaly v majetku původních vlastníků.¹⁴⁰ Na velkostatku Blatná byl zabrán pivovar, cihelna a lihovar, který jako jediný nebyl vrácen původnímu majiteli, ale stal se součástí Družstevního lihovaru pro Blatnou a okolí.¹⁴¹

V rámci reformy se také vykupovaly dlouhodobé pachtý podle zákona z 27. května 1919. Pod zemědělským pachtem je třeba chápat druh nájemní smlouvy, kterou se věc nespotřebitelná propůjčuje na čas a za určitou cenu k dobývání požitku na rozdíl

¹³⁶ K. PULPÁN, *Nástin I*, s. 139.

¹³⁷ Tamtéž, s. 140.

¹³⁸ Rudolf LUSTIG – František SVĚTNIČKA, *Schematismus velkostatků v Čechách*, Praha 1933, s. 640.

¹³⁹ Tamtéž, s. 353.

¹⁴⁰ *Dvacet*, s. 37.

¹⁴¹ R. LUSTIG – F. SVĚTNIČKA, *Schematismus*, s. 353.

od nájemní smlouvy v užším smyslu, při níž se věc propůjčuje jen k užívání.¹⁴² Výkup pachtů dostaly na starost okresní soudy, které také rozhodovaly o zajištění půdy drobným pachtýřům. Při rozdělování půdy byli zvýhodněni ti pachtýři, kteří si pozemek najímali alespoň od 1. října 1901 do 12. června 1919. Tito zemědělci měli poté právo požádat o převod pozemku do vlastnictví za náhradu, odpovídající cenám platným v zemi v roce 1913 a nezáleželo na tom, jestli se jedná o půdu státní, zabranou, zapsanou v zemských deskách, církevní nebo nadační. Půda byla přidělena za předpokladu, že celková výměra nepřesáhla hranici 8 ha a zemědělec tyto pozemky obdělával nebo na nich bydlel. Tento výkup se týkal necelých 50 tisíc ha, ale asi 400 tisíc oprávněných zájemců.

Dále v rámci směn přibylo pro provedení reformy téměř 47 tisíc ha, takže bylo vcelku k dispozici 4 068 370 ha, z toho v českých zemích 2 407 580 ha.¹⁴³ V jižních Čechách bylo zabráno celkem 552 971 ha, z nichž bylo 170 159 ha zemědělské půdy.¹⁴⁴ Podle náhradového zákona z 8. dubna 1920 mělo být za zabranou půdu vyplaceno odškodné, které se stanovilo na průměrnou cenu při prodeji pozemků nad 100 ha z volné ruky z let 1913-1915, ale u výměry nad 1 000 ha se cena měla snížit. Poválečné ceny byly ale velice nízké, takže lze říci, že šlo o částečnou konfiskaci. Statky Habsburků a šlechty, která se za války postavila proti Čechům, měly být vyvlastněny bez náhrad.¹⁴⁵

Pravidla a postup při rozdělování zabrané půdy určoval přídělový zákon z 30. ledna 1920.¹⁴⁶ Příděl půdy započal v roce 1921 a vrcholil v roce 1925. V tomto období docházelo k rozhodujícím vlastnickým přesunům půdy, především v rámci přídělu do 30 ha. Podle odhadu celkem 400-450 tisíc drobných a středních zemědělců získalo průměrnou výměru 1,0-1,5 ha půdy.¹⁴⁷ Část pozemků připadla i nezemědělcům, jednalo se často o zahrady nebo stavební parcely. Zabranou půdu si mohli zemědělci koupit za nízké předválečné ceny. Celkově hradili státu výkupní cenu zvýšenou o náklady Státního pozemkového úřadu, jenž prováděl reformu. Cena za 1 ha kolísala podle bonity půdy a podle toho, zda na ni stála nějaká budova, mezi 400-6 000 Kč.¹⁴⁸

¹⁴² Lubomír SLEZÁK, *Role pachtu v zemědělství českých zemí v první polovině 20. století*, Moderní dějiny 4, 1996, s. 183.

¹⁴³ V. LACINA, *Zlatá léta*, s. 30.

¹⁴⁴ Karel LEGER, *Pozemková reforma*, in: Jan STOCKÝ (ed.), *Jižní Čechy*, Praha 1937, s. 95.

¹⁴⁵ V. PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny*, s. 85.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 85.

¹⁴⁷ V. PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny*, s. 126.

¹⁴⁸ Tabulka s cenami pozemků příloze č. 57,58.

Velká část malých zemědělců si musela půjčit na koupi půdy. Na tento nákup byly poskytnuty úvěry přesahující 3 miliony Kč, to znamená, že průměrné zadlužení na jeden ha činilo asi 2 500 Kč.¹⁴⁹ Do roku 1929 bylo díky pozemkové reformě založeno 29 nových obcí a rozšířeno 162 stávajících. Také vzniklo 2 707 nových usedlostí s průměrnou výměrou 12 ha, které se většinou nacházely v jižní části Slovenska. V jižních Čechách drobným přidělem získali zemědělci celkem 86 911 ha zemědělské půdy, to znamená 51,1 % z celkově zabraných pozemků.¹⁵⁰

Kromě přidělu pozemků vznikly i tak zvané zbytkové statky, jež se rozkládaly na kompaktních půdních celcích o průměrné výměře kolem 100 ha zemědělské půdy s hospodářskými budovami. Podle původních ustanovení měly být tvořeny na zbytku pozemků po uspokojení drobných žadatelů.¹⁵¹ Bohužel situace byla opačná. Nejprve se zřídil zbytkový statek s úrodnou půdou a pak až došlo k přidělu horších pozemků drobným zemědělcům. Zbytkových statků bylo celkem založeno 2 291, jejichž majiteli se stali převážně členové agrární strany, nebo agrárníci a úředníci zabraných šlechtických velkostatků. V jižních Čechách bylo zřízeno 356 zbytkových statků s 22 793 ha půdy.¹⁵²

Během reformy došlo i k odškodnění 66 920 zaměstnanců rozparcelovaných velkostatků. Nejčastěji jim byla přidělena půda, nebo dostali peněžní náhradu, penzi anebo náhradní zaměstnání. Odškodnění bylo často velmi nerovnoměrné, avšak přibližně 2 000 těchto zemědělských pracovníků založilo vlastní výrobní družstva.¹⁵³

Prováděná reforma se ale zpomalovala, až původní záměr zůstal jen torzem. Hlavní důvod brzdění pozemkové přeměny bylo postupné vytrácení radikalismu při dlouhodobém vyjednávání kompromisů a výjimek s řadou velkých vlastníků půdy, například s katolickou církví. Pro účely pozemkové reformy pak bylo použito jen 1 800 782 ha z původních 4 milionů ha (44,3 %), 1 831 920 ha bylo vráceno vlastníkům a dalších 435 668 ha jim bylo také ponecháno na základě tak zvaných generálních dohod s původními vlastníky z let 1935-1936 s účinností dvaceti až třiceti let. Na velkostatku Blatná bylo propuštěno ze záboru 2 175 ha půdy, to znamená skoro

¹⁴⁹ V. PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny*, s. 126-127.

¹⁵⁰ K. LEGER, *Pozemková reforma*, s. 95.

¹⁵¹ V. PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny*, s. 125.

¹⁵² K. LEGER, *Pozemková reforma*, s. 95.

¹⁵³ V. PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny*, s. 126.

70,6 % z celkového množství zabraných pozemků.¹⁵⁴ K ukončení pozemkové reformy došlo fakticky ale až zákonem z roku 1947.¹⁵⁵

Nejvýznamnější částí pozemkové reformy se stal přiděl půdy, kdy 638 182 rolníků získalo 789 803 ha půdy, avšak kolem 785 tisíc ha půdy bylo postátněno nebo předáno různým jiným právnickým osobám a 226 tisíc ha bylo přeměněno na zbytkové statky. Na velkostatku Blatná bylo rozparcelováno 763 ha (24,8 % ze zabrané půdy) a ze 145 ha byly vytvořeny zbytkové statky (4,7 % ze zabraných pozemků).¹⁵⁶ Celkově pozemková reforma omezila pozemkové vlastnictví německé a maďarské šlechty, avšak katolické církve se příliš nedotkla, zůstalo jí 85,0 % pozemkového majetku.¹⁵⁷ Reforma uklidnila částečně hlad po půdě na vesnici, zvýšila životní standard rolníků přidělem půdy a vytvořila tak i novou vrstvu statkářů. Došlo díky ní ke zlepšení podmínek pro modernizaci zemědělství, vzestup výroby i její rentability.¹⁵⁸

Pozemková reforma z roku 1919 ve srovnání s přeměnou vlastnictví půdy z let 1945-1949 byla méně radikální a k původním majitelům pozemků spravedlivější. Půda nebyla konfiskována, ale zabrána s nárokem na náhradu. Oproti tomu pozemková reforma ze čtyřicátých let 20. století se přímo zaměřila na konfiskaci majetku Němců, Maďarů a zrádců, od kterých stát obdržel 2 946 395 ha veškeré půdy. Dále kontrolovala provedení dřívější pozemkové reformy a to především v oblasti šlechty, církve i zbytkových statků, vzniklých ve dvacátých letech 20. století. V této oblasti došlo k revizi 2 307 případů, kdy bylo pro další přiděl opatřeno 1 027 529 ha veškeré půdy a z toho jen 60 815 ha (5,9 %) bylo ponecháno původním majitelům. Celkově to znamená, že ze získané půdy v letech 1945-1949 bylo využito 98,5 % veškerých pozemků, na rozdíl od reformy z roku 1919, kde bylo využito jen 44,3 %.

Kromě těchto velkých majetkových přesunů byla ustanovena zákonem č. 46/1948 Sb. nejvyšší velikost hospodářství, která činila na jednu rodinu maximálně 50 ha veškeré půdy. Avšak pokud by majitel na pozemcích nepracoval, stát by mu je vzal všechny. V tomto případě to znamená, že již nemohly existovat nájmy zemědělské půdy. Souhrnně se tento zákon týkal 9 540 případů zemědělských usedlostí a 432 905 ha půdy. Pozemky měly být vykoupeny, ale stát za ně majitelům nikdy nezaplátil. Tato část pozemkové reformy měla již zcela odlišný charakter, kdy vláde

¹⁵⁴ R. LUSTIG – F. SVĚTNIČKA, *Schematismus*, s. 353.

¹⁵⁵ Výsledky pozemkové reformy v příloze č. 59.

¹⁵⁶ R. LUSTIG – F. SVĚTNIČKA, *Schematismus*, s. 353.

¹⁵⁷ K. PULPÁN, *Nástin I*, s. 141.

¹⁵⁸ Výrobně sociální strukturu československého zemědělství v období první republiky v příloze č. 60.

nešlo o zlepšení malých a středních hospodářství, jako tomu bylo v roce 1919, ale pouze o vytvoření dobré situace k následnému nucenému vytváření Jednotných zemědělských družstev po vzoru Sovětského svazu. Lze shrnout, že reforma z roku 1919 byla mnohem více zaměřena na potřeby rolníků než na zájmy státu a politiky, jako tomu bylo při provádění pozemkové reformy v letech 1945-1949.

Po válečném období se v Československu obnovil ekonomický cyklus se zpožděním ve srovnání se západoevropskými státy, který započal hospodářskou krizí na konci roku 1921. Základním problémem českého zemědělství byla otázka nízké rentability výroby a nutné ochrany domácího trhu před dovozem. Téměř neomezený import levnějších zemědělských výrobků způsobil vznik celní nerovnosti mezi zemědělstvím a průmyslem. Již v roce 1922 se dostali výrobci tržního obilí do vážných potíží. Cena domácí pšenice poklesla tehdy ze 435 Kč na 150 Kč, což představovalo ztrátu pro zemědělce ve výši 10 miliard Kč. Ceny všech zemědělských výrobků poklesly v průměru o 42 %. Toto snížení cen způsobilo, že rolníci neustále zvyšovali objem své výroby, takže zemědělských výrobků bylo na trhu nadbytek a klesala proto neustále poptávka po tomto druhu zboží a tím i jeho cena. Depresi zemědělství prodělalo již v roce 1923.¹⁵⁹

Problém dovozu si uvědomovala i agrární strana, která v roce 1925 prosadila přijetí vládního nařízení č. 111 ze 4. června 1925. Byla obnovena dříve zrušená cla a současně zavedena tak zvaná klouzavá cla na obilí, mouku, moučné výrobky a na vepřové sádlo. Podstata pohyblivých cel spočívala v tom, že sazby u jednotlivých produktů nebyly stanoveny v pevné výši za určitou jednotku zboží, ale kolísaly podle poklesu či vzestupu ceny zboží v tuzemsku. Tato cla byla ale málo účinná, takže byla následně zavedena pevná výše cel na obilí, mouku, krmiva, mlýnské výrobky, ovoce, zeleninu, semena, dobytek, ryby, vejce, tuky a maso zákonem č. 109 ze dne 22. června 1926.¹⁶⁰ Cla většinou tvořila čtvrtinu nebo až třetinu velkoobchodní ceny. Zákon také stanovoval tak zvané minimální sazby, pod kterou nebylo možné clo snížit ani v jakýchkoliv obchodních smlouvách. Tato ochranná politika československého státu v období mezi lety 1925-1926 je někdy v literatuře označováno jako období zemědělského protekcionismu, kdy byl tuzemský trh nejvíce chráněn před dovozem.¹⁶¹

¹⁵⁹ Deprese znamená v ekonomii velký úpadek.

¹⁶⁰ V. LACINA – L. SLEZÁK, *Státní hospodářská politika*, s. 82-84.

¹⁶¹ V. PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny*, s. 150.

Protekcionismus neboli ochranná politika je ekonomický termín, který vyjadřuje upřednostňování a ochranu vlastních výrobků před zahraniční konkurencí. K ochraně domácího trhu stát může využít

Československé zemědělství prošlo oživením již v letech 1924-1926, avšak období konjunktury prožilo v letech 1927-1929, i když bylo z velké části umožněno díky intervenčním zásahům ze strany státu, především v podobě zmíněné celní ochranné politiky. Výroba vzrostla na jeden hektar zemědělské půdy proti předválečnému stavu v celé republice o 28,0 %, v českých zemích pak o 32,0 %. Předválečné úrovně bylo v našich zemích dosaženo až v roce 1925, avšak v letech 1924-1928 dosáhli zemědělci nejvyšších výnosů za celou existenci první republiky. V porovnání se státy Evropy v letech 1925-1929 disponovalo Československo 42,1 % polí ze zemědělské půdy, to znamená sedmé místo mezi evropskými státy. Nejvíce polí bylo obhospodařováno v Dánsku (61,0 %) a nejméně poté ve Švýcarsku (12,3 %).

V množství luk a pastvin se ČSR umístilo se svými 18,4 % uprostřed, avšak největší množství této půdy bylo zaznamenáno v Anglii (55,9 %) a nejméně v Dánsku (7,0 %). Celkově nejrozsáhlejší plochy zemědělské půdy se vyskytovaly v Maďarsku (81,0 % z veškeré půdy), nejmenší pak v Jugoslávii (46,6 %), Československo v celkové rozloze zemědělské půdy bylo podprůměrné (61,7 %).¹⁶² Hlavní příčinu rozvrstvení zmíněných druhů zemědělské půdy v jednotlivých státech představovala především geografická poloha, přírodní podmínky a také orientace zemědělské výroby. Je samozřejmé, že hornaté Švýcarsko nemohlo disponovat nejrozsáhlejšími úrodnými poli, nebo že by Anglie, typická země pastevectví ovcí a dobytka, neměla obrovské pastviny.

Rostlinná výroba v ČSR vynikala hlavně vyrovnaností čtyř hlavních obilovin (pšenice, žito, ječmen, oves). Ve srovnání s Evropou se vyznačovala rozsáhlejším pěstováním ječmene a to ne krmného, ale prvotřídního pivovarského, cukrovky a brambor, avšak malým osevem kukuřice. V pěstování pšenice převládala Itálie, Jugoslávie, Maďarsko, v žitě Polsko, Německo, Holandsko, v krmném ječmenu Rumunsko a Dánsko a nakonec v ovsu Belgie s Anglií. Osevu kukuřice se nejvíce věnovalo Rumunsko a Jugoslávie. Na pěstování brambor se zaměřovalo Holandsko. V osevu cukrovky Československo (4,3 % orné půdy), převyšovalo jen Holandsko (6,8 %) a Belgie (5,3 %).¹⁶³ V chovu hospodářských zvířat ČSR bylo průměrné, pouze v množství chovaného skotu byla nadprůměrná. Hlavně z důvodů velkého množství drobných a středních zemědělců, kteří se orientovali více na živočišnou výrobu,

ekonomické nástroje, jako například soustavu dovozních cel, státní úvěry nebo výrobní a exportní dotace.

¹⁶² V. BRDLÍK, *Československé zemědělství*, s. 11. Přesné údaje v příloze č. 61.

¹⁶³ Tamtéž, s. 13. Celkové údaje o plodinách se nalézají v příloze č. 62.

zvláště na produkci mléka a masa, než na rostlinnou, pro kterou je potřeba více mechanizace, již neměli k dispozici. Celkově v chovu hospodářských zvířat vynikalo Dánsko a to 18 koni (ČSR 9 koní/100 ha), 100 kusy skotu (ČSR 54 kusů hovězího dobytka /100 ha) a 112 prasaty na 100 ha (ČSR 29 prasat/ 100 ha).¹⁶⁴

V období Československé republiky docházelo v zemědělství k přesunům ve prospěch živočišné výroby. Tento přesun byl celosvětový trend, jenž souvisel s rostoucí poptávkou obyvatel po mase, mléce, tucích či vejcích. V letech 1923-1936 v Československu vzrostla spotřeba vepřového masa na obyvatele o 1/5 a spotřeba mléka se zvětšila téměř dvojnásobně.¹⁶⁵ Z tohoto důvodu se zvýšil počet krav, vepřů a drůbeže, jen ovcí velmi ubylo. Velké podniky byly vybaveny účelnějšími budovami, jistou stájovou mechanizací, disponovaly výkonnější krmivou základnou, a proto mohly chovat dobytek s vyšší užitkovostí a měly tak i lepší výrobní a odbytové podmínky než malé statky. Intenzitu a rozvoj živočišné výroby dokládají i počty skotu na 100 ha, kdy v období 1900-1937 se množství zvýšilo ze 65,0 na 69,8 kusů.¹⁶⁶ Mnoho velkostatků se v období první republiky soustředilo na tak zvané výdojné hospodářství. Tyto závody produkovaly intenzivně mléko pro blízká konzumní střediska, kde se dále surovina zpracovávala. Lze za výdojné hospodářství považovat i velkostatek Blatná, protože Robert Hildprandt do svého chovu jednak nakupoval černostrakatý nížinný skot, který byl dobře znám svou mléčnou užitkovostí. Také se dochoval v archivu aktový materiál, jenž dosvědčuje aktivní obchodní styk mezi hospodářstvím v Blatné a různými mlékárnami, jako například s Akciovou společností pro mléčný průmysl, Praha-Smíchov.¹⁶⁷

V rostlinné výrobě se ve 20. letech omezily plochy žita, pšenice a lnu a rozšířily pole cukrovky, sladovnického ječmene a chmele, které přinesly větší zisky.¹⁶⁸ Zvýšilo se šlechtitelství rostlin a vznikly specializované podniky, jež se sdružovaly do Spolku Československých podniků šlechtitelských v Praze. Celkově se v tuto dobu vyšlechtilo 185 odrůd obilovin a 44 okopanin.¹⁶⁹ Zlepšení rostlinné výroby přispělo i technické zdokonalování půdy, především meliorace a scelování pozemků. Celkem bylo v letech 1919-1937 meliorováno v českých zemích 235 946 hektarů půdy. Tyto meliorační práce

¹⁶⁴ V. BRDLÍK, *Československé zemědělství*, s. 14-16. Počty hospodářských zvířat v příloze č. 63.

¹⁶⁵ Údaje o spotřebě živočišných produktů v příloze č. 64.

¹⁶⁶ Celkový vývoj v příloze č. 65.

¹⁶⁷ Ukázka aktového materiálu příloha č. 29.

¹⁶⁸ Soupis hektarových výnosů hlavních plodin z let 1920-1930 příloha č. 66.

¹⁶⁹ Mezi nové odrůdy obilovin patřily například pšenice České vousky, ječmen Haná Kargyna nebo Žlutý oves petkuský, a nové druhy okopanin byly například brambory Škrobovka, Keřkovská Haisa, Sázavka, Žluté perly nebo krmná řepa Unikum žlutá, Kostelecká Barres.

prováděla vodní družstva, kterých bylo přibližně 1 350.¹⁷⁰ I na velkostatku Blatná byla provedena meliorace, jak to potvrzuje záznam vrchního okresního komisaře Vladimíra Vávry ze dne 25. dubna 1927, kdy proběhlo jednání.¹⁷¹

K rozvoji lepšího obhospodařování půdy přispělo i využívání umělých hnojiv. Spotřeba dusíkatých, fosforečných a draselných hnojiv stoupla od roku 1921-1922 do roku 1927-1928 z 3,1 milionů q na 6,8 milionů q. Z celkového množství zaujímala fosforečná hnojiva kolem 60,0 %, dusíkatá asi čtvrtinu a draselná kolem 15,0-20,0 %.¹⁷² Změny nastaly i rozsahu zemědělské půdy. Během první poloviny 20. století se zvýšil rozsah orné půdy o 2,1 % a plochy luk o 4,6 %. Avšak největší proměnu zaznamenaly pastviny, jejichž rozloha se snížila o 2,2 %.

Od počátku se v ČSR zvyšovala živočišná výroba, v poměrném zastoupení k rostlinné v letech 1920-1922 byl dosažen poměr 48 : 52, rostlinná : živočišná výroba. Avšak již na konci dvacátých let 20. století se tento poměr změnil na 53 : 47, kdy začala stoupat produkce obilí, brambor, ovoce i zeleniny. Nejlepších ekonomických výsledků dosahovaly statky s výměrou 30-100 ha půdy. Menší hospodářství se orientovala spíše na živočišnou výrobu a velkostatky na rostlinnou, kde nebyla zapotřebí tolik každodenní práce. V letech 1924-1928 se ročně sklízelo v ČSR mimo Podkarpatské Rusi 5,1 milionu t obilovin, 7 milionu t brambor a 7,7 milionu t cukrovky. U chovu hospodářských zvířat byl zaznamenán nárůst u chovu potažního dobytka, ale pokles u stád ovcí, například v roce 1910 se chovalo 1 322 kusů ale o dvacet let později již jen 607.¹⁷³ Výroba mléka i dojivost krav ale po roce 1925 zaznamenala silný pokles. Tato skutečnost už signalizovala nastávající problémy v zemědělské výrobě.¹⁷⁴

Rozkvět produkce přispěl k tomu, že zemědělci dosahovali vyšších příjmů a mohli následně investovat do strojů nebo přestavby hospodářství a zvýšit si tak i životní úroveň svých rodin. V zemědělství byla propagována racionalizace a s tím související mechanizace. Nejčastěji byly používány hnací stroje, méně pak traktory a kombajny. Obvykle byly používány elektromotory při mlácení obilí, čerpání vody nebo přípravě krmiv. Statky a velkostatky vlastnily většinou i odstředivky, secí stroje, vyorávače brambor, travní a obilné žací stroje, někdy i samovazy. Na rozdíl od nich malí rolníci

¹⁷⁰ V. LACINA - J. PÁTEK, *Dějiny*, s. 57.

¹⁷¹ Státní okresní archiv Strakonice, Archiv města Blatná, kniha č. 216.

¹⁷² M. BERANOVÁ – A. KUBAČÁK, *Dějiny*, s. 351.

¹⁷³ Přehled stavů hospodářských zvířat v příloze č. 67.

¹⁷⁴ V. PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny*, s. 168.

v rámci socializace a kolektivizace zemědělství. Rolníci museli pod nátlakem státu vstupovat do družstev, v nichž se nerozlišovalo podle velikosti vloženého majetku, ale každý měl stejný podíl. Přes formálně právní odlišnost byla československá zemědělská družstva, vzniklá ve čtyřicátých letech 20. století, jen postátněnou formou sovětských kolchozů, takže pracovala na zcela odlišných principech než družstva z první republiky.¹⁸¹

Československé zemědělství dosáhlo předválečné úrovně až v roce 1925, to znamená po sedmi letech složité obnovy, strukturální přestavby a integrace v rámci celého státu.¹⁸² Soběstačnost v potravinách se neustále zvyšovala, ale nebyla úplná. V průměru za léta 1924-1929 kryla domácí výroba spotřebu v ČSR u pěti hlavních druhů obilovin včetně kukuřice z 89,0 %, u raných brambor z 95,0 %, luštěnin z 96,0 %, vína z 45,0 %, tabáku z 29,0 %, hovězího masa z 88,0 %, vepřového masa ze 78,0 % a sádla z 36,0 %. Naopak se vyvážel cukr, ječmen, slad, chmel, pivo, škrob, líh, mléko, sýry, okurky, peří a některá semena.¹⁸³ Mezi hlavní vývozní země patřily nástupnické státy (Rakousko, Maďarsko, Jugoslávie, Polsko, Rumunsko, Itálie), a poté Německo, Francie, avšak například cukr se ve velkém množství vyvážel i do Anglie nebo Švýcarska.

Následující příznivý vývoj byl však brzy přerušen začátkem zemědělské krize v roce 1928. Tento úpadek se dotkl všech odvětví výroby a stal se následně součástí krize průmyslové, úvěrové a finanční. Pokles zemědělství byl tak hluboký, že stačil přerůst v druhé polovině třicátých let pouze ve vleklou depresi a do rozpadu státu již produkce nedosáhla předkrizové úrovně.¹⁸⁴ Základní příčinou situace byla klesající tendence příjmů v zemědělství.¹⁸⁵ Zatímco před rokem 1928 zisky neustále stoupaly, pak začaly klesat, a proto se někdy právě tento rok považuje za počátek agrární krize. V letech 1928-1929 poklesly prodejní ceny zemědělských výrobků o desetinu, na druhou stranu se ale zvýšily náklady na výrobu.¹⁸⁶ Podle údajů v příloze č. 73., které znázorňují kupní sílu pšenice a vepřového dobytka, lze například zjistit, že za 100 kg pšenice v letech 1913-1914 mohl zemědělec nakoupit 1 913 q hnědého uhlí, ale v roce 1931 již jen 824 q hnědého uhlí. Ten samý vývoj lze sledovat i u vepřového dobytka, kdy v letech 1913-1914 za 100 kg živé váhy prasete bylo možno

¹⁸¹ K. PULPÁN, *Nástin I*, s. 207.

¹⁸² V. LACINA - L. SLEZÁK, *Státní hospodářská politika*, s. 109.

¹⁸³ V. PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny*, s. 167.

¹⁸⁴ V. LACINA - L. SLEZÁK, *Státní hospodářská politika*, s. 109.

¹⁸⁵ Klesající tendence cen příloha č. 69, 70, 71.

¹⁸⁶ Růst cen výrobních prostředků v zemědělství v příloze č. 72.

koupit 14,2 m³ dříví a v roce 1931 pouze 9,4 m³ dříví. Zhoršily se ale i odbytové podmínky, které měly za následek zmenšení produkce mléka, cukrovky, vlny a dalších surovin. Drasticky tak došlo i ke snížení chovu ovcí v horských oblastech. Navíc rok 1929 se vyznačoval velmi tvrdou a dlouhou zimou, jež způsobila obrovské škody v ovocnářství a vinařství.

V letech 1930-1937 procházela československá ekonomika druhým hospodářským cyklem, který měl mnoho zvláštností, protože nedosáhlo období konjunktury kvůli počátku druhé světové války. V mnohé literatuře je charakterizován jako deformovaný cyklus. Počátkem cyklu byla opět krize v letech 1930-1933.¹⁸⁷ V Československu se celkově agrární krize projevila relativní nadvýrobou potravin a zemědělských surovin, poklesem cen, sníženou rentabilitou podnikání, zpomaleným technickým rozvojem, změnami ve struktuře výroby, hypotečním zadlužováním a všeobecným zchudnutím rolnictva.¹⁸⁸ Rozsah výroby se však nezmenšoval na rozdíl od průmyslu a v roce 1932 dosáhl úplného maxima v době existence první republiky. Tato situace byla způsobena tím, že se zemědělci snažili vykompenzovat si nižší ceny svých výrobků zvětšením rozsahu produkce výroby jako ve dvacátých letech 20. století. Toto činili hlavně z důvodů existence fixních nákladů, které museli platit, i když nevytvářeli zisk. Bohužel zvyšování produkce více stupňovalo nadvýrobu a oddalovalo tak překonání krize.

Pokles příjmů vyvrcholil v roce 1932, kdy nastala ještě neúroda, a zisky zemědělců se snížily během jednoho roku o 32,0 %. Tento vývojový trend potvrdily i další ukazatele. Při výpočtu rentability, lze srovnat roční čistý výnos z hektaru zemědělské půdy v letech 1924-29 a 1930-34, kdy došlo k poklesu zisku 1 083 Kč na 309 Kč v Čechách a na Slovensku z 368 Kč na 62 Kč.¹⁸⁹ Také zadlužování zemědělců v době krize bylo velmi časté, avšak nemohlo být nekonečné. Největšími věřiteli byly peněžní ústavy, například hospodářské záložny, kempeličky. V tuto dobu docházelo mnohokrát k exekuci dobytka, hospodářských budov a nakonec i půdy. Zabavení majetku prováděly okresní nebo krajské soudy s výhradní pravomocí v exekučních záležitostech.¹⁹⁰

¹⁸⁷ R. OLŠOVSKÝ – V. PRŮCHA – Z. URBANOVÁ, *Stručné dějiny*, s. 250.

¹⁸⁸ V. PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny*, s. 296.

¹⁸⁹ Tamtéž, s. 297.

¹⁹⁰ František KORANDA, *Novelizace exekučního řádu*, *Zemědělské zprávy*, 1937, s. 132-134.

Počet exekucí velmi rychle narůstal, v letech 1925-1930 jich bylo zaznamenáno jen 4 829, ale v roce 1934 již 31 451.¹⁹¹ Během 6 let akutní agrární krize bylo jen v Čechách vydraženo 129 853 nemovitostí, převážně venkovských.¹⁹² Na zadlužování reagovala i vláda vydáváním různých nařízeních, která například snižovala úrokové sazby, upravovala výkon exekuce nebo zavedla zemědělské vyrovnávací řízení, kdy si rolník podnik mohl nechat a věřitel přistoupil na částečné zaplacení dluhu.

V tomto období nastaly i přesuny ve struktuře výroby. Omezení poptávky a následný pokles cen přinutilo zemědělce zredukovat plochy technických plodin, to znamená cukrovky, řepky, chmele, čekanky, lnu, konopí, a rozšířit osev pšenice, brambor, krmné řepy i tabáku ve východní části státu. V živočišné výrobě se zmenšila produkce hovězího masa ve prospěch vepřového masa a mléka. To znamená, že vzrostly počty dojnic a prasat, ale snížily se stavy jatečního skotu a koní. Chov koní se pro mnohé rolníky stal příliš nákladným a jejich použití k tahu nahradil skot.¹⁹³ V mezinárodním srovnání ale ČSR vykazovalo proti evropskému průměru relativně lepší pozici v zemědělství než v průmyslu. V roce 1938 bylo Československo v čisté zemědělské výrobě v přepočtu na obyvatele 5,0 % nad evropským průměrem, ale v průmyslové výrobě o 13,0 % níže.¹⁹⁴

Jako opatření proti agrární krizi byla na začátku třicátých let zvýšena celní ochrana zemědělství. Z podnětu agrární strany byla zavedena povinná registrace obchodů s obilninami na plodinových burzách, byl vytvořen Syndikát pro zpeněžování dobytka a živočišných výrobků, byla zavedena restrikce osevních ploch pšenice a chovu prasat, bylo podpořeno pěstování olejnatých plodin, lnu a chov ovcí, zavedla se pevná cla na mléčné výrobky, v chmelařství povinná registrace ploch chmelnic a zakázaly se zakládat nové chmelnice. Dále veškeré veřejné instituce směly nakupovat potraviny jen domácího původu. Někdy byly i přesně zavedeny receptury na výrobu sýrů či pečárenských výrobků, aby byl zajištěn odbyt domácím výrobcům surovin. U potravin byly někdy stanoveny horní limity nebo kontingenty produkce¹⁹⁵ a v pivovarnictví i podíl malých a velkých pivovarů na celkové produkci piva.

¹⁹¹ V. LACINA - L. SLEZÁK, *Státní hospodářská politika*, s. 116.

¹⁹² K. PULPÁN, *Nástin II*, s. 470.

¹⁹³ V. PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny*, s. 297.

¹⁹⁴ V. PRŮCHA – J. FALTUS, *Všeobecné hospodářské dějiny*, s. 60. Hektarové výnosy hlavních plodin v evropských státech v letech 1934-1938 v příloze č. 74.

¹⁹⁵ Kontingenty produkce znamená pevně stanové množství výroby.

Vrcholem státních zásahů byl v roce 1934 vznik obilního monopolu Československá obilní společnost, která měla výsadní právo výkupu, dovozu, vývozu a distribuce obilí, krmiv a mlýnských výrobků. Určovala jak prodejní, tak i nákupní cenu. Zemědělci byli povinni prodávat obilí pouze monopolu za přesně stanovené ceny, které klesaly se zvyšující se vzdáleností od Prahy, takže značně v nevýhodě byli výrobci na Moravě a na východě státu. Následně došlo ke zvýšení cen obilí v roce 1935 oproti roku 1933 u pšenice o 15,0 % a u žita, ječmene a ovsa o více než 50,0 %.¹⁹⁶ Z této situace nejvíce těžili hospodáři, kteří byli producenti obilí, to znamená často velkostatky, avšak ostatní zemědělci, kteří se orientovali na okopaniny a živočišné produkty, zůstali v krizové situaci až do druhé světové války.¹⁹⁷

Během krize zaniklo mnoho nerentabilních a neperspektivních hospodářství, jenom drobných zemědělských závodů skončilo kolem 70 tisíc, na druhou stranu se ale upevnilo postavení schopnějších rentabilních zemědělských podniků, které odolaly narušení rovnováhy tržní ekonomiky. Ve společnosti se objevila tak zvaně skrytá forma nezaměstnanosti, to je opět agrární přelidnění venkova, především jižních Čech, Slovenska nebo Českomoravské vysočiny. Trvalým jevem krize se stal odchod za sezónní prací a vystěhovalectví. V Rakousku bylo v roce 1935 evidováno celkem 3 526 československých sezónních dělníků a ve Francii 1 972. Do zámoří se vystěhovalo v tuto dobu celkem 2 466 Čechoslováků (1 084 USA, 652 Kanada, 455 Argentina, 156 Paraguay).¹⁹⁸

Lze shrnout, že zemědělství po dobu existence Československa určitě nebylo zaostalé. Ve všech mezinárodně srovnatelných parametrech se pohybovalo kolem středu. V tuto dobu se významně rozšířila elektrifikace hospodářství a rozvíjela se šlechtitelská, plemenářská a veterinární práce. Počet šlechtitelských podniků se zvýšil v letech 1921-1937 ze 13 na 79.¹⁹⁹ Docházelo k výstavbě meliorací, scelování pozemků a k mechanizaci některých činností v zemědělské výrobě. Také se zvýšila racionalizace v zemědělství, ke které přispěl i Národní sjezd pro vědeckou organizaci v Praze v roce 1936. Celkově se počet zemědělských podniků v letech 1918-1937 téměř zdvojnásobil.²⁰⁰

¹⁹⁶ V. PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny*, s. 298.

¹⁹⁷ J. FALTUS - V. PRŮCHA, *Všeobecné hospodářské dějiny*, s. 52.

¹⁹⁸ Jaroslav VACULÍK, *Nástin českých a slovenských příhraničních migrací v meziválečném období*, Brno 2010, s. 32.

¹⁹⁹ V. PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny*, s. 299.

²⁰⁰ V. PRŮCHA, *Hospodářské dějiny Československa v 19. a 20. století*, Bratislava 1974, s. 130.

Velká hospodářská krize ale odhalila limity československého hospodářství a obnova zde probíhala pomaleji než jinde v Evropě. ČSR bohužel náleželo k několika málo zemím, které do 2. světové války nedosáhly předkrizové úrovně produkce.²⁰¹ Avšak k mírnému oživení ekonomiky došlo v letech 1936-1937, které se odehrávalo na pozadí značně nepříznivé mezinárodní situace a bylo narušeno politickými událostmi Mnichovské dohody roku 1938 a počátkem 2. světové války.

II. 1. Chov skotu

Ze všech druhů hospodářských zvířat je skot nejdůležitější pro národní i soukromé hospodářství. Jeho produkty jsou hlavní a nezbytnou potřebou pro výživu a zásobování obyvatelstva masem, mlékem, mléčnými výrobky a dalšími. Nejdůležitějším produktem je mléko, které nelze ničím nahradit. Na území ČSR se původně choval červený skot, označovaný jako červinky (české červinky, chebské, moravské, slezské atd.).²⁰² Tento dobytek patřil do velké plemenné skupiny červeného středoevropského skotu krátkorohého neboli Brachyceros.²⁰³ Tato zvířata se do poloviny 19. století chovala převážně v čistokrevné plemenitbě. Podle archivních záznamů byl původní červený skot velmi malého tělesného rámce a hmotnost se pohybovala mezi 200-300 kg. Jednalo se o plemeno skromné, nenáročné na kvalitu krmiva a způsob odchovu, s dobrou dlouhověkostí.²⁰⁴ Z důvodů následného poklesu stavu dobytka během válek a nákaz zvířat nahrazovala šlechta úbytek skotu na svých velkostatkách dovozem především z Rakouska, Německa, Švýcarska a Polska.²⁰⁵

S rozvojem průmyslu došlo i v českých zemích k rozmachu obchodu s masem a mlékem, proto byla potřeba zvýšení užitkovosti skotu. Pro stoupající tendenci mléčné i masné užitkovosti dovážely velkostatky alpská a nížinná plemena²⁰⁶, která se následně různě křížila s domácím skotem. Pro mnoho velkostatků se nížinný skot neosvědčil a to hlavně z důvodu požadavku na kvalitní podmínky ustájení a krmení. Dále také pro svoji menší aklimatizační schopnost, která se v méně příznivých podmínkách projevovala zejména onemocněním tuberkulózou. Proto se od poloviny 19. století

²⁰¹ E. KUBŮ – J. PÁTEK – *Mýtus*, s. 279.

²⁰² Plemeno staročeské červinky v příloze č. 37.

²⁰³ F. BÍLEK, *Speciální zootechnika*, s. 775.

²⁰⁴ J. KOPECKÝ, *Speciální chov*, s. 155.

²⁰⁵ Tamtéž, s. 155.

²⁰⁶ Černostrakatý nížinný skot v příloze č. 38.

ve větší míře dovážela plemena štýrská, tyrolská či švýcarská.²⁰⁷ V první polovině 20. století byl dovoz nížinného skotu znovu velmi rozšířen, dokonce v Holandsku vznikl Svaz pro vývoz dobytka, kdy byla často zvířata do Čech převážena železniční dopravou.²⁰⁸ Na velkostatek Blatná byla importovaná zvířata černostrakatého nížinného skotu z Německa a také po železnici, jak o tom svědčí například Žádost o povolení dovozu z 18. ledna 1921, která se nalézá v příloze č. 16.

Bohužel bezplánovité křížení zvířat nebylo vůbec úspěšné. Navíc jednotlivé zemědělské podniky neprováděly ani cílevědomou selekční práci, ani si nestanovily žádné chovné programy. Tento vývoj vedl k utvoření četných krajových rázů, například v Čechách se vyvinul ráz mostecký, chebský, krkonošský, sudetský nebo opočenský, moravský či jihočeský, pošumavský plavký. Na konci 19. století se import omezil na býky bernské a simenské, tak se zformovaly dvě skupiny plemen skotu, simensko-český²⁰⁹ (jižní a západní Čechy) a bernsko-český²¹⁰ (východní část Čech).²¹¹

Na Moravě v oblasti Českomoravské vysočiny převažovaly moravské červiny, na severu a severovýchodě červenostrakatý skot sudetský, na Slovácku skot valašský nebo slovácký ráz. Velký vliv na chov na Moravě mělo plemeno bernské, které bylo dovezeno na velkostatek v Napajedlích. Bylo využito ke křížení v oblasti Hané, a tak z něj vzniklo nové plemeno, pojmenované jako skot bernsko-hanácký.²¹² Od červenostrakatého skotu sudetského pak odvozuje svůj původ plemeno hřbínecké i kravařské. Hřbínecký skot byl kříženec zmíněného sudetského rázu, plemene montafonského, švýckého, nížinného holandského a bernského. Kravařská rasa vznikla jako potomek skotu cilerského, dubského z Rakouska a sudetského.²¹³

V období posledního desetiletí 19. století se importy dobytka postupně omezovaly a byla snaha alespoň o částečnou plemennou konsolidaci. Tuto činnost organizovaly nejprve Vlastenecko-hospodářské společnosti, později pak Zemědělské rady, zřízené v roce 1873.²¹⁴ Základnou pro zušlechťování domácího skotu byl v roce 1897 přijat návrh na jednotlivé chovné směry v Čechách, kdy převažovalo plemeno bernské,

²⁰⁷ Vladimír BOTTO, *Chov hovädzieho dobytku*, Bratislava 1988, s. 272.

²⁰⁸ Svaz pro vývoz dobytka v Holandsku se nazýval N. V. Vee-Export en Handelsvereniging van de Leden van Let N. R. S.,

Josef TUPÝ, *Holandský dobytek*, České hospodářské zvířectvo 8, 1921, č. 7–8, s. 113.

²⁰⁹ Simenský skot v příloze č. 39.

²¹⁰ Bernský dobytek v příloze č. 40.

²¹¹ J. KOPECKÝ, *Speciální chov*, s. 156.

²¹² Bernsko-hanácký skot v příloze č. 42.

²¹³ J. KOPECKÝ, *Speciální chov*, s. 156.

²¹⁴ B. SUCHÁNEK, *Užitkové typy*, s. 28.

simenské, pincgavské či kravařské.²¹⁵ Celkové rozvrstvení chovu jednotlivých druhů lze vyčíst z mapy v příloze č. 52. Pro oblast jižních Čech bylo stanoveno plemeno pincgavské a bernské, simenské. Za čtyři roky již zde zcela převládlo plemeno simenské.²¹⁶ Státní úřady v roce 1911 ještě území rozdělily podle pigmentu skotu, přičemž žlutostrakatý převládal v oblasti západně od Mělníka a na východě pak červenostrakatý.

Zemědělské rady chtěly plemenné stability dosáhnout omezením počtu plemen, zpřísněním nároků na licencování veřejných plemeníků a dořešení způsobu jejich držení obcemi.²¹⁷ Těchto požadavků se docílilo až v prvním desetiletí 20. století tím, že se zavedly kontroly užitkovosti a dědičnosti, které se ale zcela uplatňovaly až po roce 1922. Dozor nad zkouškami měli školení obvodní nebo plemenářští či kontrolní asistenti, jež navštěvovali jak státní statky, tak i soukromé chovatele a pracovali pod určitou plemenářskou stanicí.²¹⁸

Před první světovou válkou se rozvíjelo pořádání i různých výstav a nákupních trhů plemenného skotu. Tyto akce přispívaly k objektivnějšímu posouzení kvality plemeníků než při běžném nákupu po stájích. Při hodnocení se používaly různé bonitační systémy, které ne vždy oceňovaly užitkovost předků. U skotu se hodnotila mléčná užitkovost (kvantitativně – dojnost, kvalitativně – tučnost), exteriér, typ a živá váha, konstituce i pohlavní výraz. Pro každé plemeno byl stanoven jiný bonitační systém se zřetelem k užitkovému typu a chovnému cíli. To znamená, že u dojných plemen se kladl důraz na dojivost či tvarové vlastnosti, které s touto produkcí souvisí. U masných typů byla důležitá živá váha nebo dobrá jakost masa a u kombinovaných užitkových druhů pak jak dojnost, tak i masná užitkovost.²¹⁹

V rámci různých referátů o výstavách a polemik v hospodářských časopisech se obecně soudilo, že častý dovoz cizího skotu se nedoporučuje, protože je lepší vybrat nejlepšího potomka po importovaném plemeníkovi, jenž je přizpůsoben zdejšími přírodními podmínkám. Podle posudků například nížinný skot, jenž je předmětem této diplomové práce, se nejčastěji choval ve výdojných hospodářstvích v Čechách ale také ve Slezsku a na Hlučínsku. Jeho kladné vlastnosti představovala mléčná

²¹⁵ Plemeno pincgavské a kravařské v příloze č. 41.

²¹⁶ Alena ZYKMUNDOVÁ, *Zemědělství jižních Čech ve Zprávách českého odboru rady zemědělské pro království České*, České Budějovice 1988, s. 323.

²¹⁷ L. LOUDIL, *Vývoj (1. polovina 20. století)*, s. 40.

²¹⁸ F. BÍLEK, *Speciální zootechnika*, s. 224-225.

²¹⁹ Tamtéž, s. 142-143.

užitkovost, hlavně dobrá dojivost při racionálním krmení, ale jako negativum se objevoval častý výskyt reagentů TBC (onemocnění tuberkulózou).²²⁰

Prostředí chovu skotu se počalo měnit až po roce 1910. V tuto dobu již vzniklo mnoho chovatelských spolků a družstev, která pracovala s plemennou knihou, a byla založena i okresní sdružení chovatelů hospodářských zvířat a první kontrolní organizace. Jednotlivé svazy byly schopny dodávat plemenivo v odpovídající kvalitě pro zakládané chovné (plemenné) stanice,²²¹ jež chovný materiál dále rozmnožovaly.²²² Množství chovných stanic neustále rostl a Československo bylo poté rozděleno na plemenné obvody skotu.

V letech 1914-1918 chov skotu utrpěl hlavně kvantitativně, ale také kvalitativně. Kontrola užitkovosti byla přerušena a k její obnově došlo až v roce 1922. Celkově se stavy plemenných býků snížily v Čechách o 40,0 % a v ostatních českých zemích o 30,0 %. Avšak i po 1. světové válce v Československu převládala plemena jako například simenské, bernské, kravašské, domácí strakaté a jiné. Chov hovězího dobytka v poválečném období byl velmi důležitý. Přibližně zaujímal 64,7 % z celkového množství hospodářských zvířat. V roce 1925 bylo sečteno 4 691 320 kusů skotu a k 1. lednu 1938 pak 4 930 046.²²³

Poválečná obnova v oblasti chovu skotu si vyžádala značný dovoz plemenného materiálu z ciziny, který měl být následně nahrazen vlastním odchovem, jež řešilo i nové legislativní uchopení. Byl vydán zákon č. 169/1924 Sb. o plemenitbě hospodářských zvířat dne 2. července 1924 a příslušné prováděcí nařízení dne 28. prosince 1928 č. 204/1928 Sb. Tyto předpisy unifikovaly dosavadní zákony platné pro jednotlivé země ČSR.

Zákon o plemenitbě hospodářských zvířat vytvořil základ pro zvelebení chovů. Umožnil, aby ve všech obcích byly plemenné krávy připouštěny jen licencovanými veřejnými býky. Nařízení určovalo obcím opatřit si plemenné býky. Při výběru jim pomáhala komise pro chov hospodářských zvířat spolu s ministerstvem zemědělství, ministerstvem vnitra a vrchním dozorčím orgánem. Komise pro chov hospodářských zvířat vydávala průkaz o licencování jen na plemeníky se známým původem a jistou plemennou příslušností prokázanou výpisem z plemenné knihy. Tato záležitost byla

²²⁰ Očkování na TBC na velkostatku Blatná příloha č. 31.

²²¹ Za chovné stanice lze považovat ústavy, které chovaly minimálně jednoho plemenného býka a tři plemenné krávy.

²²² L. LOUDIL, *Vývoj (1. polovina 20. století)*, s. 40-41.

²²³ *Dvacet*, s. 96.

upřesněna vládním nařízením ministerstva zemědělství ze dne 18. listopadu 1933, kde vláda zdůraznila důležitost výběru býka původem od rodičů z kontrolovaných chovů. Avšak nařízení připouštělo nedostatek těchto plemenů. V tomto případě bylo možné licencovat i býky bez původu, kteří ale rasově a užitkově vyhovovali. To znamená, že po stránce exteriéru i mléčné a masné užitkovosti se zvířata blížila nebo byla na stejné úrovni jako plemena s původem. Až v roce 1943 tito veřejní plemníci vymizeli, protože potřeba plemenů se vykryla z jednotlivých domácích chovů s kontrolou užitkovosti.

Kromě povinné kontroly užitkovosti a dědičnosti měly zemědělské závody povinnost chovat jen takové plemníky, kteří byli plemenem stanoveným pro danou oblast. Mohly ale mít krávy různého plemene, avšak musely je připouštět býky zase stanoveného plemene té oblasti. Pro Čechy si mohl chovatel vybrat býky plemene červenostrakatého českého (simenský, bernský, původní červenobílý), červenostrakatého moravského (bernskohanácký, kravařský, hřbínecký), pincgavského, chebského a české červinky, na Moravě pak pouze červenostrakaté plemeno moravské (bernskohanácký, kravařský, hřbínecký, původní červenobílý) a ve Slezsku červenostrakatý skot plemene slezského (kravařský, původní červenobílý) a benskohanáckého. Ministerstvo zemědělství v některých případech povolovalo výjimky v chovu jiných plemen, jako tomu bylo u velkostatku Blatná, který se snažil rozvíjet plemenný chov černostrakatého nížinného skotu.²²⁴ V tomto případě musel podnik doložit, že chová kmenové nebo plemenné stádo s kontrolou užitkovosti a vede plemennou knihu.²²⁵

Hlavní problémem v tuto dobu prosazujícího se systému stájového chovu skotu bylo šíření nemocí, zvláště pak tuberkulózy.²²⁶ Podle vládního nařízení č. 204/1928 Sb. byly zemědělské závody povinny při výběru plemenného býka provést zkoušky na tuberkulózu. Toto testování se provádělo v některých chovech již od roku 1926 a jednalo se většinou o zkoušky oční a podkožní. Podle zákona se testy opakovaly vždy po dvou letech. Všechna nakažená zvířata, i když se u nich nemoc ještě neprojevila, byla okamžitě vyřazena z chovu. Díky těmto zkouškám se počet kusů nakažených TBC

²²⁴ Černostrakatý nížinný skot v příloze č. 38.

²²⁵ Povolení na držení plemenného býka od ministerstva zemědělství v příloze č. 22.

²²⁶ Tuberkulóza je bakteriální onemocnění. Skot se může nakazit od drůbeže nebo jiných menších zvířat. Příznaky mohou být velmi rozmanité, protože bakterie TBC se může usadit v jakémkoliv orgánu, nejen v plicích. U nejčastější tuberkulózy plic je hlavním příznakem kašel, hubnutí, nechut' k jídlu. Léčení této nemoci lze jen u jedinců, kde je nemoc na počátku. Ostatní zvířata se musí nechat většinou porazit.

snížil i o několik procent.²²⁷ Slabým článkem v chovu skotu bylo také krmení, kdy se zvířatům nedostávalo velkého množství bílkovin a škrobu. Převážná část zemědělské výroby byla totiž zaměřena na pěstování obilovin, proto plochy píče neustále klesaly.

Ve dvacátých a třicátých letech počty skotu velmi kolísaly. Nápadný pokles stavu dobytka byl v letech 1935-1936, který lze vysvětlit velkým suchem a neúrodou krmiva v předchozích letech (1934-1935). V roce 1925 bylo v ČSR chováno 4 691 320 kusů skotu, v roce 1936 jen 4 283 071 kusů, ale o dva roky později již 4 930 046.²²⁸ V tuto dobu neustále narůstal počet plemenných býků, i když se ještě objevily případy, kdy byly krávy připouštěny nelicencovanými býky. Nejvíce využívaným plemenem nyní byli červenostrakatí plemenci rázu bernského nebo simenského, kteří byli v Československu zastoupeni 87,0 % z celkového počtu licencovaných býků.²²⁹ Díky zákonu o plemenitbě a dalším vládním nařízením se dosáhlo během krátkého období první republiky k dobré rasové konsolidaci plemen skotu, přičemž ve všech oblastech země převažoval červenostrakatý skot.²³⁰ Jednotliví býci se používali k plemenitbě již ve stáří 15 měsíců. Tuto věkovou hranici určilo nařízení vlády č. 204/1928 Sb. Avšak využití plemeníků bývalo často velmi krátké. Většinou se býci vyřazovali už po 3 letech působení a to hlavně z důvodu špatného způsobu chovu.

Při zvelebování chovu skotu byl kladen důraz i na kontrolu užitkovosti a dědičnosti, která získala úřední charakter až v roce 1922. Tato činnost byla dobrovolná a způsob jejího provádění navazoval na usnesení Mezinárodního ústavu zemědělského v Římě z roku 1936, podle kterého byly ve 23 státech uzákoněny zásady, jak zakládat a vést plemenné knihy skotu. Kontrola byla řízena zemědělskými radami, jež hradily polovinu nákladů, zbylou část platil chovatel sám.²³¹

V souvislosti s vládními nařízeními byly v jednotlivých zemích stanoveny chovné cíle skotu. Hlavními požadavky byly zdravá, konstitučně zdatná zvířata, silné konstrukce, průměrné živé hmotnosti krav 600 kg (ve Slezsku 550 kg), jež měla být dostatečně pigmentovaná, otužilá, dobře zužitkující statková krmiva, přiměřeně raná, s dobrou kvalitou masa a výbornou pracovní schopností.²³² Dále byla stanovena průměrná roční mléčná užitkovost, která například u převládajícího červenostrakatého

²²⁷ Snížení nakažených zvířat TBC například na Moravě 1926/1927–1936/1937 z 5–10 % na 0,7–2,5 %.

²²⁸ *Deset*, s. 96.

²²⁹ Poměrné zastoupení chovných býků v příloze č. 75.

²³⁰ V roce 1938 se chovalo v ČSR 87,3 % červenostrakatému skotu.

²³¹ *Deset*, s. 101,103.

²³² L. LOUDIL, *Vývoj (1. polovina 20. století)*, s. 48.

skotu měla být 3 000 kg mléka s obsahem tuku 4,0 %. Bohužel chovného cíle, týkajícího se mléčné užitkovosti, nebylo nikdy dosaženo. V roce 1933 dosáhly Čechy mléčné užitkovosti 2 839 kg mléka, Slezsko v roce 1936 2 958 kg a Morava téhož roku 2 897 kg mléka. Hlavní příčinou nedostatečné produkce mléka byla většinou krmiva. Jednalo se o nevyrovnanost v letní a zimní výživě skotu, dále také o nedostatky v racionální výživě a odchovu. Rozdíly v mléčné užitkovosti odpovídaly i odlišnostem výrobních podmínek a velikostí zemědělských podniků.²³³

Důležitým problémem byl i účinný odchov telat. Často se nechávala u matky 3–4 týdny a jejich odstav býval velmi náhlý. V některých oblastech, zvláště v pohraničí, se nepraktikovalo sání telat od matek, ale odchov byl uskutečněn napájením nadojeným mlékem. Tento způsob byl častější na velkostatecích a dnes převažuje. Jako další příčinu horší mléčné užitkovosti lze označit využívání krav k potažní práci v menších hospodářstvích. Podle statistiky z roku 1930 se v českých zemích využívalo 46,8 % krav k tahu.

Pro získání většího zájmu o chov skotu byly pořádány výstavy od místních až po celostátní, kde se udělovaly ceny za chovatelské zásluhy. Důraz byl kladen i na propagaci osvědčených metod jak ve výživě, tak v ustájení skotu. Pro chovatele byly realizovány různé kurzy a přednášky. Zemědělci se sdružovali do *Ústředního svazu chovatelů skotu v ČSR* v Brně. Jeho členy byly organizace zemské i okresní.²³⁴

V jižních Čechách byly pro chov dobytka přirozené podmínky, protože se zde nacházelo 42,0 % luk a pastvin z celkové výměry zemědělské půdy. Největší nárůst v chovu skotu byl v jihočeském kraji zaznamenán ve dvacátých letech 20. století. Ke zkvalitnění a zušlechtnění chovného materiálu zde byla prováděna od roku 1914 kontrola mléčné užitkovosti ve 13 soudních obvodech.²³⁵ Hlavním problémem kontrol se ale staly finanční prostředky, takže většinou náklady museli hradit chovatelé sami. Majorita hospodářů chovala dobytek původu simensko-bernského a pak křížence všeho druhu. Místními druhy byl skot pošumavský, českomoravské plavky (žlutky) a červinky, takže černostrakatý nížinný skot v Blatné byl z celkového pohledu chovem spíše výjimečným.²³⁶

²³³ Přehled plemen skotu podle kontroly užitkovosti a dědičnosti se nachází v příloze č. 76.

²³⁴ *Dvacet*, s. 100.

²³⁵ A. ZYKMUNDOVÁ, *Zemědělství*, s. 323.

²³⁶ *Jihočeská technická práce*, České Budějovice, 1938, s. 240.

II. 2. Chov ostatních hospodářských zvířat

Dalším hospodářským zvířetem využívaným především k práci byli koně. Tento chov se již od 19. století vyznačoval velkou rasovou pestrostí, kdy se v chovech využívali rozmanití kříženci. V této době koně patřili pod správu vojenskou, takže docházelo často ke střetům mezi zájmy vojska a zemědělskými potřebami. Postupně chov koní získalo na starosti ministerstvo orby Rakouska-Uherska, které prosadilo v sedmdesátých letech 19. století dovoz silných teplokrevníků. Jednalo se o hřebce oldenburské, východofríské, normanské, anglonormanské a hannoveránské. V oblasti chladnokrevných koní převažovalo plemeno norické s pincgavským. Následně se projevila snaha o větší mohutnost zvířat, již se mělo dosáhnout křížením s importovanými hřebci norfolků a anglonorfolků. Na Moravě a ve Slezsku nebyly dovozy tak rozsáhlé, proto zde převažovalo plemeno anglických polokrevníků.²³⁷

V roce 1906 byla založena *Ústřední jednota pro povznesení chovu koní v království Českém*, která koordinovala činnost chovatelských spolků a družstev.²³⁸ Diskuze o plemenech či zvelebovacích prostředcích chovu byly rozsáhlejší než u jiných druhů hospodářských zvířat. Na počátku 20. století zemědělci převážně chovali chladnokrevného belgika a teplokrevného oldenburského koně, přičemž docházelo stále k dovozu hřebců těchto plemen. Avšak při výběru plemenů chovatelům stačil jen dobrý exteriér a mohutnost zvířete, na nic jiného se nezaměřovali.

První světová válka chov koní téměř zničila. Úsilí o zvýšení domácích kvalitních koní ale předpokládalo, že chovatelé budou mít k připouštění klisen dostatek plemenných hřebců. Z tohoto důvodu byl v letech 1919-1925 počet státních plemenů neustále doplňován jednak z domácích chovů, jednak dovozem z ciziny. Pro chovný směr teplokrevných koní byli nejčastěji importováni do Československa hřebci anglonormanští, oldenburští či východofriští, na druhou stranu pro chov chladnokrevných koní byli dováženi belgičtí hřebci a na Slovensko pak Nonius z Jugoslávie.²³⁹

Chov koní v období první republiky neustále vzrůstal.²⁴⁰ Jednou z hlavních příčin představovalo využití koní při potažní práci, protože volské potahy se v tuto dobu používaly velice málo. Hlavní vlastností koní, která byla vyhledávána, byla mohutnost.

²³⁷ L. LOUDIL, *Vývoj (2. polovina 19. století)*, s. 84-85.

²³⁸ Tamtéž, s. 85.

²³⁹ *Dvacet*, s. 93.

²⁴⁰ Poměrné zastoupení plemenných koní v příloze č. 77.

Na našem území v tuto dobu převládali teplokrevní koně plemene oldenburského a chladnokrevní belgičtí koně. Ve Slezsku se poté vyskytovali koně plemene norického.²⁴¹ Postupným šlechtěním se z teplokrevných oldenburských hřebců v Čechách stala zvířata s dostatečnou raností, mohutností a silou kostí. Zlepšila se jejich pracovní výkonnost a usměrnil se jak jejich temperament, tak požadavky na krmivo.

V oblasti šlechtění chladnokrevních koních byla značně rozšířená dvě základní plemena, belgické a norické. Norický kůň zcela převládal ve Slezsku, kde ale plemeničtí byli pouze importováni, takže nepocházeli z domácích chovů. V jižní části Českobudějovicka, v jihozápadních Čechách a na moravskoslezském pomezí však docházelo ke křížení belgických koní s norickými. Vyvinulo se zde tak samostatné plemeno noricko-belgické, jímž se proslavily chovy na Netolicku či Budějovicku.²⁴² Rozdíl v chladnokrevních koních se vyskytovaly mezi oblastí Čech a Moravy. V Čechách se tyto koně vyznačovali delším obdélníkovým formátem s méně korektní stavbou končetin a postupným zvětšováním mohutnosti. Na Moravě byla tato zvířata spíše nižší, celkové hlubší, kratšího rámce a postupně ztrácela na mohutnosti.

Pro zušlechtění domácích chovů koní bylo přistoupeno k zřízení státních hřebčínů, jejichž úkolem bylo rozvíjet a starat se o jednotlivá plemena. Toto bylo provedeno po roce 1921, kdy hřebčiny přešly z vojenské správy do péče ministerstva zemědělství. Nově byl vytýčen chovný směr pro hřebčín v Kladrubech nad Labem, kde se měl pěstovat anglický polokrevník,²⁴³ případně angloarabský polokrevník, a plemenářskými postupy udržet historického kladrubského koně. Tento hřebčín založil Rudolf II. již v roce 1579 jako dvorní. Jeho původním úkolem bylo dodávat císařskému dvoru ve Vídni koně ke kočárům.²⁴⁴ V roce 1921 vznikl nový hřebčín v Topolčiankách na Slovensku, který zde byl první svého druhu. Rozvíjelo se tu stádo lipického koně, arabského polokrevníka a plemeno Nonius z Jugoslávie. Třetí hřebčín byl zřízen v Tuřích Remetách na Podkarpatské Rusi pro zvelebení chovu koně huculského.²⁴⁵

Mezi zemské hřebčiny patřily stáje v Písku, Nemošicích, Tlumačově.²⁴⁶ V roce 1931 také stát převzal do své správy světoznámý soukromý hřebčín v Napajedlech, jenž rozvíjel více jak 50 let chov anglického plnokrevníka. Následně byly

²⁴¹ Oldenburský, belgický a norický kůň v příloze č. 44.

²⁴² L. LOUDIL, *Vývoj (1. polovina 20. století)*, s. 38.

²⁴³ Polokrevník je kříženec plnokrevníka s teplokrevným plemenem. Plnokrevník je kůň dlouhodobě šlechtěný na určitou užitkovost, známý je anglický nebo arabský plnokrevník.

²⁴⁴ Siegfried WIARDA, *Chov hospodářských zvířat v Čechách a na Moravě*, Praha 1943, s. 14.

²⁴⁵ *Dvacet*, s. 93.

²⁴⁶ S. WIARDA, *Chov*, s. 16.

reorganizovány státní hříbárny i hřebčince v Novém Dvoře u Písku, Čihovicích a Buňově u Tlumačova, které odchovávaly plemenné hřebce. Chovatelské organizace stanovily směrnice k praktickému provádění zkoušek výkonnosti jak pro soukromé, tak pro státní chovy. V roce 1921 byla uspořádána výstava chovných koní ze všech zemí republiky v rámci květnové hospodářské výstavy v Praze. Pořádání výstav se poté uskutečňovalo jednak na krajské úrovni, jednak na okresní. Hlavní cílem těchto akcí byla informovanost o stavu chovu koní v ČSR.²⁴⁷

Dalším druhem hospodářského zvířete chovaného nejčastěji v malých nebo středních hospodářstvích byla prasata. Původní rázy byly odvozené od divokého prasete evropského, a to buď od plemene klapoucího nebo přímouchého. Nejprve se rozvíjelo klapoucí prase, zvané také jako staročeský štetináč, který se choval v jihozápadních Čechách. Od 2. poloviny 19. století byla do Čech dovážena především plemena anglická a německá, aby se křížením zlepšila užitkovost domácích prasat, avšak přílišnou hybridizací docházelo k degeneraci zvířat. O usměrňování chovu se starala Zemědělská rada se slezskou Ústřední hospodářskou společností. Zavedl se systém tzv. plemenných ústavů a plemenných připouštěcích stanic. Toto opatření mělo zlepšit užitkové vlastnosti domácího chovu prostřednictvím plemenných kanců. Jednotlivé stanice se zřizovaly již v devadesátých letech 19. století ve spolupráci s hospodářskými spolky. K roku 1893 se v Čechách zřídilo 43 plemenných stanic, kde převažovalo plemeno yorkshir. Nejvíce se tímto plemenem zabývala oblast Vodňan, Sobotky a Borovany. Dovoz se omezil jen na několik chovů z Německa a Štýrska, kde byly nejednou vysloveny pochybnosti o čistokrevnosti zvířat. Množství plemenných a připouštěcích stanic neustále rostl a od roku 1914 se vyskytoval již v každém soudním okrese. Na Moravě byly plemenné ústavy na vyšší úrovni než v Čechách a dokonce zde existovala čtyři specializovaná družstva na chov prasat. Jednalo se o Ledovice, Kuřim, Příbice a Újezd u Rajhradu.

Na přelomu 19. a 20. století se vyvinulo v Čechách několik specifických rázů vepřového dobytka, z nichž se stalo nejvýznamnější rychnovské a přeštické prase. Rychnovské plemeno vzniklo jako kříženec českého štetináče, anglického yorkshiru a poland-china. Bohužel tento ráz častým křížením zdegeneroval a od dalšího chovu bylo upuštěno v roce 1930. Přeštické prase mělo velmi podobný osud, avšak u něho se povedla regenerace po druhé světové válce.²⁴⁸ Toto plemeno bylo potomkem prasete

²⁴⁷ Dvacet, s. 94.

²⁴⁸ J. KOPECKÝ, *Speciální chov*, s. 308.

bekshire, cornwall, yorkshire, suffolk a bavorského.²⁴⁹ Na Moravě se chovalo původní klapouché prase a moravský yorkshir. Od roku 1927 zde skončil cílevědomý chov klapouchého plemene a začalo být dováženo bílé ušlechtilé prase. Na Slovensku se vyskytovala původní bílá domácí prasata, která byla také často křížena s plemeny z Anglie, Německa a Polska.

Po první světové válce byly stavy vepřového dobytka dosti nízké, avšak postupem času byl stát v produkci prasat již soběstačný, dokonce tento chov zaznamenal největší vzestup. Nejvyšší stav vepřového dobytka byl zaznamenán při sčítání roku 1934, kdy bylo zjištěno 3 887 837 kusů.²⁵⁰ O zlepšení chovu prasat se nejvíce zasloužily Zemědělské rady ve spolupráci s chovatelskými organizacemi. Jejich hlavní činností bylo zavedení kontroly užitkovosti a dědičnosti, podpora nákupu plemenných zvířat z úředně uznaných chovů, zakládání plemenných stanic, pořádání výstav, přehlídky k plemennému materiálu a realizace praktických kurzů a přednášek pro chovatele. Organizační činnost vyvrcholila založením „Ústředního svazu chovatelů vepřového dobytka v Praze“. Hlavním cílem činnosti zmíněných orgánů bylo dosáhnout žádoucí tvarové a užitkové vyrovnanosti zvířat, čehož se podařilo dosáhnout hlavně odchovem plemeníků v tak zvaných úředně uznaných chovech.²⁵¹

Na konci dvacátých let 20. století se v českých zemích ustálily dva chovné směry. U jednoho převažoval chov typu bílého anglického a německého bílého ušlechtilého a u druhého chov domácího prasete.²⁵² Zemědělská rada Československa vyslovila požadavek pro zřízení kmenových stád, kde by se vyšlechtili plemenní kanci. Bylo jich založeno hned několik, například v Klatovech nebo v Čihovicích. V rámci kmenových stád byla vedena plemenná kniha a kontrola užitkovosti.

Neustálé problémy s nedostatky v plemenné základně vepřového dobytka si vynutily další státní zásah do chovu. Byl přijat zákon o plemenitbě č. 169/1924 Sb. a vládní nařízení č. 204/1928 Sb., kterým se upravoval způsob výběru, licencování a držení plemeníků. Základem pro chov se stala úředně uznaná plemenná stáda prasat, kde se prováděla kontrola užitkovosti a dědičnosti od roku 1927 a poté v roce 1933 také kontrola výkrmnosti, výtěžnosti, jakosti masa i jatečných produktů. Kontrola užitkovosti a dědičnosti usměrňovala plemenářskou práci a potvrdila i správnost regenerace bílých ušlechtilých německých prasat. Název *Úředně uznané stádo*

²⁴⁹ L. LOUDIL, *Vývoj (1. polovina 20. století)*, s. 55.

²⁵⁰ *Dvacet*, s. 106.

²⁵¹ Tamtéž, s. 106-107.

²⁵² L. LOUDIL, *Vývoj (1. polovina 20. století)*, s. 56. Plemena prasat v příloze č. 45.

propůjčovala Zemědělská rada obcím, družstvům i soukromníkům, kteří podle návrhu výzkumných ústavů splňovali podmínky kontroly užitkovosti a vedení plemenných knih. Po plemenářské stránce se o stáda staral Státní výzkumný ústav pro plemennou biologii v Čechách a na Moravě Zemský výzkumný ústav zootechnický v Brně. Chovné směry v Čechách pak stanovil výnos Zemského úřadu ze dne 14. května 1935 č. 410/18 a na Moravě a ve Slezsku se řídily podle nařízení ministerstva zemědělství č. 125 3151/1931.²⁵³

Vedle rozvoje chovu prasat ale stavy ovcí zaznamenaly úpadek. Chov ovcí byl během celého 19. století velmi důležitý a mnohým velkostatků přinášel zisk. Nejprve se chovaly ovce jemnovlnné, které byly již po roce 1850 nahrazeny plemeny polohrubovlnnými, jež vytvářely tkalcovskou vlnu. Bohužel ale dovoz zámořské česané vlny (australské, novozélandské, argentinské) a její bezkonkurenčně nízké ceny způsobil, že chov ovcí se stal pro velkostatky ztrátovým. Z tohoto důvodu docházelo od osmdesátých let 19. století k postupnému omezování stavu ovcí a zvyšování chovu skotu i prasat.²⁵⁴

Pokles počtu tohoto hospodářského zvířete pokračoval i v období první republiky. Hlavním důvodem úbytku zájmu o ovce byl opět dovoz levné a kvalitní vlny a bavlny ze zámoří. V českých zemích se nejvíce ovcí chovalo v Českém středohoří, na Žatecku, v Karpatské vysočině a v Beskydech. Odbytové podmínky složek užitku, jako byla vlna, maso, mléko a sýry, neumožňovaly rentabilní chov tohoto druhu zvířete. Na Slovensku a Podkarpatské Rusi si ovce udržely hospodářský význam, protože se zde vyskytovaly mnohé nepřístupné nebo méně kvalitní vysokohorské pastviny, které lze využít jen pro ovce. Proto Slovensko vynikalo ve výrobě domácí vlny. Na druhou stranu, jak spotřeba skopového a jehněčího masa, tak i produkce ovčího mléka a sýrů po celou dobu první republiky neustále klesala v souvislosti s úpadkem tradičního salašnictví. V roce 1920 bylo v celé ČSR 983 951 kusů ovcí, ale v roce 1933 už jen 465 093.²⁵⁵

Jednotlivá vládní nařízení, která upravovala chov ovcí, se většinou vztahovala jen na Slovensko. Například nařízení č. 159 a č. 160/1935 Sb., novelizované až roku 1937, které se také nazývá *Brynzařský syndikát*, upravovalo kvalitu, cenu a odbyty brynzy. Na zlepšení chovu ovcí pracoval Svaz československých ovčiarov ve spolupráci

²⁵³ L. LOUDIL, *Vývoj (1. polovina 20. století)*, s. 59.

²⁵⁴ Týž, *Vývoj (2. polovina 19. století)*, s. 108.

²⁵⁵ *Dvacet*, s. 108.

s Československým vlnářským družstvem v Bratislavě. Prováděly kontroly užitkovosti a dědičnosti, podporovaly nákup plemeníků, pořádaly výstavy, organizovaly sběr, třídění i výkup vlny a propagovaly domácí výrobky. Kontrola užitkovosti se v Čechách ani na Moravě neuskutečnila, ale na Slovensku byla prováděna Státním ovčiarско-vlnářským ústavem v Martině, jenž byl založen v roce 1935.²⁵⁶ V plemenech ovcí za první republiky byla zastoupena nejvíce rasa východofříská, masařskovlnářská, šumavská a valašská.²⁵⁷ Chov tohoto hospodářského zvířete se stal v Československu zcela okrajovou živočišnou výrobou.

Na rozdíl od úpadku ovcí se dynamicky rozvíjel chov koz. Již v polovině 19. století vzrostl počet koz čtyřnásobně. Chov se soustředil v rukou nejdrobnějších chovatelů, dokonce značné množství zvířat vlastnili bezzemci. Někdy se dokonce hovořilo o tom, že koza je krávou chudých, protože její předností je vysoká mléčná užitkovost a nízké náklady na krmení či ustájení. Chov tohoto druhu hospodářského zvířete sloužil hlavně pro samozásobení rodiny mlékem a masem. Koncem 19. století byla snaha ministerstva orby Rakouska-Uherska o konsolidaci chovu. Z tohoto důvodu byly ze státních prostředků zřízeny plemenné stanice pod dohledem hospodářských spolků, které musely obsahovat alespoň jednoho plemeníka a 3 plemenice. V roce 1900 bylo stanic jen 6, ale o tři roky později již 11 s 51 plemennými sánskými kozami.²⁵⁸

V ČSR růst množství koz pokračoval a vrcholu dosáhl v roce 1930. Podle sčítání k 1. lednu 1938 se v ČSR vyskytovalo 1 115 010 kusů.²⁵⁹ Ke zvýšení stavů koz přispěla i agrární krize s následným zchudnutím drobných rolníků. Množství koz se omezilo až za okupace a to hlavně z příčiny nedostatku krmivové základny pro chov skotu. Hlavním a převažujícím plemenem bylo sánské, jež se k nám importovalo ze Švýcarska, Štýrska a Hesenska. Kromě sánského plemene se v českém pohraničí chovala ještě hnědá srnčí koza, která byla často šlechtěna hnědou bezrohovou krátkosrstou kozou z Německa.²⁶⁰ Bohužel nekontrolovatelné křížení, při němž docházelo i k nezáměrné příbuzenské plemenitbě, přetrvávalo ještě do třicátých let 20. století. Ke zlepšení chovu přispěl Zemský výzkumný ústav zootechnický v Brně v roce 1928 zavedením kontroly užitkovosti a dědičnosti v několika obcích na Brněnsku a Kojetínsku. V Čechách

²⁵⁶ *Dvacet*, s. 108.

²⁵⁷ Plemena ovcí v příloze č. 46.

²⁵⁸ L. LOUDIL, *Vývoj (2. polovina 19. století)*, s. 127.

²⁵⁹ *Dvacet*, s. 108.

²⁶⁰ Sánská a hnědá srnčí koza v příloze č. 47.

kontrolu užitkovosti organizovaly pouze zájmové svazy chovatelů hospodářských zvířat.

Chov malých zvířat, zvláště pak drůbeže, měl u nás veškeré rysy extenzity doplňkového odvětví zemědělské výroby. Všechny drůbežárny zůstávaly v rolnických chovech a soustředily se především na produkci vajec. Drůbež chovaly všechny vrstvy obyvatelstva, od průmyslového dělníka přes zaměstnance a úředníky až po velkostatky, avšak nejvíce se chov soustředil v zemědělských závodech do 2 hektarů. Početné stavy slepic v období 1900-1937 vzrostly na našem území 2,7 krát.²⁶¹ K 31. prosinci 1925 bylo napočítáno v republice 17 942 282 kusů drůbeže, z toho 16 039 450 slepic a kohoutů, 1 540 947 hus, 211 081 kachen, 96 743 krůt a 56 061 ostatní drůbeže.²⁶²

Zemědělské rady měly snahu o zvelebení chovu drůbeže, a tak dodávaly jednotlivým zájemcům zdarma násadová vejce, případně i kohouty. Zavázaly se k výkupu vajec, která následně prodávaly jako násadová. Jednotlivé plemenné kohouty rady vyměňovaly mezi stanicemi, aby se zabránilo pokrevnosti. Způsob zušlechtování rolnických chovů čistokrevnými kohouty postupně převažoval. Po roce 1905 se začaly zakládat plemenné stanice, aby se dosáhlo rozmnožení plemenných druhů drůbeže. Již v roce 1923 působilo v Čechách 205 a na Moravě 115 takovýchto plemenných stanic. Nejvíce rozšířenými druhy byly vlašky koroptví, slepice wyandotky, plymutky, rodajlendky, holokrčky, dorkinky, kachny pekínské a husy emdenské.²⁶³

Příspěvky na chov drůbeže byly od ministerstva zemědělství tak nepatrné, že nemohly trvale změnit ráz chovu. Největšího vlivu dosáhla specializovaná chovatelská *Drůbežnická jednota československá*, která vznikla v roce 1920 se sídlem v Praze a s několika odbočkami na venkově. Tato organizace od roku 1924 vydávala i časopis *Naše drůbež* a od roku 1925-1926 pořádala každoroční soutěž nosnosti²⁶⁴. Organizovaly také výstavy, poradenskou či osvětovou činnost. Základní cíle zvelebovací činnosti určovaly ale ankety zemědělských rad. Zabývaly se otázkami odbytu, vhodnosti plemen či zvelebovacím plánem. Nejdále však došla anketa

²⁶¹ L. LOUDIL, *Vývoj (1. polovina 20. století)*, s. 69.

²⁶² *Dvacet*, s. 109.

²⁶³ L. LOUDIL, *Vývoj (1. polovina 20. století)*, 71.

²⁶⁴ Soutěž nosnosti byla v Československu organizována Drůbežnickou jednotou. Konala se celý rok od podzimu do příštího podzimu. Chovatelé odevzdali vybrané nosnice svého podniku do místa konání soutěže, za první republiky to byl školní statek v Uhříněvsi. Tam byl kontrolován počet snesených vajec i jejich váha. Nejvíce se při soutěži zaměřovalo na snášku za zimní měsíce, kdy obvykle počty snesených vajec klesají a ty jsou proto v tuto dobu nejdražší. F. BÍLEK, *Učebnice*, s. 809-810.

Československé akademie zemědělské, která se konala 17. prosince 1936. Usnesením průzkumu se počet hospodářských plemen slepic omezil ze dvou desítek na 5 plemen (české zlaté kropenky, koroptví vlašky a leghornky jako plemena nosná, rodajlendky a bílé wyandoty jako kombinovaná plemena).²⁶⁵ Plemenitba ostatních druhů se dále z veřejných prostředků nepodporovala a tyto rasy zůstaly v péči Svazu chovatelů hospodářského zvířectva. Chovné směry potvrdila i směrnice ministerstva zemědělství č. 90964-IV D-1937 ze dne 22. září 1937, která připustila i ojedinělý chov orpingtonek a černých minorek.²⁶⁶

Z ankety Československé akademie zemědělské vyplynul také návrh na trojstupňový zvelebovací systém, jenž by specializoval chovy na produkci vajec, chovných kuřat a plemenných kohoutů. V těchto chovech byla následně prováděna celoroční kontrola nosnosti a rodokmenové líhnutí. Trojstupňový zvelebovací systém byl upraven směrnicí ministerstva zemědělství v roce 1941, kterou připravila Drůbežnická jednota ČSR a drůbežnické subkomise zemědělských rad. Tato základní chovatelská či zvelebovací opatření a trojstupňový zvelebovací systémy mají platnost dodnes.

Velký pokrok nastal ve vybudování družstevního sběru vajec, kdy se o tuto činnost postaraly v Čechách a na Moravě družstevní mlékárny, na Slovensku a Podkarpatské Rusi pak potravní družstva. Rozvíjely se i možnosti uchovávání vajec v zimním období a již v roce 1927 byla založena první chladírna. Pro spravedlivé oceňování vajec byla vypracována vaječná norma, jež pomohla zavést v družstevních sběrnách výkup vajec podle velikostních a jakostních skupin. V oboru peřařském byla založena družstevní zemědělská zpeněžovna, která vytvořila normu peří.²⁶⁷

Lze shrnout, že po celé období první republiky byla snaha o konsolidaci plemen jednotlivých hospodářských zvířat. Hlavním propagátorem se stalo ministerstvo zemědělství, zemědělské rady nebo Československá akademie zemědělská, ale hlavně jednotlivé zájmové chovatelské organizace. Nejdůležitější potřebou bylo legislativní uchopení jednotlivých chovů, zavedení kontroly užitkovosti i dědičnosti a především stanovení chovných plemen hospodářských zvířat i jednotlivých chovných cílů. V Československu došlo ke konsolidaci plemen v chovu koní, skotu, prasat či drůbeže, avšak chov ovcí a koz stál mimo chovatelské cíle.

²⁶⁵ Plemena drůbeže příloha č. 48.

²⁶⁶ L. LOUDIL, *Vývoj (1. polovina 20. století)*, s. 76.

²⁶⁷ *Dvacet*, s. 109.

III. Základy chovu skotu

Chov hovězího dobytka nabyl svého významu během procesu urbanizace v 19. století. V této době se skot využíval jako zdroj masa a mléka i jako pracovní síla. Z původních primitivních zvířat, zaměřených především na tah, byla vytvářena kulturní plemena vynikající masné i mléčné produkce.²⁶⁸ K vývoji přispěl také rozvoj přírodních věd, zvláště pak učení Charlese Darwina o přírodním výběru druhů, které dalo vědecké základy plemenářské práci. Vytvořila se nyní například anglická plemena skorthornů a gerefordů. Pro vznik kulturních ras skotu byly důležité přirozené podmínky přímořských krajín (Holandsko, Dánsko, severovýchodní Německo, Anglie) a alpských oblastí s bohatými pastvinami (Rakousko, Švýcarsko).²⁶⁹ Plemena těchto zemí byla od 2. poloviny 19. století vyvážena do ostatních evropských i zámořských států k zlepšení domácích méně užitkových typů skotu. Do pozadí ustupovalo využití hovězího dobytka k tahu, kde byl nahrazen koňmi a později stroji. Chov skotu se začal zaměřovat více na produkci mléka a masa. Zlepšení užitkovosti ovlivnil také rozvoj rostlinné výroby, jež byla intenzivnější. Rolníci produkovali hodnotnější pícniny a zemědělský průmysl poskytoval kvalitnější krmiva s vyšším obsahem bílkovin (mláto, pokrutiny a jiné).²⁷⁰

Specializovaný chov hospodářských zvířat v českých zemích se v 19. století soustředil v prostředí velkostatků, které měly možnosti intenzivnějšího zemědělství. První postupy plemenářské práce se objevily u jemnovlnných ovcí, kde se prováděl cílevědomý výběr jedinců. V plemenitbě skotu byly využívány možnosti křížení domácích plemen s dovezenými zvířaty, jež ale způsobila brzy velkou rasovou rozmanitost dobytka. Vláda Rakouska-Uherska z tohoto důvodu vydala říšský zákon č. 32 ze dne 21. dubna 1887. Toto nařízení zavedlo licenční komise, které měly omezit přílišné křížení různých plemen skotu, avšak velkostatkům byla ponechána značná volnost. Na konci osmdesátých let 19. století se chovalo na českých velkostatech

²⁶⁸ Kulturní plemena jsou silně prošlechtěná a vykazují vysokou užitkovost, ale nízkou odolnost proti prostředí. Chovatel musí zajišťovat správnou výživu, krmení, hygienu a ustájení. Tato plemena vznikají hlavně díky selekci a metodám křížení.

²⁶⁹ F. BÍLEK, *Speciální zootechnika*, s. 7.

²⁷⁰ Pícniny jsou rostliny pěstované ke krmným účelům, například druhy trávy, jetele, vojtěšky. Zemědělský průmysl představuje mlynářství, cukrovarnictví, sladovnictví, pivovarnictví, lihovarnictví nebo mlékařství.

21 cizích plemen, 10 kříženců těchto zvířat s domácími rasy a 11 hybridů vzniklých vzájemným křížením cizích plemen.²⁷¹

Teprve v devadesátých letech 19. století lze sledovat větší soustavnost a promyšlenější koncepci ve zvelebovací práci v chovu skotu. Byly zakládány plemenné stanice, které se sestávaly nejméně z jednoho býka a tří krav. V roce 1896 jich bylo ve 130 českých soudních okresech 119.²⁷² Zřizování plemenných stanic a jejich vybavení určitým plemenem předpokládalo, že dojde k zpřesnění chovných obvodů v českých zemích. Jejich činnost vyústila v roce 1896-1897 v rozdělení území na jednotlivá plemena skotu.²⁷³ Plemenné stanice a chovné oblasti přinesly na počátku 20. století postupnou konsolidaci ras hovězího dobytka. Zmíněná prvotní opatření položila základ pro další rozvoj plemenářské práce v chovu skotu.

III. 1. Státní zásahy do chovu skotu v Československu

Již na počátku 20. století byla patrná snaha chov hospodářských zvířat upravit legislativně. Byl vydán zákon na zvelebení chovu skotu a prasat ze dne 26. května 1909, který platil jen pro Moravu a byl doplněn nařízením č. 27 z roku 1910. V Čechách platil méně propracovaný zákon z roku 1887 č. 32 a ve Slezsku z roku 1901 č. 47 a nařízení k němu vydaná (č. 62/1902, č. 29/1910). Pouze hrubé řešení chovných oblastí na Slovensku a Podkarpatské Rusi přinesl zákon z roku 1894. Tyto normy různě upravovaly držení plemeníků, přispívaly k unifikaci ras a plemenné konsolidaci.²⁷⁴

Nejpropracovanějším ustanovením byl zmíněný moravský zákon. Upravoval výběr, licencování veřejných plemeníků, jejich držení obcemi a zabýval se i vlastnostmi býků, jež musely vyhovovat chovným programům. Tento předpis se stal východiskem pro zákon o plemenitbě hospodářských zvířat č. 169/1924 Sb. ze dne 2. července 1924, který obsahoval jednotné řešení plemenitby skotu, prasat i ovcí.²⁷⁵ Za provedené nařízení byl zodpovědný ministr zemědělství Milan Hodža a ministr vnitra Jan Malypetr. Vrchním dozorem nad realizací zákona po stránce odborné bylo ministerstvo

²⁷¹ L. LOUDIL, *Vývoj (2. polovina 19. století)*, s. 102.

²⁷² Tamtéž, s. 102-103.

²⁷³ Rozdělení území Čech bylo přijato v roce 1896 a v roce 1897 byly chovné obvody zavedeny na Moravě.

²⁷⁴ L. LOUDIL, *Vývoj (1. polovina 20. století)*, s. 22.

²⁷⁵ Plemenitbu koní řešil samostatný zákon č. 164/1925 Sb.

zemědělství a jednotlivé přestupky trestaly politické úřady.²⁷⁶ Nařízení chtělo podpořit řádný a úspěšný chov hospodářských zvířat tím, že stanovilo pravidla pro pořizování plemeníků. Samec se totiž uplatňuje v plemenitbě daleko intenzivněji než plemence. Býk, kanec nebo beran mohou mít potomků tolik, kolikrát budou připouštět samici, ale kráva, bahnice či prasnice rodí mláďata jednou, maximálně dvakrát za rok. Z tohoto důvodu se do chovu více promítnou geny samce než samice.

O volbě plemeníka rozhodovala nově zřízená *Komise pro chov hospodářských zvířat*, která vznikla u každého okresního úřadu. Skládala se ze tří členů a tří náhradníků. Rozhodovala o pořizeních tak zvaných veřejných plemeníků. Ti byli komisí licencováni a sloužili v každé obci chovatelům pro připouštění jejich plemenic. Náklady na chov zvířete se rozpočítávaly mezi chovatele podle počtu připouštěných samic.²⁷⁷ Komise vybírala plemeníka každoročně, nejdéle do konce května. Ve stanovenou dobu museli majitelé zvířata předvést komisi a ta rozhodla o výběru (licencování) plemeníka. Pokud některý kus nevyhovoval, nesměl být k plemenitbě dále používán. Zákonem byly vydány i *Instrukce pro výběr plemeníka*, kdy musel být prokázán původ, příslušnost plemene věrohodným způsobem, stáří, druhotné znaky pohlaví, nezávadný zdravotní stav, souměrnost tělesných tvarů, malé množství dědičných vad a příbuzenský poměr k plemenicím, které měl připouštět.²⁷⁸ Toto hodnocení komise následně zapsala do posudkového deníku.²⁷⁹

Zvolené zvíře bylo zaregistrováno do seznamu vybraných plemeníků a o této skutečnosti musel být majitel informován do 8 dnů. Bylo mu zasláno osvědčení (průkaz o výběru) na tiskopisu, jehož vzor vydalo ministerstvo zemědělství.²⁸⁰ Doklad o výběru platil jen pro obvod, pro který byl vydán a do doby další volby. Plemeník měl být následně označen ušní značkou nebo vypálením na rohy. Na velkostatku Blatná byla zvířata rozlišována ušní známkou. Vybraná zvířata se ještě zapisovala do obecní plemenné knihy, kterou měla na starost obec.²⁸¹ Komise rozhodovala i o počtu plemenných samců a většinou se řídila zásadou, že na 80 krav připadal jeden býk, na 50 prasnic jediný kanec a na 60 bahnic také jeden beran.²⁸² O takto vybrané plemeníky se měl chovatel starat podle směrnic stanovených ošetřovatelským řádem,

²⁷⁶ *Sbírka 1924*, Zákon č. 169/1924 Sb. o plemenitbě hospodářských zvířat, § 12.

²⁷⁷ Tamtéž, § 2.

²⁷⁸ *Sbírka 1928*, Vládní nařízení č. 204/1928 Sb. o plemenitbě skotu, vepřů a ovcí, příloha B.

²⁷⁹ Posudkové deníky srov. příloha č. 12.

²⁸⁰ Kopie průkazu příloha č. 13.

²⁸¹ J. ŠAFARÍK, *Provádění*, s. 11-12.

²⁸² Tamtéž, s. 16.

jenž obsahoval hlavně pravidla o připouštění, kdy majitel vydal potvrzení o připouštění dotyčným býkem a zapsal příslušné údaje do připouštěcího rejstříku, který byl pod patronací obce.²⁸³

Zákon také rozdělil území na chovné obvody podle návrhu zemědělských rad, aby konsolidace jednotlivých plemen byla důkladnější. Přesně ohraničená území byla na Slovensku a Podkarpatské Rusi.²⁸⁴ V Čechách, na Moravě i ve Slezsku byla stanovena jen plemena, která byla povolena chovat, avšak ne jednotlivé oblasti. V Čechách si chovatelé mohli vybrat ze skotu simenského, bernského, bernsko-hanáckého, kravařského, hřbíneckého, pincgavského a chebských nebo českých červinek, na Moravě pak z bernsko-hanáckého, kravařského, hřbíneckého či původního červenobílého skotu, a v Slezsku z kravařského, bernsko-hanáckého a eventuálně původního červenobílého plemene.²⁸⁵

Velkostatek Blatná se nacházel v oblasti, kde převládal chov bernského skotu, takže měla komise pro chov hospodářských zvířat podle zákona zvolit právě toto plemeno. Proti této skutečnosti se Robert Hildprandt ohradil v *Memorandu* ze 7. února 1927.²⁸⁶ Předložil zde své námitky ve prospěch nížinných plemen skotu, proti jejichž chovu byla Zemědělská rada v Praze a nezahrnula je proto do chovných plemen v Československu. Hlavní nedostatky tohoto druhu dobytka viděla v častém onemocnění tuberkulózou, špatnou aklimatizací jedinců či celkovou náročností chovu.

Na názory rady reagoval Robert Hildprandt příklady chovů z Německa nebo z Holandska a posudkem svého chovu od okresního zvěrolékaře v Blatné Karla Miloty, jenž zhodnotil zdravotní stav stáda jako velmi uspokojující ba překvapující.²⁸⁷ Na závěr prohlášení uvedl Robert Hildprandt svou tezi o situaci v československém chovatelství, kde kritizoval zákonnou úpravu ras zemských chovů a podstatný problém spatřoval v činnosti chovatelů, kteří nejsou cílevědomí, nespolupracují s vědeckými ústavy či odborníky a nesnaží se o zlepšení svých chovů jako například on na velkostatku Blatná. Otázka rasové konsolidace podle Roberta Hildprandta

²⁸³ *Sbírka 1928*, § 10, odst. 7. Kopie tiskopisů příloha č. 15.

²⁸⁴ Mapa chovných obvodů na Slovensku a Podkarpatské Rusi příloha č. 53.

²⁸⁵ F. PETRÁŠEK, *Výklad*, s. 98. Mapa jednotlivých oblastí, kde převažovala plemena skotu, příloha č. 52.

²⁸⁶ *Memorandum. Poznámky chovatele k novému licenčnímu zákonu republiky Československé*, SOA Třeboň, VS Blatná, kart. 228.

²⁸⁷ Hodnocení stáda na velkostatku Blatná od Karla Miloty příloha č. 18.

se vyřeší sama časem, když budou mít majitelé chovů dostatek svobody a volnosti jako například v Anglii, Holandsku nebo Německu.²⁸⁸

Podobné námitky i existence různých dobře fungujících chovů umožnilo vyřešit vládní nařízení č. 204 Sb. ze dne 28. prosince 1928, kdy v některých případech bylo možné chovat soukromé pleménky a plemence nepřipouštět veřejnými býky, kanci či berany. V tomto případě muselo dojít také k výběru soukromých plemeníků komisí pro chov hospodářského zvířectva. Stádo černostrakatého nížinného skotu na zkoumaném velkostatku bylo celkově postaveno mimo zákon v letech 1924-1928 (respektive 1929, kdy obdrželo povolení chovu). Lze uvažovat o tom, že memorandum Roberta Hildprandta nebylo možná ojedinělou záležitostí a svůj účel splnilo, protože ve fondu velkostatku Blatná se dochoval i oběžník Zemského úřadu v Praze o povolení soukromých plemeníků podle § 11 vládního nařízení č. 204/1928 Sb.²⁸⁹

Soukromý plemeník mohl být povolen jen ministerstvem zemědělství a v případě, kdy chovatel měl zemědělskou radou uznané kmenové nebo plemenné stádo skotu, u něhož prováděl kontrolu užitkovosti a vedl plemennou knihu. Povolení mohlo být uděleno jak jednotlivci, tak i zájmovým organizacím nebo hospodářským školám, výzkumným ústavům a stanicím. Návrh svolení musela udělit obec po vyrozumění komise pro chov hospodářských zvířat i příslušné zemědělské rady.²⁹⁰ Bohužel jednotlivá vyjádření se ve fondu velkostatku Blatná nezachovaly. Avšak nachází se zde dopis Roberta Hildprandta ze dne 8. června 1929, ve kterém žádá ministerstvo zemědělství o povolení zachovat své plemenné stádo černostrakatého nížinného skotu a možnost držet soukromého plemeníka.²⁹¹

Vyřizování této záležitosti muselo být velmi zdlouhavé i náročné, jelikož se dokonce dochovala prosba vrchnímu inspektorovi, jménem Robert Hildprandt, o podporu při uznání černostrakatého nížinného dobytka na velkostatku Blatná jako kmenového

²⁸⁸ Předposlední odstavec z Memoranda: *Jest mým nejhlubším přesvědčením, že československému chovatelství není ani tak třeba zákona rasového ku zvelebení zemských chovu, jako spíše mužů cílevědomých, mužů pevné vůle, nezlomné energie a lásky k chovatelství, chovatelů praktiků, kteří by spolu s vědeckými ústavu a odborníky (zvěrolékaři atd.) československé chovatelství vedli k vytčeným cílům. Aby se zemské chovy zvelebily, jest třeba všem svědomitým pracovníkům na poli chovatelském a všem odborně vedeným chovům poskytnouti svobodu a volnost vývoje a třeba dáti jim možnost svobodné konkurence s právem účasti na všech okresních, zemských nebo státních výstavách. Otázka rasová vyřeší se pak svým časem sama sebou, jako se vyřešila v proslulých chovatelských oblastech Anglie, Ameriky, Holandska, Německa a jinde.*
Memorandum příloha č. 17.

²⁸⁹ Oběžník příloha č. 19.

²⁹⁰ J. ŠAFARÍK, *Provádění*, s. 21.

²⁹¹ Dopis ministerstvu zemědělství příloha č. 21.

stáda podle nařízení vlády č. 204/1928 Sb.²⁹² Tento druh chovu mohl být založen jen tehdy, když chovatel měl již plemence v takovém stavu ušlechtilosti, že mohly být uznány za čistokrevné plemeno chovného směru. Na velkostatku Blatná bylo založeno stádo již v letech 1820-1830, takže lze jejich krávy považovat za čistokrevná zvířata, protože za tak dlouho dobu došlo jistě k vyšlechtění kvalitních plemenic. Pokud byl chov uznán jako kmenové stádo, musel se majitel stáda zavázat reversem, že dobytek bude podroben dohledu příslušné zemědělské rady, bude u něho prováděna kontrola dojivosti, chovatel bude vést plemenné záznamy, doplňovat stádo novými plemennými kusy a že mladý dobytek nabídne na nákupních trzích.²⁹³ Všechny tyto podmínky byly pravděpodobně na velkostatku Blatná splněny, jak dokládají získaná povolení chovu i další dochované prameny.

První žádost o uznání soukromého stáda odlišného plemene byla podána 7. června 1929, ve které své stádo Robert Hildprandt velice vychválil. Uvedl: *Chovným cílem zdejšího stáda jest kráva pevného zdraví, nejlepší otužilosti, velké žravosti spojené s nejlepší užitkovostí a plodností, vysoké výkonnosti co do produkce jednak mléka i jeho tučnosti, jednak masa.*²⁹⁴ Povolení obdržel v tomto případě velmi brzo, od ministerstva zemědělství 2. července a od Okresního úřadu v Blatné 30. července 1929 s platností do roku 1932.²⁹⁵ Vyřizování druhého souhlasu trvalo již déle. Zdlouhavé jednání úřadů charakterizuje časový rozsah podání 16. května 1933²⁹⁶ a konečné povolení od Okresního úřadu v Blatné až 13. srpna 1935, jemuž předcházelo svolení ministerstva zemědělství ze dne 9. června a zemského úřadu dne 25. července téhož roku.²⁹⁷ Jakmile získal velkostatek zmíněný souhlas držet a chovat jiné plemeno, musel žádat o licencování plemenného býka Komisi pro chov hospodářských zvířat okresu Blatenského, které předsedal Bohumil Bouda. Požadavek byl kladně vyřízen, jak dosvědčuje dopis ze dne 25. července 1936 a získané průkazy o výběru plemenika.²⁹⁸ Povolení chovat stádo černostrakatého nížinného skotu mělo platit do roku 1938, ale bylo následně prodlouženo výnosem Okresního úřadu v Blatné dne 31. července 1937 až do roku 1940.²⁹⁹

²⁹² Žádost příloha č. 20.

²⁹³ Jan TUPÝ, *Celostátní směrnice pro zakládání kmenových stád dobytka hovězího*, České hospodářské zvířectvo 10, č. 9, 1923, s. 125.

²⁹⁴ SOA Třeboň, VS Blatná, kart. 228.

²⁹⁵ Písemnosti příloha č. 22.

²⁹⁶ Tuto informaci uvedl Robert Hildprandt v dopise Okresnímu úřadu v Blatné dne 18. září 1935.

²⁹⁷ Povolení chovu černostrakatého nížinného skotu příloha č. 23.

²⁹⁸ Průkaz plemenika na velkostatku Blatná příloha č. 14.

²⁹⁹ Výnos okresního úřadu ze dne 31. července 1937 příloha č. 25.

Držení soukromého plemeníka mělo ještě jedno úskalí. Podle zákona se měl majitel soukromého chovu domluvit s obcí na dobrovolných příspěvcích, které by částečně hradily držení veřejného býka pro ostatní plemenice v obci. Tato záležitost byla řešena i na velkostatku Blatná. Městský úřad zaslal Robertu Hildprandtovi platební výměr č. 101 ze dne 12. července 1935 na částku 1 365 Kč, jež byla obcí vypočtena jako úměrná část nákladů na chování veřejného plemeníka pro 65 plemenic. Robert vyřešil tuto situaci žádostí o zrušení platby (18. září) na základě získaných povolení od jednotlivých úřadů, především od ministerstva zemědělství.³⁰⁰ Městský úřad jeho připomínku uznal a platební příkaz zrušil 21. dubna 1936.³⁰¹

Zákon o plemenitbě hospodářských zvířat č. 169/1924 Sb. z 2. července 1924 a vládní nařízení o plemenitbě skotu, vepřů a ovcí č. 204/1928 Sb. ze dne 28. prosince 1928 mělo zlepšit chov hospodářských zvířat prostřednictvím kontroly výběru plemeníků a zkvalitnit tak plemenářskou práci i podpořit chovné programy v obci. Celkově se jednalo o první zákonnou úpravu chovu zvířat v Československu, jež platila pro celé území státu. Na druhou stranu, ale komplikovala činnost již zavedených a prosperujících chovů, jako tomu bylo na velkostatku Blatná. Možnost držet soukromého plemeníka i stádo jiného plemene, než stanovoval zákon, umožnilo až nařízení z roku 1928 a vyřízení povolení v některých případech trvalo docela dlouho.

Zřízené komise pro chov hospodářského zvířectva vybraly například v roce 1935 v celém Československu 31 892 veřejných a 1 633 soukromých býků.³⁰² V okrese Blatná v roce 1935 se chovalo 10 495 krav, 788 prasnic, 237 bahnic a místní komise vybrala pro licencování 109 veřejných a 4 soukromé býky, 26 veřejných i 2 soukromé kance a pouze jednoho soukromého berana. Většinu veřejných plemeníků chovali zemědělci ve svých stájích, přičemž měli uzavřenou smlouvu s obcí o úhradě nákladů na držení zvířete. Býci byli většinou plemene bernského či simenského, kanci pak rázu německého bílého ušlechtilého a beran merino.³⁰³

Po určité době působení výše zmíněných zákonů přistoupila vláda k nařízenému šetření, jestli se v chovu hospodářských zvířat vůbec nějak projeví směrnice ministerstva zemědělství. Kontrola se uskutečnila až v roce 1940, kdy byli plemeníci hodnoceni na veřejné přehlídce. Této akce se zúčastnili zástupci ministerstva zemědělství, zemědělských rad i zemských úřadů. Výsledky byly zdrcující. Zjistilo

³⁰⁰ Žádost o zrušení platební výměru příloha č. 24.

³⁰¹ Státní okresní archiv Strakonice, Archiv města Blatná, kart.166.

³⁰² F. PETRÁŠEK, *Geneze*, s. 240.

³⁰³ SOKA Strakonice, Archiv města Blatná, kart.164.

se, že velká část býků neodpovídala nejmenším požadavkům, plemenici pocházeli jen zřídka kdy z chovů s prokázanou užitkovostí a držení zvířat či péče o ně byla všecko jiné, jen ne dobrá.³⁰⁴

Z tohoto důvodu bylo vydáno nové vládní nařízení č. 361/1941 Sb., které velmi ovlivnil německý chovatelský zákon. Byly zřízeny zemské komise, jež kontrolovaly rozhodnutí okresních komisí pro výběr plemeníků. Výběr zvířat byl nyní organizován jako aukce, kde byl dobytek také hodnocen. Na dražbu se dostali jen samci a samice z tak zvaných kmenových chovů, jež vznikly jako úředně uznaná stáda. Díky nařízení z roku 1941 vzrostl velký počet býků známého původu a plemenici bez rodokmene byli spíše výjimkou. Další vyhláška ministerstva zemědělství č. 2243 z roku 1942 doplnila rovněž rozdělení území na chovné obvody plemen skotu. Vládní nařízení upravovalo i chov koz, který do této doby nebyl nijak zákonně upraven.³⁰⁵

Nejdůležitějšími směrnicemi ministerstva zemědělství v první polovině 20. století byly ale ty, jež se zabývaly řízením a organizováním kontroly užitkovosti. Počátky zkoušek lze nalézt v letech 1905-1914, kdy byly zavedeny chlěvní kontroly, které měly hlavně ekonomický ráz. V následujícím období mezi lety 1922-1933 díky vládním nařízením se již zcela prosadily kontroly užitkovosti i dědičnosti pro vytvoření plemenné analýzy. Důležitá byla směrnice z roku 1922 s platností v letech 1922-1937, která sjednotila techniku kontroly užitkovosti. V Čechách se od roku 1922 zapisovaly do obvodových plemenných knih plemenice s minimální roční dojivostí 2 500 kg mléka s 95 kg tuku, jež vyhovovaly zevnějškem a zbarvením. V roce 1927 byla poté založena zemská kmenová kniha, do které se zapisovaly dojnice s minimálním čtyřletým průměrem dojivosti 3 000 kg mléka s tučností 4 %.³⁰⁶ Od roku 1922 byla tato kontrola praktikována i na velkostatku Blatná, přičemž zde Robert Hildprandt zavedl vlastní chovný program specializovaný na nížinné černostrakaté plemeno skotu dovezené nejčastěji z východního Fríska a pruského Slezska (dnešní Německo) nebo z Holandska, známé svou mléčnou užitkovostí.

Následně vznikla *Komise pro kontrolu užitkovosti* při Svazu výzkumných ústavů zemědělských, která připravila během roku 1937 *Směrnici pro jednotné provádění kontroly užitkovosti a dědičnosti skotu a pro vedení plemenných knih na území ČSR*.

³⁰⁴ S. WIARDA, *Chov*, s. 8.

³⁰⁵ L. LOUDIL, *Vývoj (1. polovina 20. století)*, s. 23

³⁰⁶ Tamtéž, s. 31.

Zásady zveřejnil výnos ministerstva zemědělství č. 2 300/IV z dne 8. března 1938.³⁰⁷ Podle této směrnice se rozlišovala kontrola I. stupně, tak zvaně plemenářská, kontrola II. stupně, to znamená ekonomická, a ještě III. stupně, jež se nazývala orientační.

Podoba plemenných knih byla dána prováděcím nařízením č. 204/1924 Sb. Zapisovali se jen vybraní jedinci. Poprvé se tato evidence objevuje v 18. století u koní, kde bylo zaznamenáno jméno zvířete, datum narození, pohlaví, barva srsti, ale hlavně rodokmen předků. Plemenná kniha byla pomůckou, jež umožňovala posoudit dědičnost i chovnou hodnotu zvířete. Evidence se na přelomu 19. a 20. století stala seznamem – registrem krav a býků, kteří svou chovnou hodnotou zaručovali stupňování užitkovosti plemen u dalších generací. Od roku 1888 byla vydávána Ústřední hospodářskou společností pro království České *Česká kniha plemenná*, která obsahovala seznam ušlechtilých plemen skotu, ovcí a prasat. Jednalo se o soupis jak chovatelů, tak druhů zvířat. Například v roce 1894 byl zde zapsán kníže Karel Schwarzenberg jako majitel stáda bernsko-simenského skotu na panství Tochovice. Avšak velkostatek Blatná v této evidence zaznamenán nebyl, pravděpodobně zde nebyla plemenářská práce naplno rozvíjena jako ve 20. století.³⁰⁸

Plemenné knihy sloužily jako studijní a podkladový materiál pro sledování účinnosti plemenářských opatření v rámci chovu. Bylo možné z nich zjistit příbuzenské vztahy, genealogické či chovné linie a rodiny. Evidence podávala také ucelené informace o dědičnosti užitkových i tvarových vlastností zvířat.³⁰⁹ Celkově se jednalo o přehled, kde byl zaznamenán vývoj plemenného stáda. Čím byly zápisy podrobnější a přesnější, tím lépe mohly sloužit k posouzení jednotlivých zvířat, které bylo důležité pro výběr jedinců při křížení podle krevních linií. V roce 1920 Jaroslav Kříženecký³¹⁰ plemennou knihu charakterizoval takto: „...jsou tyto knihy jakýmiž zápisy, seznamy, matrikami vybraného chovného materiálu, t. j. nejlepších plemenů a plemenic k chovu používaných.“³¹¹

³⁰⁷ L. LOUDIL, *Vývoj (1. polovina 20. století)*, s. 23.

³⁰⁸ *Česká kniha plemenná: Seznam ušlechtilých zvířat skotu kmene švyckého, montavonského, bernského, simmenského, freiburského, pincgavského, scheinfeldského, vilstermaršského, holandského, ovcí Merino a vepřů kmene yorkshirského v Království českém*, Praha 1894, s. 37.

³⁰⁹ F. BÍLEK, *Speciální zootechnika*, s. 233.

³¹⁰ Jaroslav Kříženecký (1896–1964) vystudoval zemědělské inženýrství na Vysokém učení technickém v Praze. Zpočátku pracoval v Ústavu lékařské biologie. V roce 1921 přešel do Zootechnického ústavu Vysoké školy zemědělské v Brně. Založil s profesorem Janem Bělehrádkem Mendlův ústav pro genetiku a eugenik v Brně. V období okupace a komunismu byl často vězněn.

³¹¹ Jaroslav KŘÍŽENECKÝ, *O vedení knih plemenných s hlediska vědecké zootechniky*, České hospodářské zvířectvo 7, 1920, č. 2, s. 20.

Do knihy se zaznamenávaly jen kusy zařazené do kontroly užítkovosti a dědičnosti. Každé zvíře bylo pojmenováno i očíslováno. Zapisoval se datum narození, příslušnost k linii nebo rodině, přesný popis barvy, ohodnocení exteriéru, závažné vady, prodělané nemoci, užítkovost, potomstvo a také sem byla vložena fotografie nebo kresba zvířete. Na velkostatku Blatná bylo v porovnání se vzorem plemenné knihy od Františka Bílka³¹² zaznamenáno méně údajů. Evidence se lišila hlavně v informacích o rodině jedince, kdy se uváděla užítkovost sourozenců i potomků jednotlivých zvířat použitých dál v chovu. Další rozdíl byl v údajích o době dojení, ve kterých zapisoval spotřebu krmiva i váhu krávy. Kromě toho František Bílek doporučoval vést plemenné knihy odděleně pro krávy a býky, přičemž u plemenů se vyskytovaly záznamy o užítkovosti předků (matky, babičky) i potomků (hlavně dcer).³¹³ Robert Hildprandt se ale snažil stále zlepšovat svou evidenci, jak o tom svědčí korespondence se Zemským výzkumným ústavem zootechnickým v Brně, ve kterém mu návrhy plemenných knih sestavoval Jaroslav Kříženecký.³¹⁴

Plemenné knihy vedly jednak obce pro veřejné plemeníky, jednak i výzkumné ústavy, jednotlivé velkostatky či hospodářství. Podniky ještě vytvářely vyšší typy knih samotných plemen a zlaté plemenné knihy krav. Do této evidence se dojnice zapsaly, jen pokud dosáhly určitého počtu bodů. Plemenice byly stejně jako dnes hodnoceny podle bodového klasifikačního systému, do něhož patřilo posouzení exteriéru (pohlavní výraz a vemen) a užítkovosti (množství mléka a jeho tučnost).

Kontrola užítkovosti skotu byla v Čechách a na Moravě řízena zemědělskými radami. Ve Slezsku tuto činnost zabezpečila Ústřední hospodářská společnost pro Slezsko. Zpracováním údajů byly pověřeny chovatelské organizace, například v Čechách Český odbor zemědělské rady, Německý odbor zemědělské rady, Ústav mlékařský Svazu výzkumných ústavů zemědělských, na Moravě Ústav zootechnický Zemského výzkumného ústavu zemědělského a ve Slezsku Ústřední hospodářská společnost a jiné.

V době okupace byla dosud dobrovolná kontrola užítkovosti nahrazena povinnou vládním nařízením č. 288/1940 Sb. ze dne 1. srpna 1940 a č. 177/1943 Sb. ze 7. června

³¹² František Bílek (1885-1972) byl český vědecký zootechnik, zakladatel zootechnické školy, vysokoškolský pedagog. Regeneroval plemeno koní starokladubský vraník, zasloužil se o chov koní Przewalského u nás. Položil základy novodobé československé zootechniky.

³¹³ Ukázka jednotlivých plemenných knih v příloze č. 1, 10, 11.

³¹⁴ Dopis s Jaroslavem Kříženeckým příloha č. 26.

1943.³¹⁵ Kontrola se značně rozšířila a jejím zpracováním byl pověřen v roce 1940 Zemský svaz chovatelů hospodářských zvířat v Praze a v roce 1941 Zemský svaz v Brně. Tyto instituce byly pak v roce 1943 přičleněny k Zemskému svazu pro zemědělství a lesnictví jako Svaz chovatelů hospodářského zvířectva. Jednotlivé předpisy urychlily zlepšení plemenných chovů a odstranění býků bez rodokmene.³¹⁶

Kromě zdokonalování plemenné základny v ČSR podporovalo ministerstvo zemědělství chov hospodářských zvířat i finančně. Podle rozpočtu ministerstva činily výdaje na zvelebení chovu skotu v letech 1919-1939 ročně jen 2,05 milionu Kč. Během hospodářské krize se finanční podpora snížila, to znamená, že v roce 1934 činil příspěvek ministerstva zemědělství pouze 300 tisíc Kč. Nejvíce dotací plynulo na nákup plemenných jedinců skotu ale také na uskutečňování výstav či přehlídek plemeníků a plemenic, jež měly na starosti chovatelské organizace.

Podpořen byl také chov prasat: nepřímo zavedením cel v prosinci roku 1930 a přímo vznikem úředně uznaných chovů prasat, které měly produkovat jednotlivá domácí plemena. Avšak na okraji zájmu zůstal zcela chov ovcí, koz a drůbeže. Samotná drůbež se do zlepšování živočišné výroby promítla až v roce 1937, kdy byla vydaná směrnice dne 22. září 1937. Byla určena jednotlivá plemena chované drůbeže v ČSR (české zlaté kropenky, koroptví vlašky, leghornky, rodajlendky, bílé wyandoty) a ministerstvo zemědělství chovu poskytlo malou finanční podporu. Také chov koní byl po roce 1918 podřízen ministerstvu zemědělství a byly zavedeny výkonnostní zkoušky, jež měly testovat všechny potřebné vlastnosti zvířete. Kritéria hodnocení byla v jednotlivých hřebčínech podle chovaných plemen a typu koní. Nejčastěji se jednalo o test mechaniky pohybu pod sedlem na jízdárně, poslušnosti a vytrvalosti pod sedlem v terénu, spolehlivosti či vytrvalosti v lehkém zápřahu a poté i v těžkém tahu.³¹⁷

Vrcholným zemědělským orgánem bylo ministerstvo zemědělství, jež bylo zřízeno na základě zákona č. 2/1918 Sb. Ve své činnosti plynule navázalo na bývalé vídeňské ministerstvo orby. Základním článkem úřadu byly odbory. V první odboru se soustřeďovalo oddělení zemědělského školství a propagace, produkce rostlinné a živočišné i veterinářství. V druhém se nacházelo pracoviště agrárních reforem, obchodní politiky, zemědělských organizací a zemědělského výzkumnictví, ve třetím oddělení meliorací, vodního hospodářství, agrárních operací, zemědělského stavitelství

³¹⁵ L. LOUDIL, *Vývoj (1. polovina 20. století)*, s. 23.

³¹⁶ Byly dokonce založeny genealogické linie, například CESAR 0/68-43, MILÝ P 79 LORD-PRIMUS.

³¹⁷ J. KOPECKÝ, *Speciální chov*, s. 613.

se strojírenstvím. Ve čtvrtém odboru se koncentrovala pracovní legislativní, lesní politiky, mezinárodní spolupráce a dopravní. Nakonec v pátém odboru se nalézalo generální ředitelství státních lesů a statků.³¹⁸ Hlavní činností ministerstva bylo povznesení všech zemědělských oborů a zvýšení zemědělské výroby za účelem dosažení soběstačnosti Československa v produkci potravin.

Kromě ministerstva zemědělství pracovala na celostátní úrovni především Československá akademie zemědělská, Státní pozemkový úřad, který měl na starosti provádění pozemkové reformy, Zemědělský ústav účetnicko-spravovědný, jenž vznikl v roce 1919 z bývalých účtáren zemědělských rad a zabýval se ekonomickým výzkumem zemědělství, a podnik Československých státních lesů a statků, který spravoval bývalý majetek Rakouska-Uherska i zabrané pozemky v rámci pozemkové reformy. Vedle státních úřadů existovaly ještě samosprávné zemědělské úřady. Nejvyšší institucí v českých zemích byl Zemský správní výbor v Čechách, Zemský výbor na Moravě a Zemská správní komise ve Slezsku. Vykonávaly jednak správní kontrolu, jednak aktivní péči o zemědělství. Významnou funkci plnily také Zemědělské rady. Pro Čechy vznikla v roce 1873 (reorganizována v roce 1891) v Praze, pro Moravu v roce 1897 v Brně, pro Slezsko v roce 1919 v Opavě a pro Slovensko v roce 1922 v Bratislavě. Zemědělské rady se v roce 1922 spojily v jeden orgán Stálou delegací zemědělských rad a pro projednávání jednotlivých otázek byly zřízeny zvláštní výbory. Na stejné úrovni pracovala v Podkarpatské Rusi Zemědělská komora v Užhorodě. Do činnosti zemědělských rad byly zapojeny chovatelské organizace celostátní, zemské, okresní a místní.³¹⁹ Všechny zmíněné instituce byly pod patronací ministerstva zemědělství a financovány byly ze státního rozpočtu.

O chov hospodářských zvířat se zajímaly také výzkumné organizace, které ale na počátku 20. století v Čechách neexistovaly ani v rámci vysokých škol. V roce 1906 bylo založeno zemědělské oddělení při Českém vysokém učení technickém v Praze. Návrh na organizaci zootechnického výzkumnictví byl připraven již v roce 1910.³²⁰ Ale až v letech 1918-1920 byla vytvořena vysoká zemědělská škola se zootechnickými, biotechnologickými a zvěrolékařskými ústavu. Tato vysoká škola vznikla v Praze při Českém vysokém učení technickém a v Brně, kde současně byla

³¹⁸ M. BERANOVÁ – A. KUBAČÁK, *Dějiny*, s. 360.

³¹⁹ F. PETRÁŠEK, *Geneze*, s. 239.

³²⁰ L. LOUDIL, *Vývoj (1. polovina 20. století)*, s. 27.

založena i škola zvěrolékařská. V těchto ústavech pracovali především učitelé, kteří v oboru i prakticky působili, jednalo se například o Františka Bílka nebo Josefa Taufera. Péče o zemědělské školství přešla zákonem č. 281/1920 Sb. pod ministerstvo zemědělství, jež kromě vysokých škol mělo na starosti Hospodářskou akademii v Táboře a v Libverdě, 50 středních státních škol se školními statky, asi 230 zemských a soukromých škol všech kategorií a téměř 800 hospodářských škol lidových.³²¹

Již v roce 1919 vznikl Výzkumný ústav v Praze z postátněné výzkumné stanice hospodářsko-fyziologické Českého odboru zemědělské rady, jenž byl podřízen ministerstvu zemědělství. Dále byl založen Výzkumný ústav pro plemenářskou biologii, Ústav pro biotechnologii živočišnou nebo Ústav mlékařský. V roce 1920 zahájil svou činnost Zemský výzkumný ústav zemědělský v Brně, který měl na starosti hlavně ekonomiku výroby nebo zkoušení krmiv. Vedle toho Zemský výzkumný ústav zootechnický v Brně založený Josefem Taufrem³²² vlastnil i několik stanic pro speciální chovy. Ústřední správou organizace zemědělského výzkumnictví byl pověřen roku 1918 Svaz pro zemědělské a zemědělsko-průmyslové výzkumnictví v Praze, jenž byl roku 1925 reorganizován ve Svaz výzkumných ústavů zemědělských jako poradní orgán ministerstva zemědělství.³²³

Jako hlavní instituce se v plemenářských výzkumech prosadil podnik Československá akademie zemědělská (ČAZ), založený v roce 1924. Organizace sdružovala volené členy z oblasti vědeckovýzkumných pracovníků, učitelů vysokých škol a výzkumných ústavů, úředníků zemědělských institucí a praktiků. V prvním výboru ČAZ pracoval předseda Milan Hodža,³²⁴ první místopředseda Julius Stoklasa,³²⁵ druhý místopředseda Kuneš Sonntag³²⁶ a generální sekretář Eduard Reich.³²⁷ Hlavní činností Československé akademie zemědělské bylo usměrnit vědeckovýzkumnou práci. Otázkami živočišné výroby se zabývaly volené komise a finance na provoz

³²¹ M. BERANOVÁ – A. KUBAČÁK, *Dějiny*, s. 354.

³²² Josef Taufer (1869-1940) byl veterinární lékař a průkopník pokroku v chovu zvířat, první český zvěrolékař s titulem doktor veterinární medicíny. Programově organizoval kontrolu užitkovosti a dědičnosti hospodářských zvířat. Byl členem zakladatelského sboru Československé akademie zemědělské.

³²³ L. LOUDIL, *Vývoj (1. polovina 20. století)*, s. 28.

³²⁴ Milan Hodža (1878-1944) zastával dvakrát pozici ministra zemědělství a dvakrát předsedy československé vlády.

³²⁵ Julius Stoklasa (1857-1936) působil jako profesor rostlinné produkce a agrochemie na Vysoké škole zemědělské a lesního inženýrství v Praze.

³²⁶ Kuneš Sonntag (1878-1931) byl také jednou ministr zemědělství a prezident Anglo-československé banky.

³²⁷ Eduard Reich (1885-1943) pracoval jako zemědělský publicista a redaktor, byl znalec zemědělského školství a ministerský rada ministerstva zemědělství.

instituce plynuly z ministerstva zemědělství. ČAZ se dělil na šest odborů: I. Zemědělský, II. Lesnický, III. Zahradnický a ovocnicko-vinařský, IV. Zemědělsko-průmyslový, V. Ekonomický, VI. Literární a osvětový.³²⁸ V rámci tohoto orgánu se diskutovalo o zintenzivnění a z hospodárnění živočišné výroby, výrobních plánech podniků, hodnocení dosavadního vývoje jednotlivých chovů a o výhledech do budoucna. Tato organizace vydávala také dvě periodika - Věstník Československé akademie zemědělské a Sborník Československé akademie zemědělské.

V období první republiky ministerstvo zemědělství důsledně prosazovalo zemědělské poradnictví, jež se soustřeďovalo u výzkumných ústavů ale také u škol. Začátkem třicátých let 20. století ČSR působilo asi 300 zemědělských poraden s více jak 3 000 pracovníky. Ministerstvo se snažilo, aby v každém okrese úspěšně pracovala poradna a aby všechny odborné, družstevní a osvětové organizace vytvořily okresní, případně oblastní poradní sbory k usměrňování zvelebovacích akcí a šíření pokroku v zemědělství. Vrcholnou institucí se stal Říšský poradní sbor zemědělský, založený v roce 1934.³²⁹

O zvelebení chovu hospodářských zvířat se zasloužily také zájmové organizace, které působily na našem území již od 19. století. Tato sdružení pracovala na základě spolkového zákona z roku 1876. Nejčastěji se jednalo o družstva na podporu chovu skotu nebo zavedení plemenných knih, jež úzce spolupracovaly se zemědělskými radami. Snažily se posilovat plemennou základnu v českých zemích a ze svých plemenných stanic produkovaly chovný materiál odpovídající rodokmenové hodnoty, dále vedly vlastní plemenné knihy a pořádaly také výstavy. V letech 1904-1914 se zakládala také z popudu zemědělských rad v soudních okresech Okresní sdružení chovatelů hospodářského zvířectva. Po vzniku Československa se v Čechách vytvořil Zemský svaz Okresních sdružení chovatelů hospodářského zvířectva v Praze a na Moravě Zemský svaz chovatelů hospodářských zvířat. V roce 1927 vznikl ještě Zemský svaz kontrolních spolků, který seskupoval sdružení s plemennou knihou.

Existovaly zájmové organizace i pro chov prasat, například Ústřední svaz chovatelů vepřového dobytka od roku 1926. Chov ovcí byl ve větší míře rozšířen pouze na Slovensku a po roce 1935 zde vznikla také zájmová organizace Celostátní svaz československých chovatelů ovcí v Bratislavě. Dále se rozvíjely i spolky pro chov drůbeže, jako Drůbežnická jednota ČSR a Československá drůbežnická společnost,

³²⁸ M. BERANOVÁ – A. KUBAČÁK, *Dějiny*, s. 353.

³²⁹ Tamtéž, s. 358-359.

jež spolupracovaly se Svazem chovatelů drobného hospodářského zvířectva. Od dvacátých let 20. století se tyto organizace snažily zvelebit chov drůbeže, ale i chov králíků a dalších drobných zvířat.

III. 2. Plemenářská práce v chovu skotu

Počátky plemenářské práce lze nalézt v 19. století v chovech jemnovlnných ovcí nebo koní, avšak u skotu se uskutečňovala nejprve na velkostatech a později v období Československa i v dalších chovech. Zlepšení plemenářské práce podnítila legislativní činnost první republiky, ale také vědeckovýzkumné stanice a veřejné zemědělské zájmové organizace. Největší změnou v dosavadní plemenářské praxi bylo uplatnění kontroly užitkovosti a dědičnosti od dvacátých let 20. století. Plemeníci byli předtím hodnoceni jen podle morfologických znaků. Tento způsob přispěl hlavně k exteriérové vyrovnanosti zvířat. Avšak až nástup kontroly užitkovosti umožnil objektivnější hodnocení plemen, jež pomohlo nalézt jedince s biologicky a hospodářsky nejúčelnější konstitucí a stanovení plemenné hodnoty.³³⁰ Díky několika studiím osobností jako byl František Bílek nebo Josef Taufer a další, kteří položili teoretický základ kontroly užitkovosti, se výsledky mohly použít při plemenné analýze³³¹ a genotypové selekci.³³²

Plemenářství jako takové představuje všechny zásahy prováděné v genotypu³³³ jedince, které se následně projeví v jeho fenotypu.³³⁴ Takto získané vlastnosti se upevňují plemenitbou. Plemenářství se provádí prostřednictvím výběru (selektce), kontroly užitkovosti a dědičnosti, bonitací či dalšími postupy. Plemenářská opatření se obvykle doplňují ještě zajištěním optimálních podmínek prostředí (ustájení, výživa). Každá plemenářská práce by měla vést ke všestrannému zvyšování užitkovosti zvířat.³³⁵ S plemenářstvím úzce souvisí plemenitba, což je souhrn zákonů a pravidel plemenářství. Těmito předpisy se chovatel snaží vytvořit kvalitní budoucí potomstvo, jež by nejvíce vyhovovalo jeho předem vytčeným cílům. Plemenitba vychází

³³⁰ Plemenná hodnota je odhad genetického založení jedince v užitkových vlastnostech, v kterých se zvíře odlišuje od svých průměrných vrstevníků. Většinou se odhaduje jako odchylka od určité průměrné skupiny.

³³¹ Plemenná analýza je systematické zjišťování a vyhodnocování plemenné hodnoty plemeníků a plemenic na základě užitkovosti potomstva. Podkladem jsou údaje získané kontrolou užitkovosti.

³³² Genotypová selektce je výběr jedinců s cílem změnit genové složení populace.

³³³ Genotyp je soubor veškerých genetických informací organismu.

³³⁴ Fenotyp je soubor všech pozorovatelných vlastností a znaků živého organismu.

³³⁵ leccos.com/index.php/clanky/plemenarstvi. Odkaz vyhledán dne 8. 3. 2012.

z plemenné příslušnosti páření zvířat a staví ostrou hranici mezi čistokrevnou plemenitbou a křížením. Zákony a pravidla nejvíce čerpají z nauky o dědičnosti, způsobu plemenitby, nauce o odchovu, krmení a ošetřování zvířat.³³⁶

Prvním krokem v každé plemenářské práci je stanovení chovného programu. Podle Františka Bílka tak zvané „*pěstění skotu je plánovité zlepšení jeho hospodářsky cenných vlastností a znaků. Toto zlepšení děje se jednak zlepšením životních podmínek, jednak plemenným výběrem rodičů, u nichž jsou žádané vlastnosti a znaky vyvinuty, a sledováním jejich dědičnosti v řadách potomstva.*“³³⁷ Základem vytvořeného chovného plánu je vyšlechtit taková zvířata, která by umožnila dosáhnout v daných podmínkách chovu nejvyššího zisku. Stejný názor zastával již v roce 1871 František Kraupner, který říkal: „*První a hlavní úkol každého praktického hospodáře a plemenítele, aby z hovězího dobytka dodělal se co možná největšího užitku, čili jinými slovy, aby zkrmenou pící co možná nejlépe využítkoval. Avšak zužitkování píce, buď si již prodejem dobytka k chovu, dojností, prací nebo krmením docílíme jenom tenkrát, máme-li vhodný a účelu toho schopný dobytek.*“³³⁸

Chovné programy zajišťují systematické řízení plemenářské práce v rámci jednotlivých populací skotu. K nejčastěji používaným patří šlechtitelský, selekční nebo hybridizační program. Lze je použít samostatně nebo ve vzájemné kombinaci. Šlechtitelské programy využívají vhodné metody plemenitby i selekce. Kladou důraz na stanovení dlouhodobého plánu jednotlivých plemen skotu, který vede k naplnění chovného cíle v příštích 2 až 3 generacích.³³⁹

V podmínkách první republiky se jednalo především o šlechtění českého strakatého skotu rázu bernského či simenského nebo bernsko-hanáckého na Moravě, popřípadě černostrakatého nížinného skotu na velkostatku Blatná. Zušlechtování těchto plemen bylo zaměřeno na kombinovanou produkci mléčnou a masnou. Kvantitativní podíl užitkových vlastností zvířat byl u jednotlivých plemen rozdílný, protože odpovídal jejich genetickým předpokladům.

Další možností zlepšení chovu je selekční program. Zde se chovatel zaměřuje na výběr žádoucích jedinců k jejich následnému páření. Znamená to, že jsou stanovena kritéria pro zvířata určená k další reprodukci. Selektace se provádí jak u býků, tak u jalovic a krav. Vedle toho hybridizační program zahrnuje především všechny

³³⁶ *Ottův slovník naučný* XIX, Praha 1902, s. 893.

³³⁷ F. BÍLEK, *Chov*, s. 3.

³³⁸ F. KRAUPNER, *O chovu*, s. 12.

³³⁹ J. ŽÍŽLAVSKÝ - J. KAHOUN - J. MIKŠÍK, *Chov*, s. 172.

možnosti křížení jednotlivých plemen skotu za účelem zvýšení užitkovosti zvířat. Tyto dva plány, selekční a hybridizační, se většinou uplatňují v rámci jednoho šlechtitelského programu.

Nejdůležitějším článkem šlechtění je chovný cíl, který představuje souhrn požadavků na tvarové a užitkové vlastnosti příslušníků určitého plemene skotu, často označovaný jako plemenný standard.³⁴⁰ Chovatel vymezí především požadavky na užitkovost, což je souhrn vlastností a znaků charakterizujících celkovou schopnost zvířete pro určitý užitkový směr v daném prostředí, nejčastěji mléko nebo maso.³⁴¹ Produkce mléka představuje u skotu nejčennější a nejdůležitější vlastnost. Přeměna živin v tomto směru produkce je podstatně hospodárnější, než při výrobě hovězího masa. Podle Vladimíra Botta se z krmiv podaných dojnícím vrací v mléce 20,0–30,0 % energetické hodnoty, na místo při výkrmu skotu se spotřebovaná energie promítne do hovězího masa jen 8,0–12,0 %.³⁴² Při zjišťování mléčné užitkovosti se zkoumá dojivost³⁴³ jednotlivých krav za laktační období³⁴⁴ a měří se tučnost mléka. Dojivost krávy stoupá od prvního telete a nejvyšší je mezi 4. až 7. mládětem, pak postupně klesá. V této situaci se nejvíce projeví rozdíly v dědičnosti, ale i krmení nebo ustájení krav. Po otelení dojivost pozvolna roste a vrcholí ve 4. až 6. týdnu, poté se snižuje, až zanikne nějaký čas před porodem dalšího telete. Normální délka laktace je asi 300 dnů.³⁴⁵ Vedle toho masná užitkovost se udává jako živá hmotnost dospělých jedinců obojího pohlaví, stupeň ranosti,³⁴⁶ jatečná výtěžnost,³⁴⁷ popřípadě i tělesné rozměry, které vyjadřují stupeň osvalení.

Podle výše popsané užitkovosti lze skot dělit dle konečného produktu na mléčný, masný a kombinovaný typ.³⁴⁸ Mléčný neboli dojný skot je zvíře, které má předpoklady pro vysokou mléčnou užitkovost, oproti tomu masný typ pro dobrou produkci masa při řádné intenzitě růstu. Kombinovaný typ skotu disponuje jak s mléčnou tak i s masnou užitkovostí. Podle jejich vzájemného vztahu lze kombinovaný typ

³⁴⁰ J. KOPECKÝ, *Speciální chov*, s. 179.

³⁴¹ B. SUCHÁNEK a kol, *Užitkové typy*, s. 7.

³⁴² V BOTTO, *Chov*, s. 325.

³⁴³ Dojivost znamená množství nadojeného mléka za určitou časovou jednotku.

³⁴⁴ Období laktace je doba, kdy je samice schopna krmit své mládě mlékem. Nastává po narození potomka a u hospodářských zvířat lze dobu laktace prodloužit odstavením mláděte a strojním dojením.

³⁴⁵ F. BÍLEK, *Chov*, s. 39.

³⁴⁶ Ranost představuje schopnost dosáhnout vysokých denních váhových přírůstků.

³⁴⁷ Jatečná výtěžnost je procentuální vyjádření hmotnosti jatečně opracovaného poraženého zvířete v teplém stavu vzhledem k živé nákupní hmotnosti.

³⁴⁸ Zástupci jednotlivých užitkových typů skotu příloha č. 50.

rozdělit na masomléčný, kde převažuje výroba mléka, a mléčnomasný, při němž převládá masná produkce.

Součástí chovného cíle jsou i nároky na vyhovující exteriér plemene. Popis souvisí se vztahem morfologických znaků a užitkových vlastností jedince.³⁴⁹ Při posuzování se nejprve zvíře hodnotí celkově, například barva, kvalita, kůže i srsti, zdravotní stav či stáří, poté jednotlivé části těla. Při klasifikaci se postupuje vodorovně a pak svisle, takže nejprve hlava, krk, hřbet, pánev, ocas a pak hrudník, břicho, pohlavní ústrojí, vemeno, končetiny. Nakonec se zvíře váží a měří.³⁵⁰ Jako první se k zevnějšku skotu v Čechách vyjádřil František Kraupner v roce 1871, který uvádí: „*Dle mnoholetých pozorování a zkušeností plemenitelů na slovo vzatých mají výborné dojnice jednoho plemene neb kmene některé zvláštní zevnější známky, dle kterých možno soudit na jich vlastnosti, a které by měl znáti každý plemenitel.*“³⁵¹ O osmdesát let později o tomto tématu hovořil i František Bílek: „*Je starou zkušeností, že každý druh výkonnosti, ale i celkový zdravotní stav zvířete zračí se v zevnějšku zvířete určitými tvary těla, které nelze tedy posuzovat samy pro sebe nýbrž vždy v celku a ve vztahu k užitkovosti zvířete.*“³⁵²

V Československu byl chovný cíl ovlivněn přírodními a hospodářskými poměry spolu s velikostní strukturou zemědělských podniků, v níž převládal malý a střední rolník. Tato situace vyžadovala skot odolný a zdravý, vyrovnaných tělesných forem, dostatečného pigmentu, o živé váze kolem 600 kg, s dojností aspoň 3 000 l ročně a s tučností 4,0 %. Dobytek musel mít také vlastnosti vyhovujícího tahouna, měl být dobrým uživatелеm statkové píce a vynikat velmi dobrou kvalitou masa.³⁵³

V Čechách převládalo plemeno červenostrakaté, ráz bernský a simenský. V západní části Čech dominoval simenský skot a jeho chovný cíl se zaměřoval zejména na masnou užitkovost, kvůli které byl neustále křížen s dovezenými čistokrevnými plemeníky. Simenský skot měl být v tělesných proporcích dosti vyrovnaný, dospělí býci vážili mezi 800–900 kg, hlavním chovným cílem byl ranější vývin a větší váha. Ve východní polovině země Čech se choval bernský skot. Chovný cíl tohoto plemene byl zaměřen na vynikající zdraví, tažnou práci a užitkovost. Dospělí býci měli přesahovat

³⁴⁹ Souhrnně se jedná o vlastní nauku o exteriéru, která je součástí zootechnické vědy.

³⁵⁰ Obrázek jednotlivých částí těla skotu a některé měřené hodnoty příloha č. 51.

³⁵¹ F. KRAUPNER, *O chovu*, s. 84.

³⁵² F. BÍLEK, *Chov*, s. 4.

³⁵³ F. PETRÁŠEK, *Geneze*, s. 210.

až 1 000 kg a krávy průměrně dojily 3 000 l mléka ročně s tučností 3,9 %. Avšak při soutěži v roce 1928 bylo dosaženo dojivosti 9 209 l s tučností 4,4 %.³⁵⁴

Na Moravě a ve Slezsku převažoval chov bernsko-hanáckého a kravařského skotu. Bernosko-hanácké plemeno bylo podporováno státem, takže chovný cíl byl celostátní a stanovil, že zvířata mají být červenostrakatá, zdravá, vyrovnaných tělesných tvarů, pevné konstituce, o průměrné váze krav 600 kg s roční dojivostí 3 500 l mléka s tučností 4,0 %. Mají prvotřídní kvalitu masa, která je spojená s pracovní schopností a velmi dobrou užitkovostí statkové píče. Na tomto území se dále choval také kravařský skot, který se vyznačoval skromností a nenáročností. V mléčné užitkovosti docílil dojnosti 3 000 l tučností 3,6 %, avšak toto plemeno poskytovalo prvotřídní maso. Poslední plemeno této oblasti se nazývá hříběcký skot, jenž se choval jak pro mléčnou i masnou užitkovost, tak pro tah. Byly stanoveny nejvyšší hodnoty dojnic a to 6 000–8 000 l mléka s tučností 3,7–3,8 %.³⁵⁵

Na počátku 20. století se řada chovatelů snažila o znovuoobnovení chovu původního českého plemene *české červinky*, který byl neustálým dovozem a křížením skoro zničen a zachoval se jen v horských oblastech Sudet.³⁵⁶ O regeneraci plemene se zasloužil hlavně Jan Pražák, statkář František Milner z Dobropůle, velkostatek v Merklíně, zkoušky užitkovosti zavedl poprvé v Zálší Vojtěch Červinka a plemenné stádo založil i František Bílek při Vysoké škole zemědělské v Uhřetěvsi.³⁵⁷ Chovný cíl červinek se zakládal jak na masné, tak na mléčné užitkovosti. Vyrmení býci ve čtyřech letech měli vážit 960 kg a dojivost krav se blížit k 5 000 l s tučností 3,5 %.³⁵⁸

Pokud šlechtitel již má jasně stanovený směr chovu, musí se rozhodnout, jakým způsobem jej získá a jaké metody použije. Mezi hlavní šlechtitelské postupy a opatření ve stádě patří volba plemenitby a postup selekce neboli selekční program. Metod plemenitby je několik. U všech kulturních plemen i nově vytvořených se často využívá čistokrevná plemenitba, díky které dochází ke konsolidaci plemene a k upevnění žádoucích vlastností. Jako čistokrevné zvíře se označuje takové, jež je produktem rodičů náležejících k témuž plemenu, má charakteristické znaky daného rázu a lze u něj prokázat původ.

³⁵⁴ F. PETRÁŠEK, *Geneze*, s. 223-227.

³⁵⁵ Tamtéž, s. 229-234.

³⁵⁶ F. VALENTA, *České červinky*, s. 8.

³⁵⁷ Tamtéž, s. 9-10.

³⁵⁸ V. MÁCHA, *České červinky*, s. 31, 34.

Čistokrevnou plemenitbu je možné rozdělit na stejnorodou, kdy se využívají zvířata stejného typu i užitkových vlastností, nebo na různorodou, jestliže se jedinci odlišují.³⁵⁹ Vedle čistokrevné plemenitby existuje také příbuzenská, která vede k dalšímu stupňování a utvrzování kvalit plemene. Avšak při delším a neodborně řízeném používání dochází ke snížení životaschopnosti potomstva i k degeneraci. Tato situace v mnohých případech nastávala v Československu, například došlo k úplně degeneraci rychnovského prasete.³⁶⁰ Známý jsou i případy, kdy se příbuzenská plemenitba stala zakladatelem nových významných plemen, například anglického masného skotu shorthornského nebo herefordského.³⁶¹

Další metodou plemenitby je vytváření jednotlivých rodin a linií zvířat. V tomto případě je základem vzniku chovu společný předek, zakladatel linie, se kterým se jeho potomci shodují v určitých tvarových i užitkových vlastnostech. Rasy zvířat v linii se udržují systematickým a cílevědomým výběrem jedinců. Je to v podstatě linie chovná na rozdíl od linie genealogické, která představuje skupinu potomků určitého plemníka, aniž se s ním shodují v typu, konstituci a užitkových vlastnostech. Linií je možno pokládat v rámci plemene za jakési mikroplemeno, jenž má stanovený chovný cíl. Základním předpokladem je výběr vhodného plemenného býka pro založení linie.³⁶² Do čistokrevné plemenitby náleží i osvěžení krve, kdy se pro chov použije býk původem shodného plemene, ale chovaný v odlišných podmínkách jiné země. Tento postup přispívá k rozšíření genetické základny osvěžovaného plemene, popřípadě k utlumení nepříznivých účinků příbuzenské plemenitby.³⁶³

Druhou velkou skupinu metod plemenitby představuje křížení, jindy nazývané jako hybridizační program. K neuspořádanému křížení docházelo hlavně v 19. století a někdy i v Československu. Tato praxe nevedla k dobrým výsledkům, spíše brzdila zvyšování užitkovosti zvířat. Důležitým činitelem při hybridizaci skotu je správné stanovení jeho účelu a cíle s ohledem na poměry daného klimatického i hospodářského prostředí.

Existují čtyři, popřípadě pět, druhů hybridizace. Jako základní se využívá převodní křížení, kterým lze přeměnit domácím rás skotu s nízkou užitkovostí v plemeno s ušlechtlejšími vlastnostmi soustavným přikřížováním býků zlepšujícího plemene.

³⁵⁹ J. KOPECKÝ *Speciální chov*, s. 182.

³⁶⁰ Tamtéž, s. 308.

³⁶¹ J. KOPECKÝ, *Speciální chov*, s. 184.

³⁶² Tamtéž, s. 184.

³⁶³ J. KOPECKÝ, *Speciální chov* s. 185-186

Rozvoj převodního křížení lze nalézt již od 2. poloviny 19. století, kdy byla dovážena kulturní plemena z přímořských a alpských oblastí do ostatních částí světa. V ČSR byla nejčastěji importovaná zvířata ze Švýcarska, převážně skot simenský nebo hnědý, jenž byl znám svou kombinovanou užitkovostí jak na mléko, tak i na maso.³⁶⁴ Potomci hybridizačního programu se vyznačují lepšími užitkovými vlastnostmi, ale především dobrou přizpůsobivostí místním klimatickým a krmivovým poměrům. Josef Kopecký uvádí, že soustavné křížení plemenných býků zlepšující chov stačí provádět po 4–5 generací, a pak by kříženci měli vyhovovat typem i užitkovostí.³⁶⁵ Velmi důležitá je v tomto případě selekce potomků, kteří nevyhovují stanoveným cílům. Tato forma křížení byla využita často u českých červinek, kdy byly překříženy s černostrakatými a červenostrakatými nížinnými plemeny, aby se zvýšila jejich mléčná užitkovost.

Mezi další formy křížení patří přelití krve. Používá se tehdy, jde-li chovateli o to, aby zušlechťovanému plemenu byla účinněji zlepšena některá důležitá vlastnost. Jako zkvalitňovací plemeno se využije takové, které má požadovaný rys velmi dobře utvářený a geneticky upevněný. Při tomto procesu křížené plemeno zůstane zachováno na rozdíl od kombinovaného křížení, kdy se vytvoří nová rasa skotu. Zvíře je poté potomkem dvou i tří plemen a samo má v sobě novou dědičnou podstatu. Tímto způsobem byl vytvořen například skot ayrshirský nebo kostromský.³⁶⁶ Nejvíce rozšířená je užitková hybridizace. Lze u ní použít taková plemena, u nichž je prokázáno, že jejich kříženci se výrazně liší vyšší doživostí nebo výkrmností a jateční hodnotou od čistokrevných jedinců. Již první generace dalece převyšuje svými užitkovými vlastnostmi rodiče. Toto křížení bylo použito například u skotu charollaiského s jerseykým nebo u holštýnskofríského s guernseyským plemenem.³⁶⁷

V chovných programech se vedle plemenitby vždy využívá selekce, která vytváří pravidla pro výběr jedinců k následnému páření. To znamená, že jak v kategorii plemenných býků, tak i v skupině jalovic a krav se stanoví selekční kritéria pro zvířata určená k další reprodukci. Selekcce se zaměřují především na výběr býků jako rozhodujících nositelů selekčního pokroku ve stádě. Při výběru býků je stanovena plemenná hodnota zvířete. Jedná se o mléčnou užitkovost, obsah tuku v mléce

³⁶⁴ F. PETRÁŠEK, *Geneze*, s. 151-152.

³⁶⁵ J. KOPECKÝ, *Speciální chov*, s. 186-187.

³⁶⁶ Tamtéž, s. 189.

³⁶⁷ J. KOPECKÝ, *Speciální chov*, s. 189-190.

(vyjádřená jako produkce mléčného tuku), dále údaj pro dojitelnost³⁶⁸ a výkrmnost.³⁶⁹ Hodnotí-li se mléko i maso dohromady, tak by tyto data měla být vyrovnaná, ale většinou se nachází v poměru 60 : 40 (mléko : maso). Posouzeno je i zdraví a také zevnějšek býka. Plemenná hodnota se často odhaduje podle rodokmenu a užitkových vlastností předků. Jedná se o nejrychlejší způsob hodnocení zvířete. Avšak neobjektivnější metoda zjišťující plemennou hodnotu je kontrola dědičnosti užitkových vlastností. V tomto případě je býk posuzován podle výkonnosti svých potomků.³⁷⁰

Selekce se provádí rovněž u samičí populace. Jalovice jsou hodnoceny podle zdravotního stavu, hmotnostního růstu i zevnějšku, krávy pak hlavně dle zevnějšku a užitkovosti, to je doživosti. Selekcí jedinců lze zaměřit jen na jeden nebo více charakteristických znaků plemene a u více znaků je možné šlechtit zvířata buď postupně po jedné vlastnosti, nebo na několik vlastností najednou. Lze využít i tak zvanou negativní selekci. Jedná se o opačný postup, kdy se hledají ve stádě nevhodní jedinci, kteří se z chovu posléze vyloučí. Praktickým výsledkem selekčního programu by měla být skutečnost, že každá následující generace je z hlediska genetické úrovně kvalitnější než předešlá.³⁷¹

Šlechtitelské programy jsou ovlivněny působením řady faktorů. Neměnné činitele představují biologické vlivy, jež nelze změnit plemenářskými zásahy. Jedná se zejména o dobu březosti nebo generační interval³⁷². Na druhou stranu nejvíce lze upravit faktory plemenářské politiky, které tvoří plemenářsko-organizační opatření, jež jsou plně v rukou člověka. Ovlivňují například selekční struktura i genetický pokrok plemene. V neposlední řadě na plemenářské programy působí i ekonomické faktory a to buď přímo, nebo nepřímo. Mezi přímé vlivy patří cena krmiv či náklady na pořízení plemenného býka a za nepřímé lze považovat ekonomickou situaci státu, celní opatření dovozu.³⁷³

³⁶⁸ Dojitelnost je schopnost produkovat mléko.

³⁶⁹ Výkrmnost představuje vlastnost zvířat zvyšovat produkci masa a tuku.

³⁷⁰ J. KOPECKÝ, *Chov*, s. 59-61.

Dědičně získané vlastnosti jsou všechny rysy, které v průběhu života organismus získal a využil je k funkčnímu přizpůsobení se různým vlivům okolí, dědičně je předal svým potomkům a pravidelně se opakují po řadu generací i za normálních životních podmínek. F. BÍLEK, *Učebnice obecné zootechniky II.*, Praha 1933, s. 601.

³⁷¹ J. ŽIŽLAVSKÝ – J. KAHOUN – MIKŠÍK, *Chov*, s. 172-174.

³⁷² Generační interval znamená dobu od narození rodičů do narození jejich vnuků, to je doba mezi dvěma generacemi. V šlechtitelské praxi znamená dobu od narození rodičů do narození toho potomstva, které se použije k další plemenitbě. U skotu představuje 4,5-5 let.

³⁷³ J. KOPECKÝ, *Chov skotu*, s. 76.

III. 3. Šlechtitelský program na velkostatku Blatná

Zavedení chovného programu černostrakatého nížinného plemene na velkostatku Blatná v roce 1922 představoval plynulý vývoj chovu, jak sám Robert Hildprandt uvádí ve své žádosti ministerstvu zemědělství o povolení držení soukromého plemeníka: „*Stádo černo-strakatého nižinského skotu na velkostatku Blatná založeno bylo v letech 1820-1830 a jsouce za dlouhá léta chovu zde aklimatizován a občasným dovozem plemeníků z vynikajících stád občerstvováno, udrželo se rázu výkonností a zdravím nejdéle ze všech plemen skotu ve dvorech velkostatku Blatenského chovaných, nebo tam v minulých století z ciziny zavádějících.*“³⁷⁴

Plemeno černostrakatého nížinného skotu odvozuje své počátky od původních zvířat chovaných na území, které se rozkládá v severozápadní Evropě od holandského Fríska přes severoněmeckou nížinu až po Jutsko.³⁷⁵ Vzniklo z místních plemen při křížení s jutským a východofríským skotem.³⁷⁶ Odtud se černostrakatý hovězí dobytek začal rozšiřovat již v 15.-16. století do ostatních zemí i na další kontinenty. Tento skot se vyznačuje vysokou plastičností z pohledu přizpůsobení se různým koncentracím a technologií chovu, ale i z pohledu aklimatizace a odolnosti proti rozdílným přírodním podmínkám od tropů až po oblasti Sibíře.³⁷⁷ Tuto jeho vlastnost podpořil do jisté míry i Robert Hildprandt v dopisu ministerstvu zemědělství ze dne 8. června 1929: „*Ježto stádo je odchováno na pastvinách v přírodě, tedy v prostředí drsném, jest zdravé a výkonné i při spořivém krmení...*“³⁷⁸

Nejprve probíhalo zušlechťování plemene ve směru mléčné užitkovosti. Avšak s rozvojem urbanizace v polovině 19. století se zvýšila poptávka po mase, a tak se začalo černostrakaté plemeno šlechtit i na masnou užitkovost. Následně ve dvacátých letech 20. století se pozornost chovatelů zaměřila i na kvalitativní složení mléka, to znamená na míru tučnosti a obsah bílkovin.³⁷⁹ Pro šlechtění černostrakatých plemen v Evropě je příznačné, že tento proces na kombinovanou masomléčnou užitkovost probíhal po dobu více jak sto let, a to na podkladě čistokrevné plemenitby i různých forem křížení s domácími plemeny. Černostrakatý nížinný skot,

³⁷⁴ SOA Třeboň, VS Blatná, kart. 228. Dopis ministerstvu zemědělství příloha č.

³⁷⁵ B. SUCHÁNEK, *Užitkové typy*, s. 87.

³⁷⁶ J. KOPECKÝ, *Chov*, s. 91.

³⁷⁷ B. SUCHÁNEK, *Užitkové typy*, s. 87.

³⁷⁸ SOA Třeboň, VS Blatná, kart. 228.

³⁷⁹ J. ŽIŽLAVSKÝ – J. KAHOUN – J. MIKŠÍK, *Chov*, s. 108.

často jmenovaný i jako holandsko-fríský, byl a je velmi rozšířeným kulturním plemenem.³⁸⁰ Dokonce se od něho odvozují všechna černostrakatá nížinná plemena jak v Evropě, tak v Severní Americe. V nepatrném množství se rodí také červenostrakaté kusy, jež se nazývají Fries Roodbond, které se na velkostatku Blatná nevyskytovaly.³⁸¹

Chovný cíl svého stáda černostrakatého nížinného skotu Robert Hildprandt zaměřil jak na mléčnou, tak na masnou užitkovost, avšak na stejné úrovni se nacházela i podoba zevnějšku jedinců. Dokládá to velmi podrobné popsání jednotlivých částí těla v rámci chovného cíle, kdy například se zde hovoří: „*Končetiny mohutně vyvinuté, krátké silné holeně, předpaží široké, svalnaté, zadní čtvrtě široké, dlouhé se svalstvem hluboko k hleznu sahajícím. /Krátké, vypouklé svalstvo je hrubou vadou./ Hlezno široké a pevné ve správném úhlu postavené.*“³⁸² Dále toto tvrzení potvrzuje i evidence jedinců v plemenných knihách. Zevnějšek zvířat byl posuzován jednak mnohými měřeními, například výška kotníku, délka krku, šířka beder, délka pánve a jiné, jednak přesnou kresbou či fotografií zvířete, protože i rozmístění barev na srsti se hodnotí. František Bílek toto plemeno barevně charakterizoval takto: „*Je černě strakatý. Hlava černá s bílou hvězdou, krk, střed i zadní část jsou také černé, mezi těmito místy jsou menší bílé plochy na plecích a kyčlích. Vemeno je bílé, ale přípustné jsou tmavé struhy. Mulec je černý, rohy světlé s tmavými špičkami. Toto je standardní zbarvení, žádané téměř u všech černých strak nížinného skotu.*“³⁸³

Další součástí chovného cíle byla mléčná a masná užitkovost. Zkoumané plemeno černostrakatého nížinného skotu se řadí ke kombinovaným typům skotu, kde převládá mléčná produkce, to znamená, že se jedná o masomléčný kombinovaný typ skotu. Robert Hildprandt si vytýčil, že jeho krávy dosáhnou produkce mléka 3 000-6 000 l za rok s tučností 3,8-4,0 %. Tato čísla jsou dost vysoká, protože Josef Hlaváček v roce 1922 uvedl průměrnou dojivost černostrakatého nížinného skotu 4 000-4 500 l s tučností 3,0-3,5 %³⁸⁴, František Bílek pak 4 800-4 900 l s tučností 3,8-4 %³⁸⁵, Josef Kopecký ve své knize z roku 1981 zaznamenal dojivost 4 000-4 500 l s tučností

³⁸⁰ Zástupci plemene příloha č. 38.

³⁸¹ J. KOPECKÝ, *Chov*, s. 92. Červenostrakatý nížinný skot Fries Roodband v příloze č. 49.

³⁸² SOA Třeboň, VS Blatná, kniha č. 124. Hlezno znamená kotník.

³⁸³ F. BÍLEK, *Chov*, s. 87-88. Mulec je anatomické označení pro partii kolem nozder. Struh pojmenovává vyústění mléčných žláz z vemene.

³⁸⁴ Josef HLAVÁČEK, *Černo-strakaté rázy německého nížinného dobytka*, České hospodářské zvířectvo, 1922, č. 10, s. 126.

³⁸⁵ F. BÍLEK, *Chov*, s. 88.

4,0 %³⁸⁶ a Bohumil Suchánek 5 000 l s tučností 4,0 %³⁸⁷ a dokonce až v roce 1983 dosáhlo 1 milion krav 5 704 l mléka za rok o tučnosti 4,2 %.³⁸⁸ Vedle toho v masné užitkovosti mají šestileté plemenice dosahovat váhy mezi 600-700 kg. V porovnání se zmíněnými autory jsou tyto požadavky již velmi dobře splnitelné. Ověření dosaženého chovného cíle se provádí kontrolou užitkovosti, která v letech 1923-1944 v Čechách vzrostla celkově z 610 kusů krav na 124 134.³⁸⁹

Na velkostatku Blatná byl jako způsob plemenitby využit jeden ze způsobů čistokrevné plemenitby a to tak zvané osvěžení krve, kdy domácí chov byl doplňován nákupem plemenných býků černostrakatého nížinného plemene v zahraničí. Svědčí o tom jak písemnosti o pořízení zvířete, tak i dopis Roberta Hildprandta ministerstvu zemědělství o povolení chovat soukromého plemeníka.,, *V posledních desetiletí jest stádo s vynaložením velmi značného nákladu zušlechťováno vysokým ministerstvem zemědělství povoleným importem plemeníků z nejvýkonnějších rodin vynikajících chovů východního Fríska.*“³⁹⁰ Nákup plemeníků se zaměřoval na oblast východního Fríska, pruského Slezska (Německo) a Holandska. V roce 1910 a 1912 pořídil velkostatek Blatná tři březí plemenice z východního Fríska, jejichž telata se poté stala chovnými býčky. V roce 1920 byl zakoupen jeden plemeník jménem Stammhaller a pět jalovic z pruského Slezska s dalšími dvěma kusy dobytka v celkové hodnotě 70 000 Kč.³⁹¹ Jedna jalovice byla opět březí, přičemž tele bylo použito jako chovný býk jménem Saldarius. Další nákup plemenného materiálu se uskutečnil v roce 1927, kdy si Robert Hildprandt pořídil jednoho plemeníka Elmariuse z východního Fríska a 5 plemenic z Holandska. Bohužel jedna byla nakažená tuberkulózou, takže ji vrátil zpět dodavateli a od té doby si samice ze zahraničí nekoupil. Příští koupě se zaměřila jen na jednotlivé býčky, avšak byla uskutečněna až v 30. letech. Koupená chovná zvířata na velkostatku Blatná byla dopravována ze zahraničí železniční přepravou, přičemž bylo možné uplatnit slevu ve výši 30 % na plemenný materiál, pokud byly všechny písemnosti v pořádku, avšak o této situaci se prameny nedochovaly.³⁹²

Vedle čistokrevné plemenitby lze uvažovat i o uplatnění křížení na zkoumaném velkostatku, protože v minulosti se ještě nedovážely ze zahraničí jalovice,

³⁸⁶ J. KOPECKÝ, *Chov*, s. 91-92.

³⁸⁷ B. SUCHÁNEK, *Užitkové typy*, s. 87.

³⁸⁸ J. ŽIŽLAVSKÝ – J. HAKOUN – J. MIKŠÍK, *Chov*, s. 109.

³⁸⁹ F. BÍLEK, *Speciální zootechnika*, s. 835. Růst kontrol užitkovosti srov. příloha č.

³⁹⁰ SOA Třeboň, VS Blatná, kart. 228.

³⁹¹ Povolení dovozu příloha č. 16.

³⁹² J. TUPÝ, *Doprava hospodářského zvířectva po železnici*, *České hospodářské zvířectvo* 11, 1924, č. 3, s. 133-135.

takže jediným možným způsobem, jak vytvořit stádo černostrakatého nížinného skotu bylo postupné překřížení domácího hovězího dobytka (pravděpodobně plemeno bernské či simenské)³⁹³ soustavným dovozem plemenných býků až do doby, kdy potomci vykazovali stejné rysy jako jedinci černostrakatého nížinného skotu. Dnes by tento proces trval 2 až 3 generace, to znamená kolem 6 až 7 let, ale na velkostatku Blatná byl první dovoz realizován ve dvacátých letech 19. století, pak byl přerušen a obnoven až v padesátých a šedesátých letech 19. století.³⁹⁴ Z toho vyplývá, že vývoj stáda charakteristického rysu černostrakatého nížinného skotu zde musel být delší. Avšak Robert Hildprandt v pramenech uvádí, že chov byl založen v letech 1820-1830, takže je možné, že dovoz plemenů byl v tuto dobu tak intenzivní, že zmíněný proces mohl trvat zmíněných 6 až 7 let.³⁹⁵

Kromě plemenitby Robert Hildprandt použil i selekci. Výběr jedinců se uskutečňoval na velkostatku Blatná již od roku 1856. V tuto dobu mlékařství přešlo do režie velkostatku měl jej na starosti správce dvora, ne šafářka jako v předchozím období. Pro každý kus dobytka byl zaveden rejstřík vlastností a u krav se měřila i tučnost mléka. Tato opatření měla sloužit pro budoucí výběr telat na další chov.³⁹⁶ To znamená, že již v polovině 19. století je možné na velkostatku sledovat použití selekčního programu.

Důležitý byl výběr plemenného býka, který se uskutečňoval v zahraničních chovech. Posuzován byl rodokmen a užitkové vlastnosti předků, jak to dosvědčuje uchování dokumentů v archivu.³⁹⁷ Avšak lze ještě spekulovat o hodnocení podle vlastní užitkovosti v rámci kontrol potomstva. Někdy byli nakoupeni býci staří jen půl roku, kde výkon jejich dětí lze jen těžko posoudit, když se plemenci využívají k chovu ve stáří jeden a půl roku nebo dvou let.³⁹⁸ V některých případech byli ale dovozeni i jedinci starší dvou i tří let, kteří již mohli mít dospělé potomky, u nichž kontrola užitkovosti byla provedena. Kromě býků procházely podobným výběrem i samice, jak dokládají plemenné knihy, kde lze nalézt řadu krav vyřazených z chovu.³⁹⁹ Selekcce na velkostatku Blatná měla zahrnovat současně výběr zvířat podle mléčné i masné užitkovosti a také podle exteriéru.

³⁹³ L. LOUDIL, *Vývoj (1. polovina 20. století)*, s. 122.

³⁹⁴ G. HOFFMAN, *Blatenský velkostatek*, s. 103.

³⁹⁵ SOA Třeboň, VS Blatná, kart. 228.

³⁹⁶ G. HOFFMAN, *Blatenský velkostatek*, s. 121-122.

³⁹⁷ SOA Třeboň, VS Blatná, kart. 228.

³⁹⁸ F. BÍLEK, *Chov*, s. 45.

³⁹⁹ SOA Třeboň, VS Blatná, kniha č. 124, 125.

Robert Hildprandt zavedl svůj šlechtitelský program v roce 1922, kdy se naplno začaly rozvíjet kontroly užitečnosti a dědičnosti u skotu. Jeho hlavním cílem byl chov černostrakatého nížinného plemene, u kterého chtěl dosáhnout především vysoké mléčné a masné užitečnosti i celkově vyrovnaného exteriéru. Během své práce se potýkal často s problémy nově zavedených zákonů o chovu hospodářských zvířat z dvacátých let 20. století. Avšak při kontrole užitečnosti a dědičnosti svého stáda spolupracoval hlavně s předními odborníky, Stanislavem Kolářkem a Jaroslavem Kříženeckým, již pracovali v Zemském výzkumném ústavu zootechnickém v Brně.

IV. Výsledky chovného programu na velkostatku Blatná

Robert Hildprandt sestavil v roce 1922 chovný program plemene černostrakatého nížinného skotu, u kterého chtěl dosáhnout tří základních cílů: tvarově vyrovnaných zvířat, mléčné užitkovosti 3 000-6 000 l za rok s tučností 3,8-4,0 % a masné užitkovosti 600-700 kg živé váhy šestiletých plemenic. Pro zjištění stanovených cílů se v českých zemích od poloviny 19. století používala kontrola užitkových vlastností na základě vlastní užitkovosti skotu. Zkoušky poskytly chovateli informace o užitkové hodnotě zvířete. Hlavním smyslem kontrol bylo získat podklady pro výběr jedinců do dalšího chovu. V plemenářské práci se jako první začala využívat kontrola mléčné užitkovosti, například dojivost nebo měření tučnosti mléka. Jedině tímto způsobem bylo možné poznat, která z chovných krav je dobrá nebo špatná, která poskytuje zisk a na kterou se doplácí. Kromě dojivosti se kontroloval i přírůstek či úbytek krav na váze, vývin telat i všechny chovné vlastnosti plemeníků, plemenic a všech jejich potomků. Zápisy o výsledcích byly vedeny v plemenných knihách, jež poskytovaly chovateli pevný základ při organizaci zdravého a výnosného chovu skotu.⁴⁰⁰

IV. 1. Kontrola mléčné užitkovosti

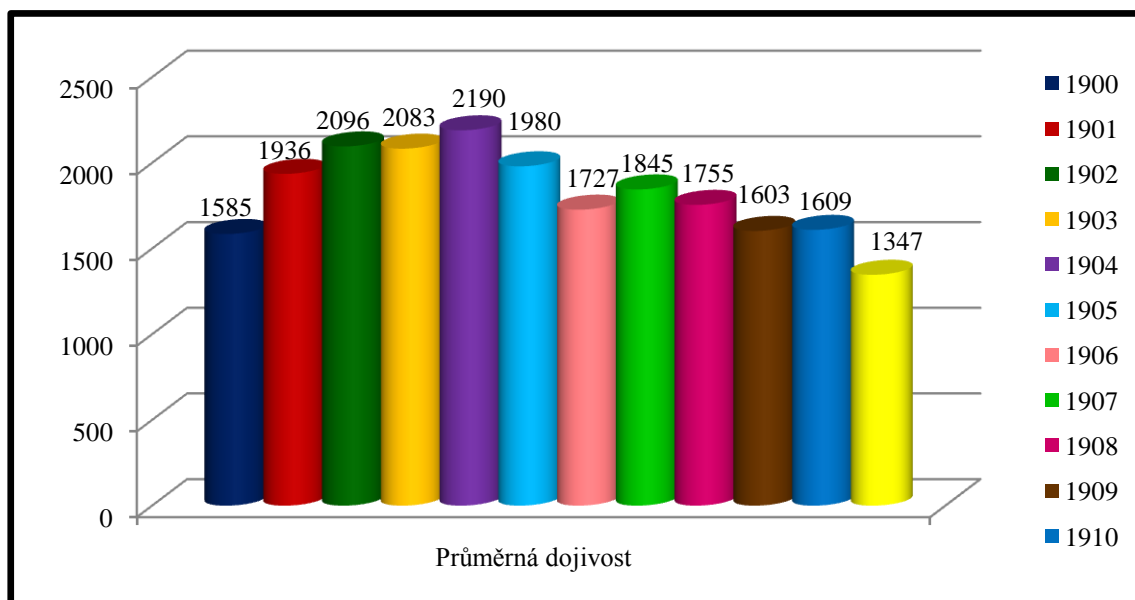
Zkoušky mléčné užitkovosti jsou nejstarší metodou kontroly užitkových vlastností v historii chovu skotu. V Dánsku začaly již v roce 1885. V Čechách se datují od roku 1905. Za podpory zemědělské rady se dále rozšiřovaly a největšího rozvoje dosáhly v letech 1913-1914. V této době v oblasti Čech působilo 48 kontrolních asistentů ve 41 obvodech. Ve válečných letech zaniklo provádění kontroly úplně. Obnoveno bylo směrnicí ministerstva zemědělství z roku 1922, která sjednotila techniku kontroly užitkovosti.⁴⁰¹ Vedením byl pověřen český odbor zemědělské rady a Mlékařský ústav v Praze. Pro chovatele měla kontrola velký význam, neboť pravidelnými zkouškami dojivosti zjistila, kolik mléka jednotlivé krávy poskytly v kontrolní den a vyrobily za kontrolní rok. Také tučnost se pravidelně sledovala a v každém kontrolním dnu se zjistila průměrná hodnota za celý den nadojeného mléka od každé krávy, a po skončení kontrolního roku se stanovila celoroční průměrná tučnost mléka

⁴⁰⁰ Josef MAŘÍK, *Vývoj a výsledky chlévní užitkové kontroly v české oblasti Čech*, České hospodářské zvířectvo 18, 1931, č. 6, s. 95.

⁴⁰¹ J. FRELICH, *Chov*, s. 116

od konkrétních dojnic. Tím se stanovilo zároveň i množství mléčného tuku obsaženého v mléce, které každá kráva za kontrolní rok poskytla. Mléčná užitkovost není u všech plemen skotu stejná, byly mezi nimi značné rozdíly jak v dojivosti, která je stránkou kvantitativní, tak v tučnosti mléka, jež rozhoduje o kvalitě mléka.⁴⁰²

Graf č. 1: Průměrná roční dojivost na velkostatku Blatná v letech 1900-1912

Na velkostatku Blatná byla dojivost sledována již od roku 1900, kdy byl majitelem Ferdinand Hildprandt. Jako první písemnosti se dochovaly ručně psané rodokmeny a výkazy výkonnosti jednotlivých zvířat, které měly svou předlohu v tištěných formulářích. Na rodokmenech se zaznamenávalo vždy 3-5 generací, jejichž dojivost byla následně evidována na přehledu výkonnosti. Bohužel těchto rodokmenů se nachází ve fondu velkostatku Blatná jen zlomek, ale na výkazech dojivosti byla ještě poznamenána průměrná hodnota dojivosti celého stáda z let 1900-1912.⁴⁰³ Produkce mléka v tuto dobu byla velmi nízká v porovnání s vytčeným chovným cílem Roberta Hildprandta. Nejvyšší hodnoty dosáhlo stádo černostrakatého nížinného skotu v roce 1904, kdy průměr činil 2 190 l. Od této doby dojivost krav neustále klesala až k číslu 1 347 z roku 1912.

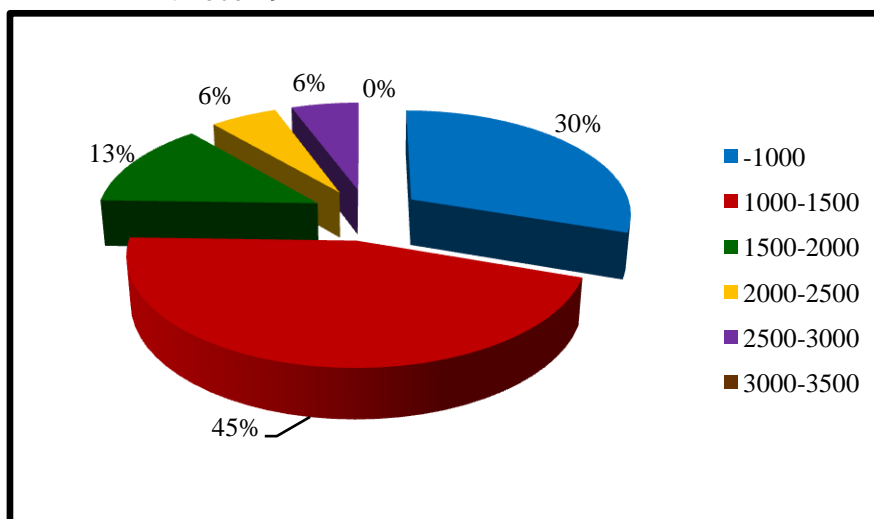
⁴⁰² J. KOPECKÝ, *Speciální chov*, s. 33.

⁴⁰³ Příklad rodokmene s výkazem výkonnosti příloha č. 3.

Evidenci dojivosti přerušila první světová válka a byla obnovena na velkostatku Blatná až Robertem Hildprandtem v roce 1922, kdy byl současně zaveden zmíněný chovný program. Byly založeny knihy *Zkoušky dŭje*, které obsahovaly velmi podrobné záznamy o jednotlivých dojnicích.⁴⁰⁴ Na rozdíl od formulářů z let 1900-1912, kde k jednotlivým zvířatům bylo uvedeno jen jméno, popřípadě plemenné číslo a průměrná roční dojivost, tak v knihách se evidovaly přesné údaje o zkouškách dojivosti z jednotlivých dní v měsíci, produkci mléka ráno, v poledne, večer, dále roční průměrná dojivost, tučnost mléka v procentech i v kilogramech, počet dnů dojení, ale také stáří plemence nebo údaje o březosti. Zkoušky dŭje byly vedeny pouze do roku 1930, kdy přestalo být do evidence dále zapisováno. Pro následující tři roky údaje zcela chybí a přehledy byly obnoveny od roku 1934. Jejich zpracování však bylo velmi nedbalé a zlomkovité uchování nedovoluje bližší rozbor.⁴⁰⁵

Stádo černostrakatého nížinného skotu na zkoumaném velkostatku zahrnovalo v roce 1922 59 kusů krav. Z tohoto počtu byla kontrolována dojivost jen u 44, která činila průměrně za rok 1240 l, to znamená nejmenší množství nadojeného mléka za obě období 1900-1912 a 1922-1930. Celkově 30,2 % plemenic nadojilo méně než 1 000 l a 45,3 % v rozmezí 1 000-1 500 l, denní průměrná dojivost pak činila pouhých 5,4 l.

Graf č. 2: Rozložení krav podle množství nadojeného mléka na velkostatku Blatná v roce 1922

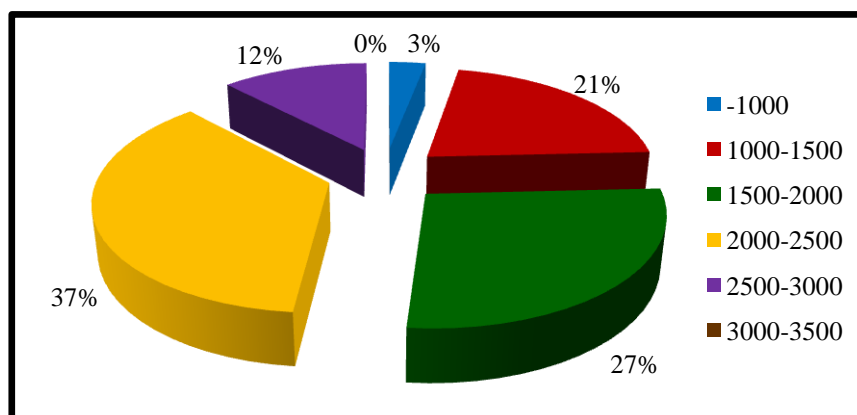
⁴⁰⁴ Ukázka knih příloha č. 2.

⁴⁰⁵ Zpracování dojivosti z třicátých let 20. století příloha č. 4.

V porovnání s dovezeným dobytkem rasy pincgavské na Slovensku, kde průměrně krávy za rok nadojily 1 540 l, lze konstatovat, že produkce mléka v Blatné představovala nejmenší hodnotu.⁴⁰⁶ Takto nízká čísla mohla být způsobeno stářím dojnic, kdy se průměrný věk pohyboval kolem 7,3 let, ale také počtem dnů dojení, kterých bylo rovněž nejméně, pouhých 238.⁴⁰⁷ Na velmi nízkou dojivost reagoval Robert Hildprandt okamžitým zařazením nových 11 jalovic do chovu a prodejem 4 starších krav.⁴⁰⁸

Rok 1923 byl pro kontrolu užitkovosti přelomový, protože od tohoto data byla po devítileté přestávce v českých zemích znovu kontrola zavedena. Nyní již naplno pracovali kontrolní asistenti z odboru zemědělské rady pro Čechy, kteří prováděli kontroly v soukromých chovech. V letech 1923-1924 připadalo na jednoho kontrolního asistenta 150 krav. V Čechách vzniklo několik obvodů, kde pracovali zmínění asistenti. Jednalo se o Domažlice, Klatovy, Volyně, Vodňany, Český Krumlov, Litomyšl.⁴⁰⁹ Výsledky byly pravidelně publikovány v časopisu *České hospodářské zvířectvo*. Nejvyšší dojivosti dosáhl obvod Litomyšl, kde průměrně krávy dojily 3 029 l mléka, to znamená dolní hranici chovného programu Roberta Hildprandta.⁴¹⁰ V této oblasti se chovala velmi kvalitní plemenná zvířata rásu bernského, jež vynikala především mléčnou užitkovostí, takže tento výsledek nebyl nikterak překvapivý. Na velkostatku Blatná se dojivost oproti předcházejícímu roku zvýšila na 1902 (o 53,4 %). Krávy nejvíce dojily mezi 2 000-2 500 l mléka (36,4 %).

Graf č. 3: Rozložení krav podle množství nadojeného mléka na velkostatku Blatná v roce 1923

⁴⁰⁶ Bohumil TICHOTA, *Pincgavské rasy*, *České hospodářské zvířectvo* 13, 1926, č. 5, s. 72.

⁴⁰⁷ Vývoj stáří dojnic v příloze č. 82, č. 115 a období laktace příloha č. 83, 116.

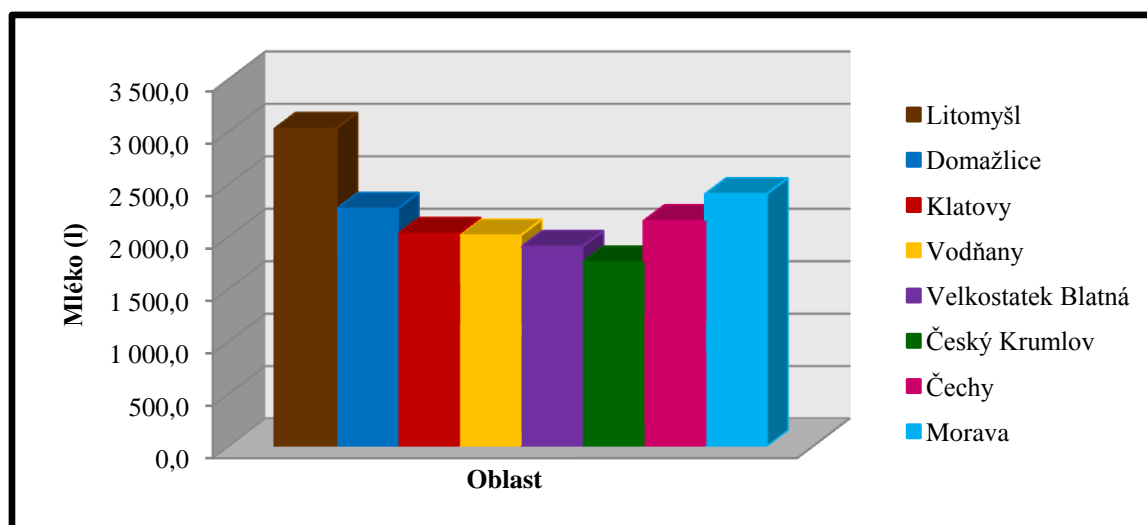
⁴⁰⁸ Charakter stáda příloha č. 78.

⁴⁰⁹ J. MAŘÍK, *Vývoj*, s. 96.

⁴¹⁰ Karel CHOCEŇSKÝ, *Výsledky chlévní užitkové kontroly za rok 1923 z oblasti českého odboru zemědělské rady pro Čechy*, *České hospodářské zvířectvo* 12, 1925, č. 2, s. 17-25.

V porovnání s kontrolovanými obvody dosahovala dojivost v Blatné výše než v Českém Krumlově a Volyni, které patřily k hornatějším regionům a kde se chovatelé zaměřovali více na masnou užitkovost skotu než na dojivost. Celkově byla produkce mléka na zkoumaném velkostatku podprůměrná.⁴¹¹ Malý nárůst dojivosti kontrolovaného stáda černostrakatého nížinného skotu však předčil roční výkon pincgavských krav na Slovensku, jenž se rovnala 1 680 l.⁴¹² Toto plemeno bylo nenahraditelné v hornatých částech Slovenska, protože je velmi skromné, nenáročné a při tom nejspatnějším krmení dalo ještě nějaký užitek. Kromě toho byla zde zvířata často využívaná k tahu, to znamená, že dobytek nebyl většinou chován jen kvůli dojivosti.⁴¹³ Na velkostatku Blatná vedle průměrné roční dojivosti se rozšířila i doba dojení neboli laktačního období plemenic. Nyní produkovaly mléko nejdéle, průměrně 336 dnů. Laktační období se oproti předcházejícímu roku rozšířilo o 98 dnů (41,4 %). Věkové složení krav zůstalo velmi stejné, průměrný věk 7,2 roků.⁴¹⁴

Graf č. 4: Průměrná roční dojivost v chovných obvodech, v Čechách a na Moravě v roce 1923

Chovný cíl byl zaměřen na 3 000-6 000 l, kdy v roce 1923 ani ta nejlepší dojnice jménem Stela, která za 364 dnů nadojila průměrně 2 694 l, těchto hodnot nedosáhla. V komparaci s nejlepší dojnici z kontrolovaných obvodů ale dojnost Stely je spíše průměrná. Nejlepší produkci mléka ze všech oblastí měla Plavka z Předslavic, Volyně,

⁴¹¹ Josef MAŘÍK – Jan TELLINGER, *Výsledky chlévní užitkové kontroly z oblasti českého odboru rady zemědělské pro Čechy z kontrolních let 1926 a 1927*, České hospodářské zvířectvo 16, 1929, č. 6, s. 107-110.

⁴¹² B. TICHOTA, *Pincgavské rasy*, s. 72.

⁴¹³ Josef ČAMEK, *Pincgavský skot*, Chov hospodářských zvířat 13, 1924, č. 10, s. 129-130.

⁴¹⁴ Vývoj stáří dojnic v příloze č. 82, č. 115 a období laktace příloha č. 83, 116.

jež průměrně dojila 3 866 l. Avšak za nejhorší krávu lze pokládat Libuši z Nišovic, Volyně, s jejími 596 l mléka.⁴¹⁵ Dokonce i nejméně výkonná plemence v Blatné dojila alespoň průměrně 973 l za rok. Robert Hildprandt opět řešil špatné výsledky kontrol dojitosti vyřazováním krav z chovu, kdy prodal nebo převezl do dvoru Buzice 20 dojnic.⁴¹⁶ Buzice měl pronajaté od roku 1923.

Stejným způsobem měnil stádo i v dalším roce, když z chovu odstranil 34 krav (53,1 %). Průměrná dojitost se opět zvýšila na 2 068 l.⁴¹⁷ V kontrolovaných chovech se vedení ujal Mlékařský ústav v Praze, který jmenoval nové asistenty a také rozšířil oblasti kontrol. Nyní pracovníci působili v obvodě Domažlice, Plzeň, Klatovy, Vodňany, Český Krumlov, Pacov, Litomyšl, Kutná Hora i Jičín a jednotliví chovatelé byli evidováni samostatně.⁴¹⁸ Výsledky kontrol opět publikovalo periodikum České hospodářské zvířectvo, ale již podle jednotlivých chovatelů, ne souhrnně za obvody. Hodnota dojitosti na velkostatku Blatná byla velmi podprůměrná, méně nadojily jen krávy v obvodu Český Krumlov.⁴¹⁹ V této oblasti dokonce v obci Mirokovice hospodář Václav Dundr choval krávu s roční produkcí mléka jen 1160 l.⁴²⁰ Ve srovnání se stádem Roberta Hildprandta byla tato hodnota opravdu nízká, zde nejhorší kráva produkovala ročně 1 366 l mléka. Důvodem malé dojitosti v oblasti Českého Krumlova byly jak přírodní podmínky regionu, tak i převládající chov simenského skotu, jenž vynikal více v masné užitkovosti než v mléčné.

Nejlepší dojnici vlastnil Petr Mráz z Radobčic, Plzeň, která dojila průměrně za rok 4 092 l, to znamená o 889 l více než nejlepší plemence na zkoumaném velkostatku.⁴²¹ V porovnání se slovenskými pincgavskými krávami představovala dojitost černostrakatého nížinného skotu vyšší čísla téměř o 250 l. Bohužel ale zvýšení produkce mléka v Blatné se nevyrovnalo stádu bernsko-hanáckého dobytka na Moravě, které dosáhlo roční dojitosti 2 870 l a nejlepší kráva dokonce 4 919 l.⁴²² Chovný cíl

⁴¹⁵ K. CHOCEŇSKÝ, *Výsledky*, s. 42-61.

⁴¹⁶ Charakter stáda příloha č. 78.

⁴¹⁷ Vývoj dojitosti příloha č. 80, 113.

⁴¹⁸ K. CHOCEŇSKÝ, *Výsledky chlévní užitkové kontroly a kontrola dědičnosti*, České hospodářské zvířectvo 20, 1933, č. 9, s. 21-24.

Týž, Výsledky chlévní užitkové kontroly za rok 1924 z oblasti českého odboru zemědělské rady pro Čechy, České hospodářské zvířectvo 12, 1925, č. 12, s. 169-172.

⁴¹⁹ K. CHOCEŇSKÝ, *Výsledky chlévní kontroly za rok 1924 z oblasti českého odboru zemědělské rady pro Čechy*, České hospodářské zvířectvo 13, 1926, č. 3, s. 39-45.

J. MAŘÍK – J. TELLINGER, *Výsledky*, s. 107-110.

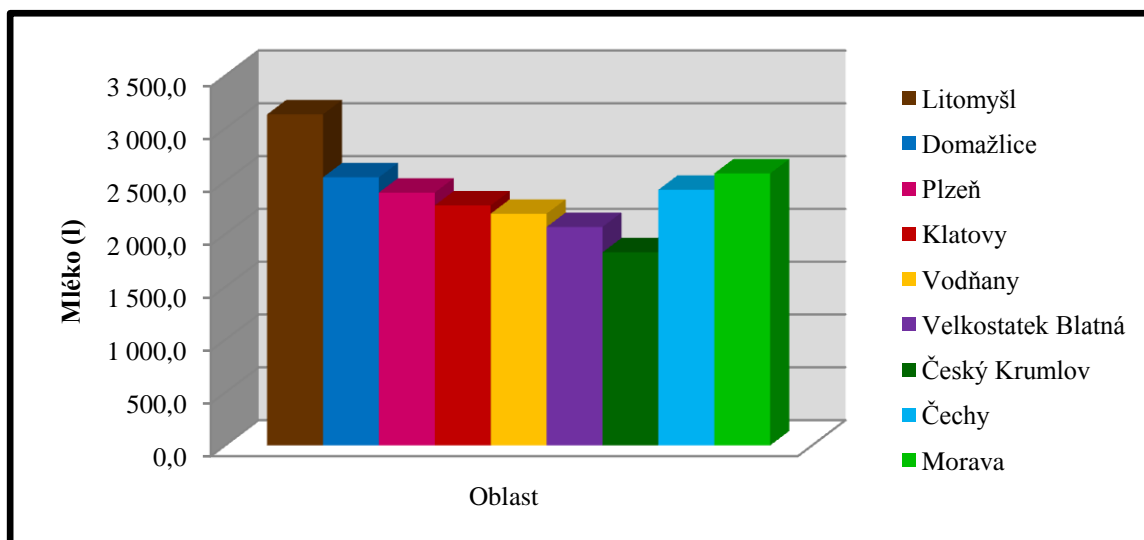
⁴²⁰ Tamtéž, s. 92.

⁴²¹ K. CHOCEŇSKÝ, *Výsledky*, s. 77.

⁴²² B. MACALÍK, *Dějiny*, s. 227.

tohoto plemene se soustřeďoval právě na dojivost, jenž měla činit průměrně 3 500 l mléka za rok, takže vysoká produkce v roce 1924 nebyla nic výjimečného.⁴²³

Graf č. 5: Průměrná roční dojivost v chovných obvodech, v Čechách a na Moravě v roce 1924

Věk krav se pohyboval opět kolem 7,5 roku jako v předešlém roce, i když nejvíce dojnic bylo ve stáří 3-5 let. Snížily se ale počty dnů dojení o 2,6 %, nyní průměrné laktační období trvalo 325 dnů.⁴²⁴ V komparaci s kontrolovanými obvody lze říci, že laktační období bylo nadprůměrně dlouhé. Chovného cíle Roberta Hildprandta již bylo dosaženo u jedné krávy pojmenované Mikulášská, která průměrně za 334 dnů nadojila 3 203 l to znamená denní dojivost 9,6 l, a stala se v roce 1924 nejlepší dojnicí stáda.

Dojivost v roce 1925 opět stoupla o 16,8 %, to znamená na 2 415 l. Neustálý nárůst hodnot byl způsoben opětovným vyřazováním špatných dojnic (8 kusů a zařazováním nových jalovic do chovu (17 kusů).⁴²⁵ Jednalo se o jediný možný způsob, praktikovaný ve většině chovů, jak rychle změnit užitkové vlastnosti celého stáda. Na druhou stranu ale častým nebo neuváženým odstraňováním krav může dojít také k poklesu hodnot dojivosti. Průměrný věk se tímto způsobem snížil na 5,1 let, kdy nejvíce krav bylo ve věku 3-5 let. Ve srovnání s kontrolovanými obvody dosáhla dojivost v Blatné již průměrných hodnot. Více mléka produkovaly jen dojnice v obvodech Domažlice, Litomyšl, Plzeň a Kutná Hora. Za celé Čechy činila roční dojivost jen 2 436 l,

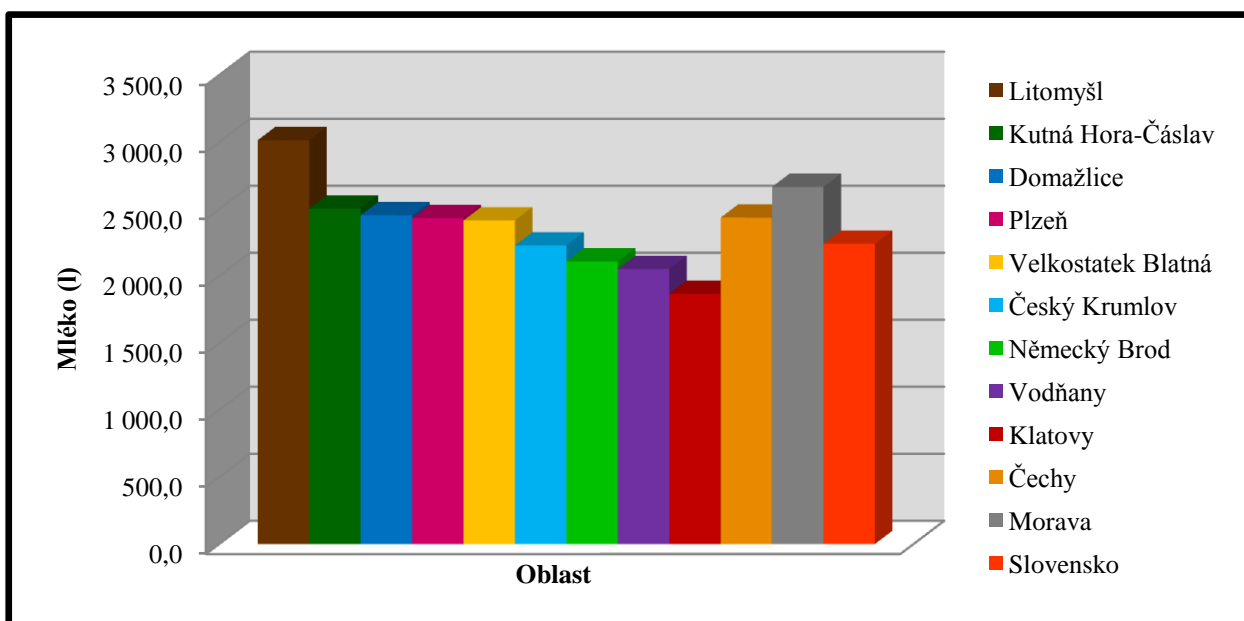
⁴²³ Josef TAUFER, *Výsledky kontroly užitkovosti a dědičnosti skotu na Moravě za léta 1923-1928*, Brno 1932, s. 22.

⁴²⁴ Vývoj stáří dojnic v příloze č. 82, č. 115 a období laktace příloha č. 83, 116.

⁴²⁵ Charakter stáda příloha č. 78.

takže číslo zjištěné na velkostatku potvrzovalo celozemský průměr.⁴²⁶ Na Slovensku od tohoto roku byla kontrola užitkovosti také prováděna na celém území a roční dojivost zde byla nižší než v Blatné, jen 2 241 l.⁴²⁷ Pinzgavská stáda produkovala dokonce méně, než byl slovenský roční průměr, pouhých 1 752 l.⁴²⁸ Produkce mléka na Slovensku byla ovlivněna především přírodními podmínkami i velikostí hospodářství, kde většina chovů se soustředila v hornatých oblastech a nejčastějšími majiteli byli malí zemědělci.⁴²⁹ Z těchto důvodů nemohla zde dojivost dosáhnout příliš velkých hodnot v porovnání s českými zeměmi, kde chov dobytka byl mnohem intenzivnější. Nejvyšších hodnot dosáhly opět dojnice bernsko-hanácké z Moravy, u kterých se dojivost rovnala 3 300 l, kdy nejlepší kráva vyprodukovala 5 049 l za rok.⁴³⁰ V tomto roce byl již téměř splněn chovný cíl tohoto plemene, jenž se rovnal 3 500 l mléka.

Graf č. 6: Průměrná roční dojivost v chovných obvodech, v Čechách, na Moravě a na Slovensku v roce 1925

⁴²⁶ J. MAŘÍK – J. TELLINGER, *Výsledky*, s. 107-110.

⁴²⁷ K. CHOCEŇSKÝ, *Vznik a rozšíření chlévní užitkové kontroly v republice Československé*, České hospodářské zvířectvo 18, 1931, č. 12, s. 186.

⁴²⁸ Cyril KUČERA – Martin KVETKO, *Pinzgavský skot slovenského chovu*, Sborník Československé akademie zemědělské 12, 1937, s. 447-454.

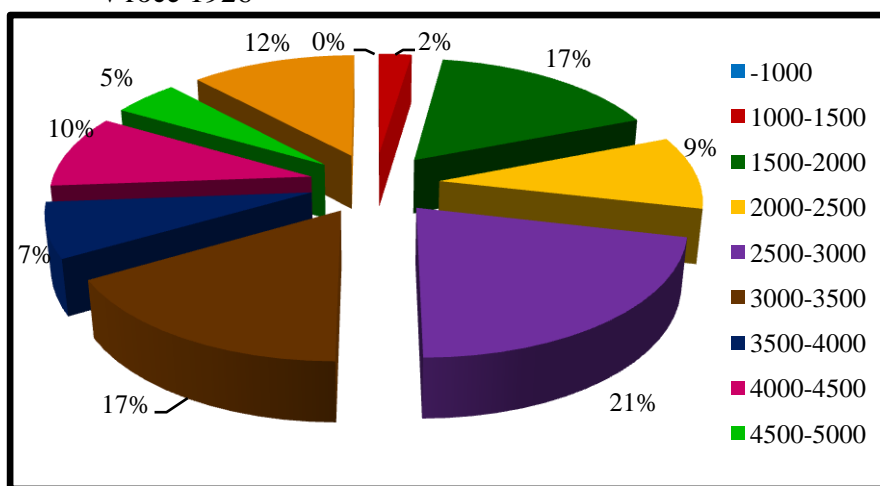
⁴²⁹ J. ČAMEK, *Pinzgavský skot*, s. 130.

⁴³⁰ B. MACALÍK, *Dějiny*, s. 227.

Zcela nejhorší dojitosti dosáhl chovatel Jan Matas z Černic, Plzeň, pouhých 1 076 l mléka.⁴³¹ Ve srovnání se stádem černostrakatého nížinného skotu nebylo toto číslo nikterak hrozivé, zde nejmenší produkci mléka měla dojnice Astra, 1041 l. Hodnoty chovného programu na velkostatku Blatná v tomto roce dosáhlo již 9 dojnic, přičemž nejlepší plemenice Stola ročně nadojila 4 374 l mléka, to znamená průměrně 12,5 l za den. Naměřená hodnota se blíží i k nejvyšší dojitosti z kontrolovaných obvodů, která činila 4 434 l stáda Jana Bartoše v Dolních Sloupnicích, Litomyšl.⁴³² Zvýšení dojitosti na zkoumaném velkostatku neovlivnilo ani snížení počtu dnů dojení na 294 (o 42 dnů k roku 1924).⁴³³

V roce 1926 dosáhl Robert Hildprandt již stanoveného chovného cíle u průměrné roční dojitosti, která činila 3 187 l mléka, denní pak 11,0 l.⁴³⁴ Takto vysoké číslo předčilo všechny kontrolované obvody, Slovensko i celozemský průměr dojitosti, jenž se rovnal 2 509 l.⁴³⁵ Tento vývoj lze vysvětlit neustálou proměnou chovných obvodů v celém Československu, kdy do kontroly užitkovosti byly každý rok zařazeny nové soukromé chovy, jež ještě neměly svá stáda na takové úrovni jako ostatní hospodáři, a tak kvůli nim se průměrné hodnoty regionů nezvyšovaly tak rychle jako na velkostatku Blatná. Dojnice Roberta Hildprandta produkovaly nyní nejvíce mléko mezi 2 500-3 000 l (21,4 %), to znamená více jak jednou tolik oproti roku 1922.

Graf č. 7: Rozložení krav podle množství nadojeného mléka na velkostatku Blatná v roce 1926

⁴³¹ J. MAŘÍK, *Výsledky chlévní užitkové kontroly za rok 1925 z oblasti českého odboru zemědělské rady pro Čechy*, České hospodářské zvířectvo 14, 1927, č. 4, s. 93-94.

⁴³² Týž, *Výsledky*, s. 117-118.

⁴³³ Vývoj laktačního období příloha č. 83, 116.

⁴³⁴ Vývoj dojitosti příloha č. 80, 113.

⁴³⁵ J. MAŘÍK – J. TELLINGER, *Výsledky*, s. 107-110.
K. CHOCEŇSKÝ, *Vznik*, s. 186.

Docela nevyšší produkce dosáhl opět chovatel z obvodu Litomyšl z obce Kaliště pan Fikejz, jehož kráva nadojila 6 517 l mléka.⁴³⁶ Tato hodnota je skoro o 1 000 litrů vyšší než výkon nejlepší krávy na velkostatku Blatná, která měla roční dojivost 5 583 l. Příčinou vysoké hodnoty může být charakter chovného bernského skotu nebo výběr lepšího krmiva. Nejhorší dojivost měl tentokrát obvod Vodňany, avšak zcela nejnižších množství mléka nadojila kráva hospodáře Kratochvíla z Velešína, Český Krumlov, jejíž dojivost činila pouhých 1 114 l.⁴³⁷ V porovnání s nejhorší krávou černostrakatého nižinného plemene bylo číslo opravdu nízké, když nejnižší hodnota byla naměřena u plemenice Černohorky, 1679 l mléka. Nejmenší průměrné dojivosti dosáhlo pinzgavské stádo na Slovenku, jež činila pouhých 1631 litrů mléka.⁴³⁸ Důvodem této hodnoty byl celkový charakter chovaného plemene, který se nezaměřoval na vysokou mléčnou užitkovost, ale dosahoval vždy jen průměrných nebo spíše podprůměrných čísel v porovnání s ostatními rázy skotu.

V komparaci s některými údaji ze zahraničí zaujímala dojivost na velkostatku Blatná spíše nižší průměrné hodnoty, protože v Německu se roční produkce mléka rovnala 3 293 l nebo v Bádensku 3 275 l.⁴³⁹ Příčinou takto vysoké dojivosti byla pravděpodobně velikost hospodářství. Rychlejší zlepšení výsledků a provedení změn lze uplatňovat lépe ve velkých zemědělských závodech, jež se nacházely v Německu, než v malých podnicích, kontrolovaných z velké většiny v Čechách. Nejvyšší roční dojivosti dosáhly kontrolované chovy ve Švýcarsku, průměrně 4 497 l. Do zkoušek zde byly ale zahrnuty jen nejlepší dojnice, takže výsledek byl oproti českým zemědělcům zkreslený, protože zde kontroly obsahovaly všechny druhy hospodářství.⁴⁴⁰

Od roku 1926 již byla na velkostatku Blatná kontrolována i tučnost mléka, která byla stanovena v chovném programu mezi 3,8-4,0 % tuku. V plemenářském zušlechťování stáda bylo důležité, aby se postupně zvyšovala jak dojivost, tak i tučnost mléka, to znamená procentuální obsah tuku a celkové množství produkované tuku.⁴⁴¹ Tučnost byla sledována na zkoumaném velkostatku jen u krav s vysokou dojivostí,

⁴³⁶ J. MAŘÍK – J. TELLINGER, *Výsledky*, s. 28-32.

⁴³⁷ Tamtéž, s. 47-48.

⁴³⁸ C. KUČERA – M. KVETKO, *Pinzganský skot*, s. 453.

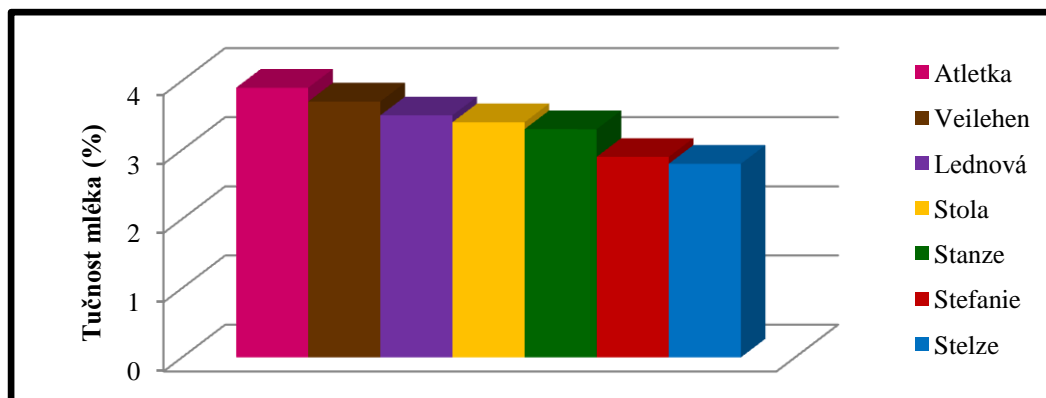
⁴³⁹ Josef MAŘÍK, *Nejvyšší výkonnosti dojnic a jejich význam*, České hospodářské zvířectvo 16, 1929, č. 7-8, s. 127.

⁴⁴⁰ Tamtéž, s. 127.

⁴⁴¹ J. KRÍŽENECKÝ, *Dojivost*, s. 1.

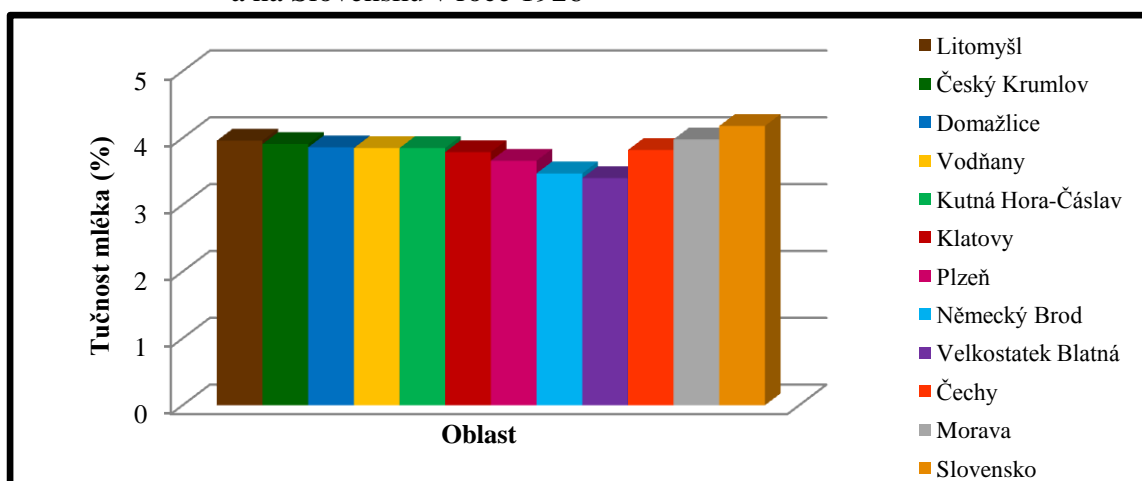
celkově u 7 plemenic, a dosáhla 3,4 %.⁴⁴² Nejvyšší tučnost mléka měla dojnice Athletka 3,8 %.

Graf č. 8: Tučnost mléka na velkostatku Blatná v roce 1926

V celozemském měřítku byl velkostatek velmi podprůměrný, hodnoty se pohybovaly kolem 3,8 %, na Moravě 4,0 % a na Slovensku dokonce 4,2 %.⁴⁴³ Pouze v obvodě Německý Brod krávy dojily mléko s tučností 3,5 %, které bylo bližší k číslům Blatné.⁴⁴⁴ Nízkou tučnost mělo ale také mléko v Německu, necelých 3,4%.⁴⁴⁵ Celkově produkce mléka stáda černostrakatého nížinného skotu se blížila k charakteru dojnic z Německa, jak vyšší kvantitou, tak i nižší kvalitou mléka. Příčinu této shody lze nalézt v původu chovaného plemene na velkostatku Blatná, jež pocházelo právě z Německa, kde bylo šlechtěno na vysokou mléčnou užitkovost.

Graf č. 9: Tučnost mléka v chovných obvodech, v Čechách, na Moravě a na Slovensku v roce 1926

⁴⁴² Vývoj tučnosti příloha č. 85, 118.

Množství kontrolovaných krav na tučnost mléka příloha č. 117

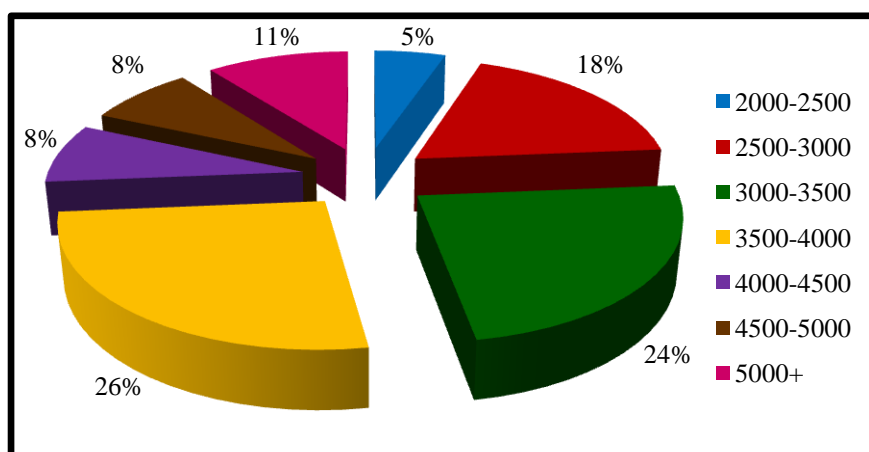
⁴⁴³ K. CHOCEŇSKÝ, *Vznik*, s. 186.

⁴⁴⁴ J. MAŘÍK – J. TELLINGER, *Výsledky*, s. 87-89.

⁴⁴⁵ J. MAŘÍK, *Nejvyšší výkonnosti dojnic*, s. 127.

Dojivost se následně zvýšila i v roce 1927 o 18,8 %, to znamená 3 785,4 l za rok, denně pak 11,6.⁴⁴⁶ Toto zvýšení ovlivnilo opětovné vyřazování dojníc (10 kusů) a navýšení počtu dnů dojení na 338 (48 dnů).⁴⁴⁷ Pouhých 23,7 % krav mělo nižší dojivost než 3 000 l (9 kusů).

Graf č. 10: Rozložení krav podle množství nadojeného mléka na velkostatku Blatná v roce 1927

Tyto vysoké hodnoty předčily celozemský průměr, který činil 2 586 l, a také Slovensko, jež docílilo dojivosti jen 2 085.⁴⁴⁸ Nejvyšší průměrné roční produkce mléka dosáhla na velkostatku Blatná dvouletá plemence Festa 5 343 l, za den 25,9 l. Výjimečně vysokou dojivost však naměřil kontrolní asistent u pana Mikuleckého v Tisové, Litomyšl, celých 8 056 l.⁴⁴⁹ Důvodem rostoucí dojivosti v Blatné byly správné zásahy Roberta Hildprandta do chovu, zvláště zvýšení dávky krmiv od roku 1925, protože krmení je jeden z nejdůležitějších faktorů, který ovlivňuje produkci mléka.

Na druhou stranu nejhorší dojnici vlastnil opět chovatel z obvodu Český Krumlov, pan Staněk ze Skřídla. Kráva nadojila pouhých 1 234 l mléka, to znamená ještě méně než na počátku kontroly užitkovosti na velkostatku Blatná, kdy se dojivost v roce 1922 rovnala 1 240 l.⁴⁵⁰ Nízké hodnoty v chovech v regionu Český Krumlov byly velmi časté, protože přírodní podmínky zde nedovolovaly intenzivní chov dobytka a ani převažující rás simenský nebyl typickým dojným plemen. Nejnižší dojivost ve stádě černostrakatého nížinného skotu měla jalovice Libuše II, která dojila průměrně denně 7,6 l mléka a ročně 2 647 l. V porovnání s předcházejícími léty by, však byla

⁴⁴⁶ Vývoj roční dojivosti příloha č. 80, 81, 113 a denní příloha č. 84.

⁴⁴⁷ Charakter stáda příloha č. 78.

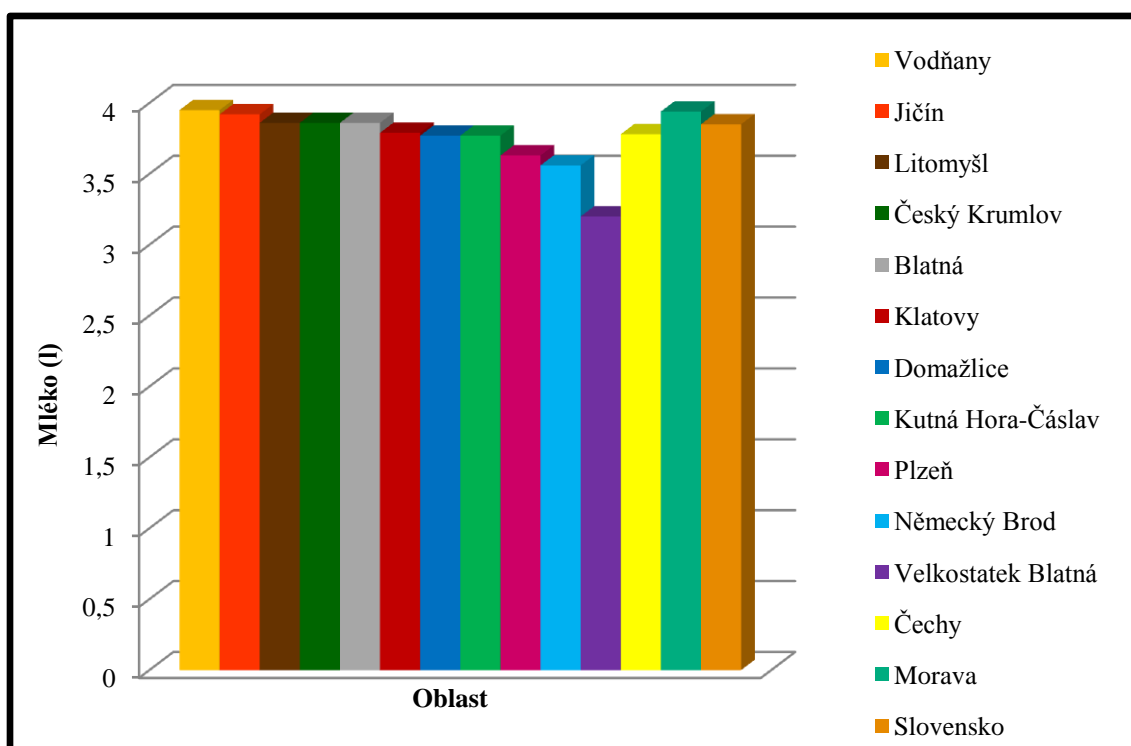
⁴⁴⁸ K. CHOCEŇSKÝ, *Vznik*, s. 186.

⁴⁴⁹ J. MAŘÍK – J. TELLINGER, *Výsledky*, s. 28-32.

⁴⁵⁰ Tamtéž, s. 50.

Libuše II v roce 1924 čtvrtá nejlepší dojnice na statku. Od této doby se průměrná roční dojivost zvýšila o 83,0 %. Velmi nízkou produkci mléka mělo opět pincgavské plemeno ze Slovenska, jen 1 688 l.⁴⁵¹ Bohužel v tučnosti zastával velkostatek poslední místo v rámci jednotlivých obvodů. Kontrolována byla již u 12 krav a průměrná tučnost činila 3,2 %, avšak nejvyšší hodnoty dosáhlo mléko plemence Mikulášské 3,7 %.⁴⁵² V komparaci s celozemským průměrem, jenž se rovnal 3,8 %, Slovenskem 3,9 % a chovným cílem byla tučnost na velmi nízké hranici, což opět odpovídalo charakteru stáda původní země černostrakatého nížinného skotu, východnímu Frísku, Německu.⁴⁵³

Graf č. 11: Tučnost mléka v chovných obvodech, v Čechách, na Moravě a na Slovensku v roce 1927

V roce 1928 došlo k opětovnému vyřazení 17 krav (31,5 %), ke snížení dnů dojení na 287 (15,2%) a k poklesu průměrného věku dojnic na 5,4 let.⁴⁵⁴ Toto vše způsobilo i úbytek v roční dojivosti krav na 3 589 l mléka (5,2 %), denně 12,5 l. Skoro 60,0 % krav dojilo více jak 3 000 l ročně, dokonce nejlepší plemence nadojila 6 190 l mléka. Hodnota byla vyšší než stanovený chovný cíl Roberta Hildprandta, 3 000-6 000 l za rok.

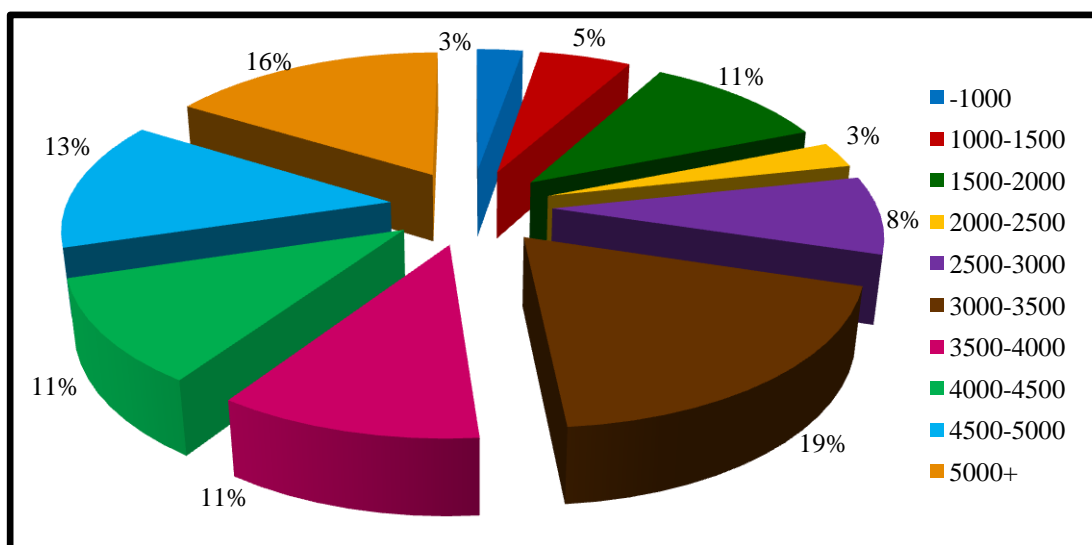
⁴⁵¹ C. KUČERA – M. KVETKO, *Pinzgavský skot*, s. 453.

⁴⁵² Vývoj tučnosti příloha č. 85, 118.

⁴⁵³ K. CHOCEŇSKÝ, *Vznik*, s. 186.

⁴⁵⁴ Vývoj dojivosti příloha č.80, 81, 113.

Graf č. 12: Rozložení krav podle množství nadojeného mléka na velkostatku Blatná v roce 1928

V komparaci s celozemským průměrem a Slovenskem bylo nadojené množství stále velmi vysoké, ale přibližoval se k nim obvod Litomyšl s roční produkcí mléka 3 265 l.⁴⁵⁵ V této oblasti choval také hospodář Jaroslav Fikejz z obce Kaliště krávu s nejvyšší dojivostí, 8 584 l.⁴⁵⁶ Oblast Litomyšle byla velmi známou dobytkařskou částí Československa, kde byla kontrola užitkovosti zavedena již v roce 1923 a chovatelé si zde do svých stád vybírali jen velmi dobrá zvířata vysokou plemennou hodnotou.

Tučnost zkoumaného stáda se však stále pohybovala podobně na 3,3 %, to znamená podprůměrně za českou oblastí i Slovenskem.⁴⁵⁷ Bohužel u černostrakatého nížinného sktu převažovala kvantita nad kvalitou mléka. Avšak u jedné dojnice byl zcela splněn chovný cíl, jenž stanovil tučnost mléka 3,8-4,0 %, Era dosáhla průměrné tučnosti 4,0 %. Také mléko pincgavského skotu ze Slovenska obsahovalo 3,8 % tuku, i když celková roční dojivost se stále pohybovala na velmi nízkých číslech, pouhých 1 730 l.⁴⁵⁸

Produkce mléka poklesla i v roce 1929 na 3 325 l za rok (7,4 %). Snížení mohlo ovlivnit vyřazování dosud kvalitních dojnic, které způsobilo i snížení průměrného věku krav na 4,7 let. Nyní se stádo skládalo z 27,3 % dvouletých, 34,5 % 3-5letých a 23,6 % 6-8letých krav na rozdíl od roku 1927, kdy dojnice tvořily ze 6,4 % dvouleté, 53,2 % 3-5leté, 23,4 % 6-8leté krávy. Mladost plemenic byla hlavním důvodem poklesu

⁴⁵⁵ J. MAŘÍK – J. TELLINGER, *Výsledky chlévní užitkové kontroly za rok 1928 z oblasti českého odboru zemědělské rady pro Čechy*, České hospodářské zvířectvo 17, 1930, č. 6, s. 99-100.

K. CHOCEŇSKÝ, *Vznik*, s. 186.

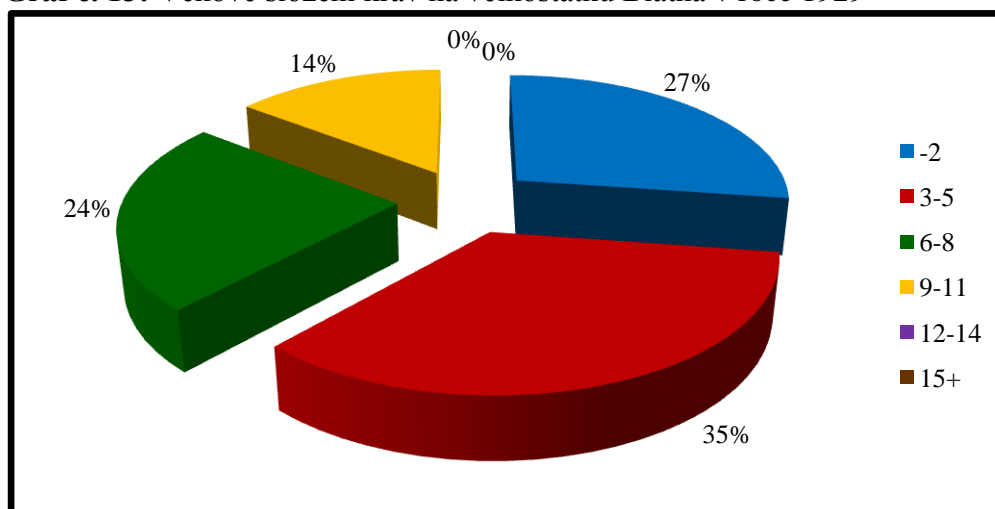
⁴⁵⁶ J. MAŘÍK – J. TELLINGER, *Výsledky chlévní užitkové kontroly za rok 1928 z oblasti českého odboru zemědělské rady pro Čechy*, České hospodářské zvířectvo 16, 1929, č. 12, s. 199.

⁴⁵⁷ K. CHOCEŇSKÝ, *Vznik*, s. 186. Vývoj tučnosti příloha č.

⁴⁵⁸ C. KUČERA – M. KVETKO, *Pinzgavský skot*, s. 453.

dojivosti, protože (podle Františka Bílka) produkce mléka krávy je nejvydatnější mezi 4.-7. teletem, to znamená mezi 5.-8. rokem života.⁴⁵⁹ Kromě toho byla od roku 1928 snížena také krmná dávka dojnícím, jež měla určitě vliv na produkci mléka.

Graf č. 13: Věkové složení krav na velkostatku Blatná v roce 1929

Ve srovnání s celozemským průměrem, jenž činil 2779 l, a Slovenskem (2 302 l), dosahoval velkostatek Blatná stále vyšších hodnot.⁴⁶⁰ Avšak nejlepší dojnice s ročním průměrem 5 321 l mléka nepředčila dojnici z Kutné Hory od pana Roberta Kohouta, jež produkovala 6 340 l za rok.⁴⁶¹ V Čechách nejvíce krav dojilo v rozmezí 2 000-2 500 l (28,9 %) na rozdíl od Blatné, kde největší množství dojnic produkovalo ročně mezi 3 500-4 000 l (22,7 %).⁴⁶² Nejvyšší roční dojivosti dosáhla Stela 5 321 l mléka, které bylo 10 let a dojila denně 17 l. Vysoké hodnoty v Blatné byly dány hlavně charakterem černostrakatého nížinného skotu, který byl jedním z významných evropských dojných plemen, a v porovnání s červenostrakatými druhy skotu v Čechách mělo již od počátku dosahovat vyšší mléčné produkce, protože bylo tímto směrem vyšlechtěno.

Tučnost zkoumaného stáda zůstávala stejně podprůměrná jako minulý rok, 3,3 % na velkostatku Blatná a 3,8 % v celých Čechách,⁴⁶³ avšak stádo pincgavského plemene ze Slovenska docílilo tučnosti mléka 4,0 %.⁴⁶⁴ V komparaci s německým nížinným

⁴⁵⁹ F. BÍLEK, *Chov*, s. 39.

⁴⁶⁰ K. CHOCEŇSKÝ, *Vznik*, s. 186.

⁴⁶¹ J. MAŘÍK – J. TELLINGER, *Výsledky chlévní užitkové kontroly za rok 1929 z oblasti českého odboru zemědělské rady pro Čechy*, České hospodářské zvířectvo 19, 1932, č. 2, s. 29-30.

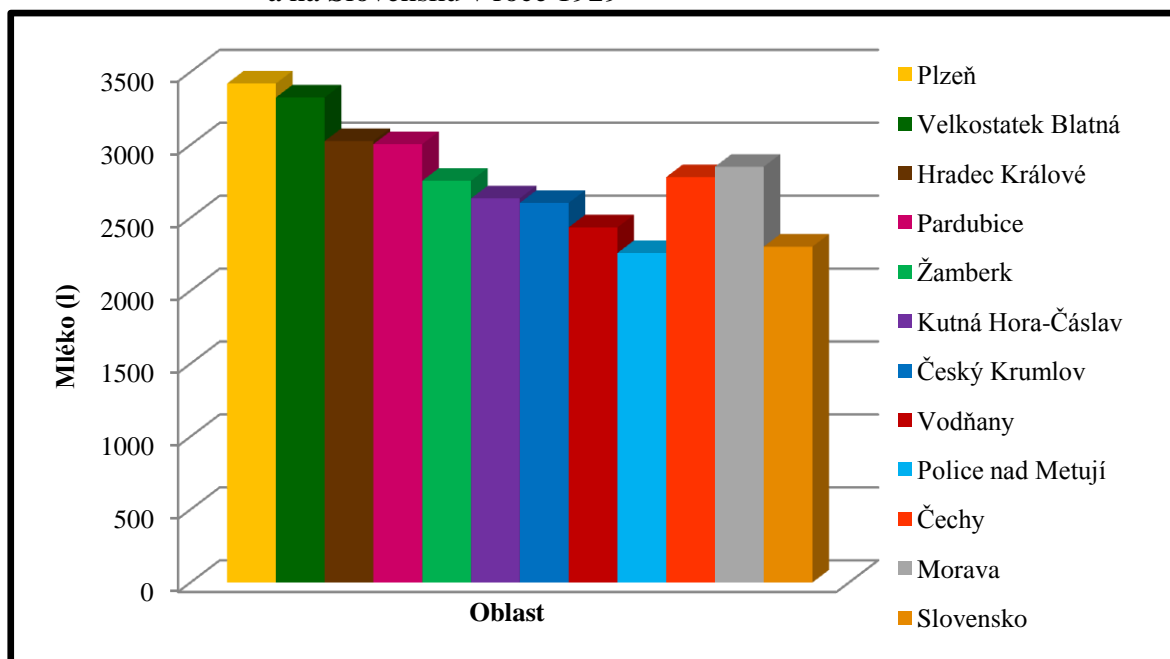
⁴⁶² J. MAŘÍK, *Vývoj*, s. 97.

⁴⁶³ K. CHOCEŇSKÝ, *Vznik*, s. 186.

⁴⁶⁴ C. KUČERA – M. KVETKO, *Pinzgavský skot*, s. 453.

skotem zaujímala produkce mléka i tučnost zkoumaného stáda velmi podobné výsledky, protože v roce 1929 zde krávy nadojily průměrně 3 590 l mléka s tučností 3,2 %.⁴⁶⁵ Je možné z toho usuzovat, že chov nížinných plemen z přímořských oblastí v odlišných přírodních podmínkách nevykazoval nikterak horší výsledky. Znamená to také, že u zkoumaného stáda proběhla aklimatizace na české prostředí skutečně velmi dobře.

Graf č. 14: Dojivost krav v chovných obvodech, v Čechách, na Moravě a na Slovensku v roce 1929

V roce 1930 roční dojivost opět poklesla. Robert Hildprandt zařadil do chovu 10 nových jalovic a 9 krav vyloučil.⁴⁶⁶ Tento zásah způsobil pokles průměrného věku krav na 4,6 let a snížení dojivosti o 5,2 % (3 151 litrů).⁴⁶⁷ Dokonce i nejlepší dojnice dosáhla dojivosti jen 3 959 l mléka, denně 13,7 l. V komparaci s celozemskými hodnotami stále dojnice na velkostatku Blatná dosahovaly vyššího výkonu, když roční produkce mléka v Čechách byla jen 2 882 l.⁴⁶⁸ Nízká dojivost byla ovlivněna ekonomickou situací v Československu, kdy hospodářská krize zasáhla do všech oblastí výroby, a zemědělci neměli prostředky pro zajištění dostatečného množství krmiva pro dobytek. Změny lze pozorovat i ve vydávaných výsledcích kontrol užitkovosti časopisem České hospodářské zvířectvo, které se zúžily jen na čtyři chovné obvody.

⁴⁶⁵ J. MAŘÍK, *Vývoj*, s. 97.

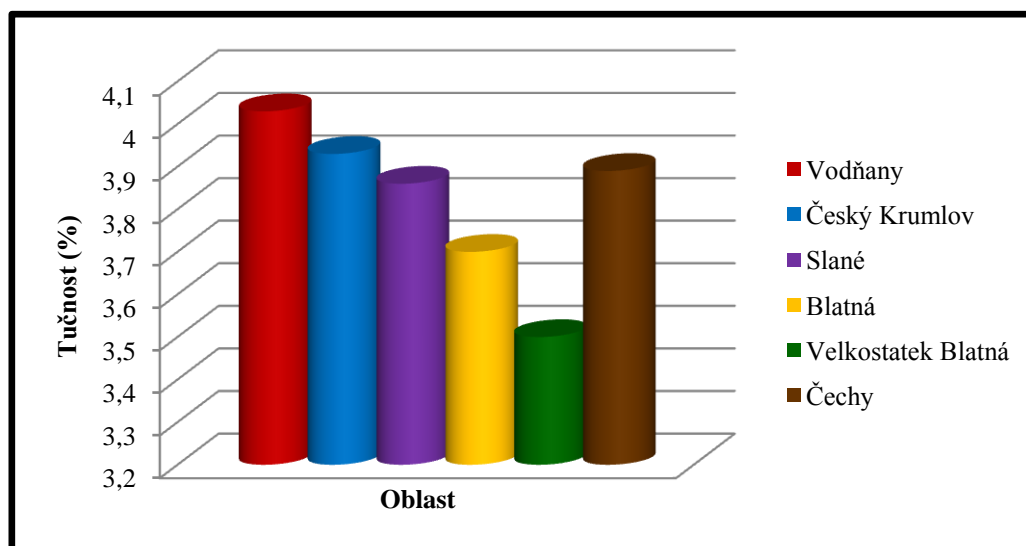
⁴⁶⁶ Charakter stáda příloha č. 78

⁴⁶⁷ Vývoj dojivosti v příloze č. 80, 113 a průměrného věku dojníc příloha č. 115

⁴⁶⁸ Jan TELLINGER, *Rozšíření a výsledky chlévní užitkové kontroly v letech 1930-1931*, České hospodářské 19, 1932, č. 7-8, s. 109.

Na rozdíl od dojivosti se ale zvýšila tučnost mléka v Blatné na průměrných 3,5 % a plemence Afrika nadojila mléko o tučnosti 4,4 %.⁴⁶⁹ V kontrolovaných obvodech se roční tučnost mléka pohybovala opět na 3,9 %, avšak nejvíce krav produkovalo mléko o tučnosti 4,0-4,2 %, souhrnně ze 4 257 dojnic 22,1 %.⁴⁷⁰ Zvyšování tučnosti mohlo být ovlivněno kvalitní zelenou pící, kdy chovatelé přešli ze stájového chovu na možnosti pastvy. K poklesu tučnosti došlo u pinzgavského skotu ze 4,0 % na 3,7 %, ale na druhou stranu se zvýšila roční dojivost o skoro 10,0 %.⁴⁷¹ Na Slovensku lze pozorovat vliv dojivosti na kvalitu mléka, protože došlo ke zvýšení produkce mléka a zároveň se snížila jeho tučnost.

Graf č. 15: Tučnost mléka v chovných obvodech a v Čechách v roce 1930

Lze shrnout, že v Čechách rostla dojivost v letech 1923-1930 velmi plynule z 2 150 l na 2822 l (31,3 %). Na velkostatku Blatná produkce mléka zaznamenala odlišný vývoj. V letech 1922-1927 postupně stoupala z 1 240 l na 3 785 l, to znamená o 205,2 %. Tento nárůst Robert Hildprandt zapříčinil správným vyřazováním špatných krav, obnovováním stáda novými jalovicemi a nákupem plemenných býků a jalovic v zahraničí. Avšak neustálý prodej dojnic i velké množství mladých krav ve stádě způsobily pokles dojivosti v letech 1928-1930, kdy se produkce mléka snížila z 3 785 na 3 151 litrů (o 16,8 %). Chovného cíle zaměřeného na mléčnou užitkovost bylo dosaženo na velkostatku Blatná zčásti již od roku 1926, kdy roční dojivost činila více jak 3 000 l, ale průměrné tučnosti mezi 3,8-4,0 % ani v roce 1930. Hodnoty

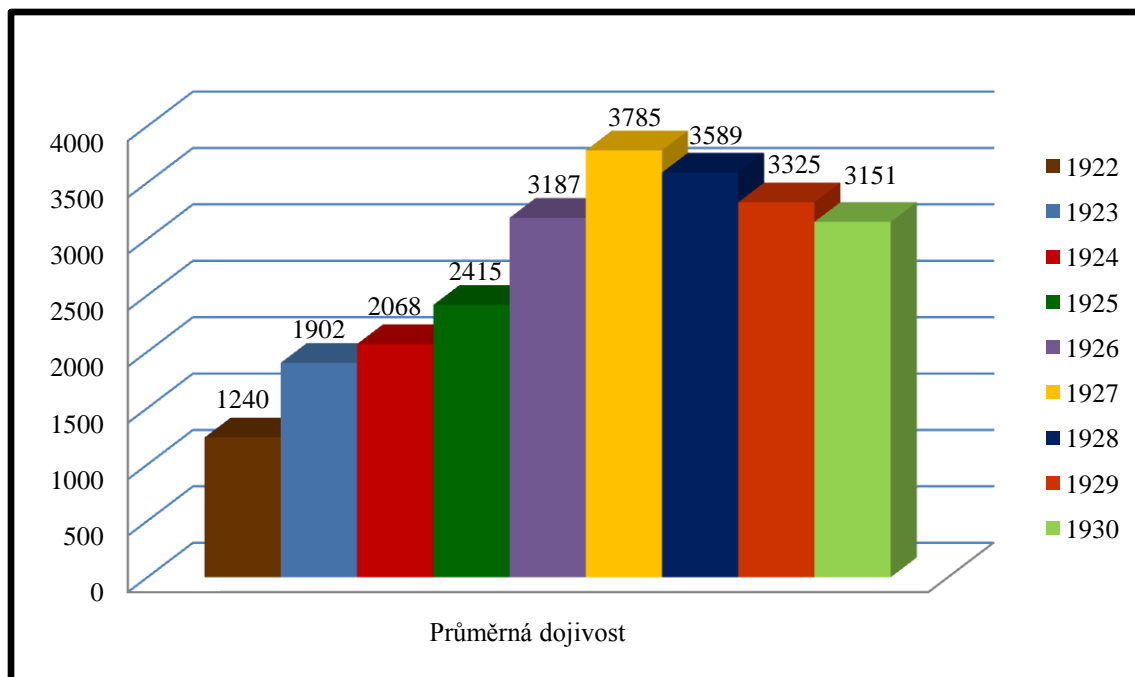
⁴⁶⁹ Růst tučnosti mléka příloha č. 85, 118.

⁴⁷⁰ J. MAŘÍK, *Vývoj*, s. 97.

⁴⁷¹ C. KUČERA – M. KVETKO, *Pinzgavský skot*, s. 453.

tučnosti mléka dosáhly vždy jen jednotlivé plemence, avšak celé stádo nikoliv. Tento výsledek není nikterak překvapivý, když průměrná tučnost nížinných plemen z východního Fríska ve dvacátých letech dosahovala jen 3,4 %.⁴⁷²

Graf č. 16: Dojivost na velkostatku Blatná v letech 1922-1930

Výkonnost dojnic jednotlivých chovných obvodů v Čechách byla podmíněna především různými chovnými směry, velikostí kontrolovaných podniků a příslušností krav k různým rasám. Nejvyšších hodnot dosahovaly dojnice v obvodě Litomyšl, kde převládala chov bernského skotu, který v roce 1928 produkoval průměrně 3 265 l mléka. Toto plemeno vyniká více v dojivosti než ve výkrmu. V tomto regionu bylo úspěchů dosaženo díky vhodnému výběru plemenného materiálu a použitím účelného krmení zvířat. Byl zde také nejdříve ze všech obvodů proveden výběr do plemenných knih podle velikosti produkce mléka. Na úroveň Litomyšle lze posunout i velkostatek Blatná, především v letech 1926-1930, kdy dojivost byla vyšší jak 3 000 l. Na druhou stranu v pošumavských hornatých oblastech Domažlic, Klatovy, Vodňany, Českého Krumlova se nejvíce choval simenský skot, jenž byl celkově menší a jeho předností byl výkrm a ne produkce mléka. Hodnoty více jak 3 000 litrů docílily pouze obvody Klatovy a Český Krumlov až v roce 1930. Avšak v letech 1923-1927 vynikl v dojivosti obvod Domažlice, jenž disponoval velmi dobrými plemenicemi a plemeníky, kteří byli

⁴⁷² J. KRÍŽENECKÝ, *Dojivost*, s. 30.

často hodnoceni i na nákupních trzích. Také kvalita mléka na Domažlicku dosahovala vysokých čísel, v roce 1930 byla průměrně tučnost vyšší jak 4,0 %. Ve srovnání s Blatnou zde byla produkce mléka vyšší do roku 1926, ale tučnost nejvyšší za celé zkoumané období.

Oblasti středních Čech byly svou produkcí mléka značně průměrné, v roce 1930 zde krávy dojily ročně jen 2 834 l.⁴⁷³ Na Slovensku se třetina chovů orientovala na pincgavský skot, jenž byl přizpůsoben drsnějšímu hornatému prostředí. V roce 1929 zde bylo naměřeno průměrně mléka za rok u bernského skotu 2 310 l s tučností 3,8 %, u simenského dobytka 2 575 l s 3,9 % a u pincgavského jen 1 919 l mléka ale s tučností necelých 4,1 %.⁴⁷⁴

Ve srovnání s německými chovy nížinných ras skotu hodnoty naměřené na velkostatku Blatná byly často velmi podobné. Dojivost německých stád se pohybovala kolem 3 670 l za rok s tučností 3,3-3,4 %.⁴⁷⁵ V produkci mléka se Blatná přiblížila jen v roce 1927 a 1928, kdy krávy nadojily 3 785 a 3 589 l. Avšak v tučnosti se výsledky shodovaly skoro ve čtyřech letech. Podobnost lze vysvětlit původem a charakterem jednotlivých zvířat ve stádě, které pocházely z oblastí Německa nebo Holandska a byly plemene černostrakatého nížinného. Výkonnost krav v Německu byla ale stále lepší než v Blatné. V roce 1930 z 65 300 nejlepších krav černostrakatého nížinného skotu vykazalo více než 81,0 % průměrnou roční dojivost vyšší než 5 000 l.⁴⁷⁶ Na zkoumaném velkostatku vyšší dojivosti jak 5 000 l dosáhlo nejvíce dojnic v roce 1928 a jen pouhých 16,2 %.⁴⁷⁷ Vyšší produkci mléka než německé krávy měla holandská stáda černostrakatého holštýnsko-fríského dobytka, která v roce 1930 průměrně za rok nadojilo 5 300 l mléka s tučností 3,4 %.⁴⁷⁸

Dojivost krav ovlivňuje řada faktorů. Plemeno a individuální charakter zvířete lze jen špatně změnit. V tomto případě se chovatel musí umět dobře rozhodnout již na počátku chovu. Robert Hildprandt si vybral černostrakaté nížinné plemeno, jež bylo známé svou vysokou mléčnou užitkovostí, na kterou spoléhal při tvorbě chovného programu. Na produkci mléka má vliv ale ještě stáří dojnice, pořadí a délka laktace, zdraví i tělesná konstituce zvířete a způsob krmení či přírodní podmínky.

⁴⁷³ J. MAŘÍK, *Vývoj*, s. 98-100.

⁴⁷⁴ K. CHOCEŇSKÝ, *Vznik*, s. 186.

⁴⁷⁵ Týž, *Chlévní užitková kontrola na XV. Mezinárodním zemědělském kongresu v Praze*, České hospodářské zvířectvo 18, 1931, č. 10, s. 153

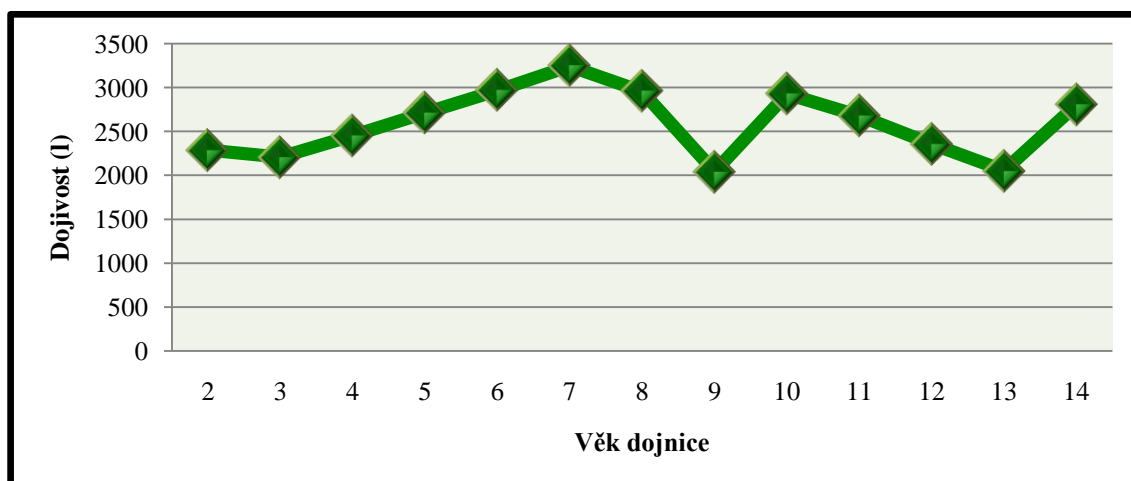
⁴⁷⁶ J. MAŘÍK, *Chlévní užitková kontrola*, s. 153.

⁴⁷⁷ Rozložení dojivosti příloha č. 80, 81.

⁴⁷⁸ J. MAŘÍK, *Chlévní užitková kontrola*, s. 153.

Věk krav evidovali na velkostatku Blatná velmi podrobně jak v knihách zkoušek dojivosti, tak v inventáři dobytka. Tento prvek v mnoha ohledech působil na dojivost zkoumaného stáda, kdy lze pozorovat pokles roční produkce mléka v souladu s poklesem průměrného věku krav. Například v roce 1929 se snížila produkce mléka o 7,4 % a věk dojnic o 13 %. Ing. Bosma z Nizozemí se také domníval, že u nížinných plemen s věkem roste i produkce mléka.⁴⁷⁹ Domněnku potvrdil i Stanislav Koláček, jenž výzkum provedl na zkoumaném velkostatku v roce 1930. Zjistil, že dojnice černostrakatého nížinného plemene dosahují nejvyšší dojivosti ve stáří 7-8 let.⁴⁸⁰ Podle výpočtů této diplomové práce plemenice skutečně nejvyšších výkonů dosahovaly v tomto věku. Je možné, že se Robert Hildprandt od Stanislava Koláčka poučil a již od roku 1930 nezařazoval mladé jalovice do stáda, ale o tom se prameny nezachovaly.

Graf č. 17: Vliv stáří na dojivost krav na velkostatku Blatná v letech 1922-1930

Se stářím plemenic souvisí také charakter laktace. Dojivost postupně stoupá od prvního telete a nejvydatnější by měla být mezi 4.-7. teletem.⁴⁸¹ U deseti dojnic ze stáda Roberta Hildprandta docházelo k nárůstu dojivosti od prvního telete až k pátému, kdy krávy dosahovaly maximální hodnoty produkce mléka. Poté dojivost začala klesat, jak znázorňuje tabulka v příloze č. 88. Tuto skutečnost potvrzuje i výzkum na bernského skotu, kde Jaroslav Kříženecký zjistil, že dojivost začíná klesat po 6.-7. laktaci, takže ve věku krávy 8-9 let. Rozdíl mezi první a 6.-7. dobou dojení

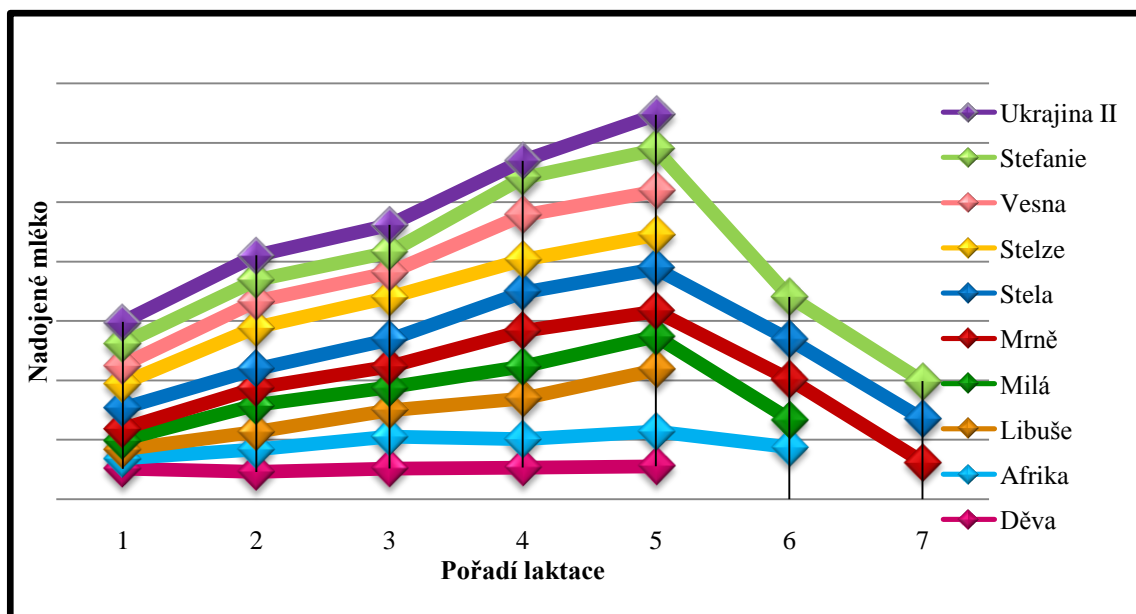
⁴⁷⁹ Antonín LISKA, *Činitelé, mající vliv na výkonnost dobytka mléčného, nehledě k jeho krmení*, České hospodářské zvířectvo 19, 1932, č. 12, s. 166-167.

⁴⁸⁰ S. KOLÁČEK, *Exaktní řešení*, s. 915-920.

⁴⁸¹ F. BÍLEK, *Chov*, s. 39.

se pohyboval mezi 30,0-40,0 %, ale na velkostatku Blatná mezi 1.-5. laktací byl skoro 60,0 %.⁴⁸² Bernsko-hanácký skot podle Jana Podhradského takto nerovnoměrný průběh dojivosti neměl, protože zjistil rozdíl jen 18,0 %.⁴⁸³

Graf č. 18: Vliv pořadí laktace na dojivost deseti krav na velkostatku Blatná

Lze pozorovat i průběh laktace. Po každém otelení krávy by měla dojivost pozvolna růst a vrcholit v 4.-6. týdnu, po kterém by měl následovat pokles produkce mléka.⁴⁸⁴ Snížení dojivosti je způsobeno vývojem plodu v matce, jenž potřebuje stále více živin. Tvrzení o charakteru laktace lze jen částečně potvrdit na zkoumaném velkostatku. Laktační křivky pro nejlepší dojnice ukazují, že v roce 1923 nejvíce krávy dojily v 6.-7. týdnu dojivosti, v roce 1924 až v 9.-10. týdnu a v letech 1926-1929 ve 2.-5. týdnu. Tento průběh laktace je velmi podobný jako dojivost u holandských krav, kde nejvíce mléka dojily krávy ve 2.-4. týdnu po otelení.⁴⁸⁵ Délka laktace by měla být asi 300 dnů, avšak na velkostatku průměrné dny dojení kolísaly.⁴⁸⁶ Nejkratší dobu dojily plemenice v roce 1922 pouhých 238 dnů, přičemž roční dojivost se rovnala 1 240 l mléka, a nejdelší dobu v roce 1927 celých 338 dnů, kdy dosáhla produkce mléka na velkostatku Blatná nejvyšší hodnoty 3 785 l. V tomto roce jen 21,1 % krav dojilo

⁴⁸² J. KRÍŽENECKÝ, *Vliv věku na energetickou výkonnost krav plemene simenského, pincgavského a bernského ze Slovenska*, Sborník Československé akademie zemědělské 13, Praha 1938, s. 191-198.

⁴⁸³ Jan PODHRADSKÝ, *Vliv věku na produkci mléka, tuku a na energetickou výkonnost u bernsko-hanáckého skotu na Moravě*, Sborník Československé akademie zemědělské 15, Praha 1940, s. 25-35.

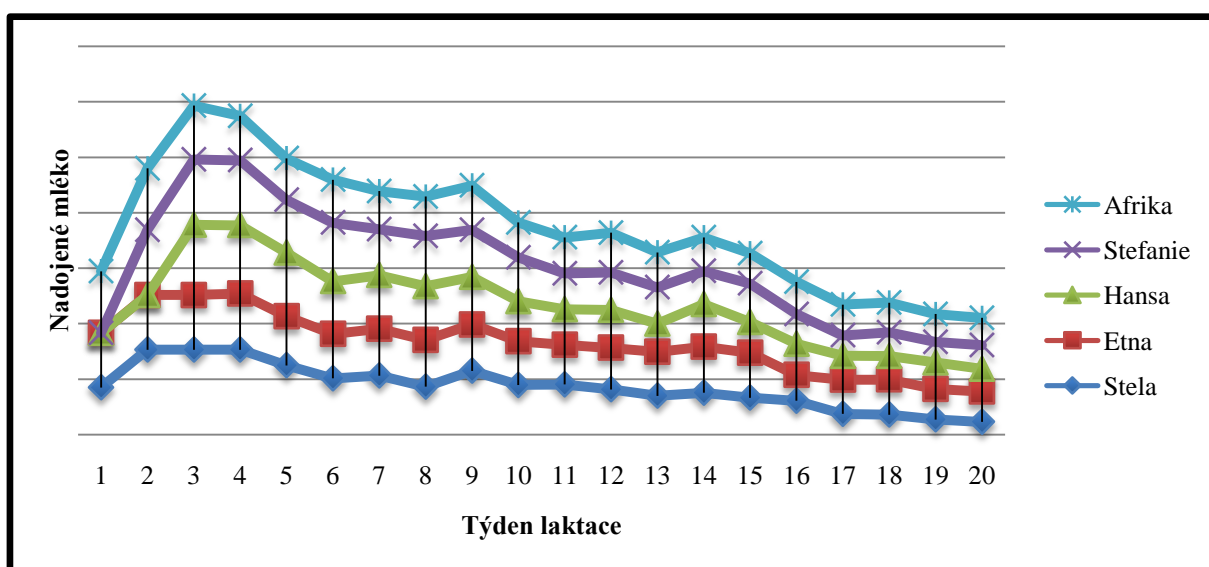
⁴⁸⁴ F. BÍLEK, *Chov*, s. 39.

⁴⁸⁵ Průběh laktace srovnání příloha č.

⁴⁸⁶ F. BÍLEK, *Chov*, s. 39.

méně jak 300 dnů.⁴⁸⁷ Zatížení dojnic skoro celý rok mohlo být také důvodem následného poklesu dojivosti v roce 1928, protože podle Miloše Bayera trvá-li laktace déle, není prospěšná ani pro krávu, ani pro vyvíjející se plod. Může dojít k zeslabení mléčných žláz i celkového tělesného rámce dojnice.⁴⁸⁸

Graf č. 19: Průběh laktace na velkostatku Blatná v roce 1929

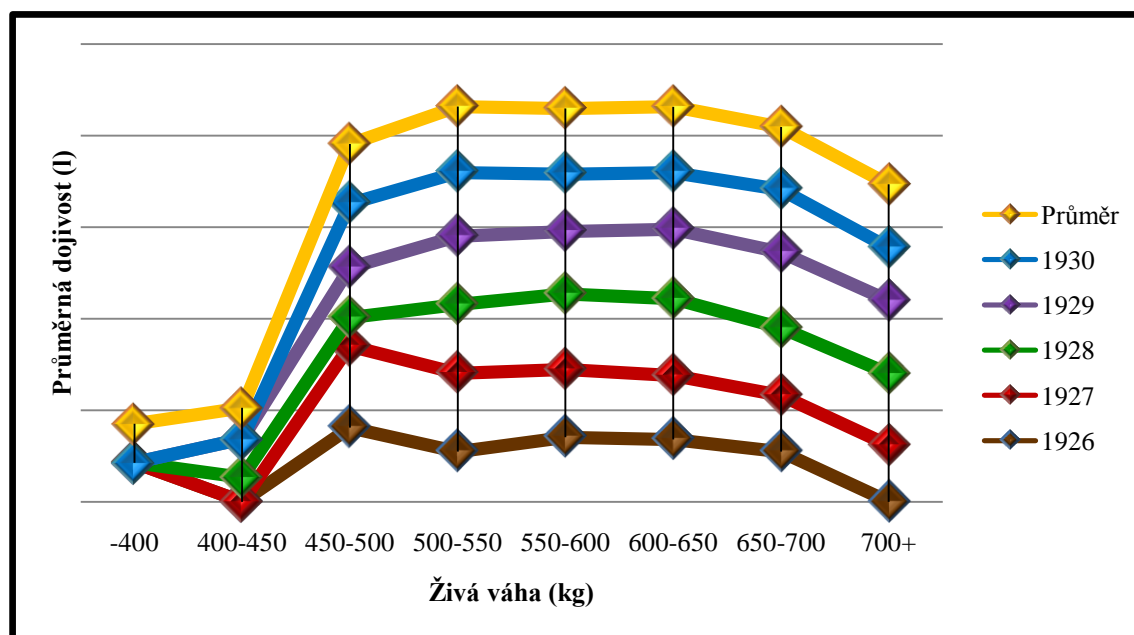
Další důležitý faktor ovlivňující produkci mléka představuje také zdraví a tělesná konstituce zvířat. Na dojivost ve větší míře působí živá váha krav, jež lineárně stoupala s věkem. Zápisy o hmotnosti jednotlivých kusů dobytka na blatenském velkostatku byly vedeny pečlivě, protože do chovného cíle Roberta Hildprandta patřila také masná užitkovost černostrakatého nížinného plemene. Z dostupných pramenů byly nejvíce použity inventáře dobytka, které zaznamenávají jak stáří, tak i hmotnost krav. Podle výzkumu Jaroslava Kříženeckého váha dojnic nepůsobila na produkci mléka u skotu pingavského a simenského, avšak u bernských plemenic stoupala s živou vahou dojivost.⁴⁸⁹ Tento vývoj lze pozorovat i u stáda na velkostatku Blatná, kde se produkce mléka zvyšovala do hmotnosti krav mezi 600-650 kg. S další přibývajícím vahou ale začala klesat, protože dojnice byly příliš vykrmené.

⁴⁸⁷ Rozložení délky laktace příloha č. 83.

⁴⁸⁸ Miloš BAYER, *O vlivech působících na produkci a složení mléka*, Chov hospodářských zvířat 28, 1929, č. 4, s. 40-42.

⁴⁸⁹ J. KŘÍŽENECKÝ, *Vliv živé váhy na výkonnost dojnice podle výsledků kontroly dojivosti na Moravě*, Sborník Československé akademie zemědělské 13, 1938, s. 144-154.

Graf č. 20: Vliv živé váhy na dojivost krav na velkostatku Blatná v letech 1926-1930

Mléčná užitkovost je závislá také na zdraví zvířete. Hlavní nemocí skotu byla za první republiky tuberkulóza, zánět vemene nebo problémy s otelením. V roce 1928 prodělalo celkem 13,0 % krav některé ze zmíněných onemocnění. Například Stelze předčasně porodila nebo Elsa trpěla zánětem vemene. Tuberkulózou onemocněla v roce 1923 dojnice Štika, která byla ihned z chovu vyřazena. Ve srovnání s ostatními plemeny podle porážek nemocných krav bylo zjištěno, že 19,7 % zaujímal nížinný dobytek, 13,7 % různí kříženci a 12,5 % simenský skot.⁴⁹⁰ Velkým problémem bylo ale zmetání krav, k němuž docházelo každý rok nejméně u dvou dojnic.⁴⁹¹ Pokud kráva zmetala, tak byl u ní přerušen pravidelný cyklus otelení a laktace. Z tohoto důvodu se prodlužovala laktační doba z předchozího otelení někdy i o další rok, ve kterém obvykle plemence produkovala méně mléka, to znamená, že klesala také celková roční dojivost stáda. Kromě zmetání měly dojnice také problém s březostí, kdy například v roce 1928 z 54 krav zůstalo jalových 7 plemenic.

Velmi důležitým prvkem chovu skotu je krmení. Robert Hildprandt často kombinoval pastvu a žír, výkrm ve stájích. Hlavní zdroj živin stáda představovaly pícniny ale také otruby nebo odpady z cukrovaru a lihovaru, jež patřily k velkostatku. K cukrovanským odpadkům náležely tak zvané řízky a melasa a z lihovaru bylo možné

⁴⁹⁰ Josef HLAVÁČEK – František BÍLEK, *Zemské rázy skotu a jejich význam pro zemědělství*, České hospodářské zvířectvo 12, 1925, č. 10, s. 137.

Očkování na TBC na velkostatku Blatná v příloze č. 31.

⁴⁹¹ Zmetání neboli potrat znamená vypuzení plodu a placenty z dělohy zvířat.

jako krmivo využít výpalky.⁴⁹² V zimních měsících byl skot vyživován také suchými krmivy, především senem nebo slámou či plevami. Vedle toho byl dobytek příkrmován i okopaninami, například krmnou řepou, a dostával také sůl, která je zdrojem minerálů a stopových prvků.⁴⁹³ Vliv krmení potvrdil Robert Hildprandt dokonce sám v článku Stanislava Koláčka, kde uvedl, že v letech 1925-1928 byly dojnicím zvyšovány dávky jaderných krmiv.⁴⁹⁴ V tuto dobu také dojivost vzrostla o 56,7 %. Posléze došlo ke snížení množství krmení, jež mělo za následek neustálý pokles produkce mléka v období 1928-1930.⁴⁹⁵

V neposlední řadě na užitek zvířat působí také podnebí a přírodní podmínky. Přímořské oblasti s žírnými pastvinami podnítily vznik dojných nížinných plemen a horské regiony zase vytvořily menší zvířata s nižší dojivostí ale vyšší tučností mléka.⁴⁹⁶ Velmi dobře byl tento faktor pozorovatelný u holandských rázů skotu. Dojné plemeno holandsko-fríské se většinou chovalo v západní přímořských provinciích Holandska nebo v kraji Oldenbursko či východní Frísko v Německu, kde příroda skýtala hojnost dobrého krmiva. Přímořské vlhké podnebí podmiňuje velmi příznivý růst travin, takže tyto oblasti jsou pro pastvinářství velice výhodné. Oproti tomu na východních písčitých půdách Nizozemí se vyskytoval již méně užitečný skot červené straky, jež nebyl příliš prošlechtěný, a proto odolával nemocem i chudším poměrům.⁴⁹⁷ O tomto tématu uvažoval i Josef Hlaváček a František Bílek, jež se také shodli na chovu červeného dobytka v oblastech chudších na pícniny a jako příklad uvedli německé Středohoří, kde vůbec nedoporučovali chovat nížinná plemena, protože těžký strakatý skot se do hor nehodí, tam patří drobný dobytek jako kravařský skot nebo české červinky.⁴⁹⁸

Robert Hildprandt si zvolil právě skot holandsko-fríský s vyšší produkcí mléka, který byl zvyklý na vlhké prostředí oceánského podnebí. Avšak v žádosti o povolení chovu ministerstva zemědělství bylo uvedeno, že stádo na zkoumaném velkostatku je aklimatizováno na české drsné podnebí Středočeské pahorkatiny. Z tohoto důvodu

⁴⁹² František ŽIVNŮSTKA, *Krmení dojnic a krmiva*, České hospodářské zvířectvo 3, 1916, č. 1, s. 7-11. Řízky mohou být čerstvé nebo sušené a získávají se z rozstrouhané cukrovky vylouhováním cukru v difuzéru v cukrovaru. Melasa je zbytek po vycukernění cukrové řepy či cukrové třtiny. Lihovarské výpalky představují ztekucený a zcukřený škrob, následně prokvašený a zbařený lihu oddestilováním.

⁴⁹³ SOA Třeboň, VS Blatná, kart. 29.

⁴⁹⁴ Jaderná krmiva jsou rostlinné i živočišného původu. Slouží k doplňování chybějících živin v krmné dávce. Patří mezi ně obilí, luštěniny nebo krmné zbytky potravinářského průmyslu.

⁴⁹⁵ S. KOLÁČEK, *Exaktní řešení*, s. 919. Celkový vývoj dojivosti příloha č. 113.

⁴⁹⁶ M. BAEYR, *O vlivech*, s. 42.

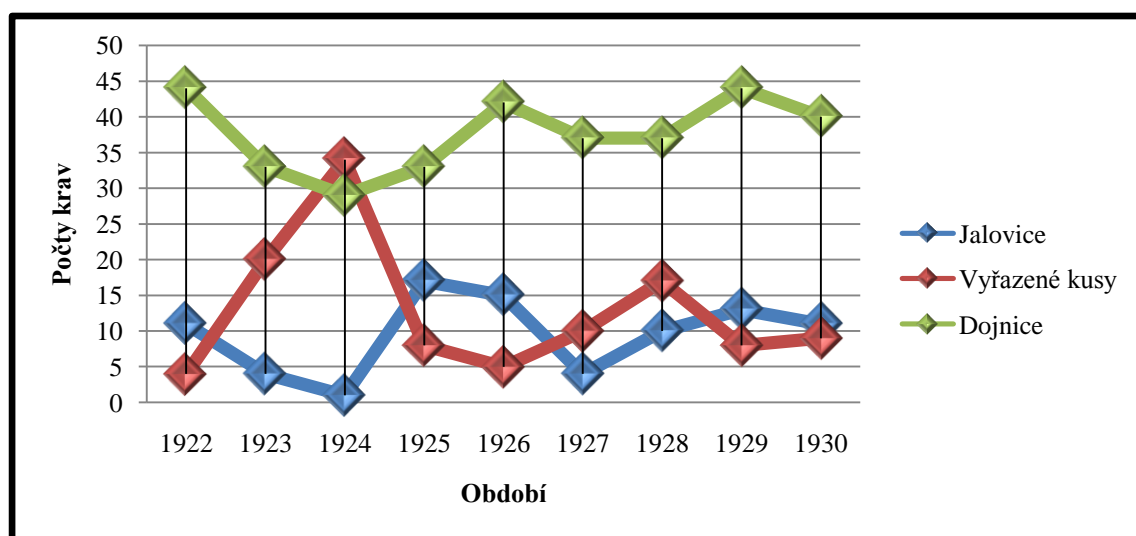
⁴⁹⁷ J. TUPÝ, *Holandský dobytek*, s. 112-113.

⁴⁹⁸ J. HLAVÁČEK – F. BÍLEK, *Zemské rázy*, s. 138, 140.

lze předpokládat, že Robert Hildprandt při realizaci chovného programu neuvažoval o vlivu prostředí na užitkovost svého stáda. Bohužel nelze z pramenů přesně dokázat, jestli odlišnost přírodních podmínek ovlivnila produkci skotu v Blatné. Nepřímo je možné uvažovat, že ne, protože dovezená zvířata v dvacátých a třicátých letech 20. století nebyla léčena na žádnou nemoc, kromě jedné plemence, kde byl pozitivní test na tuberkulózu, ale tato kráva mohla být nemocná již před prodejem.

Dojivost krav na velkostatku Blatná byla ovlivňovaná všemi řečenými faktory. Za nejvýznamnější a nejméně zjistitelné lze pokládat krmění, protože schopnost dojnice dobře zpracovat přijatou potravu a využít ji pro produkci mléka, je pro mléčnou užitkovost zásadní. Dalším důležitým faktorem pro tvorbu mléka představovalo zdraví, jak vlastnosti vemene krav, tak i způsobilost plemenic k plození potomků. V neposlední řadě dojivost ovlivňovalo stáří, váha krav a pořadí laktace, jak bylo dokázáno ve stádě černostrakatého nížinného skotu. Zásahy Roberta Hildprandta do chovu se v mnohých ohledech řídily zmíněnými vlivy, jako například vyřazování nemocných nebo příliš starých dojnic, kdy v roce 1924 prodal 11 krav starších deset let (17,2 %). Bohužel ale přílišné odstraňování i středně starých plemenic ze stáda (16,7 %) a zařazování mladých jalovic (18,5 %) v roce 1928 způsobilo následné snížení dojivosti. Tento problém si Robert Hildprandt pravděpodobně neuvědomoval, protože s touto činností pokračoval až do roku 1930.⁴⁹⁹

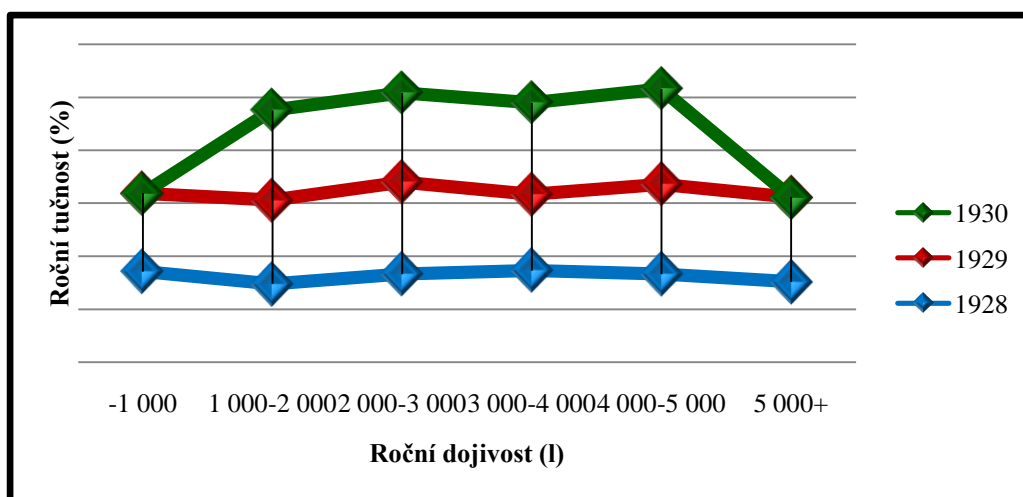
Graf č. 21: Vývoj množství jalovic, dojnic a vyřazených kusů na velkostatku Blatná v letech 1922-1930

⁴⁹⁹ Stavby dojnic příloha č. 121.

U zkoumaného stáda lze také pozorovat vliv dojivosti na tučnost mléka. Jaroslav Kříženecký se tímto vztahem zabýval u různých plemen skotu v mnoha člancích publikovaných ve Sborníku Československé akademie zemědělské. Při výzkumu černostrakatého nížinného skotu dospěl k názoru, že tučnost mléka jen nepatrně klesá s přibývajícím množstvím nadojeného mléka.⁵⁰⁰ Vývoj vztahu bylo možné potvrdit i na velkostatku Blatná v letech 1928-1930, protože tučnost rostla souměrně s dojivostí do hodnoty průměrné roční produkce, pak začala mít výkyvy a sestupná tendence se objevila od roční dojivosti vyšší jak 4 000-5 000 l.

Graf č. 22: Vliv dojivosti na tučnosti mléka na velkostatku Blatná v letech 1928-1930

IV. 2. Kontrola masné užitkovosti

Masná užitkovost je vedle dojivosti jednou z nejdůležitějších užitkových vlastností skotu. Lze ji sledovat především u mladého dobytka, v jehož organismu probíhá během růstu intenzivní tvorba svalové tkáně. Síla vývoje se vyjadřuje váhovými přírůstky za určité časové úseky. Schopnost růstu skotu se také označuje jako ranost, je dána plemennou příslušností, individualitou zvířete a zvláště krměním.⁵⁰¹ Plemeno černostrakaté nížinné patřilo do skupiny skotu s kombinovanou užitkovostí maso-mléčnou, kde se klade větší důraz na mléčnou produkci než na výrobu masa. Robert Hildprandt si v chovném cíli stanovil pouze váhu šestiletých plemenic

⁵⁰⁰ J. KRÍŽENECKÝ, *Dojivost*, s. 23-24.

⁵⁰¹ F. BÍLEK, *Speciální zootechnika*, s. 104.

mezi 600–700 kg. Ve zkouškách masné užitkovosti se nejčastěji kontroluje více dat. Jedná se především o živou váhu dospělých býků a krav, růstové křivky telat v různých stářích a o mrtvou váhu s výtěžností jednotlivých partií masa, jež nebyla na velkostatku Blatná nijak zkoumána.

Prameny, které se dochovaly, dovolují blíže charakterizovat sezónnost porodů telat, váhové přírůstky v dnech jak pro jalovice, tak pro býčky, budoucnost jednotlivých zvířat ve stádě a celkový vývoj hmotnosti chovných býků, krav, jalovic i telat v letech 1922-1930. Informace o narození telat podaly matriky a inventáře dobytka, váhové přírůstky již vybraných jedinců evidovaly rejstříky býčků/jalovic, avšak nejpodstatnějším data o vývoji hmotnosti plemenic poskytl inventář dobytka. Tyto knihy zaznamenávaly všechny dobytek na velkostatku v každém hospodářském roce, ale v porovnání se stavem dojníc podle zápisů ve zkouškách dojivosti, byly stavy krav nižší. Rozdíl v celkových číslech lze snadno vysvětlit. Inventář dobytka byl sestaven vždy k určitému datu a tak zobrazoval pouze situaci stáda v daném okamžiku. Zvířata se ale neustále vyvíjí, proto se během roku mohl kdykoliv počet dojníc zvýšit, když se například jalovice otelila a tím se stala další dojnicí, která byla zapsaná při následné měsíční kontrole do knihy zkoušek dojivosti.

Základ chovu hospodářských zvířat představuje rozmnožování.⁵⁰² Na velkostatku Blatná se telata nejčastěji rodila v jarních a zimních měsících, nejvíce pak v dubnu. V období od března do května se otelilo 32,2% krav. Lze z těchto dat odvodit také dobu připouštění, která se pohybovala mezi květnem a červnem, neboť doba březosti krav činí 285 dnů. Větší procento zabřeznutí dojníc v letních měsících bylo zapříčiněno dostatečnou a plnohodnotnou výživou zelené píce. Z těchto údajů je však možné rovněž vyčíst chovatelský záměr Roberta Hildprandta, protože otelení krav v zimních a jarních měsících bylo výhodné pro udržení dojivosti krav.⁵⁰³ Průběh laktace v tomto případě z velké části spadal do období, ve kterém se nachází velmi rozmanitá vegetace na rozdíl od podzimu a zimy, v nichž čerstvá zelená píce není dostupná. Dobou připouštění a otelení krav lze uvedeným způsobem snadno ovlivnit jak množstvím produkovaného mléka, tak i jeho kvalitou prostřednictvím možnosti krmení. Z hlediska narozených telat je nejvýhodnější telení na podzim, jelikož během letní doby byla lépe zajištěna výživa březích krav a tím nepřímo i vyvíjejícího se plodu.⁵⁰⁴ Na zkoumaném

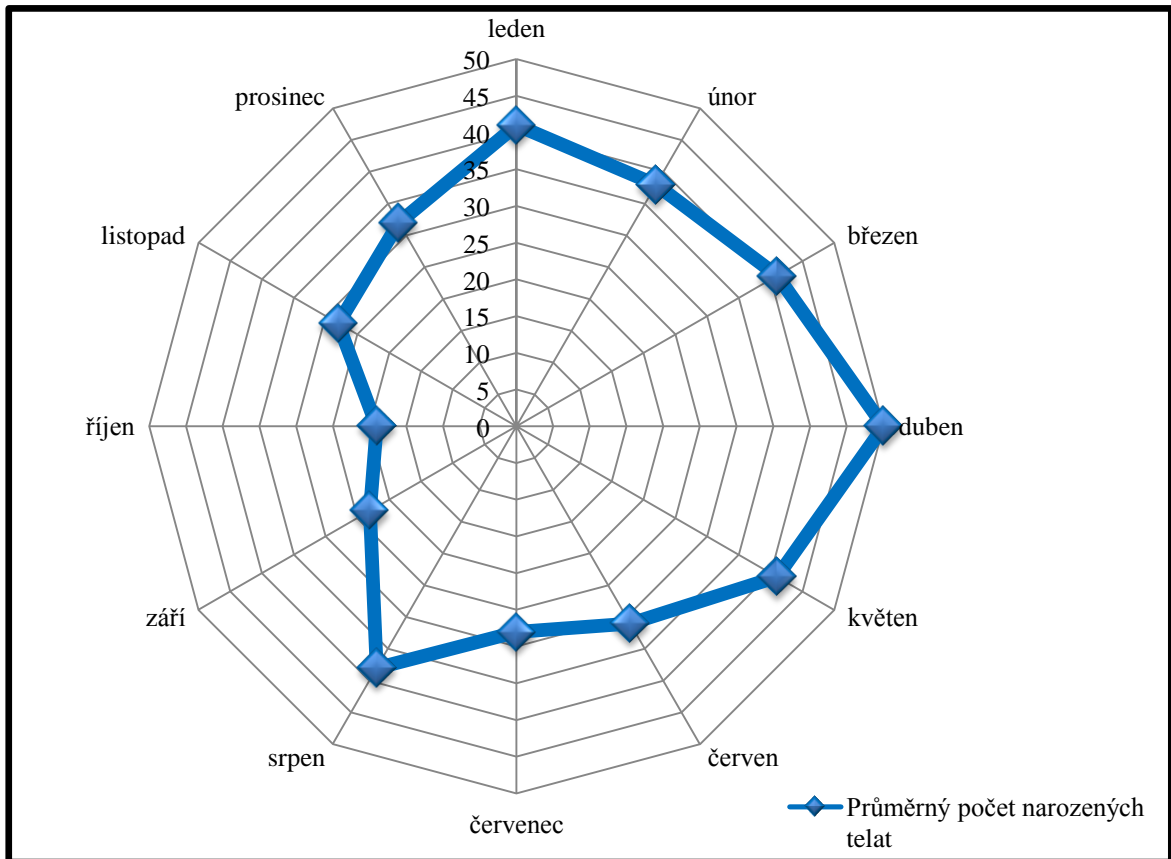
⁵⁰² Vývoj stavů telat příloha č. 128.

⁵⁰³ J. KOPECKÝ, *Speciální chov*, s. 44.

⁵⁰⁴ Tamtéž, s. 44.

velkostatku se v podzimních měsících rodilo telat méně. Za celý rok činily tyto porody jen 17,1 % a dokonce v říjnu nejméně, pouhých 4,6 %.

Graf č. 23: Sezonnost narození telat na velkostatku Blatná průměrně za období 1922-1930

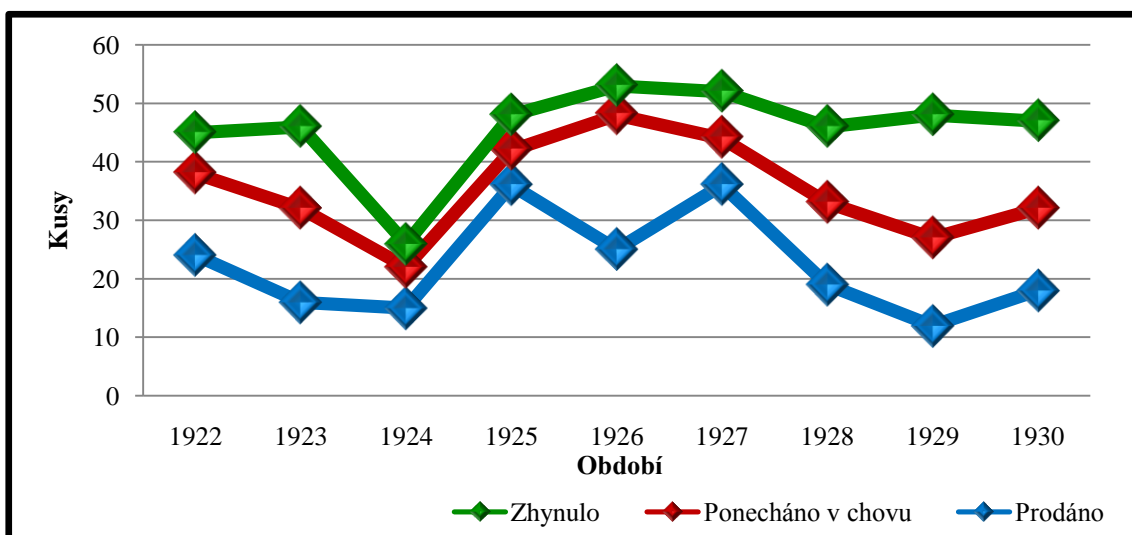
Podle pohlaví narozených telat převyšovali průměrně býčci nad jalovicemi ale pouze o 1,5 zvířete. Budoucnost býčků byla velmi odlišná od jalovic, největší část byla prodána dříve než se zapsala do rejstříků, kde se zaznamenávaly váhové přírůstky. Na druhou stranu jalovice byly z velké části ponechány v chovu a zapsány do samostatného rejstříku. V období 1922-1930 se jednalo o 40,7 % narozených samic, jež zůstaly na velkostatku Blatná.⁵⁰⁵ Tento rozdíl je možné vysvětlit plemenářskou prací Roberta Hildprandta, jenž nepoužíval ve svém chovu k plemenitbě vlastní býky, ale vždy jen plemeníky koupené z osvědčených chovů, nejčastěji z Německa nebo Holandska. Z tohoto důvodu potřeboval více rozvinutý odchov jalovic, protože plemenné dojnice si pořídil jen jednou v roce 1922 z Liegnitzu, rakouská spolková země Salzburg. Koupil jich šest a dvě byly nakažené tuberkulózou,

⁵⁰⁵ Vydání telat příloha č. 92, 93

takže je vrátil zpět. Tato zkušenost ho poučila natolik, že již používal jen vlastní odchovávané plemence.

Z celkového množství narozených telat se největší procento kusů prodalo (48,9 %) a ostatní pak ponechalo v chovu (28,5 %). Zbytek narozených zvířat uhynul, úhrnem 22,6 %. Hlavní příčinou velkého množství zemřelých telat byly předčasné porody krav, jež způsobily buď narození mrtvých, nebo slabých mláďat, která byla příliš křehká na to, aby přežila. Další důvod úmrtí telat představovalo hlavně onemocnění trávicího ústrojí. Nejčastěji se projevovalo průjemem při odstavení od krávy v 50. dnu po porodu, jak o tom svědčí záznamy v rejstřících býčků a jalovic.

Graf č. 24: Vydání telat podle matriky na velkostatku Blatná v letech 1922-1930

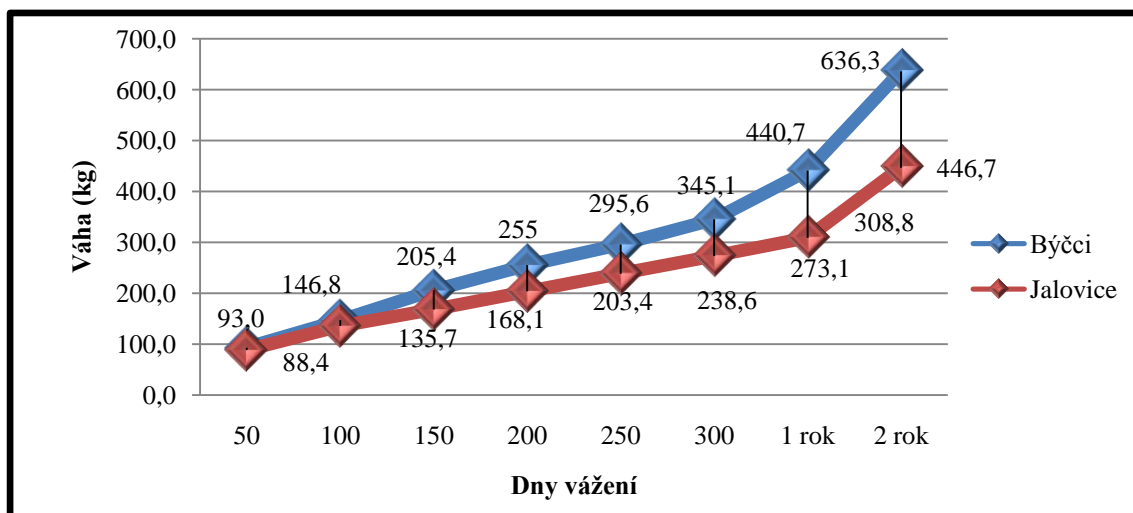
V matrikách telat docházelo k prvnímu výběru jedinců. Pokud zvíře neuhynulo nebo nebylo prodáno, tak zůstalo v chovu na velkostatku a bylo následně zapsáno do zmíněného rejstříku, jenž byl veden pro každé pohlaví zvlášť. Byly zde evidovány váhové přírůstky po každých 50 dnech telete a pak první a druhý rok. V době odstavení dosahovali býčci průměrné váhy 93,0 kg a jalovice 88,4 kg. Ve srovnání s oblastí Domažlic a Kutnohorska, kde odstavená telata vážila jen 82 a 73 kg, lze konstatovat, že růst váhy v podhorských oblastech probíhal hůře než jižnější části Čech, v Blatné. Souviselo s tím jak charakter podnebí, tak i kvalita krmění, zvláště pak dostatek píce v chovech.⁵⁰⁶

Na vývoj hmotnosti zvířete má vliv hlavně pohlaví, kdy býci rostou rychleji než jalovice. Tento trend lze potvrdit i na velkostatku Blatná, kdy dvouletý samec vážil

⁵⁰⁶ K. CHOCEŇSKÝ, *Zprávy o chlévní užitkové kontrole z oblasti českého odboru zemědělské rady pro Čechy*, České hospodářské zvířectvo 13, 1926, č. 2, s. 24.

průměrně 636,3 kg na rozdíl od samice, jež dosáhla jen 446,7 kg. Lze také pozorovat vývoj jedinců podle data narození, které souhlasí s již zmíněným výhodnějším otelením na podzim. Telata narozená od července do října a v prosinci přibývala na váze více než ostatní. Rozdíl byl zapříčiněn příznivým průběhem odchovu v chladu ve stájích a možnostmi jít na pastu v nastávajícím roce ve stáří půl až třičtvrtě roku.⁵⁰⁷

Graf č. 25: Váhové přírůstky telat na velkostatku Blatná podle pohlaví

Ve srovnání s jinými chovy dvouletá telata černostrakatého nížinného skotu v Blatné vážila více než pincgavské plemeno na Slovensku, býčci o 36 kg a jalovice skoro o 47 kg.⁵⁰⁸ Tato zvířata se v užitkovosti značně orientují na kvalitní mléko o tučnosti vyšší než 4,0%, takže menší hmotnost není nikterak překvapivá. Jednoleté jalovice dosáhly také větší hmotnosti než červený skot v Hesensku a v pruském Slezsku, který byl plemene simenského nebo vogelsbergského. Nejmenší hmotnost měli býčci v pruském Slezsku, jen 322,4 kg (v Blatné 440,7 kg) a jalovice v Hesensku, 251,2 kg (v Blatné 308,8 kg). Nízké hodnoty váhy byly způsobeny hlavně chudší krmivovou základnou v těchto oblastech.⁵⁰⁹

Ze zvířat v rejstřících byli opět vybíráni jedinci, kteří byli následně využiti v chovu. Velké procento býčků bylo opět prodáno (62,1 %), avšak pouze 20,7 % kusů skončilo u řezníka, ostatní samci se uplatnili v jiných chovech. Malá část byla vykastrována a sloužila poté na velkostatku jako tažná síla (10,3 %). Jalovice většinou čekal jiný osud. Největší množství bylo připuštěno chovnými býky z velkostatku, celkově 73,2 %.

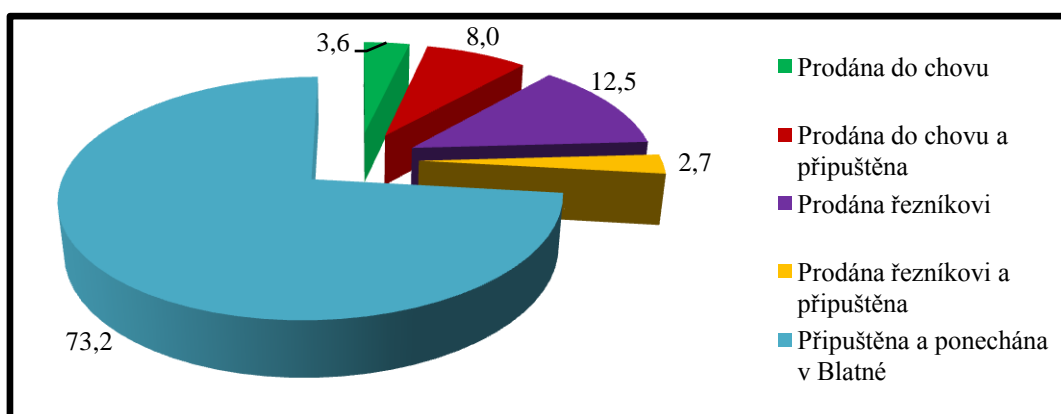
⁵⁰⁷ Růst telat podle měsíce narození příloha č. 97, 98, 126, 127.

⁵⁰⁸ B. TICHOTA, *Pincgavské rasy*, s. 72.

⁵⁰⁹ J. HLAVÁČEK – F. BÍLEK, *Zemské rázy*, s. 137-138.

Z těchto zvířat bylo následně prodáno do jiných chovů 8,0 %. Nákup a prodej již připuštěných jalovic byl pro chovatele velmi výhodný, za jednu cenu získal plemenci i tele. Podobným způsobem nakoupil již březí jalovice Robert Hildprandt v roce 1922. Prodány byly i samotné samice do dalších chovů, ale jen 3,6 %. Pokud jalovice ale nemohla z nějaké neznámého důvodu zabřeznout, tak byla dána řezníkovi. Na velkostatku Blatná bylo takto vyřazeno 2,7 % jalovic. Na porážku se jich dostalo více (12,5 %), avšak u nich nebyl udán důvod.⁵¹⁰

Graf č. 26: Budoucnost jalovic podle rejstříku na velkostatku Blatná

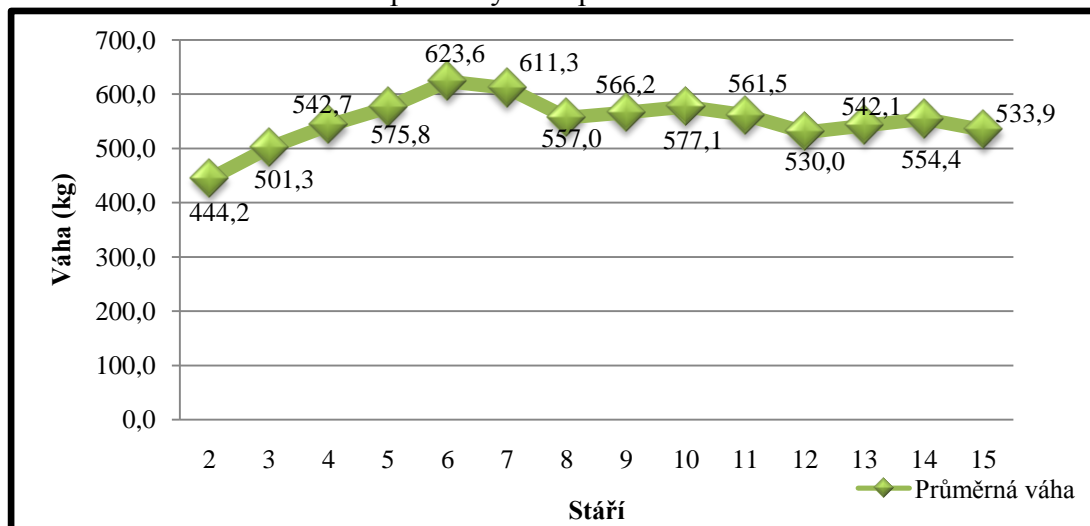
V případě, že se jalovice otelila, tak se promítla do evidence krav. Váhové přírůstky dojníc byly zaznamenány pouze v inventáři dobytka.⁵¹¹ Dvouleté plemence dosahovaly průměrně hmotnosti 444,2 kg, pak se váha neustále zvyšovala až do stáří šesti let, poté postupně začala klesat a patnáctileté krávy dosahovaly hmotnosti jen 533,9 kg. V chovném programu Roberta Hildprandta bylo dáno, že šestileté plemence mají vážit 600–700 kg. V letech 1922-1925 průměrně dojnice měly hmotnost kolem 530 kg. Ta pak postupně rostla až do roku 1930, kdy krávy dosáhly 770 kg. Chovného cíle bylo dosaženo od roku 1926, ve které plemence vážily 623,3 kg. Průměrně šestileté dojnice černostrakatého nížinného skotu v letech 1922-1930 docílily váhy 623,6 kg.⁵¹²

⁵¹⁰ Budoucnost jalovic a býčků příloha č. 95, 96, 125.

⁵¹¹ Inventář dobytka příloha č. 7.

⁵¹² Váhové přírůstky krav v příloze č. 99

Graf č. 27: Průměrné váhové přírůstky krav podle inventáře na velkostatku Blatná

Ve srovnání s ostatními chovy v Československu v roce 1923 vážily plemence na velkostatku Blatná více jen oproti Českému Krumlovu a Volyni, kde průměrně krávy neměly ani 500 kg živé váhy. Hodnoty černostrakatého nížinného skotu byly v tomto roce spíše podprůměrné, pouhých 505,9 kg, naproti dojnícím z Litomyšle, jež dosáhly 620 kg.⁵¹³ V dalším roce se hmotnost krav v Blatné zvýšila na 535,8 kg, takže se již rovnala průměrným hodnotám v Čechách, těžší kusy vlastnili chovatelé jen v obvodě Domažlice, Vodňany a Litomyšl. Nejvyšší průměrnou hmotnost měly v Litomyšli, 630 kg, a nejmenší v Českém Krumlově, 460 kg.⁵¹⁴ Hmotnost krav černostrakatého stáda byla velmi průměrná, činila 535,8 kg. V oblasti Litomyšle se choval bernský skot, jenž měl průměrně dosahovat váhy až 600 kg. Hodnotu místní dojnice obvykle překročily. Na druhou stranu v Českém Krumlově a v Pošumaví většina chovatelů vlastnila simenské plemeno, které vážilo průměrně 550 kg.⁵¹⁵ V této oblasti byla ale i dojivost velmi nízká, takže lze předpokládat, že chov dobytka zde nebyl tak intenzivní jako v jiných místech v Čechách. V roce 1930 byla v chovném obvodě Litomyšl stanovena minimální hmotnost krav 550 kg. Dojnice zde prošly výběrem, z něhož celkem 198 bylo následně zapsáno do obvodní plemenné knihy. Krávy byly ve stáří od 2-9 let a dosahovaly hmotnosti dojníc v každém věku vyšší než na velkostatku Blatná, celkově o 4,4 %.⁵¹⁶

⁵¹³ K. CHOCEŇSKÝ, *Výsledky*, s. 22-23.

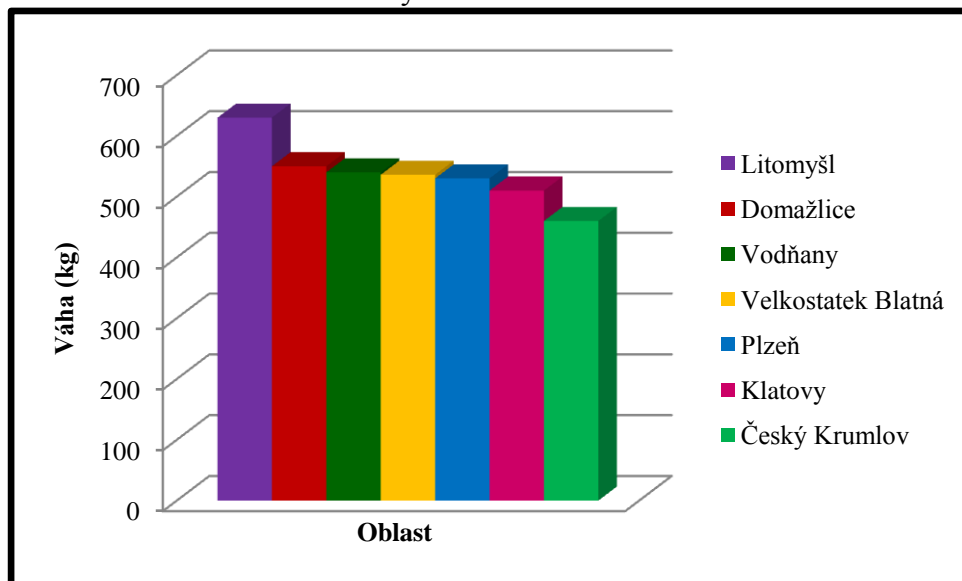
Hmotnost krav v Čechách příloha č. 110, 111.

⁵¹⁴ J. MAŘÍK, *Výsledky*, s. 42-44.

⁵¹⁵ K. CHOCEŇSKÝ, *Vznik*, s. 188.

⁵¹⁶ J. MAŘÍK – J. TELLINGER, *Výsledky*, s. 168-173.

Graf č. 28: Váha krav v chovných obvodech v roce 1924

V celozemském srovnání vážily plemence na velkostatku Blatná v letech 1923-1924 velmi podobně, 500-525 kg, těžší krávy vlastnili jen chovatelé na Moravě, kde se jednalo o bernsko-hanácký skot s váhou 501-534 kg.⁵¹⁷ Vyšších čísel dosáhly krávy černostrakatého nížinného skotu v roce 1928 a 1930, kdy pětileté až sedmileté dojnice vážily průměrně více jak 600 kg. Celkově v roce 1930 činila hmotnost krav v Blatné 625,3 kg a Čechách 550 kg, to znamená o 13,7 % více. Menší váhu měla zvířata na zkoumaném velkostatku jen v roce 1925 o pouhých 0,8 %. Rozdílné hodnoty jsou způsobeny růstovou křivkou krav v jednotlivých letech. V Blatné se váha neustále zvyšovala, jen v roce 1929 poklesla, avšak celkově v Čechách rostla hmotnost plemenic do roku 1928 a pak se začala snižovat, až se blížila k údajům z roku 1925. Snížení způsobilo zařazení nových kontrolních obvodů, jež v intenzitě chovu zaostávaly.⁵¹⁸

Kromě chovných krav byli v inventáři dobytka registrováni i plemenní býci. Na velkostatku Blatná průměrně chovali sedm býků v rozmezí od jednoho do pěti let. Jednorocní býk vážil pouhých 295,9 kg, avšak nejvyšší hmotnosti dosahoval plemeník ve stáří čtyř let, celých 910 kg. V pátém roce života již býk ztrácel na váze, což mohl být důvod k jeho vyřazení, protože starší kusy se zde nevyskytovaly.⁵¹⁹

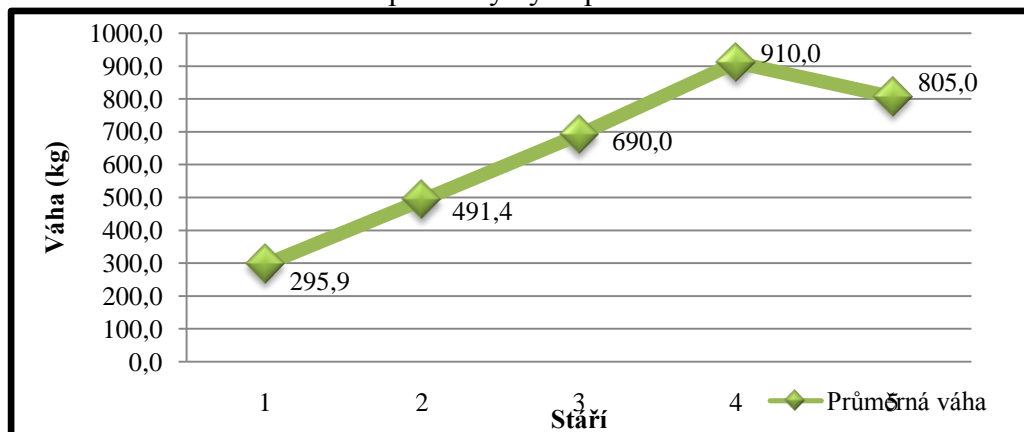
⁵¹⁷ J. TAUFER, *Výsledky*, s. 51.

⁵¹⁸ J. MAŘÍK, *Vývoj*, s. 98.

J. TELLINGER, *Rozšíření*, s. 111.

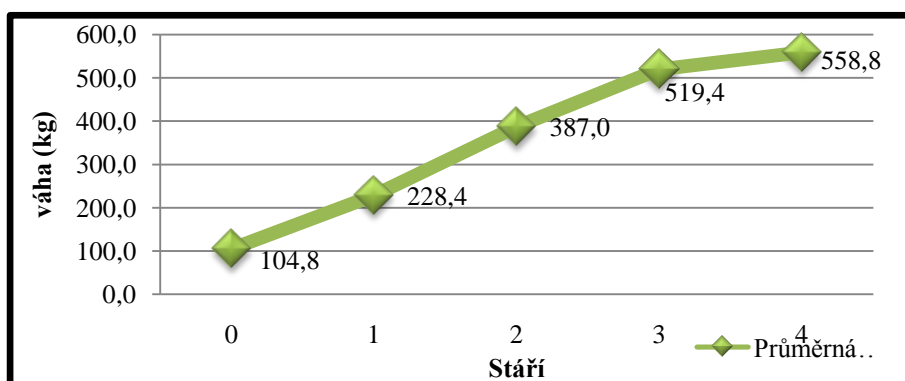
⁵¹⁹ Váhové přírůstky býků příloha č. 100.

Graf č. 29: Průměrné váhové přírůstky býků podle inventáře na velkostatku Blatná

V neposlední řadě byly v tomto prameni evidovány i jalovice od jejich zápisu do rejstříku jalovic až po stáří čtyř let. Jejich váhové přírůstky činily ročně více jak 100 kg, přičemž nejstarší čtyřleté kusy dosahovaly průměrně váhy 558,8 kg.⁵²⁰

Graf č. 30: Průměrné váhové přírůstky jalovic podle inventáře na velkostatku Blatná

Masná užitkovost na velkostatku Blatná byla v letech 1922-1930 velmi pečlivě kontrolována. Chovného cíle Robert Hildprandt dosáhl ve stejné době jako u mléčné užitkovosti již v roce 1926, avšak hmotnost krav se neustále zvyšovala, kromě roku 1929, až do konce zkoumaného období na rozdíl od produkce mléka, která začala klesat již v roce 1928. Snížení dojivosti bylo způsobeno nízkým věkem krav a změnou krmiva. Tyto faktory mohly být rozhodující také při poklesu hmotnosti dojnic v roce 1929, zvláště pak druh krmiva, jenž přímo souvisí s vývoje tělesné váhy.

Zkoušky užitkovosti jak mléčné, tak masné jsou pro chovatele důležité při posuzování jednotlivých zvířat a následné selekci ve stádě. Robert Hildprandt

⁵²⁰ Váhové přírůstky jalovic příloha č. 101
Stavy dobytka podle inventáře v příloze č. 79.

prováděl výběr zvířat již od narození, přičemž se zaměřoval více na jalovice než na býčky, které pro další plemenářskou práci nevyužíval. Pro chov si vždy vybíral jen zdravé jalovice, které neměly problémy s přípuštěním. Ze skupiny již dojných krav pak vyřazoval hlavně staré kusy, většinou staří deseti let, nebo nemocné či plemenice, které zůstávaly často jalové. V neposlední řadě také prodával krávy, které špatně dojily, avšak tímto způsobem vyřadil minimum kusů.

Lze shrnout, že Robert Hildprandt na velkostatku Blatná praktikoval kontrolu mléčné i masné užitkovosti, avšak podle jejich výsledků se při selekci jedinců neřídil. Hlavní důvod odstranění zvířete, ať už to byl býk, jalovice nebo dojnice, představoval pouze zdravotní stav jedince. Chovný program v této oblasti neplnil svou funkci, jak měl. Příčinou nedostatečné selekce mohla být časová omezenost zavedeného programu černostrakatého nížinného skotu, jenž naplno fungoval jen v letech 1922-1930, pouhých 8 let. Za tuto dobu se Robert Hildprandt snažil zlikvidovat v chovu hlavně stará i problémová zvířata, zlepšit stádo nákupem nových plemenných zvířat ze zahraničí a odchovem svých plemenic. Je možné, že další fázi chovu na velkostatku Blatná by byl výběr jedinců podle jejich vlastní užitkovosti, avšak ekonomická situace v Československu tuto cestu znemožnila. Hospodářská krize, nucený pronájem dvoru Míreč a Škvořetice a převzetí správy velkostatku Robertovým otcem Ferdinandem Hildprandtem způsobilo konec chovného programu černostrakatého nížinného skotu. Chovného cíle stádo dosáhlo ve dvou bodech, dojivosti a výkrmnosti, avšak hodnoty tučnosti mléka nikoliv. Tento úkol mohl být vyřešen právě selekcí podle vlastní užitkovosti skotu.

Robert Hildprandt stanovil kromě mléčné a masné užitkovosti také požadavky na vzhled jednotlivých zvířat a znaky pro vyloučení dojnice z chovu. Hodnocení kusů podle zevnějšku dokládají hlavně plemenné knihy. Bohužel ale chybí zcela přesné klasifikace krav i býků, protože většinou chovatel popsal jen rozmístění barvy na zvířeti a tělesné rozměry. Vliv zevnějšku zvířete na vyřazení z chovu byl na velkostatku Blatná asi druhořadý, protože popsané znaky, podle nichž měl být kus odstraněn ze stáda, byly přeškrtnuté. Z této skutečnosti vyplývá, že sice Robert Hildprandt popsal, jak by měli členové černostrakatého nížinného plemene vypadat, ale opět podle toho nepracoval při změnách ve složení stáda. Pravděpodobně se ani zásadami řídit nemohl, když neměl ani dokonale prošlechtěnou mléčnou a masnou užitkovost svého skotu a ani při vyřazování jednotlivých kusů nebyl ovlivněn zavedenými zkouškami užitkovosti.

V. Přístup ke skotu na velkostatku Blatná

Skot neboli tur domácí je zdomestikovaný sudokopytník celosvětově chovaný pro hospodářský užitek. Tento dobytek společnosti dodával hlavně základní složky potravy, maso a mléko, kromě toho byl často využíván pro práci na poli, protože svým vzrůstem i silou se vyrovnával koním. František Kraupner v roce 1871 hovořil o významu chovu skotu, jenž podle něho vše co poskytuje je k potřebě i užtku. Například maso, mléko, kůže, chlupy, krev, kosti, síla a hnůj má velkou hodnotu. Hovězí dobytek představuje nejvíce potřebné hospodářské zvíře, protože tvoří základ veškerého hospodářství.⁵²¹ V roce 1934 o tomto tématu napsal knihu i František Bílek, který se shoduje s názorem Františka Kraupnera. Přesně hovoří o hovězím dobytku jako o producentovi nejdůležitějších a největšího množství potravin živočišného původu, potřebných k zásobování obyvatelstva, nehledě na výrobu nejdůležitějších a nejpotřebnějších druhů kůže a mnohých jiných surovin k průmyslovému zpracování. K této výrobě zužitkuje skot podle něho velmi hospodárně všechny polní produkty, hlavně bílkovinnou píci, kterou nelze jinak využít. Chov skotu podmiňuje tak úspěch ostatních výrobních odvětví, jmenovitě polního hospodářství, dodáváním největšího množství potřebné mrvy. Chov skotu je podle Františka Bílka nejvýznamnějším odvětvím zemědělské výroby, neboť poskytuje plynulý a pravidelný výtěžek po celý rok poměrně dlouhou dobu a bez značnějších hromadných ztrát.⁵²²

Chov skotu byl a je nejdůležitějším odvětvím živočišné výroby, protože tvoří uzavřený komplex s vazbami na ostatní oblasti zemědělské výroby. Mezi jeho produkční funkce patří zejména zmíněná výživa lidí, ve kterých kryje ze 44-47 % potřeby živočišných bílkovin, dále zajištění dostatečného množství kvalitních potravin a také surovin k průmyslovému zpracování (kůže, hnůj). Vedle produkčních funkcí hovězí dobytek disponuje i s mimoprodukčními vlastnostmi, do kterých lze počítat především udržování krajiny v přirozeném a kulturním stavu s životností venkovského prostoru.⁵²³ Tyto funkce pečují o udržování přírodní rovnováhy, o ochranu a podporu biologické rozmanitosti zemědělských ekosystémů,⁵²⁴ o uchování ekologické

⁵²¹ F. KRAUPNER, *O chovu*, s. 1.

⁵²² F. BÍLEK, *Chov*, s. 3.

⁵²³ www.turnovfree.net/~stybla/skola/czu.../chov/1.Chov%20skotu.doc Odkaz vyhledán dne 5.4.2012.

⁵²⁴ Ekosystém je obecné označení pro ucelenou část přírody, která ovšem není uzavřená a komunikuje s ostatními částmi přírody.

stability přírody i společenstev rostlin a živočichů,⁵²⁵ vedle toho podporují vznik tradiční venkovské krajiny s pastvou hospodářských zvířat i zaměstnanost zemědělských pracovníků.⁵²⁶

Na velkostatku Blatná byl skot považován za výrobní jednotku, jež měla pracovat podle pravidel Roberta Hildprandta a vyrábět dostatek mléka pro tržní hospodářství i produkovat velké množství telat, která byla také prodávána nebo využita k chovu. Tento přístup potvrzují i pravidelné zkoušky dojivosti nebo vážení a měření jednotlivých kusů, které měly jediný důvod: zjistit užitkovost zvířat. Na druhou stranu rozmanitost jmen plemenic nebo slovní vyjádření popisu telat může naznačovat i potenciální skrytý vztah k některým zvířatům v chovu.

V. 1. Jména skotu na velkostatku Blatná

Záznamy o pojmenování dobytka pocházejí již z přelomu 19. a 20. století, kdy se jednalo o rodokmeny a výkazy výkonnosti. Pravidelná evidence zvířat byla zavedena v roce 1907, ve kterém se objevuje první plemenná kniha skotu na velkostatku Blatná. Od tohoto roku lze pozorovat vývoj jmen jednotlivých kusů dobytka až do roku 1935, kdy zápisy končí. Během osmadvaceti let byli krávy a býci na zkoumaném velkostatku pojmenováni velmi rozmanitě. Celé období lze rozdělit na dvě části: 1907-1919 a 1919-1935.

V první etapě byla zvířata nazývána bez jakéhokoliv pravidel, přičemž nebyla využívána cizí jména jako u koní. Býci se značili podle stájového čísla nebo dovezení plemenicí podle pořadí, například 9. import. Kromě číselného označení se objevila jména po předcích nebo podle místa původu, kdy býk Děčínský měl dědečka Děčina, který pocházel z velkostatku Děčín. Nevysvětlený původ však představuje jméno Hladík, které mohl dostat býk s hladkou kůží, nebo Podmokelský, jenž mohl mít kořeny v Podmoklech, ale ani jednu domněnku není možné potvrdit.

Větší směsici jmen je možné pozorovat u krav. V několika případech se plemence nazývaly podobně jako jejich matky, například Májička-Májka, Slávinka-Slávie, Lucinka-Lucka, Fialka-Fiala, Evička-Eva. Jména po rodičích často naznačují přání chovatele, aby další generace pokračovala v úspěšném rodu, jako to bývalo časté

⁵²⁵ Ekologická stabilita představuje schopnost ekosystému vyrovnávat změny způsobené vnějšími činiteli a zachovávat své přirozené vlastnosti a funkce.

⁵²⁶ http://home.zf.jcu.cz/~moudry/multif_zemedelstvi/frvs_pdf/9_fcezem.pdf Odkaz vyhledán dne 5. 4. 2012

u genealogických linií chovných hřebců. Ostatní pojmenování dojnic na velkostatku Blatná je možné rozdělit na geografické názvy, vlastnosti, označení doby, zvířat nebo lidská jména. Některé názvy lze odvodit, avšak většinu ne. Nelze vysvětlit zeměpisná pojmenování jako Albánie, Turkyně, Bukurešť, Černoňorka či Ukrajina, dále druhy zvířat Štika, Kačena, Vlaška nebo lidská jména Bětuška, Brůna, Libuše, jež nebyla dáována ani podle data narození či prvního otelení. Označení doby je možné prokázat docela dobře. Většina těchto jmen se řídila údaji o prvním porodu, kdy byla kráva přepsána z plemenného rejstříku jalovic do plemenné knihy. Například Lednová se otelila 18. ledna, Jeseň (slovensky podzim 23. října-21. prosince) 4. listopadu nebo Vesna (bohyně jara, života a mládí) 3. března. Nejvíce pojmenování bylo vytvořeno z přídavných jmen, která pravděpodobně určitým způsobem charakterizovala dané zvíře: Neplodná, Černá, Předdojnice, Široká, Milá, Závist, Drahota, Kopavá, Statná, Veliká, Marná, Těžkotelná, Nepřipravená, Mrně.

Pouze u některých z nich lze tento název vysvětlit. Černá podle nákresu byla převážně černé barvy nebo Předdojnice byla potomkem výborných dojnic, Těžkotelná s Nepřipravenou porodily první tele slabé či mrtvé nebo Mrně bylo mnohem nižší než jiné krávy. Ostatní pojmenování však odvodit z pramenů již nelze. V této době se objevilo ještě jméno Ofenziva v roce 1915, které by mohlo mít spojitost s německou ofenzívou na východní frontě v tomto roce, a název Slintavka v roce 1918, což je název vysoce nakažlivého virového onemocnění dobytka, jež se v ČSR vyskytlo ve větší míře až o dva roky později. Tato propojení ale není možné nikterak ověřit, takže názvy mohly znamenat i něco jiného.

Od roku 1919 je zřejmá jistá pravidelnost jmen krav. Dovozené plemenice z pruského Slezska dostaly název s počátečním písmenem S, Stella, Stefanie, Stanze, Stelze, Stola, krávy z Holandska s H, Holandka, Hedvika, Hansa, Helena, Héra, Hanba. Potomci domácího chovu byli pojmenováni podle abecedy, nejprve na A: Abiturientka, Amazonka, Amerika, Atletka, Astra, Afrika, Abatyše, Agrárnice, Anče, Alpa, Abeceda, Aura, pak na B od roku 1920: Boubelka, Bachyně, Bílá, Bajka, Bašta, Bělice, od roku 1922 na C a D: Cudná, Cikánka, Doubrava, Daliborka, Dagmar, Draga, Dáma, Dobrá, Drahomíra, Děva, Dimnice, Drobná, Důvěra, od roku 1923 na E: Ella, Elsa, Edina, Ester, Erynie, Elba, Emilie, Era, Erna, Evropa, Etna, Eulálie. V tomto období se objevovala samozřejmě i jména po matkách či babičkách, kdy nedocházelo k určité obměně jako dříve (Májička-Májka), ale dojnice se nazývaly úplně stejně, pouze dostaly pořadové číslo, například: Předdojnice I-Předdojnice, Tyrolka I-Tyrolka,

Ukrajina I-Ukrajina, Černohorka I-Černohorka, Těžkotelná I-Těžkotelná, Stelze I-Stelze, Libuše I-Libuše, Stanze I-Stanze. U dovozených plemenic se také v několika případech použilo jejich původní jméno, Theda či Veilehen.

Pravidelnost jmen ukazuje na potřebu určitým způsobem odlišit zvířata podle místa a data narození, aby při každodenní chovatelské činnosti bylo okamžitě zřejmé, o jak starou dojnici se jedná a jestli pochází z dovozu nebo ne. Inspiraci v možnosti jmen nalézal chovatel různě. Převažují převzatá osobní jména česká ale i cizí (38,9 %), různě pojmenované vlastnosti (22,2 %), geografické názvy (16,7 %), povolání (7,4 %) nebo bájně postavy (3,7 %). Zcela mimo rámec těchto kategorií se nalézají Abeceda (soubor znaků), Bašta (fortifikační prvek hradeb), Bajka (literární žánr), Alpa (alkoholický nápoj), Astra (květina), Aura (energetické pole) nebo Stola (kus oděvu Římanky).⁵²⁷ Výběr názvu dojníc dokládá rozsáhlost vědomostí chovatele, protože se dokázal orientovat jak v zeměpisných názvech, například věděl o sopce Etně, měl znalosti o mytologii, když použil jméno Héra nebo Erynie, a byl také informovaný o velkém množství osobních jmen, kterých využíval nejčastěji.

V tomto období se do plemenné knihy zapsali i noví býčci, jejichž jména je možné dobře odvodit. Stammhaller pocházel z pruského Slezska, takže název s počátečním písmenem S. Freiherr I. získal označení po otci Freiherr. Saldarius pocházel z Východního Fríska a jeho pojmenování vzniklo spojením jmen jeho rodičů Saldo a Viola. Prvním odchovaným plemeníkem v rámci chovného programu na velkostatku Blatná byl Adam, jenž získal tento název ve spojitosti s biblickým prvním mužem Adamem. Další dva býci byli pojmenováni opět složením jmen rodičů, Elmarius z Marius a Eline, Elbanus z Elmarius a Elba.

V letech 1926-1935 lze pozorovat jasné zákonitosti v tvoření jmen krav, kdy dojnice dostávaly název s počátečním písmenem stejným, jako bylo u jejich otce. Nyní byly na velkostatku Blatná pět plemeníků, Freiherr I, Saldarius, Adam, Elmarius a od roku 1928 Elbanus. Pokud otcem byl Freiher, tak jeho dcery dostaly jména začínající na F,⁵²⁸

⁵²⁷ Osobní jména – Stefanie, Stella, Stanze, Stelze, Anče, Dagmar, Drahomíra, Daliborka, Doubrava, Draga, Ella, Ester, Emilie, Elsa, Edina, Era, Erna, Eulálie

Pojmenování vlastností – Boubelka, Hanba, Bílá, Běllice, Bachyně, Dáma, Dobrá, Drobná, Důvěra, Děva, Cudná, Cikánka

Geografické názvy – Amerika, Afrika, Evropa, Holandtka, Hansa, Amazonka, Dimnice, Etna, Elba

Povolání – Atletka, Abiturientka, Agrárnice, Abatyše

Bájně postavy – Héra, Erynie

⁵²⁸ Frederika, Freda, Františka, Frajerenka, Fredegunda, Frýda, Frenalgie, Freska, Frenella.

pokud byl Saldarius tak na S,⁵²⁹ Adam na A⁵³⁰ a Elmariuse nebo Elbanuse začínala jména krav na *El*.⁵³¹ Názvy byly často odvozené opět od osobních jmen, například Frederika, Freda, Frýda, Sarah, Satina, nebo od geografického označení, Sázava, Sardinie, Saxonie (německý název pro Sasko), Savona (město v Itálii) či Adola (město v Etiopii), avšak většina pojmenování dojníc byla vytvořena pravděpodobně uměle, protože tato slova nic nepředstavují. Pouze 23 jmen označuje určité jméno, osobu, místo nebo věc. Ostatní názvy dojníc byly zformulovány tak, aby splnily pouze svůj účel při třídění krav ve stáji podle otce.

Od roku 1927 je možné pozorovat také již zmíněné pravidlo složení jmen, které se poprvé objevilo u Freiherra I., Adama, Saldariuse a Elmariuse. Ve zkoumaném stádě většinou první dvě, tři či čtyři písmena pocházela ze jména otce a zbytek bylo označení matky, popřípadě bylo mezi obě části vsunuto další písmeno pro lepší vyjádření složeniny. Zákonitost nejméně lze doložit u Freiherra I. a Adama, kde se vyskytuje jen jedno jméno.⁵³² Saldariusovy dcery byly takto pojmenovány více, celkem tři: Saldukra, Salděva, Savetna.⁵³³ Složená jména zaznamenala svůj vrchol u pleménika Elmariuse, kdy 27 jeho potomků mělo toto pojmenování, celkově 83,3 % dcer. V případě, když tento býk s dotyčnou plemenicí více telat, tak byla nazvána stejně s pořadovým číslem, jako Elada II, Elsázava II, Elfraja II, Elhela II.⁵³⁴ Inspirace ve jménech v těchto případech čerpala z předešlého období, protože se pojmenování opakovalo jen s tím rozdílem, že před původní název byla vsunuta některá předpona. Znamená to také, že v tomto období neměl chovatel ani příliš práce s tvorbou nových jmen, jen pospojoval slabiku otce se jménem matky.

Od roku 1933 se již složená jména na velkostatku Blatná nepoužívala, byl prodán pleménik Adam, Saldarius i Elmarius a v chovu se využívali jen Elmariusovi synové

⁵²⁹ Satyra, Sarah, Sabina, Satine, Sáška, Saldukra, Savetnaja, Sázava, Sáva, Salda, Saxonie, Sana, Savola, Salděva, Sardinie, Santera, Safia, Santa, Savona, Savetna.

⁵³⁰ Adu, Adiolu, Adolu

⁵³¹ Elsarah, Elfana, Elsaxa, Elada, Elstella, Elmarelsa, Elfreda, Elvana, Elděva, Elsardie, Elfregunda, Elhela a další

⁵³² Freiherr I + Ella = Frenella => fre + n + ella

Adam + Stola = Adola => ad + ola

⁵³³ Saldarius + Ukrajina = Saldukra => sald + ukra

Saldarius + Děva = Salděva => sal + děva

Saldarius + Etna = Savetna => sa + v + etna

⁵³⁴ Elmarius + Libuše = Elbuše => el + buše

Elmarius + Stella = Elstella => el + stella

Elmarius + Salděva = Elděva => el + děva

Elmarius + Sardinie = Elsardie => el + sardi + e

Elmarius + Fredegunda = Elfregunda => el + fre + gunda

Další jména v příloze č. 112.

Elbanus a Elviolus. Všechna označení nových krav byla po jejich matce s pořadovým číslem: Elstelze II-Elstelze, Satela II-Satela, Elbuše III-Elbuše II, Salda II-Salda a další. Tento způsob tvoření jmen mohl korespondovat s přáním chovatele, aby dcery disponovaly stejně dobrými užitkovými vlastnostmi jako jejich matky a zabezpečily tak úspěšnost chovu. V tomto období se již žádná nová jména nevyskytovala, takže tvůrčí schopnosti v pojmenování zvířat zcela ztratily na významu.

Rozmanitost jmen chovných zvířat na velkostatku Blatná prodělala dlouhý vývoj od roku 1907 až do roku 1935. Nejprve byly plemenice pojmenovávány buď podle svých předků nebo vlastností, či náhodně. Od roku 1919 bylo již možné pozorovat jistá pravidla v označení jednotlivých kusů, kdy jména začínala vždy na určité písmeno. Rozšíření určitého řádu nastalo po roce 1926, od kterého označení dojnice začínalo na stejné písmeno jako jejího otce. Zásada se dále přeměnila na pravidla vzniku zcela nových jmen krav složením části pojmenování otce i matky. Toto tvoření názvu plemenic bylo velmi praktické, protože podle jména chovatel ihned věděl, čím je dojnice potomek a mohl ji blíže charakterizovat. Systém formování nových označení byl nejpropracovanější způsob pojmenování zvířat, který byl na velkostatku Blatná použit. Následná jména po matce s pořadovými čísly, jichž využívaly od roku 1933, byla velmi jednoduchou variantou nových názvů plemenic.

V. 2. Zobrazení těla skotu na velkostatku Blatná

Od počátků domestikace si lidé vybírali zvířata nejen podle jejich užitku, ale také podle krásy, která byla často spojena s funkčností jejich zevnějšku. Nádherou se rozumí určitý soulad zvířete, to je vzájemná souměrnost jednotlivých částí těla, přičemž se přihlíží i k rasovému anebo módou požadovanému zbarvení srsti. Někdy se na skotu nic jiného nehledalo než pěkné tvary těla a žádané zbarvení srsti. V některých případech se zacházelo tak daleko, že pro krásnou barvu se opomíjely užitkové vlastnosti zvířat. Avšak přihlížení k hezkým zevním tvarům a standardnímu vybarvení srsti si mohou dovolit chovatelé plemen již v užitkovosti dokonale prošlechtěných, která takovou vyrovnaností získávají ještě více na ceně.⁵³⁵

⁵³⁵ F. BÍLEK, *Speciální zootechnika*, s. 19-20.

Na velkostatku Blatná byl zaměřen chovný cíl nejen na mléčnou a masnou užitkovost, ale také na tvarové vlastnosti zvířat. Jednotlivé kusy nebyly hodnoceny jen podle toho, zda jsou krásné, měly splňovat požadavky Roberta Hildprandta na stavbu těla i zbarvení. Zmíněné tvarové vlastnosti představují u všech hospodářských zvířat soubor pozorovatelných znaků kvalitativních (utváření těla) i kvantitativních (tělesné rozměry). Souhrn všech znaků tvoří jeho zevnějšek – exteriér. Exteriér zvířat má vynikat takovými vlastnostmi, které pozitivně korelují s rozvojem jejich interiéru a tudíž je i plně vybavují k účelu, pro který se chovají, například tvar a velikost vemene u dojných plemen skotu.⁵³⁶

U stáda černostrakatého nížinného skotu byly od narození sledovány hlavně kvalitativní znaky, především zbarvení. V matrikách narozených telat byla všechna zvířata charakterizována podle rozložení černé a bílé barvy na těle.⁵³⁷ Od 1. července 1927 byl tento popis rozšířen na vykreslení skvrn do předtištěných obrázků skotu, avšak během krátké doby kreslení převážilo nad slovním vyjádřením, jež se zkrátilo jen na *vícečerný, černý* či *vícebílý, bílý*.⁵³⁸

V některých případech zvíře nebylo popsáno vůbec. Příčinou této situace byla budoucnost jedince, protože tele, které zhynulo nebo bylo prodáno řezníkovi, tak se dále nevyvíjelo, a proto chovatel neměl důvod proč jej popisovat, když k chovu nebylo nikdy použito. V evidenci se ale objevily i případy, kdy charakteristika chyběla u jedince, jenž byl dále prodán do chovu nebo naopak se vyskytla i u zvířete, které putovalo k řezníkovi. Tyto stavy lze vysvětlit jedině změnou chovatelova záměru během výkrmu telete. Například se předpokládalo, že narozená jalovička bude použita v chovu, takže byla v matrice popsána. Její růst poté neprobíhal správně, mohla trpět častými problémy se zažíváním, a proto musela být prodána řezníkovi. V druhém případě se tele mohlo narodit dříve, než mělo. Chovatel se domníval, že zemře, proto jej nikterak blíže necharakterizoval v matrice, ale ono přežilo a vyrostlo do takové podoby, že mohlo být dále prodáno do jiného chovu. Například narozené tele 3. července 1926 bylo v matrice přeškrtnuté, i když bylo prodáno panu Františku Třeštíkovi z Blatné.

Vedle kvalitativních znaků se evidovaly také pouze kvantitativní vlastnosti skotu v plemenných rejstřících jalovic a býčků. V těchto přehledech se již nepopisoval

⁵³⁶ J. FRELICH, *Chov*, s. 16.

⁵³⁷ Například: *černo-strakaté, krk a uši černé, hlava zpředu bílá, pod pravým okem velká a pod levým maličká černá skvrna* nebo *černo-strakaté s hvězdičkou, hlava, krk a plec černé, na levé straně těla tři černé skvrny, zadek černý* nebo *jen černo-strakaté více bílé*. SOA Třeboň, VS Blatná, kniha č. 129.

⁵³⁸ Matriky telat příloha č. 5.

dobytek podle zbarvení, ale pouze přírůstky na váze či rozměry. Váhové přírůstky posloužily k zjištění masné užitkovosti zvířat, avšak údaje o rozměrech byly zapsány u tak malého množství jedinců, že z nich nelze nic spočítat. Údaje se vyskytují v letech 1922-1925 často u býků, kteří byli vykastrováni, nebo u jalovic, jež byly připuštěny. Rozměry vykastrovaných býků určovaly způsobilost zvířete k fyzické práci, k níž byli často volí používáni. Na druhou stranu údaje u jalovic byly důležité pro možnosti připouštění. Když zvíře bylo příliš nízké nebo celkově malé, tak nemohlo být připuštěno, protože by váhu býka neuneslo a nemuselo by ani zvládnout porod.

Propojení kvalitativního a kvantitativního hodnocení exteriéru lze nalézt v menších podrobnostech v inventáři dobytka, kde se dobytek charakterizoval barvou i váhou. Podrobné popisy zvířat byly vytvářeny v letech 1922-1926, pak ale mizí. Zajímavost těchto zápisů představují jalovice a telata, u nichž v některých případech líčení chybí. Bližší charakteristiky se nedostalo jalovicím, narozeným v roce soupisu, a telatům, která nebyla ponechána v chovu. Záznamy v inventáři ale reprezentují nejjednodušší popisy dobytka, jež vznikly na velkostatku Blatná. Důvodem střídmych poznámek bylo jistě vědomí o existenci podrobnější evidenci jednotlivých kusů dobytka.⁵³⁹

Nejrozsáhlejší hodnocení skotu představují dvě plemenné knihy z let 1907-1927 a 1922-1935. U každé krávy i býka byly do formulářů zaneseny tělesné rozměry a bylo také vykresleno jejich zbarvení jak levé, tak pravé strany těla. Dokonce u dvou plemeníků se vyskytly fotografie. Jednalo se o Stammhalla, kde bylo foto importovaného býka součástí dokumentů povolujících dovoz, a Adama, který byl prvním plemeníkem vychovaným na velkostatku Blatná, takže zaujímal pro chovatele specifické postavení.⁵⁴⁰ Pod jednotlivými záznamy v knihách byl vždy podepsán Robert Hildprandt, který pravděpodobně kontroloval naměřené hodnoty. U několika kusů údaje chyběly. Důvodem tohoto nedostatku mohlo být zvíře samo, protože se vždy jednalo o krávy, které byly z chovu vyřazeny po prvním nebo druhém teleti. Příčinou vyřazení se obvykle stala nemoc, zmetání, problémy s připuštěním.⁵⁴¹

Od kreslení kusů se upustilo u dovezeného dobytka a nakrátko také u všech krav v první plemenné knize mezi lety 1925-1927, kdy bylo nahrazeno krátkým slovním vyjádřením, například: *více černá jako matka* nebo *bílá hlava*.⁵⁴² Původ vynechání charakteristiky zbarvení lze nalézt v existenci již nové knihy, kam byla tato zvířata

⁵³⁹ Záznamy v inventáři příloha č. 7.

⁵⁴⁰ Fotografie býků příloha č. 9.

⁵⁴¹ Formulář první plemenné knihy příloha č. 1.

⁵⁴² SOA Třeboň, VS Blatná, kniha č. 124

přepsána. Plemenná kniha z let 1922-1935 obsahovala zcela odlišný formulář k hodnocení dobytka.⁵⁴³ Nacházel se zde předtištěný obrázek skotu, jenž chovatel vybarvoval podle rozmístění skvrn na jednotlivých zvířatech, a formulář pro naměřené rozměry s možností poznámek k chovnému cíli. Opět docházelo k vynechání zápisů u plemenic, které byly z chovu velmi brzo vyřazeny. Tato kniha byla zkvalitněna hlavně připsáním chovného cíle, což umožnilo lepší srovnání vlastností exteriéru všech býků a krav na velkostatku Blatná.

Robert Hildprandt si ve svém chovném cíli představoval zvířata *hluboké, pevné figury, mohutné kostry, silných, krátkých končetin, tuhé robustnosti, široký a hluboký trup tónovitých žeber, mohutných slabin a mohutného svalstva*.⁵⁴⁴ Jeho popis byl zaměřen především na velikost kostry s rozsáhlým osvalněním jako u masných plemen, avšak černostrakatý nížinný skot patří do skupiny kombinovaných plemen masomléčných, kde převládá mléčná produkce. Z tohoto důvodu nemusela jeho zvířata dosahovat tak velkého osvalnění, které si představoval.

Charakter hlavy a rohů odpovídal jakémukoliv skotu, kromě specificky zahnutých rohů, jež měly stát vodorovně a na konci mířit proti sobě. František Bílek uvádí sedm různých druhů rohů a zmíněným se nejvíce podobají rohy trkavé.⁵⁴⁵ V popisech hlav krav většinou Robert Hildprandt uvedl, že je příliš dlouhá nebo vzadu užší. Krk popsal takto: *ladně k hlavě nasazený, bez velikého laloku nebo výstřihu rovně sbíhající a přecházející ladně v plný kohoutek a rameny*.⁵⁴⁶ Zvířata bez laloku jsou typická pro nížinná plemena, takže v tomto bodě se pravděpodobně krávy i býci na velkostatku Blatná shodovali. Další uvedená vlastnost hřbetu, jenž měl být rovný, široký a bohatý svalstvem, ukazuje na požadavek ranosti skotu.⁵⁴⁷ Avšak u dojnice Afriky charakterizoval tuto část těla jako hubenou, chudou na svalstvo nebo u Savoly poznamenal *nepříliš bohaté svalstvo*. Z těchto poznámek lze usoudit, že některá zvířata se velice lišila v stanovené podobě stavby těla, ale odlišnost neovlivnila jejich další působení v chovu, protože zmíněná Afrika žila na velkostatku celých osm let. Znamená to také, že Robert Hildprandt se více zajímal o užitek než o krásu dobytka.

Velmi důležitou částí těla skotu je pánev, která má být prostorná, dlouhá, široká, hluboká a dobře osvalněná. Vývoj pánve ovlivňuje i velikost vemene nebo délku

⁵⁴³ Formulář druhé plemenné knihy příloha č. 10.

⁵⁴⁴ SOA Třeboň, VS Blatná, kniha č. 124.

⁵⁴⁵ F. BÍLEK, Speciální zootechnika, s. 45.

⁵⁴⁶ SOA Třeboň, VS Blatná, kniha č. 124.

⁵⁴⁷ F. BÍLEK, Chov, s. 14-15.

zadních nohou. Také podle Roberta Hildprandta měly jeho dojnice mít dlouhou, širokou pánev s bohatým svalstvem. Podstatná byla i podoba a velikost vemene, kde plemence černostrakatého nížinného skotu disponovaly *stejně vyvinutým, k tělu pevně přilehlým vemenem se struky jemně prostředně dlouhými, daleko od sebe postavenými*.⁵⁴⁸ Při popisu několika dojnic Robertem Hildprandtem se opět vlastnosti těla lišily. Kráva Afrika měla hubenou pánev s malým vemenem nebo Sarah se Sabinou disponovaly méně vyvinutým vemenem. Problém se špatně utvářeným tělem často končil vyřazením dojnice po čtyřech až pěti letech v chovu. Hlavní důvod vyřazení však nepředstavovala malá produkce mléka, způsobená možným špatným vemenem, ale nemoc a problémy s březostí.

Popis stavby těla, které měli mít jedinci stáda na velkostatku Blatná, se ve větší míře shoduje s charakterem velmi dobrých kusů skotu podle Františka Bílka. Jednotlivé části postavy nevynikaly vlastnostmi ani pro masnou, ani pro mléčnou užitkovost, kdy například u dojného dobytka se požaduje nižší množství svalstva a velmi vyvinuté vemeno. Robert Hildprandt sice často připisoval k zápisům jednotlivých zvířat v plemenných knihách jejich tělesné vady, avšak nikdy se podle nich neřídil, pokud jedince vyřazoval z chovu. Znamená to, že si sám uvědomoval, že jeho chovný program není na takové úrovni, aby si mohl vybírat dojnice jen podle jejich krásy, ale především podle užitkovosti.

Celkový přístup Roberta Hildprandta k chovanému stádu černostrakatého skotu se odvíjel od jeho cílů, získat zvířata výborných užitkových vlastností, jež by měla i barevně a velikostně vyrovnaný zevnějšek. Veškerá evidence, popisy exteriéru, tvoření jmen mělo pomoci při výběru jedinců pro další šlechtění chovu, které by zaručilo neustálé zvyšování užitkovosti. Skot považoval za hospodářské zvíře, jež mělo v první řadě produkovat kvalitní mléko i maso, spotřebovávat píce a zbytky z cukrovaru či lihovaru na velkostatku Blatná. Nepožíval si nové plemeny a plemence ze zahraničí jen pro vlastní potěšení, ale chtěl dosáhnout zlepšení svého chovu. Tuto činnost dokládá i situace o vrácení nemocné krávy Hedviky zpět dodavateli z Holandska bez pokusu o léčení.⁵⁴⁹ Vztah k hospodářským zvířatům byl vždy podmíněn jejich užitkovostí, kvůli které si je pořizoval i Robert Hildprandt na velkostatku Blatná.

⁵⁴⁸ SOA Třeboň, VS Blatná, kniha č. 124.

⁵⁴⁹ Korespondence o vrácení krávy příloha č. 30.

VI. Závěr

Cílem této diplomové práce nazvané „Jen, kde pevné vůle není, jest nedostatek, prostředky jsou všekde“ s podtitulem Realizace chovného programu Roberta Hildprandta na velkostatku Blatná za první republiky je zachycení vývoje plemenářské práce ve stádě černostrakatého nížinného skotu na zkoumaném území ve světle dochovaných evidenčních pramenů a korespondence. Mezi evidenční zdroje patří plemenné knihy, zkoušky doживosti, plemenné rejstříky a matriky narozených telat. Přesné časové vymezení práce je ohraničené podle údajů dochovaných ve fondu lety 1922-1930, respektive 1935 podle plemenné knihy. Výzkum se zaměřil na velkostatek Blatná, který se nacházel v severozápadní části dnešního jihočeského kraje. Získané výsledky bádání jsou porovnávány s obecnými názory na chov skotu a také s dalšími chovy jiných plemen, případně v různých regionech .

Na počátku výzkumu byla rozebrána situace v československém zemědělství, které v tuto dobu procházelo velmi složitým vývojem. Celé hospodářství bylo po první světové válce dezorientováno a byla potřeba vytvořit národohospodářskou soustavu, která by sjednotila západní a východní části země. Velkým problémem byl nedostatek půdy a výrazný agrární charakter Slovenska i Podkarpatské Rusi. Hlad po půdě malých a středních zemědělců vyřešila pozemková reforma přijatá dne 16. dubna 1919. Na velkostatku Blatná byla v rámci reformy zabrána půda o výměře 3 082 ha a pivovar, lihovar i cihelna. K oživení československého zemědělství došlo v letech 1924-1926, avšak bylo umožněno intervenčními zásahy ze strany státu. V porovnání s evropskými státy bylo Československo v rozloze zemědělské půdy podprůměrné hlavně z důvodu geografické polohy a přírodních podmínek. V rostlinné výrobě se vyznačovalo rozsáhlejším pěstováním sladovnického ječmene, cukrovky a brambor. V chovu hospodářských zvířat zaujímal průměrné hodnoty, pouze množství skotu bylo nadprůměrné. V období první republiky docházelo v zemědělství k přesunům ve prospěch živočišné výroby, což byl světový trend, který souvisel s rostoucí poptávkou obyvatel po masě a mléce. Předválečné úrovně dosáhlo zemědělství v roce 1925. Bohužel příznivý vývoj byl přerušen začátkem krize v roce 1928, kdy se úpadek dotkl všech odvětví a stal se pak následně součástí krize průmyslové, úvěrové a finanční. Pokles zemědělství byl tak hluboký, že stačil přerůst

v druhé polovině třicátých let pouze ve vleklou depresi a do rozpadu státu v roce 1939 již produkce nedosáhla předkrizové úrovně.

Nejdůležitějším odvětvím živočišné výroby zemědělství je chov skotu, jehož výrobky jsou hlavní a nezbytnou potřebou pro výživu a zásobování obyvatelstva masem, mlékem a dalšími produkty. Původním českým plemenem byly české červinky, ale již od poloviny 19. století docházelo k dovozu odlišných rásů ze zahraničí a křížení různých plemen. Tato činnost vykrystalizovala ve velkou rasovou směsici skotu, jež nebyla chovu prospěšná. Na konci 19. století byla snaha o postupnou plemennou konsolidaci, kterou organizovaly zemědělské rady, zřízené v roce 1873. Byl přijat návrh na jednotlivé chovné směry v Čechách, ve kterém převažovalo plemeno bernské, simenské, pincgavské a kravařské. Chov skotu během první světové války utrpěl jak kvantitativně, tak kvalitativně. Celkově se stavy plemenných býků snížily v Čechách o 40,0 % a v ostatních českých zemích o 30,0 %. Poválečná obnova si vyžádala opětovný dovoz plemenného materiálu z ciziny, jenž měl být poté nahrazen domácím odchovem.

Snahy o zlepšení chovu skotu byly podpořeny i legislativně zákonem č. 169/1924 Sb. o plemenitbě hospodářských zvířat ze dne 2. července 1924. Tento předpis se týkal skotu, prasat i ovcí. Nařízení chtělo zlepšit řádný a úspěšný chov tím, že stanovilo pravidla pro pořizování plemeníků, o jejichž volbě od této doby rozhodovala komise pro chov hospodářských zvířat u každého okresního úřadu. Zákon také rozdělil území na chovné obvody podle návrhu zemědělských rad, aby konsolidace jednotlivých plemen byla důkladnější. Přesně ohraničená území se nacházela jen na Slovensku a Podkarpatské Rusi, kde zemědělství bylo velice zaostalé. V Čechách, na Moravě a ve Slezsku byla stanovena jen plemena, která byla povolena k chovu, avšak jednotlivé oblasti přesně určeny nebyly. Mezi povolené rasy v Čechách patřil skot simenský, bernský, kravařský, hřbínecký, pincgavský a české červinky. Na Moravě a ve Slezsku pak ještě skot bernsko-hanácký nebo původní červenobílé plemeno.

Robert Hildprandt zavedl na velkostatku Blatná v roce 1922 chovný program, jehož předmětem bylo stádo černostrakatého nížinného skotu, který byl na velkostatku dovážen již od roku 1820-1830. Podle zmíněného zákona o plemenitbě hospodářských zvířat měl ale Robert Hildprandt chovat bernský skot. Proti této skutečnosti se ohradil v memorandu, kde zdůraznil kvalitu svého chovu a zkritizoval zákonnou úpravu ras

zemských chovů. Podle něho se vyskytoval problém v činnosti chovatelů samotných a ne v celkovém charakteru chovu hospodářských zvířat v Československu.

Tuto situaci vyřešilo vládní nařízení č. 204/1928 Sb. ze dne 28. prosince 1928, které povolilo v některých případech chovat soukromé plemeníky. Povolení vydávalo ministerstvo zemědělství, pokud chovatel měl zemědělskou radou uznané kmenové nebo plemenné stádo skotu. Vyřizování této záležitosti bylo dosti obtížné a časové náročné. Robert Hildprandt musel obhajovat svůj chov jak před ministerstvem zemědělství, tak před zemědělskou radou. Jeho činnost dosáhla cíle 2. července 1929, kdy obdržel první povolení chovu od ministerstva zemědělství, a 30. července téhož roku, ve kterém získal kladné vyjádření i od Okresního úřadu v Blatné. Tímto byl nyní chov černostrakatého nížinného stáda na zkoumaném velkostatku schválen státem a mohl se naplno rozvíjet.

Chovný program Roberta Hildprandta znamenal plynulé vyústění chovu na velkostatku Blatná, jenž byl postaven na vědeckých základech již od počátku dovozu černostrakatého nížinného skotu v letech 1820-1830. Toto plemeno odvozuje své počátky od zvířat chovaných na územích, která se rozkládají v severozápadní Evropě od holandského Fríska přes severoněmeckou nížinu až po Jutsko. Plemeno bylo šlechtěné nejprve na mléčnou užitkovost a s rozvojem urbanizace v 19. století také na masnou. Robert Hildprandt chovný dobytek nakupoval zejména ve východním Frísku, Holandsku nebo pruském Slezsku, to znamená v jeho domovině.

U skotu na velkostatku Blatná byl nejprve použit způsob plemenitby hybridizace, kdy docházelo k překřížování domácích plemen dovezenými zvířaty černostrakatého nížinného skotu v období 19. století, až došlo k vytvoření jedinců, kteří svými vlastnostmi odpovídali importovanému plemenu. Ve 20. století Robert Hildprandt aplikoval již jeden ze způsobů čistokrevné plemenitby, tak zvané osvěžení krve. V tomto případě byl domácí chov doplňován nákupem plemenných býků v zahraničí, aby se zachoval typický charakter chovaného plemene.

V rámci chovného programu byl sestaven také chovný cíl, který zahrnoval jak požadavky na mléčnou užitkovost, kdy měly dojnice dosahovat produkce mléka 3 000-6 000 l za rok s tučností 3,8-4,0%, tak na masnou, ve které měly šestileté plemenice vážit 600-700 kg. Kontrola mléčné užitkovosti byla na velkostatku Blatná praktikována již od roku 1900, kdy byl majitelem Ferdinand Hildprandt. Dojivost krav v letech 1900-1912 byla velmi nízká v porovnání s chovným cílem Roberta

Hildprandta. Nejvyšší hodnoty dosáhlo stádo v roce 1904, kdy průměrná produkce mléka činila jen 2 190 l.

Evidence dojivosti byla přerušena první světovou válkou a obnovena současně se zavedením zkoumaného chovného programu v roce 1922. V této době byla naměřena nejnižší dojivost, což bylo jen 1 240 l mléka za rok. Takto nízká produkce mohla být způsobena stářím dojnic, kdy se průměrný věk krav pohyboval kolem 7,3 let, nebo také počtem dnů dojení, kterých bylo rovněž nejméně, pouhých 238 dnů. Robert Hildprandt tuto situaci řešil okamžitým zařazením nových 11 jalovic do chovu a prodejem 4 starších krav. Tento způsob změny složení stáda je jedinou možnou metodou, jak se pokusit o rychlý obrat v hodnotách užitkovosti. Od roku 1922 dojivost krav neustále stoupala až do roku 1927, kdy produkce mléka dosáhla nejvyšší hodnoty, 3 785 l, to znamená navýšení o 205,2 %. Tento nárůst způsobila správná rozhodnutí Roberta Hildprandta o odstranění špatných dojnic, zařazení nových jalovic do chovu a o nákupu plemenných zvířat v zahraničí. Avšak vyřazování krav musí být velmi opatrné, protože může mít opačný efekt při plemenářské práci, jak lze pozorovat také na velkostatku Blatná od roku 1928. V období 1928-1930 docházelo k ustavičnému poklesu dojivosti z 3 785 na 3 151 litrů mléka (- 16,8 %). Snížení vyvolal neuvážený prodej ještě dobrých dojnic a velké množství mladých krav, kdy se průměrný věk pohyboval mezi 5,4-4,6 roky. Chovného cíle bylo dosaženo jen částečně již v roce 1926, kdy roční dojivost činila 3 187 l a hmotnost šestiletých plemenic 623,6 kg. Pouze hodnoty tučnosti mezi 3,8-4,0 % nebyly získány za celé období chovného programu. Výši tučnosti docílily jen jednotlivé plemence, avšak celkové stádo nikoliv. Tento výsledek není nikterak překvapivý, když se průměrná tučnost nížinný plemen ve dvacátých letech 20. století rovnala 3,4 %.

Velkostatek Blatná v porovnání s chovnými obvody dosahoval dojivosti podprůměrných hodnot do roku 1924, průměrných v letech 1925-1926 a nadprůměrných v letech 1927-1930. Také hmotnost krav se za celé období pohybovala na podobné úrovni jako na jiných místech Čech. Výkonnost dojnic jednotlivých chovných obvodů byla podmíněna především různými chovnými směry, velikostí kontrolovaných podniků a příslušností krav k různým plemenům. Nejvyšších hodnot, jak dojivosti, tak i hmotnosti, dosahovala oblast Litomyšle, kde převládal chov bernského skotu, jenž byl šlechtěn na vysokou mléčnou užitkovost. V tomto regionu byl vybrán vhodný plemenný materiál a využito účelné krmení. Na druhou stranu nižších hodnot dosahovaly krávy na pošumavských hornatých územích Domažlic, Klatov,

Vodňan a Českého Krumlova. Chov se zde zaměřoval na simenský skot, jenž byl celkově menší tělesné konstituce a jeho předností byl více výkrm než produkce mléka. Dojivost vyšší jak 3 000 l docílil jen obvod Klatovy a Český Krumlov až v roce 1930. Podobných výsledků užitkovosti skotu jako na velkostatku Blatná lze nalézt u německých chovů nížinných plemen, protože dojivost se tu pohybovala kolem 3 760 l s tučností 3,3-3,4 %. Dojnice na velkostatku Blatná dosahovaly hlavně stejných hodnot tučnosti. Nápadnou shodnost údajů lze vysvětlit charakterem stáda, které bylo plemene černostrakatého nížinného, jež bylo na zkoumaný velkostatek dovezeno právě z oblastí Německa.

Dojivost krav ovlivňuje řada faktorů, z nichž nejdůležitější je krmení, přírodní podmínky, zdraví, váha, stáří i charakter laktace. Podle výzkumu na velkostatku Blatná působily na produkci mléka všechny zmíněné faktory. Nejdůležitějším a nejméně zjištěným bylo krmení. Hlavní zdroj živin představovaly pícniny, otruby, odpady z cukrovaru a lihovaru. Během zimních měsíců musel být dobytek přikrmován především senem, slámou nebo okopaninami, například krmnou řepou. Vliv krmení přiznal sám Robert Hildprandt, když zvýšil v letech 1925-1928 krmnou dávku, což způsobilo růst dojivosti o 56,7 %. Působení přírodních podmínek nebylo na velkostatku Blatná možné vzít v úvahu, protože sám chovatel se v korespondenci několikrát zmiňoval o aklimatizaci svého stáda na české podnebí a prameny tento vliv nijak nezaznamenaly. Další faktor, jenž ovlivnil dojivost, bylo zdraví zvířat. Mezi nejčastější zdravotní potíže krav lze zařadit tuberkulózu, zánět vemene, zmetání a problémy s otelením. Onemocnění zvířat přerušilo pravidelný cyklus porodů a tím ovlivnilo i dojivost. U zkoumaného stáda bylo možné pozorovat také účinky váhy na produkci, kdy množství mléka stoupalo stejně jako hmotnost krav až do hodnoty 600-650 kg, pak začalo klesat. Následující důležitý faktor představoval věk, přičemž docházelo ke snížení produkce mléka v souladu se snížením průměrného věku krav. Se stářím souvisí také laktace, která by měla stoupat od prvního telete a vrcholit mezi 4.-7. teletem. Podobný vývoj lze pozorovat také u zkoumaného stáda, kde dojivost kulminovala po pátém porodu. Trochu odlišný průběh byl zaznamenán u týdnů laktace, kdy nejvyšší produkce mléka dosahovaly nejčastěji krávy mezi 2.-5. týdnem. Avšak podle příruček měla dojivost vrcholit mezi 4.-6. týdnem. V neposlední řadě byl prokázán také vliv dojivosti na tučnost mléka, přičemž docházelo k poklesu hodnoty tučnosti od roční produkce vyšší než 4 000-5 000 l.

S dojivostí souvisí také porodnost krav, která byla upravena Robertem Hildprandtem tak, aby se plemence otelily častěji v zimních a jarních měsících, protože bylo následně možné udržet dojivost na nejvyšších číslech díky dostupnosti zelené píce. Nejvíce mláďat se rodilo v dubnu (12,2 %) a nejméně pak v říjnu (4,6 %). Necelých 50,0 % telat se prodalo, 28,5 % zůstalo v chovu a bylo přepsáno do plemenného rejstříku jalovic a býčků, zbytek uhynul (22,6 %). V plemenných rejstřících se evidovaly váhové přírůstky zvířat, kdy rychleji přibývali na váze býčci než jalovice. Ve dvou letech vážil samec průměrně 636,3 kg a samice jen 446,7 kg. Také zde probíhal výběr jedinců. Býčci byli ze 62,1 % prodáni buď do dalších chovů nebo řezníkovi, jen 10,3 % bylo vykastrováno a použito na velkostatku jako tažná síla. Jalovice byly většinou připuštěny (73,2 %), prodány do chovu, nebo řezníkovi. Pokud se připuštění nepovedlo, tak bylo zvíře také posláno na porážku. Kromě těchto případů docházelo často k prodeji již připuštěných jalovic, který byl pro všechny chovatele velmi prospěšný, protože nakoupili najednou dvě zvířata. Jakmile se jalovice na velkostatku Blatná otelila, dostala jméno a byla zapsána do plemenné knihy. Také býček, jenž zůstal v chovu jako plemeník, byl při prvním připuštění zapsán do stejné evidence.

Ze záznamů o jednotlivých kusech dobytka lze také odvodit vztah Roberta Hildprandta k jeho plemennému stádu na velkostatku Blatná. Jména krav i býčků v plemenných knihách byla často inspirována buď podle předků, geografických názvů, povolání, vlastností, označení doby, bájných postav nebo pojmenování zvířat a osob podle kalendáře. Lze odvodit podobnost jmen matky a dcery (Májička-Májka) i označení doby (Lednová se otelila v lednu). Nejvíce názvů vzniklo z přídavných jmen, které do určité míry zvíře blíže charakterizovala (Mrně bylo velmi nízké). Od roku 1926 byly dojnice pojmenovány podle počátečního písmene svého otce (Saldarius – Sázava). Následně se vytvořilo pravidlo pro vznik nových jmen, kdy byla použita první dvě písmena z otcova názvu a zbytek z pojmenování matky (Saldarius + Děva = Salděva). Od roku 1933 se poté používala jména krav po matkách s pořadovými čísly (Salda II- Salda III). Pojmenování krav a býků na velkostatku Blatná měla jedinou funkci, patřičně od sebe oddělit jednotlivé kusy a blíže je charakterizovat nejčastěji podle rodičů, roku narození či vlastností, aby identifikace byla snazší.

Kromě vytváření jmen o poměru k zvířatům vypovídají i popisy vnější podoby telat, jalovic, krav a býků. Každý chovný kus byl měřen a vyobrazen s rozmístěním černých skvrn. Právě zbarvení bylo sledováno již od matriky narozených telat, přes plemenné

rejstříky až po plemenné knihy. Robert Hildprandt v rámci chovného programu popsal také ideální stavbu těla svého skotu. Podle takto vytvořeného popisu se měl také řídit při rozhodování o vyřazení jedinců ze stáda. Avšak přihlížení k líbivým zevním tvarům a standardnímu vybarvení srsti si mohou dovolit chovatelé plemen, která jsou již dokonale prošlechtěna v užítkovosti a vyrovnaností tvarů získávají na ceně. Chov černostrakatého nížinného skotu na velkostatku Blatná v takovéto fázi určitě nebyl, jak dokládá nízká hodnota tučnosti mléka nebo klesající tendence dojivosti od roku 1928. Robert Hildprandt si této skutečnosti byl plně vědom, protože nikdy neodstranil z chovu žádnou krávu kvůli vnějším nedostatkům.

Vztah majitele Roberta Hildprandta ke jeho stádu černostrakatého nížinného plemene lze hodnotit jako přístup každého podnikatele ke svým výrobním prostředkům. Veškerá evidence měla pomoci k bližší možnosti hodnocení jedinců, které bylo důležité pro neustálý rozvoj chovu. Skot byl zde chován jako hospodářské zvíře, jež si velkostatek pořídil jen z jednoho důvodu, a to kvůli jeho užítkovosti. Dochované prameny proto z velké části představují přehledy, z kterých bylo možné užítkové vlastnosti krav a býků odvodit.

Chovný program na velkostatku Blatná v letech 1922-1930 se musel potýkat s legislativním omezením chovu hospodářských zvířat. Chovného cíle Robert Hildprandt dosáhl jen částečně již v roce 1926 v hodnotě dojivosti a hmotnosti krav, avšak v tučnosti mléka za celou dobu trvání programu ne. V chovu byly využity ve 20. století zásady čistokrevné plemenitby, zvané osvěžení krve, nákupem plemenného materiálu v zahraničí. V rámci selekčního programu se stalo hlavním kritériem pouze zdraví a stáří jedinců, ale ne jejich užítkovost ani zevnějšek. Důvodem této situace mohla být krátkost trvání chovného programu, jenž byl přerušen nepříznivou hospodářskou situací jak na velkostatku samotném, tak i v celém Československu. Možný další vývoj chovu Roberta Hildprandta by snad přinesl také již výběr jedinců dle jejich užítkovosti a po celkovém prošlechtění stáda také volbu zvířat podle jejich exteriéru, která je uskutečňována ve vyspělých chovech. Bohužel rozvoj chovného stáda na velkostatku Blatná byl přerušen již v první fázi plemenářských opatření.

Tato diplomová práce splnila své cíle, zejména popsání a vysvětlení chovného programu, objasnění evidence dobytka i realizace kontrol užítkovosti v porovnání s celostátními zkouškami, jinými chovnými cíli, popřípadě odlišnými regiony a výklad přístupu Roberta Hildprandta k jeho chovnému stádu. Tento výzkum lze považovat

za dílní příspěvek k výše zpracovanému tématu. Dále by bylo možné zkoumat podobné chovy hospodářských zvířat na jiných panstvích a porovnat je se zkoumaným velkostatkem Blatná.

VII. Seznam pramenů a literatury

VII. 1. Prameny

Státní oblastní archiv Třeboň

Velkostatek Blatná	Časový rozsah
kniha č. 124 (plemenná kniha)	1907-1930
kniha č. 125 (plemenná kniha)	1922-1939
kniha č. 126 (plemenný rejstřík býčků)	1922-1938
kniha č. 127 (plemenný rejstřík jalovic)	1923-1939
kniha č. 129 (matriky narozených telat)	1909-1927
kniha č. 130 (matriky narozených telat)	1926-1938
kniha č. 136 (zkoušky dojivosti)	1922
kniha č. 137 (zkoušky dojivosti)	1923
kniha č. 138 (zkoušky dojivosti)	1924
kniha č. 139 (zkoušky dojivosti)	1925-1930
kniha č. 1 093 (inventář dobytka)	1921-1922
kniha č. 1 097 (inventář dobytka)	1923-1924
kniha č. 1 099 (inventář dobytka)	1924-1925
kniha č. 1 100 (inventář dobytka)	1925-1926
kniha č. 1 101 (inventář dobytka)	1926-1927
kniha č. 1 102 (inventář dobytka)	1928-1930
kniha č. 1 103 (inventář dobytka)	1930-1936
karton č. 228	1875-1942
karton č. 229	1875-1942
karton č. 218	1841-1945
karton č. 219	1841-1945
karton č. 256	1864-1938
graf č. 5	1876
mapa č. 1	1908

Státní okresní archiv Strakonice

Archiv města Blatná

kniha č. 216 (jednací protokol)	1927
kniha č. 225 (jednací protokol)	1935
kniha č. 227 (jednací protokol)	1936
kniha č. 259 (pomocná kniha v městské registratuře)	1918-1938
karton č. 164 (spisovna)	1935
karton č. 166 (spisovna)	1936

VII. 2. Literatura

- BAUER, Method, *Dlouhodobý vývoj československého zemědělství v letech 1918-1966*, Praha 1970.
- BAYER, Miloš, *O vlivech působících na produkci a složení mléka*, Chov hospodářských zvířat 28, 1929, č. 4, s. 40-42.
- BAYER, Miloš, *O vlivech působících na produkci a složení mléka*, Chov hospodářských zvířat 28, 1929, č. 5, s. 69-73.
- BERANOVÁ, Magdalena – KUBAČÁK, Antonín, *Dějiny zemědělství v Čechách a na Moravě*, Praha 2010.
- BÍLEK, František, *Chov skotu a jeho čelná plemena*, Praha 1954.
- BÍLEK, František, *Speciální zootechnika I. Chov skotu*, Praha 1955.
- BÍLEK, František, *Učebnice obecné zootechniky II*, Praha 1933.
- BOTTO, Vladimír, *Chov hovädzieho dobytku*, Bratislava 1988.
- BRDLÍK, Vladislav, *Československé zemědělství u srovnání se zemědělstvím některých evropských států a jeho krise*, Praha 1931.
- ČAMEK, Josef, *Pinzgavský skot*, Chov hospodářských zvířat 13, 1924, č. 10, s. 129-130.
- Česká kniha plemenná. Seznam ušlechtilých zvířat skotu kmene švyckého, montavonského, bernského, simmenského, freiburského, pincgavského, scheinfeldského, vilstermaršského, holandského, ovcí Merino a vepřů kmene yorkshirského v Království českém*, Praha 1894.
- Deset let Československé republiky III.*, Praha 1928.
- DOČEKAL, Boris, *Příběhy českých šlechticů*, Jihlava 2006.
- Dvacet let československého zemědělství*, Praha 1938.
- FALTUS, Josef – PRŮCHA, Václav, *Všeobecné hospodářské dějiny 19. a 20. století*, Praha 2003.
- FRAŇKOVÁ, Alena – HANESCH, Josef – KEDJDANA Václav – KLASOVÁ, Hana, *Velkostatek Lnáře 1556-1948 (1949). Inventář*, Třeboň 1975.
- FRELICH, Jan, *Chov skotu*, České Budějovice, 2001.
- HANESCH, Josef, *Velkostatek Orlik nad Vltavou (1184) 1198-1948 (1957). Inventář*, Třeboň 1969.

- HLAVÁČEK, Josef – BÍLEK, František, *Zemské rázy skotu a jejich význam pro zemědělství*, České hospodářské zvířectvo 12, 1925, č. 10, s. 135-140.
- HLAVÁČEK, Josef, *Černo-strakaté rázy německého nížinného dobytka*, České hospodářské zvířectvo, 1922, č. 10, s. 121-127.
- HOFFMAN Gustav, *Blatenský velkostatek v polovině 19. století*, Sborník archivních prací 8, 1958, č. 2, s. 98-129.
- HOFFMAN, Gustav, *Velkostatek Blatná (1327) 1503-1949. Inventář*, Třeboň 2008.
- HÖLL, Čestmír – KOPECKÝ, Josef – KRÁLÍČKOVÁ, Hana, *Plemenářské názvosloví. Kontrola užitkovosti a dědičnosti skotu*, Praha 1973.
- CHOCEŇSKÝ, Karel, *Chlévní užitková kontrola na XV. Mezinárodním zemědělském kongresu v Praze*, České hospodářské zvířectvo 18, 1931, č. 10, s. 130-135, 150-167, 172-174.
- CHOCEŇSKÝ, Karel, *Výsledky chlévní kontroly za rok 1924 z oblasti českého odboru zemědělské rady pro Čechy*, České hospodářské zvířectvo 13, 1926, s. 10-12, 39-45, 78-81, 91-97, 109-117, 119-123, 142-149.
- CHOCEŇSKÝ, Karel, *Výsledky chlévní užitkové kontroly a kontrola dědičnosti*, České hospodářské zvířectvo 20, 1933, s. 21-24, 35-40, 58-65, 68-74.
- CHOCEŇSKÝ, Karel, *Výsledky chlévní užitkové kontroly za rok 1923 z oblasti českého odboru zemědělské rady pro Čechy*, České hospodářské zvířectvo 12, 1925, č. 2, s. 17-25.
- CHOCEŇSKÝ, Karel, *Výsledky chlévní užitkové kontroly za rok 1923 z oblasti českého odboru zemědělské rady pro Čechy*, České hospodářské zvířectvo 12, 1925, s. 17-25, 41-47, 57-65, 73-81, 112-117, 125-129, 143-145.
- CHOCEŇSKÝ, Karel, *Výsledky chlévní užitkové kontroly za rok 1924 z oblasti českého odboru zemědělské rady pro Čechy*, České hospodářské zvířectvo 12, 1925, č. 12, s. 169-172.
- CHOCEŇSKÝ, Karel, *Vznik a rozšíření chlévní užitkové kontroly v republice Československé*, České hospodářské zvířectvo 18, 1931, s. 145-154, 167-174, 184-190.
- CHOCEŇSKÝ, Karel, *Zprávy o chlévní užitkové kontrole z oblasti českého odboru zemědělské rady pro Čechy*, České hospodářské zvířectvo 13, 1926, s. 23-27, 46-49, 127-133.
- JAKUBEC, Ivan – JINDRA, Zdeněk, *Dějiny hospodářství českých zemí*, Praha 2006.
- JECH, Karel, *Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy*, Praha 2008.

- Jihočeská technická práce*, České Budějovice, 1938.
- JINDRA, Zdeněk – SVÁTEK, František – ŠTAIF, Jiří, *Úvod do studia hospodářských a sociálních dějin*, Praha 1997.
- KÁRNÍK, Zdeněk, *České země v éře první republiky (1918-1938) II. Československo a České země v krizi a v ohrožení (1930-1935)*, Praha 2002.
- KÁRNÍK, Zdeněk, *České země v éře první republiky (1918-1938) I. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918 – 1929)*, Praha 2003.
- KÁRNÍK, Zdeněk, *České země v éře první republiky (1918-1938) III. O přežití a o život (1935-1938)*, Praha 2003.
- KOLÁČEK, Stanislav, *Exaktní řešení o zákonitostech v produkci mléka a tuku u černostrakatého nížinného skotu aklimatizovaného v Čechách*, Věstník Československé akademie zemědělské 6, 1930, s. 915-922.
- KOLÁČEK, Stanislav, *První pokusy o kontrolu dědičnosti u nížinného černostrakatého skotu aklimatizovaného v Čechách*, Věstník Československé akademie zemědělské 7, 1931, s. 26-32.
- KOPECKÝ, Josef, *Chov skotu*, Praha 1981.
- KOPECKÝ, Josef, *Speciální chov hospodářských zvířat I*, Praha 1977.
- KORANDA, František, *Novelizace exekučního řádu*, Zemědělské zprávy, 1937, s. 132-134.
- KOŤÁTKO, Jiří, *Pozemková reforma v Československu*, Praha 1949.
- KOTYŠKA, Václav, *Úplný místopisný slovník Království českého*, Praha 1895.
- KRÁLÍČKOVÁ, Hana, *Plemenářské názvosloví. Metody selekce*, Praha 1966.
- KRAUPNER, František, *O chovu hovězího dobytka*, Praha 1871.
- KRAUPNER, František, *Plemena, tvary těla a živobytí skota*, Praha 1873.
- KŘÍŽENECKÝ, Jan, *Dojivost a produkce absolutního tuku v mléce v poměru k tučnosti*, Sborník Československé akademie zemědělské 7, 1933, s. 1-61.
- KŘÍŽENECKÝ, Jaroslav – HILDPRANDT, Robert, *Možné chyby při zjišťování relativní užitkovosti dojnic pro účely plemenářské*, Věstník Československé akademie zemědělské 9, 1933, s. 270-283.
- KŘÍŽENECKÝ, Jaroslav, *K metodice kontroly užitkovosti a dědičnosti u hospodářských zvířat*, Praha 1933.
- KŘÍŽENECKÝ, Jaroslav, *O vedení knih plemenných s hlediska vědecké zootechniky*, České hospodářské zvířectvo 7, 1920, s. 20-22, 38-43.

- KŘÍŽENECKÝ, Jaroslav, *Vliv věku na energetickou výkonnost krav plemene simenského, pincgavského a bernského ze Slovenska*, Sborník Československé akademie zemědělské 13, Praha 1938, s. 191-198.
- KŘÍŽENECKÝ, Jaroslav, *Vliv živé váhy na výkonnost dojnice podle výsledků kontroly dojivosti na Moravě*, Sborník Československé akademie zemědělské 13, 1938, s. 144-154.
- KŘÍŽENECKÝ, Jaroslav, *Všeobecné zásady pro vedení plemenných knih u skotu*, Brno 1923.
- KUBŮ, Eduard – PÁTEK, Jaroslav, *Mýtus a realita hospodářské vyspělosti Československa mezi světovými válkami*, Praha 2000.
- KUČERA, Cyril – KVETKO, Martin, *Pinzganský skot slovenského chovu*, Sborník Československé akademie zemědělské 12, 1937, s. 446-455.
- LACINA, Vlastislav – HÁJEK, Jan, *Kdy nám bylo nejlépe? Od hospodářské dezintegrace k integraci střední Evropy*, Praha 2002.
- LACINA, Vlastislav – PÁTEK, Jaroslav, *Dějiny hospodářství českých zemí od počátku industrializace do současnosti*, Praha 1995.
- LACINA, Vlastislav – SLEZÁK, Lubomír, *Státní hospodářská politika v ekonomickém vývoji první ČSR*, Praha 1994.
- LACINA, Vlastislav, *Formování československé republiky 1918-1923*, Praha 1990.
- LACINA, Vlastislav, *Historiografie hospodářských dějin Československa v letech 1918-1945*, Sborník k dějinám 19. a 20. století, 1984, s. 83-104.
- LACINA, Vlastislav, *Krize československého zemědělství 1928-1934*, Praha 1974.
- LACINA, Vlastislav, *Zadlužení kapitalistického zemědělství v českých zemích v letech 1918-1938*, Praha 1978.
- LACINA, Vlastislav, *Zlatá léta československého hospodářství (1918-1929)*, Praha 2000.
- LEGER, Karel, *Pozemková reforma*, in: Jan STOCKÝ (ed.), *Jižní Čechy*, Praha 1937, s. 95-98.
- LISKA, Antonín, *Činitelé, mající vliv na výkonnost dobytka mléčného, nehledě k jeho krmení*, České hospodářské zvířectvo 19, 1932, č. 12, s. 165-171.
- LOUDIL, Lumír, *Vývoj živočišné výroby na území ČSR v období kapitalismu druhé poloviny 19. století*, Prameny a studie 22, Praha 1980.
- LOUDIL, Lumír, *Vývoj živočišné výroby v českých zemích v období monopolního kapitalismu*, Prameny a studie 25, Praha 1983.

- LUSTIG, Rudolf – SVĚTNIČKA, František, *Schematismus velkostatků v Čechách*, Praha 1933.
- MACALÍK Basil, *Dějiny chovu skotu na Hané*, Sborník Československé akademie zemědělské 7, 1931, s. 171-254.
- MÁCHA, Václav, *České červinky a červený skot evropský*, Praha 1921.
- MAŘÍK, Josef – TELLINGER, Jan, *Výsledky chlévní užitkové kontroly z oblasti českého odboru rady zemědělské pro Čechy z kontrolních let 1926 a 1927*, České hospodářské zvířectvo 16, 1929, s. 11-13, 28-37, 47-53, 65-68, 84-93, 107-113.
- MAŘÍK, Josef – TELLINGER, Jan, *Výsledky chlévní užitkové kontroly za rok 1928 z oblasti českého odboru zemědělské rady pro Čechy*, České hospodářské zvířectvo 17, 1930, s. 9-12, 29-33, 62-69, 77-85, 94-103.
- MAŘÍK, Josef – TELLINGER, Jan, *Výsledky chlévní užitkové kontroly za rok 1928 z oblasti českého odboru zemědělské rady pro Čechy*, České hospodářské zvířectvo 16, 1929, č. 12, s. 196-200.
- MAŘÍK, Josef – TELLINGER, Jan, *Výsledky chlévní užitkové kontroly za rok 1929 z oblasti českého odboru zemědělské rady pro Čechy*, České hospodářské zvířectvo 19, 1932, s. 25-32, 59-66, 73-83, 93-97.
- MAŘÍK, Josef, *Nejvyšší výkonnosti dojníc a jejich význam*, České hospodářské zvířectvo 16, 1929, s. 104-107, 118-128, 141-155.
- MAŘÍK, Josef, *Výsledky chlévní užitkové kontroly za rok 1925 z oblasti českého odboru zemědělské rady pro Čechy*, České hospodářské zvířectvo 13, 1926, č. 1, s. 10-11.
- MAŘÍK, Josef, *Výsledky chlévní užitkové kontroly za rok 1925 z oblasti českého odboru zemědělské rady pro Čechy*, České hospodářské zvířectvo 14, 1927, s. 45-49, 92-97, 116-118, 166-169.
- MAŘÍK, Josef, *Vývoj a výsledky chlévní užitkové kontroly v české oblasti Čech*, České hospodářské zvířectvo 18, 1931, s. 94 -101, 108-130, 137-141.
- MAŠEK, Petr, *Modrá krev. Minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích*, Praha 1992.
- MYŠKA, Milan, *Problémy a metody hospodářských dějin*, Ostrava 2010.
- Obecní a okresní samospráva Blatenska a Břežnicka*, Blatná 1932.

- OLŠOVSKÝ, Rudolf – PRŮCHA, Václav – GEBAUEROVÁ, Hana – DOBRÝ, Anatol – PRAŽSKÝ, Antonín, *Přehled hospodářského vývoje Československa v letech 1918-1945*, Praha 1961.
- OLŠOVSKÝ, Rudolf – PRŮCHA, Václav – URBANOVÁ, Zora, *Stručné dějiny světového hospodářství*, Praha 1978.
- OLŠOVSKÝ, Rudolf (ed.), *Stručný hospodářský vývoj Československa do roku 1955*, Praha 1969.
- Ottův slovník naučný XI*, Praha 1897.
- Ottův slovník naučný XIX*, Praha 1902.
- PÁTEK, Jaroslav, *České zemědělství v období imperialismu*, Praha 1975.
- PEKAŘ, Josef, *Omyly a nebezpečí pozemkové reformy*, Praha 1923.
- PETRÁŠEK, František, *Geneze chovu skotu v českých zemích*, Praha 1972.
- PETRÁŠEK, František, *Výklad zákona o plemenitbě hospodářských zvířat*, Praha 1939.
- PETRÁŠEK, František, *Zpráva o výběru (licenci) veřejných a soukromých plemeníků (byků, kanců, beranů) v ČSR za rok 1933*, Praha 1934.
- PETŘÁŇNOVI, Josef a Lýdie, *Rolník v evropské tradiční kultuře*, Praha 2000.
- PITRA, Jan, *Výsledky a pokroky zemědělské výroby jihočeské*, in: Jan STOCKÝ (ed.), *Jižní Čechy*, Praha 1937, s. 85-95.
- PODHRADSKÝ, Jan, *Vliv věku na produkci mléka, tuku a na energetickou výkonnost u bernsko-hanáckého skotu na Moravě*, Sborník Československé akademie zemědělské 15, Praha 1940, s. 25-35.
- PRŮCHA, Václav a kol., *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992 I*, Brno 2004.
- PRŮCHA, Václav a kol., *Hospodářské dějiny evropských socialistických zemí*, Praha 1977.
- PRŮCHA, Václav a kol., *Nástin hospodářských dějin v období kapitalismu a socialismu*, Praha 1982.
- PRŮCHA, Václav, *Hospodářské dějiny Československa v 19. a 20. století*, Bratislava 1974.
- PRŮCHA, Václav, *Hospodářské dějiny*, Praha 1992.
- PŮLPÁN, Karel, *Nástin českých a československých hospodářských dějin do roku 1990 I-II*, Praha 1993.
- REICH, Eduard, *Prameny a základy zemědělského pokroku v Československé republice*, Praha 1936.

- REICH, Eduard, *Základy organizace zemědělství Československé republiky*, Praha 1934.
- ROMPORTLOVÁ, Marta – SLÁDEK, Zdeněk, *Hospodářský a sociální vývoj ve střední a jihovýchodní Evropě 1918-1938*, Praha 1989.
- Sbírka zákonů a nařízení státu Československého 1924*, Praha 1924.
- Sbírka zákonů a nařízení státu Československého 1928*, Praha 1928.
- SEKERA, Jiří, *Rybníky na Blatensku*, Blatná 2000.
- SKALA, Ladislav, *Významné osobnosti českého zemědělství*, Praha 1992.
- SLEZÁK, Lubomír, *Role pachtu v zemědělství českých zemí v první polovině 20. století*, *Moderní dějiny* 4, 1996, s. 183-193.
- Statistická ročenka republiky Československé 1934*, Praha 1934.
- STEINER, Jan – GERŠLOVÁ, Jana, *Kapitoly z dějin podnikání v Československu I*, Karviná 1992.
- STOCKÝ, Jan, *Hospodářský obraz jižních Čech*, Praha 1925.
- STOCKÝ, Jan, *Zemědělství v Československu. Vývoj, stav a hospodářsko-politické předpoklady jeho udržení a rozvoje*, Praha 1935.
- SUCHÁNEK, Bohumil, *Užitkové typy skotu v Československu*, Praha 1982.
- ŠAFAŘÍK, Josef, *Provádění zákona o plemenitbě hospodářských zvířat a jeho cíle*, Praha 1929.
- ŠILER, Rudolf – KRÁLIČKOVÁ, Hana, *Plemenářské názvosloví. Selektce a plemenitba*, Praha 1974.
- ŠPAČEK, František a kol., *Speciální chov hospodářských zvířat II*, Praha 1980.
- TAUFER, Josef – KOUDELKA, Stanislav, *Soudobá výroba živočišná v ČSR a směrnice pro její zintensivnění a zhospodárnění*, Praha 1931.
- TAUFER, Josef, *Chovné směry a cíle v chovu skotu v zemi Moravskoslezské*, Brno 1932.
- TAUFER, Josef, *Výsledky kontroly užitkovosti a dědičnost skotu na Moravě za léta 1923-1928*, Brno 1932.
- TELLINGER, Jan, *Rozšíření a výsledky chlévní užitkové kontroly v letech 1930-1931*, *České hospodářské zvířectvo* 19, 1932, s. 108-113, 125-131, 160-163.
- TICHOTA, Bohumil, *Pincgavské rasy*, *České hospodářské zvířectvo* 13, 1926, č. 5, s. 68-74.

- TITTEL, Ignaz, *Schematismus und Statistik des Grossgrundbesitzes und grösserer rustikalgüter im Königreiche Böhmen mit einer agronomischen und Eisenbahnkarte*, Praha 1906.
- TUPÝ, Jan, *Celostátní směrnice pro zakládání kmenových stád dobytka hovězího*, České hospodářské zvířectvo 10, č. 9, 1923, s. 124-127.
- TUPÝ, Jan, *Doprava hospodářského zvířectva po železnici*, České hospodářské zvířectvo 11, 1924, č. 3, s. 133-135.
- TUPÝ, Josef, *Holandský dobytek*, České hospodářské zvířectvo 8, 1921, č. 7-8, s. 111-114.
- VACULÍK, Jaroslav, *Nástin českých a slovenských příhraničních migrací v meziválečném období*, Brno 2010.
- VACHEL, Jan, *Postavení ČSSR ve světovém hospodářství v letech 1918-1965*, Praha 1976.
- VALENTA, František, *České červinky*, Praha 1930.
- VILIKOVSKÝ, Václav, *Dějiny zemědělského průmyslu v Československu. Od nejstarších dob až do vypuknutí světové hospodářské krize*, Praha 1936.
- VOŽENÍLEK, Jan, *Pozemková reforma v Československé republice*, Praha 1924.
- VRÁNA, Miroslav, *Město Blatná*, Blatná 1924.
- WIARDA, Siegfried, *Chov hospodářských zvířat v Čechách a na Moravě*, Praha 1943, s. 14.
- ZYKMUNDOVÁ, Alena, *Zemědělství jižních Čech ve Zprávách českého odboru rady zemědělské pro království České*, České Budějovice 1988.
- ŽIVNÚSTKA, František, *Krmení dojníc a krmiva*, České hospodářské zvířectvo 3, 1916, č. 1, s. 7-11.
- ŽIŽLAVSKÝ, Jiří – KAHOUN, Jindřich – MIKŠÍK, Jaroslav, *Chov skotu*, Brno 1989.

VIII. Seznam grafů v textu

1. Průměrná roční dojivost na velkostatku Blatná v letech 1900-1912
2. Rozložení krav podle množství nadojeného mléka na velkostatku Blatná v roce 1922
3. Rozložení krav podle množství nadojeného mléka na velkostatku Blatná v roce 1923
4. Průměrná roční dojivost v chovných obvodech, v Čechách a na Moravě v roce 1923
5. Průměrná roční dojivost v chovných obvodech, v Čechách a na Moravě v roce 1924
6. Průměrná roční dojivost v chovných obvodech, v Čechách, na Moravě a na Slovensku v roce 1925
7. Rozložení krav podle množství nadojeného mléka na velkostatku Blatná v roce 1926
8. Tučnost mléka na velkostatku Blatná v roce 1926
9. Tučnost mléka v chovných obvodech, v Čechách, na Moravě a na Slovensku v roce 1926
10. Rozložení krav podle množství nadojeného mléka na velkostatku Blatná v roce 1927 (%)
11. Tučnost mléka v chovných obvodech, v Čechách, na Moravě a na Slovensku v roce 1927
12. Rozložení krav podle množství nadojeného mléka na velkostatku Blatná v roce 1928
13. Věkové složení krav na velkostatku Blatná v roce 1929
14. Dojivost krav v chovných obvodech, v Čechách, na Moravě a na Slovensku v roce 1929
15. Tučnost mléka v chovných obvodech a v Čechách v roce 1930
16. Dojivost na velkostatku Blatná v letech 1922-1930
17. Vliv stáří na dojivost krav na velkostatku Blatná v letech 1922-1930
18. Vliv pořadí laktace na dojivost deseti krav na velkostatku Blatná
19. Průběh laktace na velkostatku Blatná v roce 1929
20. Vliv živé váhy na dojivost krav na velkostatku Blatná v letech 1926-1930

21. Vývoj množství jalovic, dojnic a vyřazených kusů na velkostatku Blatná v letech 1922-1930
22. Vliv doživosti na tučnosti mléka na velkostatku Blatná v letech 1928-1930
23. Sezonnost narození telat na velkostatku Blatná průměrně za období 1922-1930
24. Vydání telat podle matriky na velkostatku Blatná v letech 1922-1930
25. Váhové přírůstky telat na velkostatku Blatná podle pohlaví
26. Budoucnost jalovic podle rejstříku na velkostatku Blatná
27. Průměrné váhové přírůstky krav podle inventáře na velkostatku Blatná
28. Váha krav v chovných obvodech v roce 1924
29. Průměrné váhové přírůstky býků podle inventáře na velkostatku Blatná
30. Průměrné váhové přírůstky jalovic podle inventáře na velkostatku Blatná

IX. Seznam příloh

IX. 1. Obrazové přílohy

1. Plemenná kniha (1907-1930)
2. Zkoušky dojivosti (1925-1930)
3. Evidence dojivosti v letech 1900-1912
4. Evidence dojivosti v třicátých letech 20. století
5. Matrika narozených telat (1926-1938)
6. Plemenný rejstřík jalovic (1923-1939)
7. Inventář dobytka (1923)
8. Rodokmen plemeníka (1937)
9. Fotografie plemeníka (1922)
10. Plemenná kniha (1922-1939)
11. Plemenná kniha Františka Bílka
12. Posudkový deník býka
13. Průkaz o výběru plemeníka
14. Průkaz o výběru plemeníka (velkostatek Blatná 1935)
15. Potvrzení o připouštění
16. Žádost o povolení dovozu (1922)
17. Memorandum Roberta Hildpranta ze 7. února 1927
18. Hodnocení stáda Roberta Hildprandta od okresního zvěrolékaře v Blatné
19. Oběžník ministerstva zemědělství z 12. března 1929
20. Žádost o podporu vrchního inspektora
21. Žádost o uznání kmenového stáda na velkostatku Blatná
22. Povolení chovu nížinného dobytka ze dne 30. července 1929
23. Povolení chovu černostrakatého nížinného plemene z 13. srpna 1935
24. Žádost o zrušení platebního příkazu č. 101
25. Povolení chovu černostrakatého nížinného plemene ze dne 31. července 1937
26. Dopis od Zemského výzkumného ústavu zootechnického v Brně
27. Článek Roberta Hildprandta
28. Rodokmen Hildprandtů z Ottenhausenu
29. Korespondence s mlékárnami
30. Vrácení nemocné krávy z dovozu
31. Očkování na TBC na velkostatku Blatná
32. Zbavení Roberta Hildprandta správy velkostatku Blatná
33. Fotografie manželů Roberta Hildprandta a Alžběty Mitrovské
34. Erb Hildprandtů z Ottenhausen
35. Umístění Blatné, Lnáře a Orlíku nad Vltavou na mapě
36. Mapa velkostatku Blatná před pozemkovou reformou (1908)
37. Staročeská červinka
38. Černostrakatý nížinný skot
39. Simenský skot

40. Bernský skot
41. Plemeno skotu pincgavského a kravařského
42. Bernsko-hanácký skot
43. Český červenostrakatý skot
44. Oldenburský, belgický a norický kůň
45. Prase německé bílé ušlechtilé a anglické bílé ušlechtilé
46. Východofříská, šumavská a valašská ovce
47. Sánská a hnědá srnčí koza
48. Plemena drůbeže (koroptví vlaška, česká zlatá kropenka, rodajlendka, leghornka, bílá wyandotka)
49. Červenostrakatý nížinný skot Fries Roodbond
50. Užitkové typy skotu (mléčný typ - Jersey; masný typ – Limousin; kombinovaný typ – Český strakatý skot)
51. Hlavní míry na těle skotu
52. Obvody převažujících plemen skotu v Československu
53. Chovné obvody skotu podle vládního nařízení č. 204/1928 Sb.
54. Přirozené zemědělské krajiny

IX. 2. Tabulky

55. Obyvatelstvo podle povolání v různých státech
56. Počet hospodářských zvířat na 100 ha zemědělské půdy v Čechách v zemědělských závodech podle velikostních skupin v roce 1930
57. Přídělové ceny pozemků
58. Přídělové ceny v jednotlivých bonitních třídách
59. Výsledky pozemkové reformy
60. Výrobně sociální struktura československého zemědělství
61. Celková půda v různých státech v průměru let 1925-1929
62. Poměr plodin v různých státech v průměru 1925-1929
63. Množství hospodářských zvířat na 100 ha zemědělské půdy v různých státech v průměru 1926-1929
64. Vývoj spotřeby živočišných produktů v ČSR
65. Intenzita chovu hospodářských zvířat v kusech na 100 ha zemědělské půdy
66. Hektarové výnosy hlavních plodin v ČSR v letech 1920-1930
67. Vývoj stavů hlavních hospodářských zvířat v letech 1910, 1925, 1930
68. Celková hodnota živé a mechanické síly v zemědělství
69. Klesající tendence velkoobchodních cen ve zlatě v ČSR
70. Ceny rostlinných výrobků v Praze za 1 q
71. Ceny živočišných výrobků v Čechách za 1 kg
72. Ceny výrobních prostředků zemědělců v ČSR
73. Kupní síla pšenice a vepřů k zemědělským výrobním prostředkům

74. Průměrné hektarové výnosy hlavních plodin ve vybraných evropských zemích v letech 1934-1938
75. Poměrné zastoupení plemen licencovaných býků v ČSR
76. Užitková plemena skotu v ČSR podle kontrol užitkovosti a dědičnosti
77. Poměrné zastoupení plemen koní
78. Charakter stáda (velkostatek Blatná 1922-1930)
79. Stavby dobytka podle inventáře (velkostatek Blatná 1922-19930)
80. Dojivost krav (velkostatek Blatná 1922-1930)
81. Dojivost krav (velkostatek Blatná 1922-1930)
82. Věkové složení krav (velkostatek Blatná 1922-1930)
83. Délka laktace (velkostatek Blatná 1922-1930)
84. Denní dojivost krav (velkostatek Blatná 1922-1930)
85. Tučnost mléka (velkostatek Blatná 1926-1930)
86. Vliv stáří dojnic na produkci mléka (velkostatek Blatná 1922-1930)
87. Vliv živé váhy na produkci mléka (velkostatek Blatná 1926-1930)
88. Vliv pořadí laktace na dojivost u deseti krav (velkostatek Blatná)
89. Průběh dojivosti (velkostatek Blatná 1923-1930)
90. Vliv dojivosti na tučnost mléka (velkostatek Blatná 1928-1930)
91. Sezónnost narození telat (velkostatek Blatná 1922-1930)
92. Narozená telata podle pohlaví (velkostatek Blatná 1922-1930)
93. Vydání telat (velkostatek Blatná 1922-1930)
94. Průměrné váhové přírůstky telat podle pohlaví (velkostatek Blatná)
95. Budoucnost býčků podle matriky telat (velkostatek Blatná)
96. Budoucnost jalovic podle matriky telat (velkostatek Blatná)
97. Průměrné váhové přírůstky býčků podle měsíce narození
98. Průměrné váhové přírůstky jalovic podle měsíce narození (velkostatek Blatná)
99. Průměrné váhové přírůstky krav (velkostatek Blatná 1922-1930)
100. Průměrné váhové přírůstky plemenných býků (velkostatek Blatná)
101. Průměrné váhové přírůstky jalovic (velkostatek Blatná 1922-1930)
102. Srovnání dojivosti v roce 1923
103. Srovnání dojivosti v roce 1924
104. Srovnání dojivosti v roce 1925
105. Srovnání dojivosti v roce 1926
106. Srovnání dojivosti v roce 1927
107. Srovnání dojivosti v roce 1928
108. Srovnání dojivosti v roce 1929
109. Srovnání dojivosti v roce 1930
110. Srovnání živé váhy v roce 1923
111. Srovnání živé váhy v roce 1924
112. Tvoření jmen (1927-1933)

IX. 3. Grafy

113. Dojivost krav (velkostatek Blatná 1922-1930)
114. Průměrná denní dojivost (velkostatek Blatná 1922-1930)
115. Průměrný věk krav (velkostatek Blatná 1922-1930)
116. Průměrný počet dnů dojení (velkostatek Blatná 1922-1930)
117. Množství kontrolovaných krav na tučnost mléka
(velkostatek Blatná 1926-1930)
118. Vývoj tučnosti mléka (velkostatek Blatná 1922-1930)
119. Průměrná dojivost (velkostatek Blatná 1900-1930)
120. Průběh laktace (velkostatek Blatná 1923-1930)
121. Stavby dojnic (velkostatek Blatná 1922-1930)
122. Věkové složení krav (velkostatek Blatná 1922-1930)
123. Věkové složení jalovic (velkostatek Blatná 1922-1930)
124. Průměrné stavby dobytka podle inventáře
125. Budoucnost býčků podle plemenného rejstříku
(velkostatek Blatná 1922-1930)
126. Průměrné váhové přírůstky býků podle měsíce narození
(velkostatek Blatná 1922-1930)
127. Průměrné váhové přírůstky jalovic podle měsíce narození
(velkostatek Blatná 1922-1930)
128. Vývoj stavů telat (velkostatek Blatná 1922-1930)

Příloha č. 2: Zkoušky dojvosti (1925-1930)

Zdroj: SOA Třeboň, VS Blatná, kniha č. 139.

K r á v a	Jméno: číslo: stáří: datum otelení:	Sarah 119				Sabina 120				Semella 121				Sádine 122				Sůlka 123				
		ráno	poledne	večer	Úhrn	ráno	poledne	večer	Úhrn	ráno	poledne	večer	Úhrn	ráno	poledne	večer	Úhrn	ráno	poledne	večer	Úhrn	
	Datum dne zkoušky	30.11.-1925				8.12.-29				16.11.-29				21.2.-29	2.3.-30				22.2.-29			
16.	Ledna	3 ⁴ . 3 ⁸ 7 ³				2 ⁹ 5 ¹ 4 ¹ 1 ¹	0.3944	3 ⁴ 3 ⁵ . 5 ⁵	0.1980	3 ⁶ 5 ¹ . 4 ³ 1 ⁰	0.4000	4 ⁰ 3 ¹ 2 ³ 5 ⁵ 6 ⁹	0.2484	3 ⁶				0.2964	3 ⁶			
29.	"	4 . 3 ⁶ 4 ⁶				3 ⁵ 5 ⁶ 3 ² 1 ¹	0.4107	3 ⁷ 5 ⁴ 3 ¹²	0.3600	3 ⁰ 5 ⁶ . 5 ⁶	0.2357	4 ¹ 3 ¹ 2 ¹ 2 ¹ 3 ⁶	0.2964	5 ⁶				0.2357	4 ¹			
14.	Unora	3 ⁹ . 3 ⁴ 2 ³				3 ⁷ 5 ⁴ 4 ³ 1 ¹	0.4412	3 ⁸ 5 ³ 9 ⁶ 1 ²	0.3600	3 ⁰ 4 ¹ 8 ¹	0.2870	3 ⁵ 3 ⁵ 2 ¹ 8 ¹	0.3120	4 ¹				0.2870	3 ⁵			
27.	"	3 ² . 3 ⁵ 1 ⁶ 7 ²				3 ⁶ 4 ⁴ 2 ⁰ 3 ⁴ 1 ⁰ 4 ⁴	0.3744	3 ⁶ 5 ³ 2 ⁶ 1 ¹ 8 ¹	0.3746	3 ⁷	0.3746	3 ² 2 ¹ 2 ¹ 3 ³	0.3285	3 ²				0.3746	3 ²			
13.	Března	3 ¹ . 3 ⁴ 6 ⁵				4 ³ 3 ⁸ . 4 ⁵ 8 ³	0.3154	3 ⁸ 4 ⁴ 3 ⁸ 3 ¹¹	0.4256	3 ⁸	0.5846	3 ⁷ 3 ¹ 2 ³ 3 ³ 7 ⁸	0.3744	4 ³				0.5846	3 ⁷			
16.	"	2 ⁷ 2 ⁵ 1 ² 8 ⁵				3 ⁹ 4 ¹ . 4 ² 8 ³	0.2822	3 ⁴ 4 ⁸ 3 ³ 3 ¹¹	0.4104	3 ⁷ 8 ¹ 1 ¹ 1 ⁸	0.5846	3 ⁷ 1 ¹ 2 ¹ 2 ¹ 6 ⁴	0.3328	2 ⁷				0.4104	3 ⁷			
14.	Dubna	2 ⁶ 3 ³ 8 ⁹ 7 ⁴				3 ⁸ 3 ⁴ . 4 ² 7 ⁴	0.2442	3 ³ 4 ³ 3 ⁸ 3 ¹¹	0.3450	3 ⁰ 2 ⁵ 2 ⁵ 5 ⁵ 1 ⁵	0.5735	3 ⁷ 2 ⁹ 1 ⁸ 2 ¹ 6 ⁸	0.2924	3 ⁸				0.5735	3 ⁷			
29.	"				3 ² . 3 ¹ 6 ⁶	0.2046	3 ¹ 4 ⁸ 3 ⁴ 2 ¹⁰	0.3468	3 ⁴ 6 ³ 2 ¹ 4 ¹³	0.5070	3 ⁹ 2 ⁵ 2 ⁹ 1 ⁸ 2 ¹	0.2808	3 ²				0.5070	3 ⁹			
14.	Května	5.5.30 hnojí				3 ² . 3 ⁸ 7 ⁵	0.3075	4 ¹ 4 ³ 3 ¹⁰ 4 ¹⁰	0.3848	3 ⁷ 8 ¹ . 8 ¹⁶	0.5152	3 ² 2 ¹ 2 ¹ 6 ⁶	0.2880	3 ²				0.3848	3 ⁷			
30.	"	hnočí				3 ⁷ . 3 ¹ 2 ²	0.1944	2 ⁷ 4 ⁸ 3 ¹ 2 ¹⁰ 1 ⁹	0.3924	3 ⁶ 6 ⁶ . 8 ¹⁶	0.4964	3 ⁴ 2 ⁶ 7 ¹ 7 ⁶	0.2880	3 ⁷				0.3924	3 ⁶			
14.	Června					3 ⁶ . 3 ⁶ 7 ²	0.2736	3 ⁸ 4 ⁵ 2 ⁵ 3 ¹⁰	0.3162	3 ¹ 6 ⁴ . 2 ¹⁵	0.4352	3 ² 2 ¹ 2 ¹ 1 ¹⁵ 5 ⁶	0.2632	3 ⁶				0.3162	3 ¹			
27.	"					4 ¹ . 3 ¹	0.2660	3 ⁸ 3 ⁸ 2 ⁷ 2 ¹⁰	0.3036	3 ³ 4 ⁵ . 5 ⁹ 8 ⁸	0.3714	3 ⁸ 2 ⁶ 1 ⁸ 6 ⁶	0.2760	4 ¹				0.3036	3 ³			
14.	Července					3 ⁶ . 3 ⁸ 4 ⁴	0.2886	3 ⁹ 4 ³ 2 ⁸ 2 ¹⁰ 6 ⁸	0.3626	3 ⁷ 6 ⁶ . 6 ¹²	0.4235	3 ⁵ 2 ³ 1 ⁷ 6 ⁵	0.2128	3 ⁶				0.3626	3 ⁷			
27.	"					3 ⁵ . 3 ¹ 6 ⁷	0.2345	3 ⁵ 3 ¹ 2 ⁵ 2 ⁷	0.2926	3 ⁸ 6 ⁵ . 6 ⁸ 1 ³	0.4389	3 ³ 2 ⁶ 6 ⁷ 5 ⁹	0.2450	3 ⁵				0.2926	3 ⁸			
14.	Srpna					2 ⁵ . 3 ⁹ 6 ⁴	0.2368	3 ⁷ 4 ² 2 ⁵ 2 ⁹	0.3420	3 ⁸ 6 ⁵ . 7 ¹ 1 ³	0.4716	3 ⁶ 2 ⁷ 1 ⁷ 4 ⁵ 8 ¹	0.2900	2 ⁵				0.3420	3 ⁷			
29.	"					4 ³ . 3 ¹ 7 ³	0.2701	3 ⁷	0.3420	3 ⁸ 3 ⁸ . 5 ⁹ 9 ¹	0.2821	3 ¹	5 ⁸	4 ³				0.2701	3 ⁷			
13.	Září					4 . 3 ¹ 7 ²	0.2520	3 ⁵ 3 ¹ 2 ¹⁰ 7 ³	0.2774	3 ⁸ 5 ⁵ . 5 ⁹ 1 ²	0.3468	3 ⁴ 2 ¹ 1 ¹ 4 ¹	0.1886	4 .				0.2520	3 ⁵			
26.	"					3 . 3 ¹ 6 ¹	0.2013	3 ³ 3 ⁵ 2 ⁵ 2 ⁸	0.3680	4 ⁶ 6 ⁶ . 6 ¹²	0.4026	3 ³ 1 ⁴ 0 ⁷ 1 ³	0.1829	3 .				0.2013	3 ³			
11.	Rijna					14 . 2 ⁷ 3 ¹	0.1147	3 ⁷ 3 ² 2 ³ 2 ¹ 2 ⁵	0.2700	3 ⁶ 5 ⁵ . 5 ¹⁰	0.4080	4 ⁰ 0 ⁵ 0 ³ 1 ⁴	0.0826	14 .				0.1147	3 ⁷			
28.	"					14 . 2 ³ 4 ⁴	0.1088	3 ² 3 ³ 1 ¹ 6 ⁴	0.2816	4 ⁴ 4 ⁶ . 4 ⁸ 9 ⁴	0.3196	3 ⁴ 0 ³ . 0 ³	0.0177	14 .				0.1088	3 ²			
14.	Listopadu					2 . 2 ⁴	0.1680	4 ² 3 ⁸ 1 ⁵ 5 ³	0.1908	3 ⁶ 4 ³ . 5 ² 9 ⁵	0.3135	3 ³		2 .				0.1680	4 ²			
28.	"					1 ⁵ . 1 ³ 2 ⁸	0.1288	4 ⁶ 2 ⁷ 1 ⁶ 5 ⁵ 8 ¹	0.2320	4 ⁰ 4 ³ . 4 ⁸ 8 ³	0.2573	3 ¹		1 ⁵ .				0.1288	4 ⁶			
12.	Prosinec					1 ³ . 1 ¹ 2 ⁴	0.0888	3 ⁷ 2 ⁷ 1 ⁴ 1 ⁶ 5 ⁷	0.2109	3 ⁷ 4 ⁹ . 5 ⁹ 9 ⁹	0.3366	3 ⁴		1 ³ .				0.0888	3 ⁷			
22.	"					0 ⁵ . 1 ¹ 1 ⁵	0.0570	3 ⁸ 2 ⁵ 2 ⁵ 8 ¹	0.2960	3 ⁷ 4 ⁵ . 4 ⁷ 9 ²	0.3128	3 ⁴		0 ⁵ .				0.0570	3 ⁸			
	Úhrnem					163 ³	5.8880		215 ⁵	7.6866		264 ⁵	9.3044		113 ⁶	5.1405						
	Počet dnů zkoušek					24			24		23											
	Nadojeno																					
	Průměr zkoušek					6.80	0.2453		8.981	0.3203	11.50	0.4045										
	Kráva stála na sucho od do										26.2.-8.3.	10										
	Počet dnů, v nichž dojila						365		365		355											
	Dojnost roční					2482 l	m. 89.53 kg		3278 l	m. 116.91 kg	4083 l	m. 143.60 kg										
	Průměrná tučnost mléka %					3.72%	k. 9.23%		3.65%	k. 12.042%	3.62%	k. 7.77%										
	Povšechná poznámka																					20.12. mchů rošťovaruš (epilepsie) porosa

Příloha č. 4: Evidence doживosti v třicátých letech 20. století

Zdroj: SOA Třeboň, VS Blatná, kart. 228.

Plavba díje 30/9 35

			30/9.35	30/9.35	Měsíc	Průměr	%
			Prům.	Prům.			
✓	1	<i>Alfonsa</i>	1.5	2.5	4	-	3.5 ✓
✓	2	<i>Alsalvie</i>	2.1	2.9	5	-	4.2
✓	3	<i>Alfonsa</i>	2.1	2.8	4.9		3.5
✓	4	<i>Alana II</i>	2.1	4.4	6.4		3.5
✓	5	<i>Altera</i>	4.3	4.9	9.2		3.5
✓	6	<i>Aluda</i>	2.6	3.3	5.9		3.1
✓	7	<i>Alsanta</i>	4.9	5.3	10.2		2.5
✓	8	<i>Alfreda II.</i>	2.8	3.2	6		4
	9	<i>Alfonsa</i>					
✓	9	<i>Alhella</i>	4.1	4.8	8.9		3.2
✓	10	<i>Albryda II.</i>	2.5	4.4	6.9		3.4
✓	11	<i>Albise II</i>	3.1	3.6	6.6		4.4
✓	12	<i>Alida</i>	0.5	1.4	1.9		3.8
✓	13	<i>Alsakra II</i>	1.1	2.5	3.5		3.1
✓	14	<i>Alpia</i>	2.3	2.8	5.1		3.6
✓	15	<i>Alstelye</i>	2.8	3.6	6.4		3.4
✓	16	<i>Alana II.</i>	3.6	4.3	7.9		3.7
✓	17	<i>Alhella</i>	4.1	5.4	9.4		3.6
✓	18	<i>Alvana</i>	5.5	6.8	12.3		3.7
✓	19	<i>Alhella II</i>	3.2	5.1	8.2		3.9
✓	20	<i>Albrusa</i>	1.8	2.3	4.1		4.6
✓	21	<i>Alida</i>	2.1	2.8	4.9		3.5
✓	22	<i>Alfreda II</i>	3.4	4.3	7.7		3.3
✓	23	<i>Alsasta</i>	2.4	2.7	5.1		4.1
✓	24	<i>Alsantera</i>	1.8	2.1	3.8		4.2
✓	25	<i>Alsava</i>	4.8	5.4	10.2		3.5
✓	26	<i>Alhella</i>	3.2	4.5	7.7		3.9
✓	27	<i>Alvarenta</i>	4.2	4.4	8.7		3.6
✓	28	<i>Albise II.</i>	4.0	5.5	10.4		3.1

Albise II. (Albise II.)

Příloha č. 5: Matrika narozených telat (1926-1938)

Zdroj: SOA Třeboň, VS Blatná, kniha č. 130.

Číslo býčat	Datum narození		Rodiče						býček jelovíčka	Telete		Číslo telete v uchu
			matka			otec				zbarvení a znaky	popis	
	den	měsíc	číslo		jméno	číslo		jméno				
			matriční	plemenné		matriční	plemenné					
136	23.	březen	547	124	Satelka	-	110	Elmarius V. 107/31048	1		více černá, přezda, přes kříž bílý pás na zádech hlava bílá telk malá	661
137	25.	březen	594	125	Salouška	.	110	Elmarius " "	1		více bílý silný	662
138	5.	srpen	540	126	Sarotnája	.	110	Elmarius	1		popr. strana více černá, přezda, bílá a záda bílá pásy, hrudka bílá, abtelná černá mohutný silný, více bílý	-
139	10.	srpen	-	93	Solanska	.	110	Elmarius	1		-	-
140	15.	srpen	-	49	Stelka	.	110	Elmarius	1		-	663
141	10.	srpen	3954	38	Hrnčí	.	110	Elmarius	1		černá hlava	664

Příloha č. 6: Plemenný rejstřík jalovic (1923-1939)

Zdroj: SOA Třeboň, VS Blatná, kniha č. 127.

Bež. čís.	den narození, čís. stáj.	otec, matka	příjmení	Váha v kg dne							ve stáří dnů	
				100	150	200	250	300	1	2		
81	1. 8. -28 632	80 Eulaliie 98	12. 9. 90	11. 11. 137	31. 12. 165	19. 2. -29 205	10. 4. 250 ⁵	30. 5. 275	1. 8. -29 320	1. 8. -30 465		
82	7. 8. -28 634	110 Elmarius Frantůvka 112	17. 9. 105	16. 11. 150	5. 1. -29 183	14. 2. 235	15. 4. 280	4. 6. 300	7. 8. -29 345	7. 8. -30 520		
83	16. 8. -28 636	110 Elmarius dryda 114	5. 10. 90	14. 11. 130	13. 1. -29 170	4. 3. 207	13. 4. 260	12. 6. 277	16. 8. -29 320	16. 8. -30 480		
84	19. 9. -28 640	110 Elmarius Libuška 97	18. 11. 73	7. 1. -29 132	26. 2. 160	17. 4. 195	6. 6. 205	26. 7. 245	29. 9. -29 300	29. 9. -30 442		
85	26. 11. -28 644	110 Elmarius Satyra 118	15. 1. -29 73	6. 3. 127	15. 4. 170	14. 6. 210	3. 8. 250	22. 9. 300	26. 11. -29 330	26. 11. -30 490		
86	30. 12. -28 645	110 Elmarius Sarah 119	8. 2. -29 70	30. 3. 125	19. 5. 170	8. 7. 200	17. 8. 230	16. 10. 270	20. 12. -29 310	20. 12. -30 470		
87	21. 2. -29 652	110 Elmarius Fajreuka 107	12. 4. 65	1. 6. 124	21. 7. 153	9. 9. 170	29. 10. 205	18. 12. 250	21. 2. -30 307	21. 2. -31 442		
88	22. 2. -29 655	110 Elmarius Stella 116	13. 4. 75	2. 6. 130	22. 7. 160	10. 9. 185	30. 10. 220	19. 12. 255	22. 2. -30 310	22. 2. -31 442		
89	23. 3. -29 661	E Satela	12. 5. 75	1. 7. 130	20. 8. 150	9. 10. 180	18. 11. 210	17. 1. -30 260	13. 3. -30 300	23. 3. -31 410		

Příloha č. 7: Inventář dobytka (1923)

Zdroj: SOA Třeboň, VS Blatná, kniha č. 1097.

		Dobytčete										
Číslo řadové	Číslo v uchu	Jméno a popis	Narození		Stáří							
			Datum	matka	stáří	10	9	8	7	6	5	4
						leté						
											k u s	
<u><i>Telata:</i></u>												
1	332	Černostřakaté s lysinou	23/4 1923	mlá' e. 2997								
2	333	Černostřakaté, krk usí a hlava černé hlav. lysinová, v podobě příkrmové nohy a dolní polovice ocase bílé	21/8 1923	Libuše e. 3933								
3	336	Bílé červené, hlava a nohy bílé na lev. straně černé, na levé straně hlav. skvrna	6/5 1923	Bolavá e. 257 Libuše e. 3933								
4	342	Červené s bílou hlavou a malými brýlemi, břicho a nohy šarlaté	22/5 1923	Hubulaska e. 3368								
5	343	Černostřakaté, vše bílé, s černou hlavou a lysinou, na pr. straně zela pětá a na lev. menší skvrna černá, zadek červený, dolní pol. ocase bílá	22/5 1923	Jedů e. 2574								
6	345	Černostřakaté s malou lysinou hlavě více černý	26/5 1923	Neplodná e. 2469								
7	347	Červené s bílou hlavou a červenými brýlemi na břicho vše šarlaté, nohy šarlaté	28/5 1923	Čubka e. 3313								
8	349	Černé s šviháčkou, na pr. straně a na kříži hlav. skvrny, nohy a špičku ocase bílé	3/6 1923	anci e. 34								
9	350	Černostřakaté a velkou lysinou a bílou hlavou koleno a uš. velká černá skvrna	3/6 1923	Oslavenců e. 2537								
10	352	Černostřakaté, vše černé s šviháčkou, nohy a dolní polovice ocase bílé	4/6 1923	Žurkyň e. 2785								
11	353	Černostřakaté vše bílé s velkou lysinou bílou hlavou, krk a zadek černé na levé straně hlav. skvrna	7/6 1923	Aprika e. 2								

Příloha č. 8: Rodokmen plemeníka (1937)

Zdroj: SOA Třeboň, VS Blatná, kart. 228.

Rodokmen býka č 768 Freskus, narozi. 3/3 1937.

Matka: Eldegunda I č. 695/184.		Otec: Freskus č. 727	
Matka: Eldegunda č. 513/113		Otec: Elmarius č. 110 importovaný v r. 1927	
Matka: Eldegunda č. 513/113		Otec: Elmarius č. 110 importovaný v r. 1927	
Matka: Mahomira č. 74	Otec: Freiherr 57a (V.Š.R. 9409)	Matka: Elina č. 125512	Otec: Karus č. 29157
Matka: Elba 322/85	Otec: Freiherr I č. 57a (V.Š.R. 9409)	Matka: Elba 345/89	Otec: Elmarius č. 110 importovaný
Matka: Káimka č. 5	Otec: 012-3957	Matka: Agnieszka č. 50	Otec: Stambalter 57 importovaný (V.Š.R. 5994)
Matka: Rholodna č. 2	Otec: Stambalter 57 (V.Š.R. 5994) importovaný		

Výkaz výkonnosti mrtvého býka č. 768 Freskus:

Rok	Palaměka litru	Travnosti 90	Průměrná výkonnost v mléce nem. obsazené mléko vydaté sklitem po dobu:
1935	2181	3.60	32 dní
1936	1797	3.40	92 dní
1937	1898	3.86	103 dní
1938	2428	3.57	38 dní

V Blatné, 14. čerence 1939
Hospodářská správa
velkostátní v Blatné.
Ungerer

253

Příloha č. 9: Fotografie plemeníka (1922)

Zdroj: SOA Třeboň, VS Blatná, kart. 228.

Příloha č. 10: Plemenná kniha (1922-1939)

Zdroj: SOA Třeboň, VS Blatná, kniha č. 125.

Plemenné čís. Blatná (levé ucho): 104

Matriční číslo (pravé ucho): 476

Jméno: Frajerenka vSR 64520

Datum nar.: 2. 9. 1925 Běžné čís.

narození:

rejst. jaloviny: 28

váha ve stáří: 1 roku 290 kg. 2 roku 465 kg. 3 roku kg.

4 roku kg. 5 roku kg. 6 roku kg.

Freiherr I 57 ^a vSR 9409		Emma vSR 10065 Věra vSR 40087	
		Freiherr vSR 6850	
Ukrajina I 29		Stola 53 vSR 43264	
		Anil 4709 Olga 27708	
Ukrajina II 26		Züchter: Oltmanns Alba vSR 515973	
		Suppe 37259	
Holubice 2369		04-1961	
		27.6.27 80 <i>Sabina 188592</i>	

Výkonnost					Zapuštěna			Potomstvo					Prodáno		Plemenné číslo Blatná a jméno								
průměr stáda			vlastní		bykem			běžné číslo matky		datum naroz.		byček jalovinka		matriční číslo (pravé ucho)		běž. číslo rejstříku jaloviny		Poznámky o průběhu odstava a popis		ferntku do chovu			
mléko l	tuk kg	%	mléko l	tuk kg	%	dne	plem. čís. Bl.	jméno	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	

Příloha č. 10: Plemenná kniha (1922-1939)

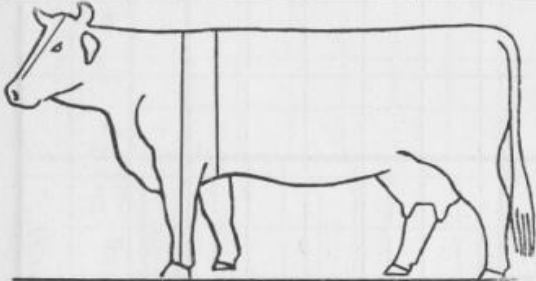
Zdroj: SOA Třeboň, VS Blatná, kniha č. 125.

Chovný cíl:	Poznámky:
Hlava u krav prostředně dlouhá, hrubá, ale přes to uslechtilá, samiči, oblouky oční vystouplé, prostředně široké, mezi očima něco málo zapadlé čelo, linie čela a nosu rovná, gánaše silné, huba široká. U byků širší a kratší, hrubá, samčí.	hlava dlouhá
Rohy u krav prostředně silné, stojící vodorovně, s konci mířícími zpravidla proti sobě, u byků mohutnější, prostředně dlouhé, dál od sebe vzdálené.	
Krk u krav ladně k hlavě nasazený, bez velikého laloku nebo výstřihu rovně sbíhající a přecházející ladně v plný kohoutek a ramena. U byků hrubší, kratší, s výrazem síly a mužnosti ve stáří.	
Hruď hluboká a široká, ramena dlouhá, šikmá a dobře upevněně navázaná. Vysoké nohy, volné rameno, zaškrčenost za kohoutkem a zaplečenost jsou hrubé vady.	hrudí málo široká, ramena kratší škrta málo upevněná
Žebra klenutá, dlouhá a silná, plně nasazená ke kohoutku u páteři, tūnovitá směrem dolů a sahající daleko do zadu.	žebra plochá, nevyklenutá

Slabiny hluboké, široké, plně.	slabiny dlouhé
Hřbet rovný, široký a bohatý svalstvem.	hřbet tuberný, chudý svalstvem
Leďví silné, mohutné, široké a ne příliš dlouhé, silné páteře, bohaté svalstvo. Nepravá žebra dlouhá a vysoko položená, s rovným připojením k boku. Hřbetné, úzké, zaškrčené leďví jest hrubou vadou.	leďví příliš dlouhé
Boky široko rozložené a zakulacené, ne příliš vystupující.	boky trochu vyšupující
Kříž dlouhý a široký, se hřbetem v rovné čáře. Hřeben kříže ne příliš vystupující.	
Pánev dlouhá, široká a bohatá svalstvem, nikoliv hubená a rohatá, kyčelní klouby široko rozložené, v normální výši ležící, sedací kosti dobře vyvinuté, nikoliv rohaté vystupující.	pánev tuberná, srážená a srážená škrta, kříž osu vyšupující

Příloha č. 11: Plemenná kniha

Zdroj: F. BÍLEK, *Chov*, s. 236.

Kráva:						Pl. kn.					
nar.											
Zevnějšek	Počet bodů	Koeff.				Zevnějšek	Počet bodů	Koeff.			
Hlava, krk	5	1				Celkem	75				
Hrud: a) šířka, klenutost žeber	5	1				Vývin zvířete					
b) hloubka hrudníku	5	1				Celk. vývin, vývin a pevnost kostry, svalstvo, kůže, srst	5	3			
Kohoutek, hřbet, bedra	5	2				Těl. stavba s ohledem na užitkový směr, pl. typ, proslechl.	5	2			
Střední část těla, břicho	5	2				Celkem	25				
Zád: a) šířka	5	1				Úhrnem	100				
b) délka	5	1				Váha v kg					
c) rovnost (sražená)	5	1				Třída za živou váhu					
d) rovnost (střechovitá)	5	1				Třída za zevnějšek					
vemeno-struky (tvar a velikost)	5	3				Třída za užitkovost					
Končetiny před. a zadní, chůze	5	1				Výsledná třída					
						Popis krávy (plemen. příslušnost, zbarvení, konstituce, výživný stav)					
Tělesné míry:											
Výška v kohoutku											
Hloubka hrudníku											
Šířka hrudníku											
Šířka v kyčlích											
Šířka pánve											
Délka pánve											
Šikmá délka těla											
Obvod hrudníku											
Obvod holeně											

Příloha č. 12: Posudkový deník býka

Zdroj: J. ŠAFARÍK, *Provádění*, s. 67.

Komise pro chov hospod. zvířectva	Obec
.....	Okres
Číslo	
Označení zvířete	
Datum narození	
Plemeno (kmen)	
Barva a zvláštní znamení	
Původ otec	
matka	
Býk byl odchován od	
koupen od	
Majitel býka	
a) chovaný v režii obce	
b) umístěný na smlouvu u soukromníka	
Plem. býk c) opatřený a chovaný soukromníkem jako veřejný	
d) soukromý	
byl při všeobecném výběru dne r. vybrán (licentován)	
nebyl zvláštním výběru dne r. vybrán (licentován)	
všemi hlasy jako plemeník veřejný	
většinou hlasů soukromý	
Předvedený plemeník nebyl uznán schopným k plemenitbě z důvodů:	
Průkaz o výběru vydán pod čís.	
V obecní plemenné knize pro býky zapsán pod čís.	
Průkaz o výběru odňat	
Býk přezkoušen a znovu uznán	
Býk přezkoušen a licence odňata z důvodu	
Podpisy členů komise:	

Příloha č. 12: Posudkový deník býka

Zdroj: J. ŠAFARÍK, *Provádění*, s. 67.

		Čís.				
		Posudek	Mě- řeno v cm	Stupnice pro bodováni	Při- znáno bodů	Poznámka
I.	1	Hlava, krk a rohy . . .		5—3—1		
	2	Hřbet rovnost		5—3—1		
	3	Hřbet, šířka		5—3—1		
	4	Hloubka hrudi		5—3—1		
	5	Výška kohoutku		5—3—1		
	6	Objem prsou				
	7	Délka trupu		5—3—1		
	8	Šířka pánve, tvar zádě		5—3—1		
	9	Nohy, postoj, chůze . .		5—3—1		
	10	Kůže a srst		5—3—1		
II.	11	Chovná hodnota (ple- meno, původ)		20—15—10—5		Jde-li o býka již licent, zanést počet připouštění
III.	12	Schopnost k plemenitbě		10—5—2		
	13	Znaky výkonnosti . . .		10—5—2		
IV.	14	Celkový dojem		15—10—5		
		Celkem		100		

Měří se jen výška v kohoutku a objem prsní páskovou mírou. měřením
Váha zjištěna vážením dne kg

Nedosáhne-li celkový počet přiznaných bodů aspoň 50, nesmí býti plem. býk vybrán (licentován).

Poznámka: O zdraví (očkování, vzdornosti vůči chorobám), výkonnosti, dědivosti, premiování.

Příloha č. 13: Průkaz o výběru plemeníka

Zdroj: J. ŠAFAŘÍK, *Provádění*, s. 67.

Okresní úřad Komise pro chov hospodář. zvířat
Obec

Průkaz o výběru plemeníka.

Podepsaná komise tímto potvrzuje, že plemenný
býk a) chovaný v režii obce,
kánc b) umístěný na smlouvu u soukromníka,
beran c) opatřený a chovaný soukromníkem podle smlouvy s obcí,
d) soukromý,

plemene (kmene):
stáří:
barvy:
váhy:
mající stanoviště u p. v obci
čís. domu byl dne r. při
všeobecném — zvláštním výběru plemeníků prohlédnut a uznán způsobilým
k plemenitbě. Byl označen ušní značkou
vypálením na rohu a zapsán
v obecní plemenné knize pro plem. býky — kance — berany pod č.
Chovatelé v obci uděluje
se povolení tohoto býka — kance — berana jako a) veřejného — b) soukromého
plemeníka připouštět ku plemením a) v obvodu obce
pokud se týče ku plemením v obvodu sloučených obcí
b) vlastním (členů zájmové organizace chovatelů).

Průkaz o výběru má platnost do příštího všeobecného výběru plemeníků,
nebude-li odňat dříve.

V dne 19.....

Razítko komise.

Podpis předsedy:

.....

Poznámka: Nehodící se budiž škrtnuto.

Příloha č. 14: Průkaz o výběru plemeníka (1935)

Zdroj: SOA Třeboň, VS Blatná, kart. 228.

Okresní úřad Blatná Komise pro chov hospodářských zvířat
Obec Blatná Blatná

Plemeník soukromý.

Průkaz o výběru plemeníka.
č. 124.

Podepsaná komise tímto potvrzuje, že plemenný

a) ~~chovaný v režii obce,~~
býk
b) ~~umístěný na smlouvu u soukromníka,~~
kanec
c) ~~opatřený a chovaný soukromníkem podle smlouvy s obcí,~~
beran
d) soukromý,

plemene (kmene) Východoštický keř (výšonický)
stáří 204 roku,
barvy černí-šedá,
váhy 700 kg
mající stanoviště u p. na dvoře Blatná. v obci Blatná
čís. popisné 3/6, byl dne 13. XI. r. 1935 při všeobecném výběru
zvláštním
plemeníku prohlédnut a uznán způsobilým k plemenitbě. Byl označen ušní značkou
vypálením na rohu
a zapsán v obci plemenné knize pro plemen. býky — kanec — berany pod čís. 668
Chovateli Slovoštický spolek v obci Blatná
uděluje se povolení tohoto kance jako a) veřejného plemeníka připouštět k plemenicím
berana b) soukromého

a) v obvodu obce _____, pokud se týče ku plemenicím v obvodu
sloučených obcí ponau b) vlastním (členů zájmové organizace
chovatelů _____).

Průkaz o výběru má platnost do příštího všeobecného výběru plemeníků, nebude-li odňat dříve.

V Blatné dne 14. listopad 1935

Razítko komise: Podpis předsedy: B. Benda

Poznámka: Nehodící se budiž škrtnuto.

Příloha č. 15: Potvrzení o připouštění

Zdroj: J. ŠAFAŘÍK, *Provádění*, s. 67.

Obec..... Běžné čís. 19.....
(Místo připouštění.)

Okres

Potvrzenka o připouštění.
(Vydá se majiteli plemence.)

Kráva { plemene (kmene)
Jalovice { barvy
 { stáří

zapsaná v obecní plemenné knize

náležející chovateli.....

obec čp.....

připouštěna byla plemenným býkem.....

 plemene (kmene)

zapsaným v obecní plemenné knize pro plemenné býky pod
čís. s průkazem o výběru plemeníka č.

dne 19.....

Připouštění dodatečné stalo se
dne 19.....

Podpis chovatele býka:

Příloha č. 16: Žádost o povolení dovozu (1922)

Zdroj: SOA Třeboň, VS Blatná, kart. 228.

ÚŘAD
PRO ZAHRA NIČNÍ OBCHOD.
Prvopis kolkován 3 korunami čl.

III.

Valutová dohoda.

Číslo denníku 11514

Valuta Marky

Částka 10216.04940

přidělena 18/11
MORAVSKÁ AGRARNÍ A PRŮMYSLOVÁ
FILIALE V PRAZE
dne 1921.

Žádost o povolení dovozu

Ohláška dovozu

Jméno (firma) a bydliště příjemcov Ferdinand Hildprandt velkostatekár v Blatné.

Druh jeho výroby nebo obchodu velkostatekár.

Váha hrubá*) 3100 kg. přibližně. - Kví lístky jedno sto kilogramů přibližně.

Váha čistá*) 6

Počet kusů*) 1 (jeden) byjelek, 5 (pět) jalovíček, 1 (jeden) beran, 1 (jeden) kančík.

Druh dováženého zboží slavný byjelek. - (krmné otrávy, zejména pšeničné, krmné a vysočina.)

Hodnota*) zboží a druh valuty přibližně 70.000.- Kč. (slavný podmíněný lístky Kč.) v Markách.

Způsob a čas placení lhotově při odběru.

Jméno (firma) a sídlo odesílatelovo Veren Oelfrisischer Stammeszüchter-Vorden. (Schlesische Provinzialgenossenschaft)

Země, ze které se zboží doveze Pise Německá.

Způsob dopravy (železnice, ~~lod~~, pošta, zavazadlo) železnice.

Kompensace dle výměru úřadu pro zahraniční obchod 6

v Praze ze dne 192... čís.

Poznámka Žádost tato spadá se o povolovací povolení ministerstva zemědělství ze dne 20. prosince 1921. čís. 75977.

*) Budíž udáno jak číselnicí tak slovy.

Zadatel vyrovná poplatek

1. dotazů neb. pošt. spojit.,
2. zabitou.
3. se své zálohy u "Úřadu".

Způsob nevhodný škrtněte!

Datum: Blatná 22. prosince 1922.

Podpis: Riditelství velkostatku Blatná
Robert Hildprandt

Vyřízení žádosti. - Ověření ohlášky.

Čís. j.	Platí do: <u>4. července 1922</u>	Povoleno neb. ověřeno <u>34519</u>
Zboží: <u>1 byjelek, 5 jalovíček, 1 beran, 1 kančík</u>	Váha hrubá nebo čistá nebo počet kusů: <u>3.100 kg 8 kusů</u>	Hodnota v Mk. dle kursu a valuta: <u>Kč 70.000</u>

Valuta uvolněna při vývozu pod čís.

V Praze dne 4/5 1922

PRO ÚŘAD ZAHRA NIČNÍ OBCHOD.

Číslo lístka podmínkou, že povolení
v okamžiku dovozu nebude vydán vše-.....

Podpis referentův: [Podpis]

Příloha č. 17: Memorandum Roberta Hildpranta ze 7. února 1927

Zdroj: SOA Třeboň, VS Blatná, kart. 219.

MEMORANDUM.

(Poznámky chovatelovy k novému licenčnímu zákonu republiky Československé.)

Jelikož nemůže býti nejmenší pochybnosti o tom, že řečený zákon také pokud se týká chovu skotu má pozvednouti a zlepšiti zemské chovy, dovoluje si jeden z praktických chovatelů tělem i duši, jelikož neměl příležitosti vyjádřiti se o věci před zděláním zákona, formulovati a předložiti své námítky na prospěch černo- a červenostrakatého holandskofryzského skotu. Jelikož podepsaný chovatel nezná jiných příčin, které k formulaci zákona vedly, mimo ty, o kterých jej informoval příslušný referát Zemědělské rady v Praze, dovoluje si je zopakovati a pokusiti se o jejich vyvrácení.

Podepsanému bylo řečeno asi toto:

1. že se nížinný skot u nás neaklimatisuje, že dříve nebo později propadá tuberkulose, což všechno je netoliko dlouholetou zkušeností Zemědělské rady, nýbrž i nejnověji potvrzeno aklimatisačním pokusem v Soběticích u Klatov;
2. že zemský chov převážně spočívá v rukách malozemědělců, kteří své krávy zapřahají, k čemuž nížinný skot není způsobilý;
3. že nížinný skot je vůbec a zvláště pro drobné chovatele, pokud se týče ošetřování a krmení, příliš náročný.

Ad 1:

Aklimatisovati vysoce zušlechtěnou kulturní rasu, rasu honosící se po řadu desetiletí konstantně dědičnou nejvyšší výkonností v jednom či více ohledech, znamená nejen importovati, držeti a produkovati potomstvo, nýbrž i systematicky celé desetiletí pracovati podle principu theorie a praxe proslulých chovatelských oblastí, jakými jsou Anglie, Amerika atd. Neboť nikdo z nás a tedy ani ti, kdo nížinný skot napadají a odsuzují, nemůžeme se před chovatelskou veřejností světa vykázati tak pronikavými úspěchy na poli praktického chovatelství, aby opravňovaly ke korektuře zkušeností tak eminentních jako jsou anglické, holandské, německé, americké.

Co se týká aklimatisačního pokusu Zemědělské rady s nížinnými kravami v Soběticích u Klatov, provedeného po převratu, není pro svou krátkodobost průkazný a je proto pochybený. Aklimatisační způsobilost nížinného skotu může se dokumentovati pouze stády chovanými po několik desetiletí. Jeť prastará zkušenost všech významných a proslulých chovů, že se pleme-

Příloha č. 18: Hodnocení stáda Roberta Hildprandta od okresního zvěrolékaře v Blatné

Zdroj: SOA Třeboň, VS Blatná, kart. 219.

NĚKOLIK POZNÁMEK K ZDRAVOTNÍMU STAVU AUTOROVA STÁDA.

Zdravotní stav zdejšího černěstrakatého stáda dlužno považovati za velmi uspokojující, ba překvapující:

Separováním mláďete po dobu kojení, vzorným ponenáhlým odstavem, odchovem na pas-tvinách a cílevědomým kmením držán jest dorost ve vhodné kondici, což jest nejlepší zbrani proti tuberkulose.

Držení krav ve stájích omezováno jest na dobu pokud možno nejkratší. Pověštině, v zimě i v létě, tráví den ve výběžích na slunci a zdravém vzduchu, jelikož dvě stě let staré stáje hygienicky nedostačují. Způsob tohoto odchovu a držení osvědčil se tou měrou, že zjevné tuberkulose dnes vůbec není. Dle rejstříku chovného dobytka lze zjistiti, že asi před dvaceti lety ze zdejšího stáda průměrně dva kusy dobytka týdně propadaly za oběť tuberkulose, kdežto dnes mohu jako zvěrolékař jateční potvrditi, že po dobu pěti let nevyskytl se ani jediný případ generalisované tuberkulose u černě strakatého dobytka zdejšího panství.

Věřím, že se úctyhodnému elánu a chovatelskému nadšení nynějšího majitele podaří v novém dorostu pastevně a systematicky odchovaném snížití lbc na nepatrný zlomek toho procenta, které vykazují červenostrakatá stáda chovaná na jiných velkostatecích a za druhé, že se zde opět podaří dokázati, že tuberkulosa není onemocnění pocházející z těžké aklimatisace a náchylnosti k tuberkulose, nýbrž že je to nemoc stájového držení, nedostatku a nedostatečné hygieny.

V Blatné dne 7. února 1927.

M. V. Dr. **KAREL MILOTA** v. r.,
okresní zvěrolékař v Blatné.

Příloha č. 19: Oběžník ministerstva zemědělství z 12. března 1929

Zdroj: SOA Třeboň, VS Blatná, kart. 228.

Číslo: 123.681 z r. 1929
27.-28/118 z r. 1928.

V Praze dne 12. března 1929.

Věc: Provádění vládního nařízení
čís. 204/1928 Sb. z. a n.; žá-
dost o povolení soukromých
plemeníků podle § 11 cit.
nařízení.

O p i s .

O b ě ž n í k / N / .

K projednání žádosti o povolení k chovu a užívání soukromých plemeníků podle § 11 vládn. nař. ze dne 28. prosince 1928 čís. 204 a 1928 Sb. z. a n. stanovilo ministerstvo zemědělství Československé republiky výnosem ze dne 27. února 1929 čís. jed. 18461/10/1929 v zájmu zjednodušení agendy a urychleného vyřizování tento postup.

Na jednotlivé druhy plemeníků / býky, kance, berany/ třeba podávati žádosti separátně.

Žádosti řádně kolkované jest podávati jen u příslušného okresního úřadu. Tento se přesvědčí, zdali v žádosti jsou uvedeny všechny podstatné údaje a data pro další jednání potřebná, příp. postará se o jich doplnění.

V žádosti má býti udán zvláště počet a plemenná příslušnost chovných plemenic, pro něž má býti soukromý plemeník povolen, dále kolik plemeníků, jakých plemen / kmenů/ a v které obci hodlá žadatel chovati, případně je-li plemeník odlišného rázu, než jest stanoven pro obec / oblast/, o níž jde, též o jakého chovatele, chovatelskou organizaci a o jaký podnik se jedná, má-li snad uznané kmenové stádo atd. /viz § 11 odst. 1. vládního nařízení č. 204/28/.

Žádá-li o povolení chovatelská organizace, je nutno udati, pro jaký obvod je zřízena / pro jednu či několik obcí či dokonce Okresů/, přiložiti výkaz členů podle jednotlivých obcí s udáním počtu plemenic v jednotlivých obcích, pro něž mají býti používáni soukromí plemeníci ~~knha~~ chovatelskou organizací / spolkem, družstvem/ opatřené a kde tyto plemeníci budou umístěni.

K žádostem musí býti připojen návrh obce ohledně udělení povolení a v návrhu tom podotčeno, zdali udělením povolení nezvýší se nepřiměřeně náklad na vydržování veřejných plemeníků pro plemenic ostatních chovatelů v obci nebo jaké opatření bylo učineno, aby se tak nestalo.

Okresní úřad postoupí takto doloženou žádost k dobrozdaňní komisi pro chov hospodářských zvířat a teprve pak ji zašle zemskému úřadu k dalšímu řízení.

Zemský úřad dá žádost s doklady k vyjádření zemědělské radě a po vrácení spisů předloží ji ministerstvu zemědělství, pokud není zmocněn sám o věci rozhodnouti s konečnou platností.

O tom vyzovím všechny okresní úřady s příkazem, aby l oběžník neb jeho opis doručily komisím pro chov hospodářských zvířat, které v jich správním obvodu jsou ustanoveny a aby toto opatření způsobem v okrese obvyklým uvedly ve všeobecnou známost.

Za zemského presidenta:

Dr. R. Krupský v. r.

Příloha č. 21: Žádost o uznání kmenového stáda na velkostatku Blatná

Zdroj: SOA Třeboň, VS Blatná, kart. 228.

Křeh
5/26

Ministerstvo zemědělství, odbor III.
v Praze.

Podepsaný, člen sdružení chovatelů nižinného skotu v Č.S.R. sídlem v Praze, podává tímto dle vládn. nař. ze dne 28. prosince 1928 č. 204 Sb. z. a n. žádost o uznání svého stáda černo-strakatého nižinného skotu, sestávajícího z 93 kusů, chovaného na velkostatku v Blatné a z části na najatém velkostatku Zelená Hora v okrese Nepomuckém.

pro své stádo černostrakatého nižinného skotu
provdání stáda soukromého plemenníka
64 plemenic

Stádo černo-strakatého nižinného skotu založeno na velkostatku v Blatné v letech 1830 bylo občasným dovozem plemenic z vynikajících stád východního Frýzka oběrstvováno. Zvláště v posledním desetiletí zušlechťováno stádo s vynaložením velmi značných nákladů. Stádo odchováno na pstvinách v přírodě v prostředí drsném, jest zdravé a jeho výkonnost i při spořivém krmení ve zdejších kraji ve všech směrech velmi dobrá a rok od roku v každém ohledu stoupá. I jeho schopnost k žiru jest velice uspokojivá a věnuje se jí značná pozornost.

Dojivost blatenských krav obnášela průměrně:

roku 1926.....	3927	litrů mléka
.. 1927.....	4022
.. 1928.....	4537

Střední tučnost mléka všech krav blatenského stáda pohybuje se v posledních letech okolo 3.5 a 3.6%.

Nejvyšší obsažená dojivost za 1 rok: 6200 litrů od 1 krávy, nejvyšší dosažená dojivost za 1 den: 46 litrů od 1 krávy.

Váha dospělých plemenic pohybuje se mezi 1.000 a 1.200 kg, váha plemenic mezi 600 a 800 kg.

Příloha č. 21: Žádost o uznání kmenového stáda na velkostatku Blatná

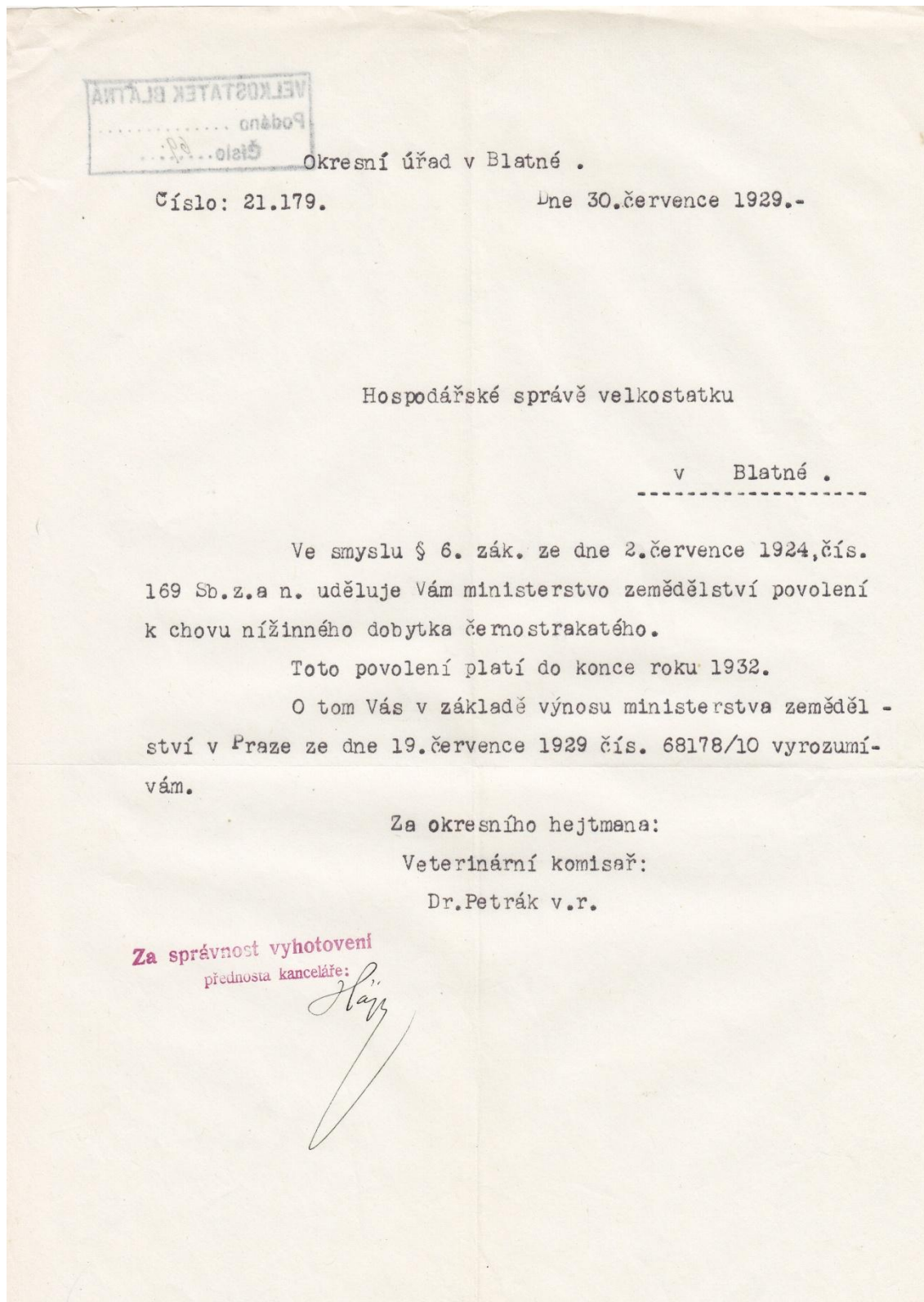
Zdroj: SOA Třeboň, VS Blatná, kart. 228.

Chovným cílem zdejšího stáda jest kráva pevného zdraví, nejvyšší otužilosti, velké žravosti spojené s nejlepší užitkovostí a plodností, vysoké výkonnosti co do produkce jednak mléka i jeho tučnosti, jednak masa; cílem jest kráva hluboké, pevné figury, mohutné kostry, silných, krátkých končetin, tuhé robustnosti, širokého a hlubokého trupu, tůnovitých žeber, objemných plic, mohutných slabín a mohutného svalstva.

V Blatné dne 7. června 1929.

Příloha č. 22: Povolení chovu nížinného dobytka ze dne 30. července 1929

Zdroj: SOA Třeboň, VS Blatná, kart. 228.

Příloha č. 24: Žádost o zrušení platebního příkazu č. 101

Zdroj: SOA Třeboň, VS Blatná, kart. 228.

Obecnímu úřadu města
Blatná.

Platebním příkazem č. 101 ze dne 10. čerence t. r., kterýmž se ústě předepsané hospodářské správy dne 9. t. m., byla velkostatek v Blatné předepsána ke zaplacení částky Kč 1365.-, jež má obsah dotyčného výměru, po rozpuštění majetku na choo veřejných plemenišku na 65 kusů krav a přes 1 roba starých jalovic, dne 1. ledna 1934 u velkostatek v Blatné chovaných, za rok 1934 na uvestení velkostatek připadá.

Ústě předepsaná hospodářská správa velkostatek dovoluje si z výměru toho podat podání, jež následovně odní podání:

Na velkostatek blatnovském chován jest již asi po dobu 100 roků nižšího černostrakatý ~~dobytka~~ skot, jež se zde ze všech plemení kovářského dobytka, se minulém století sem zaváděných a zde chovaných, pro svoji dobrou užitkovou výkonnost a dobrý zdravotní stav nejvíce udržel, bylo občasným importem originálních křížek ověřováno a volně se posledních 15 letech ministerstvem zemědělství povoleno dovozem přirovnalých plemenišku z nejvyšších nejších zahraničních stád tebej, blatnu

**Příloha č. 25: Povolení chovu černostrakatého nížinného plemene ze dne
31. července 1937**

Zdroj: SOA Třeboň, VS Blatná, kart. 228.

vyř. 3.8.1937

Okresní úřad v Blatné.

Číslo: 22822. Dne 31. července 1937.

Pan
Bdeřich Hil d p r a n d t , velkostatkář
v Blatné.

Ježto Vám ministerstvo zemědělství povolilo výnosem ze dne 24. června 1937, č. 62537/IV/C/1937 chovati skot odlišného plemene nížinného, vyhovuje i zemský úřad žádosti Vaší a uděluje Vám podle zmocnění daného výnosem ministerstva zemědělství ze dne 13. listopadu 1932, č. 105327-10a/1932 povolení chovati a užívat k plemeništění i soukromého plemenného býka plemene nížinného-černostrakatého, avšak jen pro vlastní plemeniče Vaše, umístěné ve dvoře v Blatné.

Povolení toto platí do konce roku 1940 s podmínkou, že bude prováděna kontrola užitkovosti a dědičnosti a všechna ustanovení §u 11. vl. nar. č. 204/1928 sb. z. a n. zejména jeho odst. 3 a 4. řádně plněna.

Zvláště důrazně Vás upozorňuji na ust. odst. 3. §u 11 cit. vl. nar., dle něhož není dovolena užívání potomstva po plemeníku odlišného rázu k plemeništění mimo vlastní podnik nebo podniky stejným chovným směrem.

Nedodržení cit. zákonných ustanovení a shora uvedených podmínek mělo by za následek zrušení tohoto povolení.

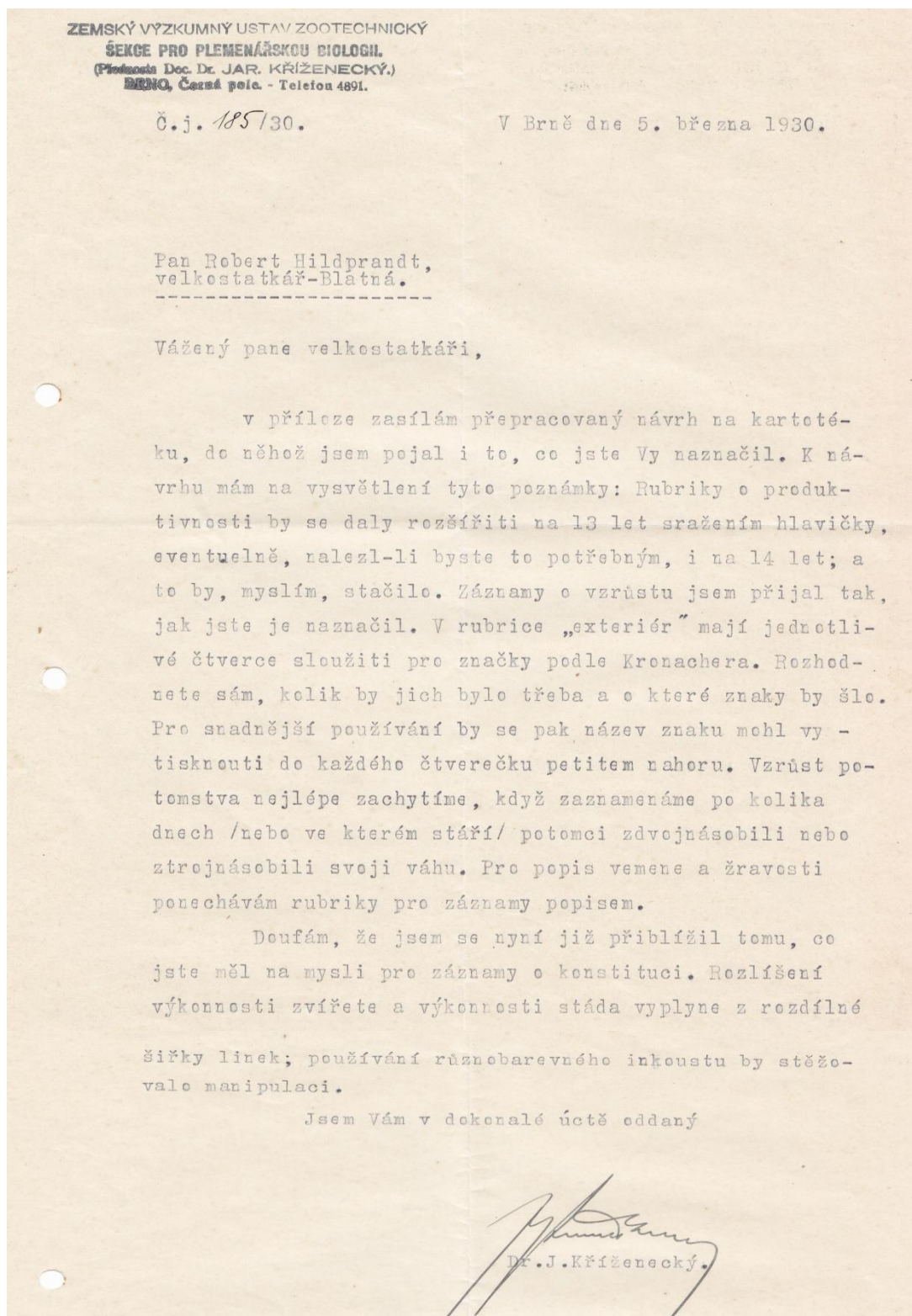
Za okresního hejtmána
vrchní veterinární komisař:
MVDr. Petrák v. r.

Za správnost vyhotovení
Dědnostka kanceláře:
L. K. K.

327

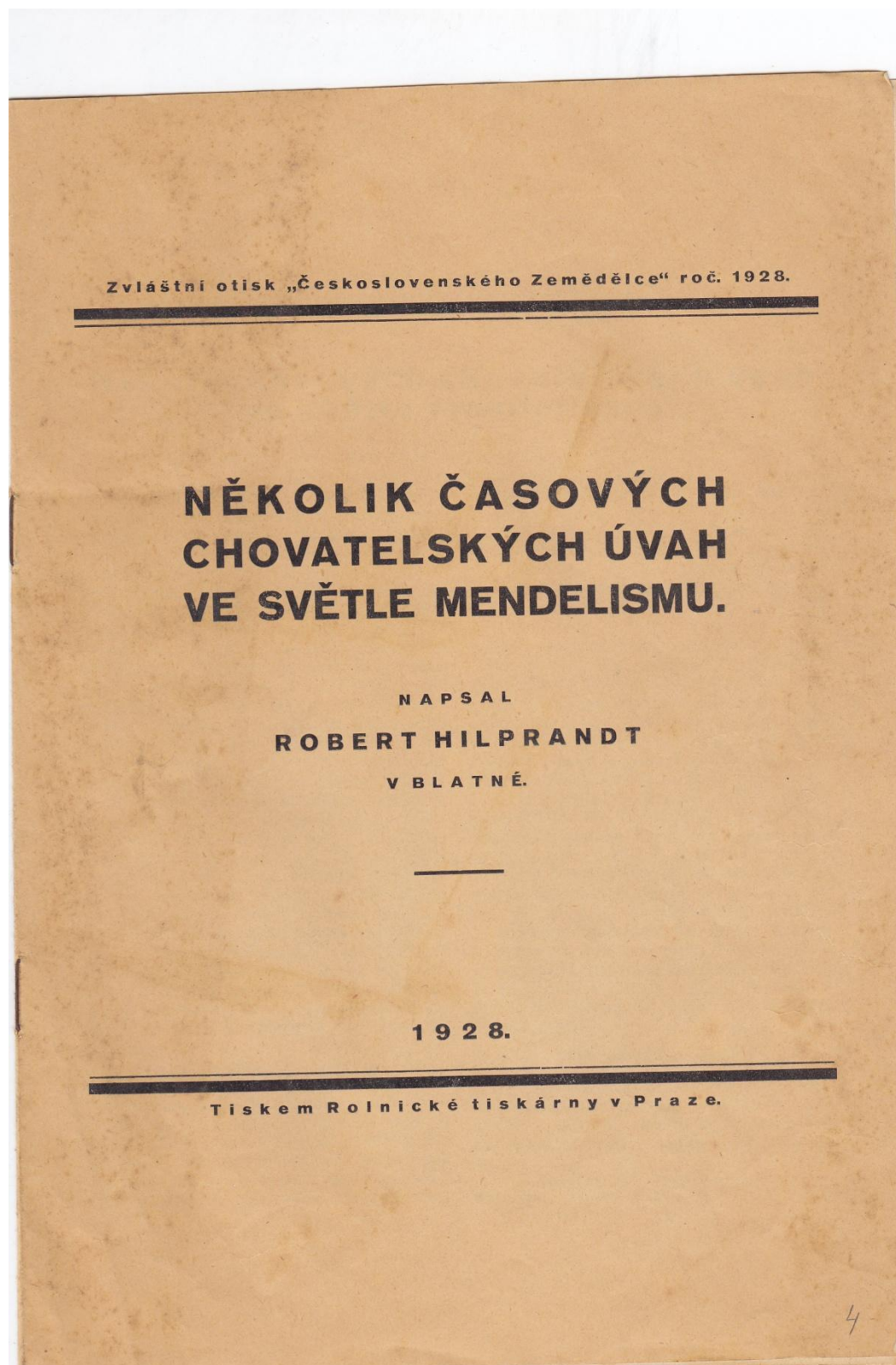
Příloha č. 26: Dopis od Zemského výzkumného ústavu zootechnického v Brně

Zdroj: SOA Třeboň, VS Blatná, kart. 228.

Příloha č. 27: Článek Roberta Hildprandta

Zdroj: SOA Třeboň, VS Blatná, kart. 219.

Příloha č. 28: Rodokmen Hildprandtů z Ottenhausenu

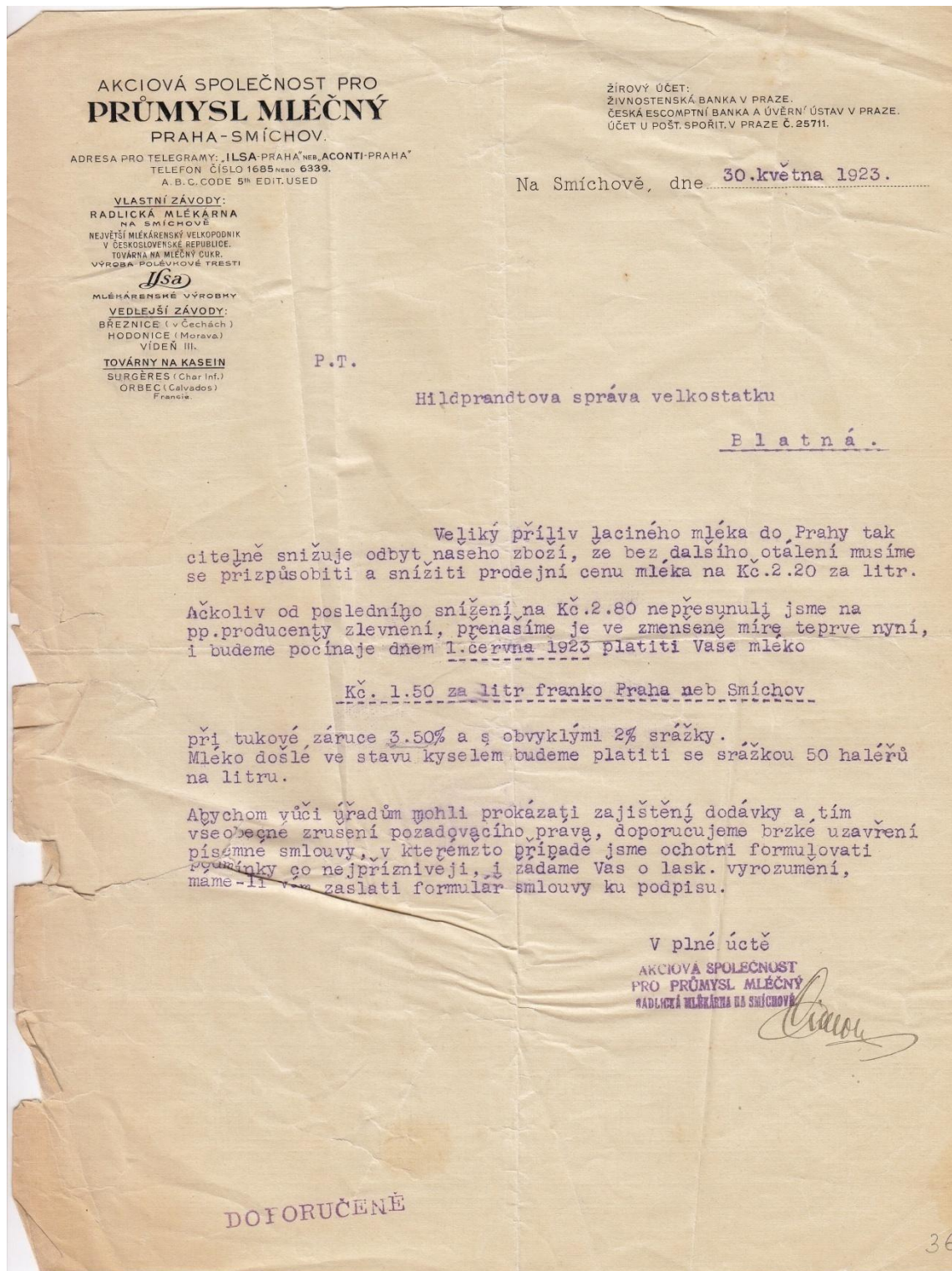
Zdroj: G. HOFFMAN, *Velkostatek*, s. 8.

- 8 -

Šimon x) Anna Stadtmüllerová		Jáchym	Abrahám	Filip
Jan Reinhart + po 1629 x) Laurentiana z Pilžman				
František Emanuel + 1674 x) Marie Barbara Angerová (Fiegerová ?)				
Karel Josef x 1671 (?) po 1756 x) Terezie Polyxena Rašínová z Riesenberga		Marie Ludmila x Leopold Vančura z Hesnice	Václav Alexandr Jan Josef ?	
Karel Josef + 1762 1741 x) Marie Anna Kfellerová ze Sachsen- grünu + 1767 (po)	František	Marie Alžběta	Gabriela x Rummers- kirch (?)	František Václav poslední
				Karel Jan Josef Maxmili- x) Johana án z Mandor- fu Matylda x 1823
František x 1771 + 24.1.1843 x) Anna z Klebels- bergu x 1772 + 14.5.1841	Jan Prokop	Václav x 1778 + 1832 x) Kristina z Harkelsbergu- Landan	Marie Anna x František z Rummers- kirchu	
Ferdinand x 19.3.1797 + 6.3.1845 1822 x) Karolina z Nestic- Rienérk x 15.5.1802 + (1879-88)	Antonie x 26.6.1800	Rudolf x 1807 + 1850 x Adéla z Trautmannsdorfu	Jindřiška	Eleonora
Friderika x 1823 x Buttler	Robert x 13.6.1824 + 30.3.1889 1857 x) Augusta Haugvicová x 1835 + 7.6.1919	Otto x 1827 + 22.9.1841		
Ferdinanda Buttle- rová				
Karolina x 1858 + 23.12.1938 1878 x Verner z Blumen- talu	Marie x 1860/62 1883 x August z Kollerá	Ferdinand x 23.3.1863 + 12.1.1936 18.6.1892 x) Josefina z Thunu a Hohensteina x 14.3.1872 + 9.6. 1939		
Matylda z Blum. x 1879	Marie z Blum. x 1881	Friderika z Blum. x 1884	Verner z Blum. x 1886	Alexandrina x 1884 x Ludwigs- dorf
				Marie Kolle- rová x 1886
Robert x 1893 1921 x) Alžběta Mitrovská (rozvod 1934)	Karel x 1894 x Marie Doubková	Jindřich x 17.11.1895	Bedřich x 2.4.1902 1937 x) Nella Veverková x 26.4.1916	
Ferdinand	Vladimír	Jan Maria	Josefina x 1938	

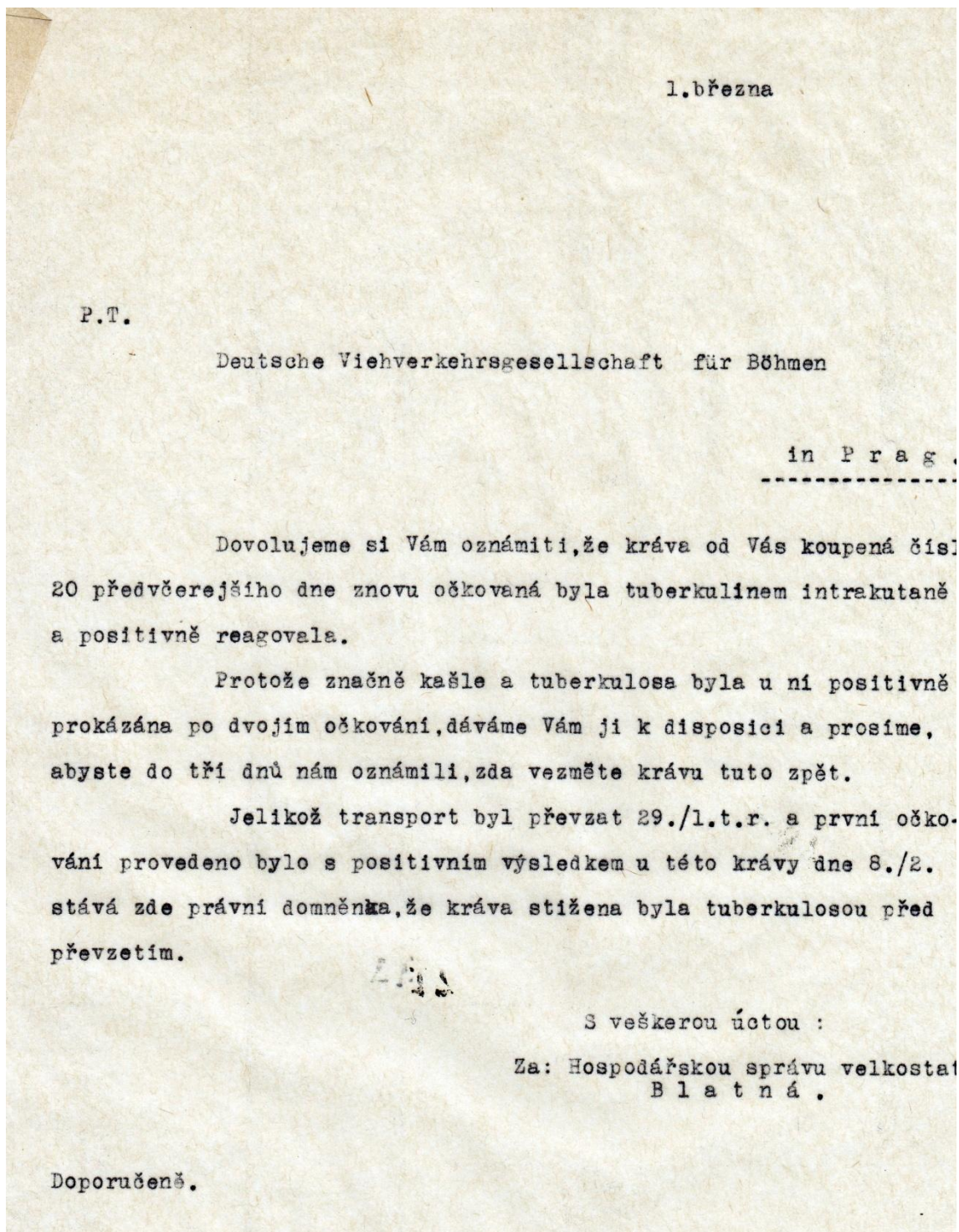
Příloha č. 29: Korespondence s mlékárnami

Zdroj: SOA Třeboň, VS Blatná, kart. 229.

Příloha č. 30: Vrácení nemocné krávy z dovozu

Zdroj: SOA Třeboň, VS Blatná, kart. 228.

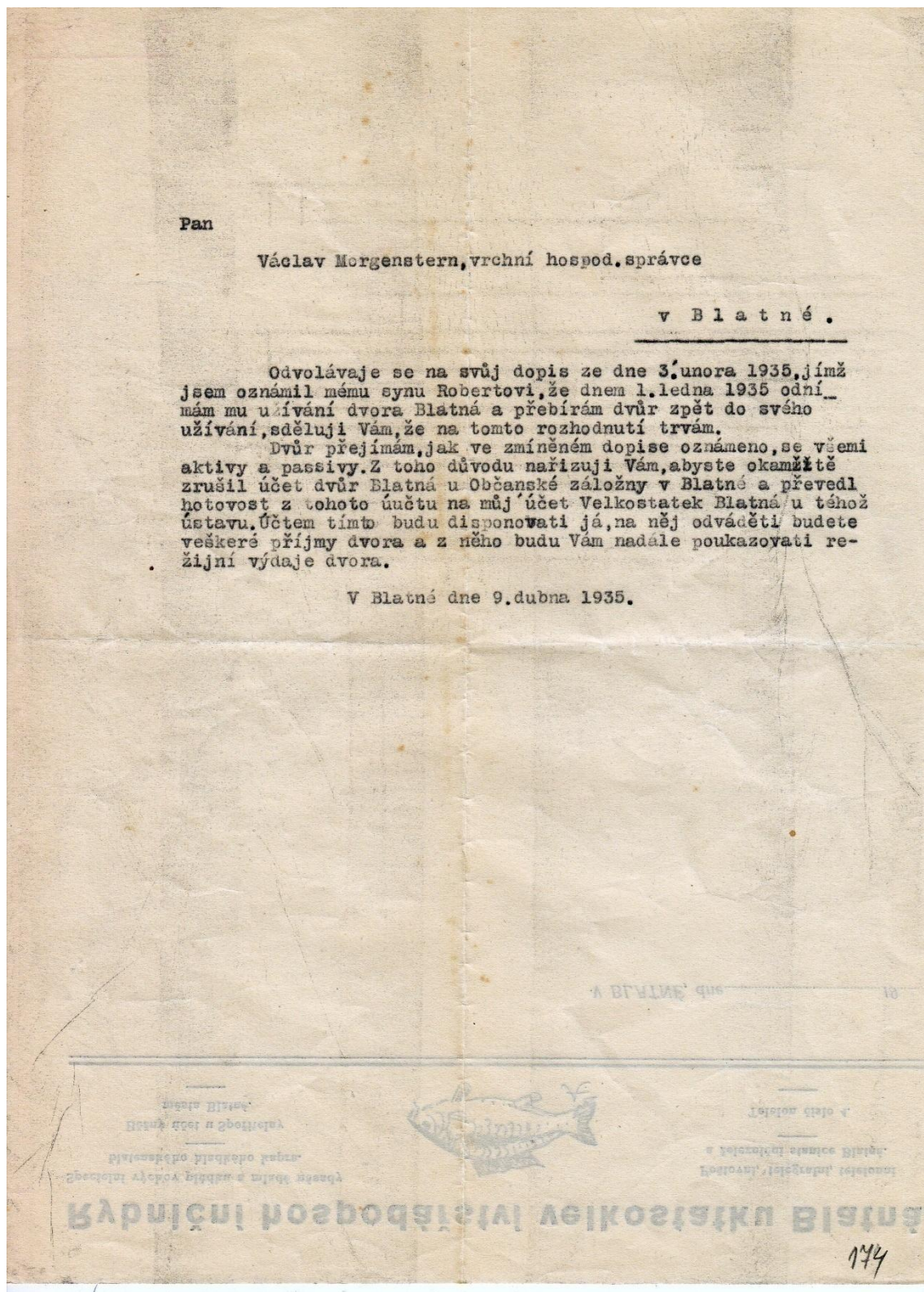
Příloha č. 31: Očkování na TBC na velkostatku Blatná

Zdroj: SOA Třeboň, VS Blatná, kart. 229.

	Přímus. léna	Očková na I	Očková na II	Očková na III	Výsledky očkování
Drahota	9/8 22	30/15 923	5/3 923	18.9. 1923	
Bukurcát					
Amazontka	19/11. 922	30/9. 923	5/3 923		dána do Prusie
Milá	25/11. 922	"	"		
Alpa	12/11. 922	"	"		v Prusích
Agrármice	27/7 922	"	"	18.9. potrat & 5 hodin 19.9. tělo dítěte	
Turkyně	29/8 922	"	"		
Albanie	19/7 922	"	"		
Kruš	23/11. 922	"	"	18.9. 1923	
Podvesná	19/11. 922	0	"		potrat v 7 měs. dříve ne pohodila
Vesna	3/11. 922	"	"		
Kvípravenná	15/11. 923	"	"		
Libuše	30/6 922	"	"		
Astra	10/8 922	"	"		dána do Prusie
Vlaška	10/6 922	"	"		1/4 otělu předč. o 197. kde žije
Káčna	20/11. 922	"	"		10/4 otel. o 10 dní před. kde žije
Vslavnic	18/8 922	"	"		
Šatná	24/9 922	"	"		
Vrchovina	21/8 922	"	"		
Žáviš	22/7 922	"	"		
Jesení	27/8 922	"	"		
Abatyse	7/11 922	"	"		dána do Prusie
Afrika	18/11. 922	"	"		
Toškotehá	13/7 923	"	"		dána do Prusie
Běhůlka	7/11. 922	"	"		dána do Prusie
	20/11.				

Příloha č. 32. Zbavení Roberta Hildprandta správy velkostatku Blatná

Zdroj: SOA Třeboň, VS Blatná, kart. 218.

Příloha č. 33: Fotografie manželů Roberta Hildprandta a Alžběty Mitrovské

Zdroj: SOA Třeboň, VS Blatná, kart. 218.

Příloha č. 34: Erb Hildprandtů z Ottenhausen

Zdroj: <http://www.pozitivni-noviny.cz/hildprandt.html>

Odkaz vyhledán dne 20. 4. 2012.

Příloha č. 35: Umístění Blatné, Lnáře a Orlíku nad Vltavou na mapě

Zdroj: <http://www.mapy.cz/#q=Blatn%C3%A1&t=s&x=15.098268&y=49.578241&z=6>

Odkaz vyhledán dne 20. 4. 2012.

Příloha č. 36: Mapa velkostatku Blatná před pozemkovou reformou (1908)

Zdroj: SOA Třeboň, VS Blatná, mapa č. 1.

Příloha č. 37: Staročeská červinka

Zdroj: www.szp.jcu.cz/fotogalerie/zvirata-szp-ju/dsc00854.jpg/view

Odkaz vyhledán dne 20. 4. 2012.

Příloha č. 38: Černostrakatý nížinný skot

Zdroj: <http://www.genoservis.cz/cz/skot/charakteristika-holstynskeho-skotu/>

Odkaz vyhledán dne 20. 4. 2012.

21. století

1. polovina 20. století

Zdroj: SOA Třeboň,
VS Blatná, kniha č. 124.

Příloha č. 39: Simenský skot

Zdroj: www.agropress.cz/masny-simental.php

Odkaz vyhledán dne 20. 4. 2012.

Příloha č. 40: Bernský skot

Zdroj: rozhledy2010.blogspot.com/2011/01/vyvoj-chovu-mlecneho-skotu-v-ceskych_22.html

Odkaz vyhledán dne 20. 4. 2012.

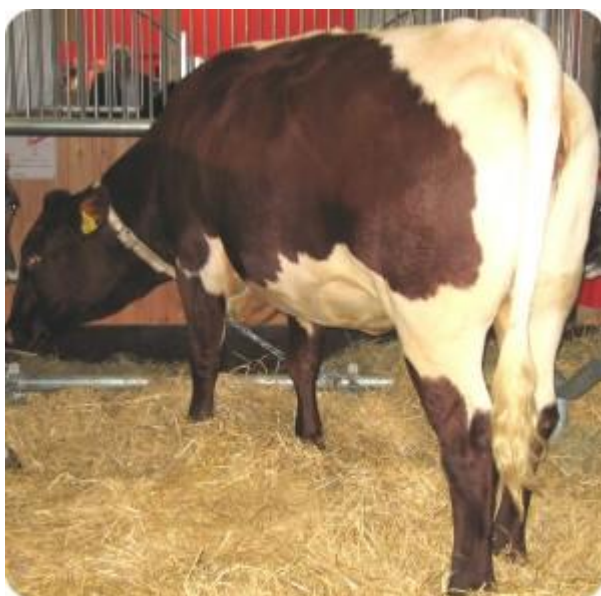

Příloha č. 41: Plemeno skotu pincgavského a kravařského

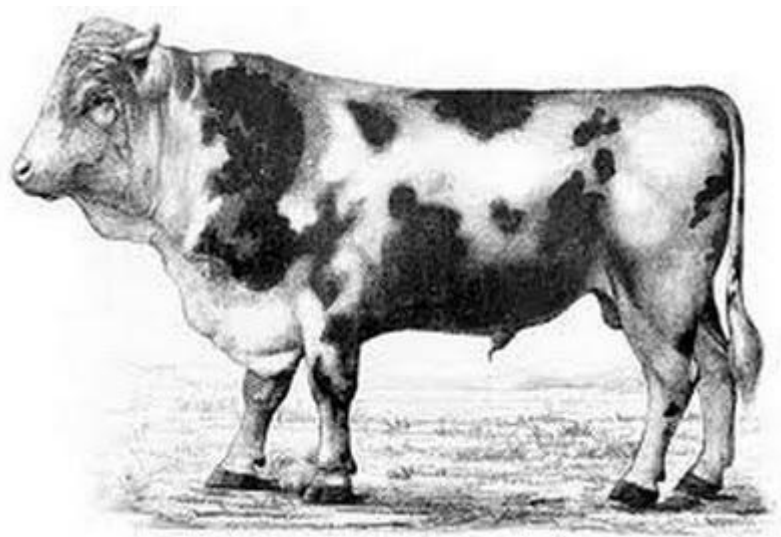
Zdroj: moravskekravarsko.cz/encyklopedie/objekty1.phtml?id=135348&menu=4

www.zootechnika.cz/clanky/chov-skotu--buvolu/plemena-skotu/kombinovana-plemena-skotu.html

Odkaz vyhledán dne 20. 4. 2012.

Pincgavský skot

Kravařský skot

Příloha č. 42: Bernsko-hanácký skot

Zdroj: <http://www.zootechnika.cz/clanky/chov-skotu--buvolu/chov-obecne-/historie-chovu-skotu-v-cechach-a-na-morave.html>

Odkaz vyhledán dne 20. 4. 2012.

Příloha č. 43: Český červenostrakatý skot

Zdroj: ww.eamos.cz/amos/koz/modules/low/kurz_text.php?startpos=18&id_kap=8&kod_kurzu=koz_118

Odkaz vyhledán dne 20. 4. 2012.

Příloha č. 44: Oldenburský, belgický a norický kůň

Zdroj: cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Bess2.jpg

www.anethoo.estranky.cz/clanky/chladnokrevnici.html

Odkazy vyhledány dne 20. 4. 2012.

Oldenburský kůň

Belgický kůň

Norický kůň

Příloha č. 45: Prase německé bílé ušlechtilé a anglické bílé ušlechtilé

Zdroj: www.malyzverinec.estranky.cz/clanky/prasata.html

Odkaz vyhledán dne 20. 4. 2012.

Německé bílé ušlechtilé prase

Anglické bílé ušlechtilé prase

Příloha č. 46: Východofríská, šumavská a valašská ovce

Zdroj: www.hornolidecko.cz/cz/1-clenske-obce/22-valasska-senice.html

www.agroznam.cz/cz/agro-trh/detail-inzeratu/19586-mlady-vychodofrisky-beran.html

www.viarural.com.mx/ganaderia/a-ovinos/exteriorovinos/asocriadoresexterior-sumava.htm

Odkazy vyhledány dne 20. 4. 2012.

Východofríská ovce

Šumavská ove

Valašská ovce

Příloha č. 47: Sánská a hnědá srnčí koza

Zdroj: www.zootechnika.cz/clanky/chov-koz/plemena-koz/dojena-plemena-koz.html

www.csfauna.cz/inzerce+savci-ovce+kozy/stranka-4

Odkazy vyhledány dne 20. 4. 2012.

Sánská koza

Hnědá srnčí
koza

Příloha č. 48: Plemena drůbeže

Zdroj: <http://www.ifauna.cz/drubez/nemodforum/r/detail/1212827/ceska-zlata-kropenka>

<http://chovatelehlinsko.webnode.cz/soucasnost/chovana-plemena-drubeze/vlasky/>

<http://minizoovpohnanci.blog.cz/0912/nase-leghornky>

<http://www.chovprochazka.estranky.cz/fotoalbum/fotografie-z-vystav/drubez-na-celostatni-vystave-v-praze-letnanech/slepice-rodajlendky-cervene.html>

<http://www.ifauna.cz/drubez/forum/r/detail/144542/poradite-jaky-je-to-barevny-raz>

Odkazy vyhledány dne 20. 4. 2012.

Česká zlatá kropenka

Koroptví vlaška

Leghornka

Rodajlendka

Bílá wyandotka

Příloha č. 49: Červenostrakatý nížinný skot Fries Roodbond

Zdroj: <http://www.grienenest.nl/dieren/koeien/friese-roodbonten>

Odkaz vyhledán dne 20. 4. 2012.

Příloha č. 50: Užitkové typy skotu

Zdroj: <http://spalieri.blog.cz/galerie/plemena-skotu/obrazek/21142578>

<http://dyfrilimousin.com/>

<http://www.hovezimaso.cz/detail.php?plemeno=C>

Odkazy vyhledány dne 20. 4. 2012.

Mléčný typ - Jersey

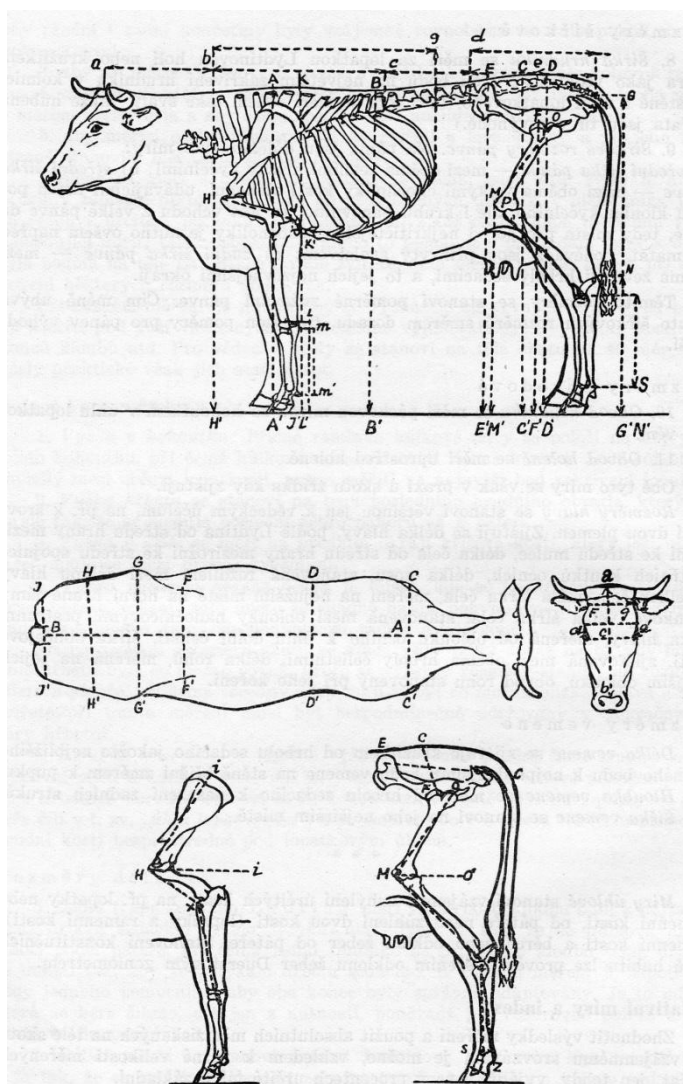
Masný typ - Limousin

Kombinovaný typ – Český strakatý skot

Příloha č. 51: Hlavní míry na těle skotu

Zdroj: F. BÍLEK, *Speciální zootechnika I*, s. 36 – 37.

14. Hlavní míry na těle skotu. (Podle Kienera.)

Schema I.

A—A'	výška v kohoutku
B—B'	výška ve hřbetě
C—C'	výška v kříži
D—D'	výška kořene ocasu
G—G'	výška v sedacích hrbolech
E—E'	výška v kyčelních výčnělech
H—H'	výška kloubu lopatkoramenního
F—F'	výška kyčelních kloubů
N—N'	výška kosti patní
K—K'	hloubka hrudníku
H—g	délka hrudníku
d—f	délka pánve
d—e	délka kříže
b—f	délka trupu
a—b	délka krku

c—d	délka beder
r—s	délka zadní holeně (metatarsu)
m—m'	délka přední holeně (metakarpu)

Schema II.

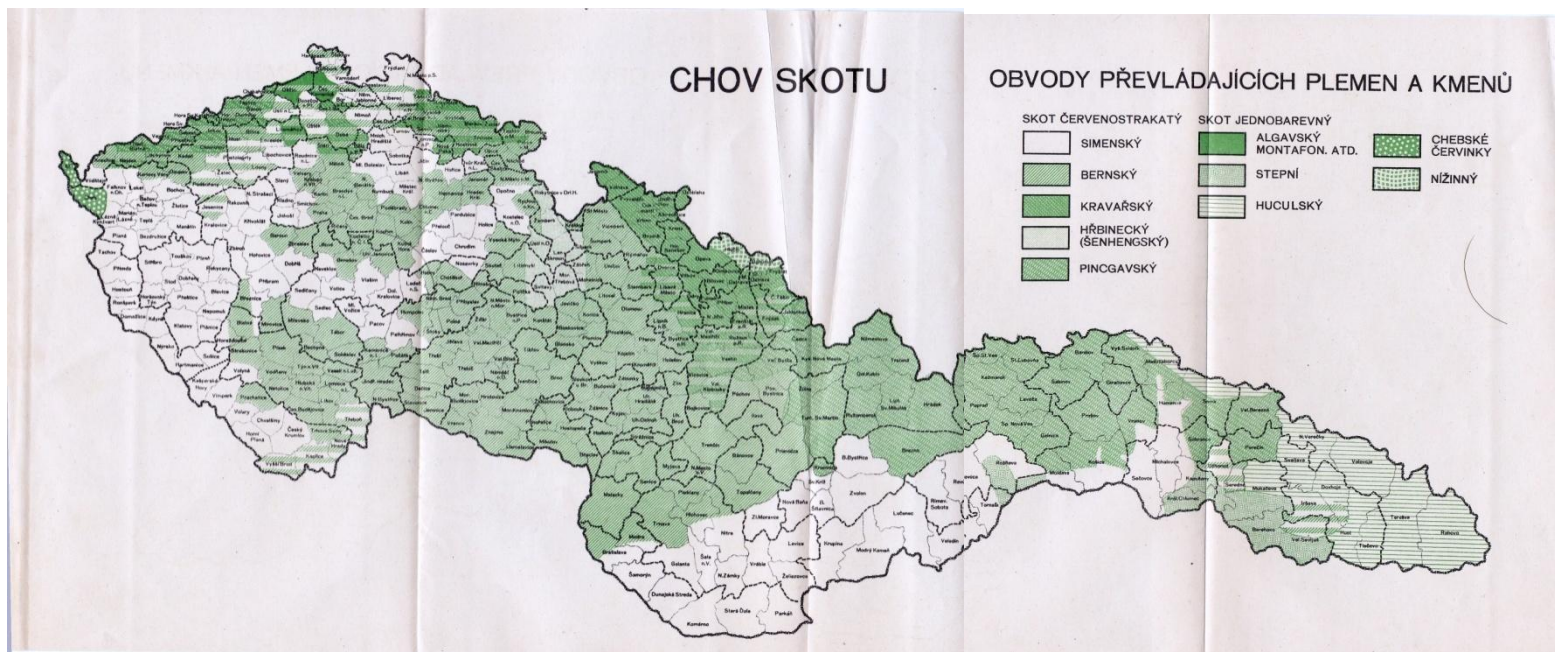
C—C'	šířka prsou
D—D'	šířka hrudníku za lopatkou
F—F'	šířka beder
H—H'	šířka v kyčelních kloubech
J—J'	šířka v sedacích hrbolech
a—b	délka hlavy
f—g	šířka v meziroží
d—d	velká šířka hlavy (v nadočnicových obloucích)
a—c	délka čela

Schema III.

i—H-x	úhel lopatkoramenní
-------	---------------------

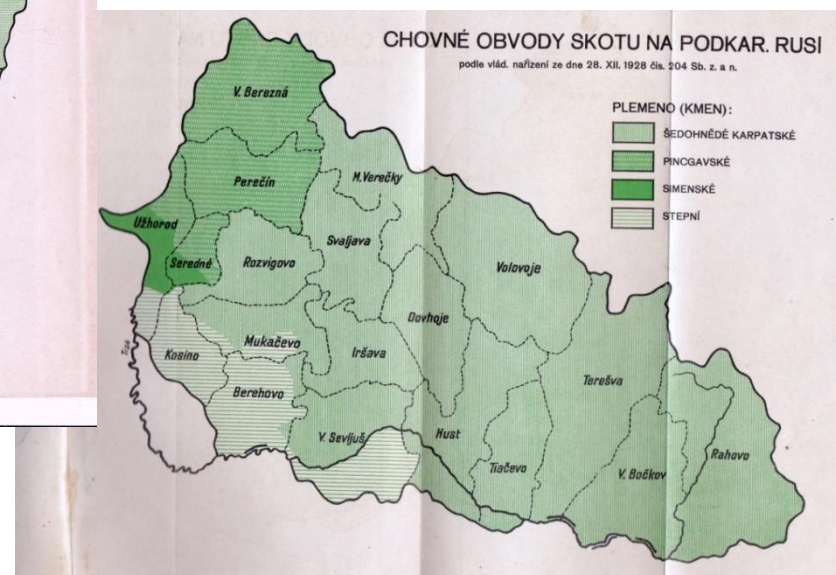
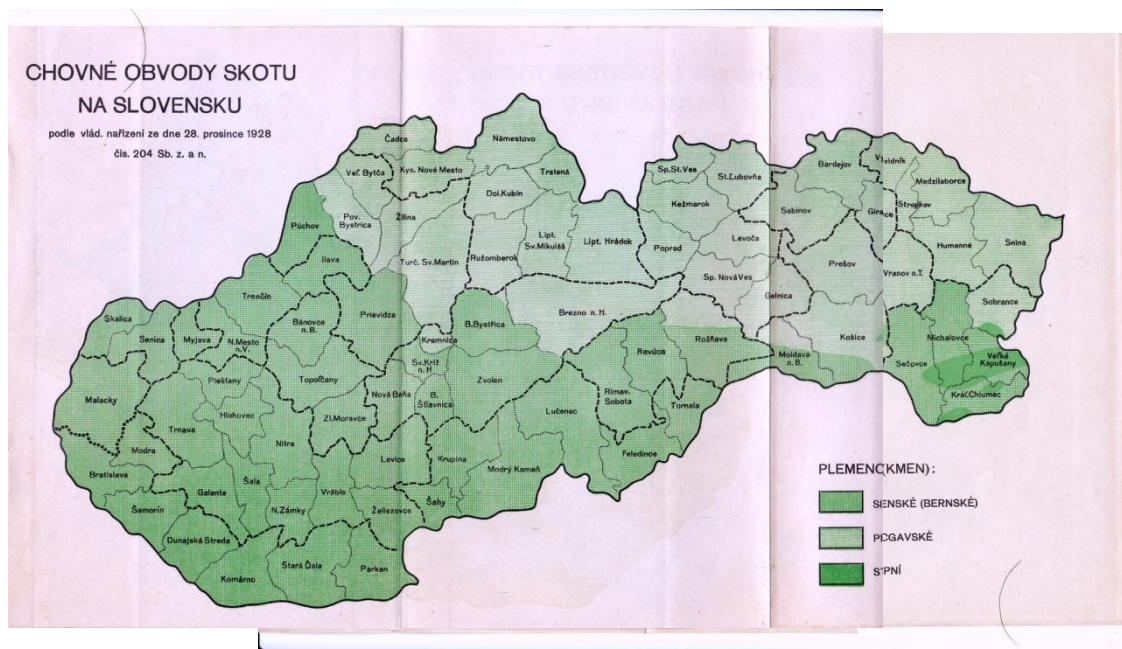
Příloha č. 52: Obvody převažujících plemen skotu v Československu

Zdroj: J. ŠAFARÍK, *Provádění*.

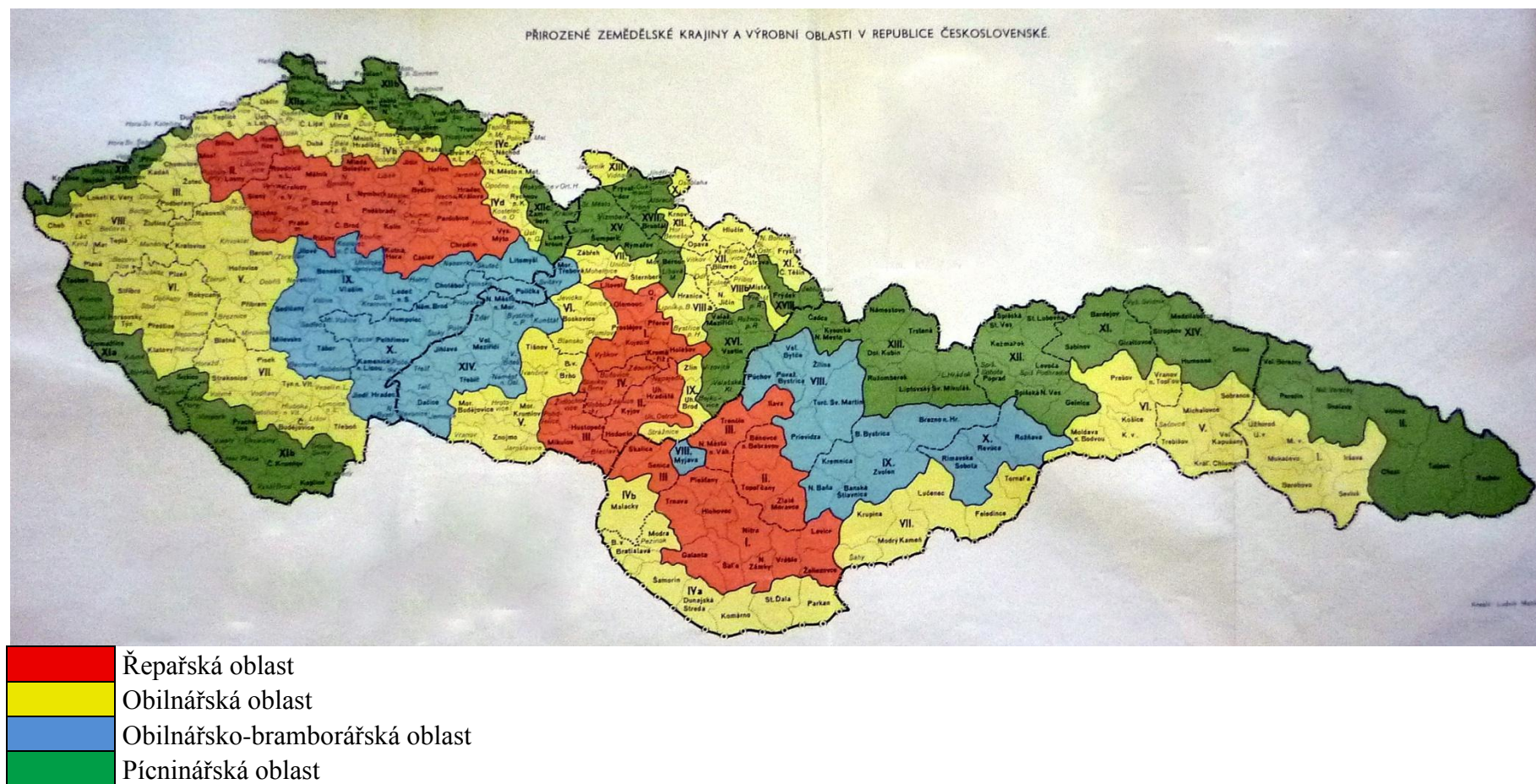
Příloha č. 53: Chovné obvody skotu podle vládního nařízení č. 204/1928 Sb.

Zdroj: J. ŠAFARÍK, *Provádění*.

Příloha č. 54: Přirozené zemědělské krajiny

Zdroj: *Dvacet let československého zemědělství.*

X. 2. Tabulky

Příloha č. 55: Obyvatelstvo podle povolání v různých státech

Státy	Podle sčítání v roce	Osoby ekonomicky aktivní (%)				
		zemědělství	průmysl a hutnictví	Obchod a doprava	svobodná povolání a veřejné služby	ostatní
Anglie	1921 - 1926	10,0	45,2	20,2	10,1	14,5
Belgie	1920	19,1	46,5	18,3	6,9	9,2
Holandsko	1920	23,6	37,8	21,3	7,6	9,7
Švýcarsko	1920	25,9	44,4	16,6	6,5	6,6
Německo	1925	30,5	41,3	16,4	6,1	5,7
Rakousko	1920	31,9	33,3	12,2	11,4	11,2
Dánsko	1921	34,8	27,0	16,7	6,3	15,2
Československo	1921	37,2	34,0	9,3	4,3	15,2
Francie	1921	41,5	29,9	16,6	6,1	5,9
Itálie	1921	56,1	24,6	10,4	4,5	4,4
Maďarsko	1920	58,2	19,7	8,2	4,6	9,3
Polsko	1921	75,9	9,4	5,6	2,4	6,7
Jugoslávie	1921	76,0	9,0	5,7	3,5	5,8

Zdroj: V. BRDLÍK, *Československé zemědělství*, s. 9.

Příloha č. 56: Počet hospodářských zvířat na 100 ha zemědělské půdy v Čechách v zemědělských závodech podle velikostních skupin v roce 1930

Velikostní skupiny (ha)	Koně	Skot			Prasata		Kozy	Drůbež
		tažný	krávy	celkem	prasnice	celkem		
- 2	2,2	33,3	52,2	68,8	3,2	64,3	147,5	1 321,0
2 - 5	1,8	53,2	60,3	88,8	4,8	44,3	13,9	6,5
5 - 10	5,1	33,6	44,4	80,3	6,4	41,2	7,3	358,2
10 - 20	10,5	10,3	32,2	70,0	6,6	35,3	4,4	372,3
20 - 100	9,5	4,9	25,2	57,4	5,6	27,2	2,1	295,5
100 +	7,2	4,4	22,2	41,3	2,4	12,9	0,5	88,2

Zdroj: L. LOUDIL, *Vývoj (1. polovina 20. století)*, s. 84.

Příloha č. 57: Přídělové ceny pozemků (Kč)

Oblast*	Průměrná přídělová cena			
	nejvyšší		nejnižší	
	půda bez budov	půda s budovami	půda bez budov	půda s budovami
řepařská	5 114	6 148	1 241	1 623
obilnářská	2 907	3 749	1 086	1 426
obilnářsko-bramborová	2 550	3 374	695	1 086
pícninářská	2 028	2 812	681	1 074

* Mapa Československa rozděleného na dané oblasti se nachází v příloze č. 54.
Zdroj: J. VOŽENÍLEK, *Pozemková reforma*, s. 121.

Příloha č. 58: Přídělové ceny v jednotlivých bonitních třídách (Kč)

Bonitní třídy	Cena za 1 ha	Celková cena jednotlivé třídy
I. pole = II. louka	4 200	16 800
II. pole = III. louka	3 800	68 400
III. pole = IV. louka	3 400	81 600
IV. pole	3 000	126 000
V. pole	2 600	124 800
VI. pole	2 100	88 200
VII. pole	1 600	48 000
VIII. pole	1 000	12 000
I. pastvina	700	2 800
II. pastvina	400	800

Zdroj: J. VOŽENÍLEK, *Pozemková reforma*, s. 125.

Příloha č. 59: Výsledky pozemkové reformy

Pozemky		Zemědělská půda		Všechna půda	
		tis. ha	%	tis. ha	%
Celková výměra zabrané půdy		1 313	100,0	4 068	100,0
z toho převzato	státem	39	3,0	509	12,5
	ostatními nabyvateli	830	63,2	1 292	31,8
Propuštěno ze záboru původním majitelům nebo jim ponecháno v používání na dalších 20 - 30 let		444	33,8	2 267	55,7

Nabyvatelé půdy	Půda (tis. ha)		
	zemědělská	nezemědělská	celkem
Zbytkové statky	192	34	226
Postátněné a jiné větší objekty	33	752	785
Drobní přidělci	644	146	790
Celkem	869	932	1 801

Zdroj: K. PŮLPÁN, *Nástin I*, s. 142.

Příloha č. 60: Výrobně sociální struktura československého zemědělství

Sektor		Ekonomicky aktivní osoby			
		podnikatelé	úředníci	dělníci	celkem
Průmysl		251 746	215 938	1 758 834	2 247 216
z toho	těžký průmysl	42 407	98 512	567 737	710 971
	lehká průmysl	185 663	90 946	885 782	1 180 066
	stavebnictví	23 587	25 668	298 729	348 689
Terciární sféra		216 872	565 965	526 916	1 349 542
z toho	obchod a hostinské živnosti	170 919	141 700	79 669	429 783
	doprava a spoje	11 143	147 336	78 795	237 850
	veřejné služby, svobodné povolání	22 378	217 269	20 936	261 242
Zemědělství		523 715	25 080	467 701	1 611 600
Ostatní		3 712	386	64 236	69 093
Celkem		996 945	807 369	2 817 687	5 277 531
Procenta		18,87	15,3	53,39	100

Zdroj: J. STEINER – J. GERŠLOVÁ, *Kapitoly I.*

Příloha č. 61: Celková půda v různých státech v průměru let 1925-1929 (%)

Stát	Zemědělská půda				Lesní půda	Ostatní půda
	pole	louky pastviny	zahrady vinice	celkem		
Maďarsko	59,46	18,06	3,47	80,99	11,75	7,26
Anglie	24,14	55,88	0,50	80,52	19,48	
Itálie	42,66	21,83	7,18	71,67	16,02	12,31
Holandsko	28,41	38,93	2,54	69,88	7,28	22,84
Dánsko	60,99	7,02		68,01	31,99	
Francie	41,29	20,74	4,38	66,41	19,12	14,47
Polsko	47,05	16,40	1,30	64,75	35,25	
Německo	43,82	17,08	0,96	61,86	38,14	
Československo	42,14	18,36	1,17	61,67	33,15	5,18
Belgie	40,29	17,04	2,21	59,54	40,46	
Švýcarsko	12,26	40,60	0,35	53,21	21,82	24,97
Rakousko	22,93	27,56	1,48	51,97	37,56	10,47
Jugoslávie	25,76	18,58	2,25	46,59	53,41	

Zdroj: V. BRDLÍK, *Československé zemědělství*, s. 11.

Příloha č. 62: Poměr plodin v různých státech v průměru 1925-1929 (%)

Stát	Plodina							Dočasné louky a pícniny	Ostatní plodiny a úhor
	pšenice	žito	ječmen	oves	kukuřice	brambory	cukrovka		
Švýcarsko	9,8	3,9	1,3	4,0	0,3	9,3	0,3	64,3	6,8
Dánsko	3,8	6,9	12,8	15,8		2,7	1,4	41,6	15,0
Anglie	10,8	0,2	8,9	21,1		5,5	1,2	44,5	7,8
Holandsko	5,9	21,3	3,1	16,4		18,9	6,8	11,8	15,8
Francie	23,8	3,6	3,1	15,4	1,5	6,6	1,0	23,4	21,6
Itálie	36,8	0,9	1,8	3,8	11,5	2,7	0,7	16,7	25,1
Německo	8,0	22,9	7,3	17,0		13,6	2,1	16,2	12,9
Československo	13,2	17,3	12,6	14,2	2,3	12,3	4,3	17,4	6,4
Belgie	12,4	18,7	2,6	22,4		13,5	5,3	18,8	6,3
Polsko	7,3	31,1	6,3	11,1	0,5	13,6	1,1	6,4	22,6
Rakousko	10,6	19,9	7,8	15,9	3,1	9,5	1,3	17,9	14,0
Maďarsko	28,0	12,1	7,7	5,0	19,6	4,9	1,2	14,0	7,5
Jugoslávie	28,9	3,3	6,0	5,7	32,7	3,5	0,7	4,2	15,0

Zdroj: V. BRDLÍK, *Československé zemědělství*, s. 13.

Příloha č. 63: Množství hospodářských zvířat na 100 ha zemědělské půdy v různých státech v průměru 1926-1929 (ks)

Stát	Koně	Hovězí dobytek	Vepřový dobytek
Itálie	4,72	33,30	12,82
Švýcarsko	6,36	72,25	29,00
Rakousko	6,49	49,62	33,81
Anglie	6,92	41,30	15,04
Francie	8,05	40,69	16,33
Československo	8,55	54,20	29,34
Jugoslavie	9,66	32,11	23,69
Maďarsko	11,88	24,37	33,96
Německo	13,04	61,20	67,88
Belgie	13,89	94,82	63,95
Holandsko	15,93	90,34	66,54
Polsko	16,52	35,69	22,56
Dánsko	18,14	99,68	111,96

Zdroj: V. BRDLÍK, *Československé zemědělství*, s. 14 - 16.

Příloha č. 64: Vývoj spotřeby živočišných produktů v ČSR

Rok	Maso (kg)			mléko (l)	vejce (ks)
	hovězí	vepřové	celkem		
1922	11,6	6,9	22,1	91 - 127	78 - 144
1923	11,7	7,1	22,0	103 - 136	104 - 195
1924	11,6	10,4	25,0		
1925	11,8	12,1	27,2		
1926	12,4	12,0	28,1		
1927	12,9	11,7	28,2		
1928	13,6	13,0	30,4		
1929	13,5	12,6	29,7	189 - 216	175 - 269
1930	12,6	13,2	29,2	192 - 219	170 - 258
1931	12,0	14,1	29,7	191 - 220	194 - 291
1932	12,5	12,3	28,2	188 - 213	205 - 305
1933	11,5	11,7	26,3		
1934	12,1	14,1	29,7		
1935	11,9	13,1	28,4		
1936	13,0	13,2	34,0	205	
1937	12,8	12,1	31,0		

Zdroj: L. LOUDIL, *Vývoj (1. polovina 20. století)*, s. 93.

Příloha č. 65: Intenzita chovu hospodářských zvířat v kusech na 100 ha zemědělské půdy

Oblast	Rok	Koně	Skot	Prasata	Ovce	Kozy	Drůbež
Čechy	1900	6,6	65,0	19,8	6,6	9,1	214,4
	1910	7,2	65,9	29,1	4,4	11,7	276,4
	1920	6,9	62,9	27,1	5,3	21,6	
	1925	8,3	71,9	32,8	2,6	21,1	288,8
	1930	6,8	67,9	34,9	1,9	14,1	423,9
	1933	7,7	70,5	41,7	1,1	14,6	544,6
	1937	7,5	69,8	44,0	1,0	16,2	583,1
	1947	8,8	66,7	42,5	3,8	18,4	366,1
Morava, Slezsko	1900	8,8	53,7	30,4	2,5	9,9	198,6
	1910	9,3	53,6	41,8	1,6	13,1	249,2
	1920	8,3	50,5	36,6	2,1	21,2	
	1925	12,9	59,7	41,9	1,3	25,1	484,3
	1930	8,6	55,8	48,0	1,2	19,9	472,7
	1933	9,2	53,7	46,0	0,6	19,0	572,5
	1937	9,1	59,2	59,6	0,7	23,4	623,3
	1947	10,3	55,8	59,1	2,3	28,3	399,3
České země	1900	7,4	61,1	23,5	5,2	9,4	208,9
	1910	7,9	61,6	33,6	3,4	12,2	266,9
	1920	7,4	58,4	30,5	4,2	21,4	
	1925	8,9	67,7	35,9	2,1	22,5	356,0
	1930	7,4	63,8	39,4	1,7	16,1	440,6
	1933	8,2	64,7	43,2	0,9	16,1	554,2
	1937	8,1	66,0	49,2	0,9	18,6	595,8
	1947	9,3	63,1	48,1	3,3	21,7	377,3

Zdroj: L. LOUDIL, *Vývoj (1. polovina 20. století)*, s. 89.

Příloha č. 66: Hektarové výnosy hlavních plodin v ČSR v letech 1920-1930 (q)

Rok	Pšenice	Žito	Ječmen	Oves	Cukrovka	Brambory pozdní
1920	11,3	9,4	11,7	10,8	221,4	82,7
1921	16,6	15,8	15,8	13,5	198,0	68,1
1922	14,9	14,9	15,0	12,7	262,6	140,7
1923	16,2	15,9	17,4	15,8	254,9	98,3
1924	14,4	13,7	14,3	14,2	288,0	103,3
1925	17,2	17,6	18,0	15,6	307,2	118,2
1926	14,9	14,1	16,1	16,4	243,2	80,8
1927	17,2	15,5	18,1	17,1	281,9	141,5
1928	18,6	17,9	19,5	17,0	261,9	119,7
1929	17,6	17,0	18,8	17,2	273,7	142,2
1930	17,4	17,2	18,1	15,9	295,2	137,0

Zdroj: V. LACINA, *Zlatá léta*, s. 138.

Příloha č. 67: Vývoj stavů hlavních hospodářských zvířat v letech 1910, 1925, 1930
(tis. ks)

Hospodářská zvířata	1910	1925	1930
Koně	692	740	
Skot celkem	4 596	4 691	4 458
Krávy	2 298	2 331	2 433
Prasata	2 516	2 539	2 776
Ovce	1 322	861	607

Zdroj: V. LACINA, *Zlatá léta*, s. 139.

Příloha č. 68: Celková hodnota živé a mechanické síly v zemědělství

Energie*	Čechy		Morava, Slezsko		
	ks	%	ks	%	
Koně tříletý a starší	188 724	18,2	125 873	28,1	
Voli a býci k tahu	73 587	7,1	12 949	2,9	
Krávy k tahu	195 735	18,9	84 343	18,9	
Motorové hnací stroje	508 397	49,0	203 234	45,5	
z toho	elektromotory	392 610	37,9	141 110	31,6
Motorové pracovní stroje	64 580	6,2	19 743	4,4	
z toho	traktory	51 378	5,0	14 193	3,2
Nákladní auta	6 129	0,6	1 035	0,2	
Celkem	1 037 152	100,0	447 177	100,0	
Živá síla	458 046	44,2	233 165	19,9	
Mechanická síla	579 106	55,8	224 012	50,1	

* Práce jednoho koně se rovná 1 KS

Práce jednoho vola se rovná 0,67 KS

Práce jedné krávy se rovná 0,33 KS

Zdroj: V. LACINA – J. PÁTEK, *Dějiny*, s. 49.

Příloha č. 69: Klesající tendence velkoobchodních cen ve zlatě v ČSR

Rok	Maso		Máslo	Vejce
	vepřové	hovězí		
1923	106,5	116,3	96,2	85,3
1924	95,2	124,6	91,2	108,9
1925	89,5	123,6	90,6	84,0
1926	86,2	110,2	90,3	90,3
1927	94,6	112,0	92,2	79,1
1928	88,1	102,2	90,6	91,1
1929	95,4	114,9	91,4	94,0
1930	85,3	106,8	84,3	75,3
1931	67,3	92,0	73,9	72,8
1932	68,5	83,3	69,9	65,3
1933	63,8	75,7	60,0	69,3
1934	47,0	62,4	48,8	50,2
1935	52,0	68,1	49,1	48,5

Zdroj: L. LOUDIL, *Vývoj (1. polovina 20. století)*, s. 94.

Příloha č. 70: Ceny rostlinných výrobků v Praze za 1 q

Výrobek		Rok				
		1927	1928	1929	1930	1./4. 1930
Pšenice česká	Kč	236,40	212,32	177,30	158,64	154,00
	%	100,00	89,81	75,00	67,11	65,14
Žito české	Kč	223,73	210,82	146,46	98,56	135,50
	%	100,00	94,23	65,46	44,05	60,56
Ječmen prima	Kč	189,61	209,86	160,03	132,22	153,00
	%	100,00	110,68	84,40	69,73	80,69
Oves	Kč	173,72	184,92	144,96	103,54	149,00
	%	100,00	106,45	83,44	59,60	85,77
Hrách Viktoria	Kč	476,20	470,81	369,19	237,50	210,00
	%	100,00	98,87	77,53	49,87	44,10
Mák	Kč	743,55	595,25	644,87	615,87	520,00
	%	100,00	80,06	86,73	82,83	69,93
Chmel žatecký	Kč	6 046,00	3 713,00	1 804,00	1 210,00	650,00
	%	100,00	61,41	29,84	20,01	10,75
Brambory	Kč	61,12	37,52	34,97	19,86	39,75
	%	100,00	61,39	57,22	32,49	65,04
Cukrovka	Kč	18,00	16,50	16,00	14,70	11,00
	%	100,00	91,67	88,89	81,67	61,11

Zdroj: V. BRDLÍK, *Československé zemědělství*, s. 40.

Příloha č. 71: Ceny živočišných výrobků v Čechách za 1 kg

Výrobek		Rok				
		1927	1928	1929	1930	1./4. 1930
Vůl *	Kč	6,33	6,16	7,08	6,48	5,42
	%	100,00	97,31	111,85	102,37	85,62
Kráva *	Kč	6,02	5,85	6,43	6,14	5,10
	%	100,00	97,18	106,81	101,99	84,72
Tele *	Kč	6,96	7,05	8,25	7,61	6,27
	%	100,00	101,29	118,53	109,34	90,09
Prase *	Kč	9,92	9,05	10,16	8,78	5,94
	%	100,00	91,23	102,42	88,51	59,88
Mléko	Kč	1,51	1,52	1,58	1,49	1,35
	%	100,00	100,66	104,64	98,68	89,40
Máslo	Kč	23,19	23,27	23,65	20,50	18,57
	%	100,00	100,34	101,98	88,40	80,08

* živá váha

Zdroj: V. BRDLÍK, *Československé zemědělství*, s. 41.

Příloha č. 72: Ceny výrobních prostředků zemědělců v ČSR

Výrobní prostředky		Rok				
		1927	1928	1929	1930	1./4. 1930
Superfosfát za q	Kč	73,60	73,69	75,43	72,33	66,32
	%	100,00	100,12	102,49	98,27	90,11
Sůl draselná za q	Kč	90,99	94,34	96,95	94,84	92,04
	%	100,00	103,68	106,55	104,23	101,15
Pokrutiny lněné za q	Kč	200,74	214,73	216,91	183,99	154,48
	%	100,00	106,97	108,06	91,66	76,96
Řemeslná práce za den	Kč	40,97	42,62	42,31	41,67	41,36
	%	100,00	104,03	103,27	101,71	100,95
Uhlí hnědé za q	Kč	19,11	18,97	19,12	19,33	18,68
	%	100,00	99,27	100,05	101,15	97,75
Dříví palivové za m ³	Kč	68,10	70,65	74,56	71,87	63,21
	%	100,00	103,74	109,49	105,54	92,82
Cement za q	Kč	44,73	44,60	45,50	44,70	43,02
	%	100,00	99,71	101,72	99,93	96,18
Cihly za 1 000 kusů	Kč	329,32	331,15	325,18	312,97	293,97
	%	100,00	100,56	98,74	95,04	89,27
Vápno za q	Kč	24,90	24,85	24,80	24,81	23,58
	%	100,00	99,80	99,60	99,64	94,70
Ráfy železné za kg	Kč	1,97	2,00	2,03	1,97	1,90
	%	100,00	101,52	103,05	100,00	96,45
Podkova koňská za kus	Kč	12,03	12,21	12,51	11,96	11,28
	%	100,00	101,50	103,99	99,42	93,77
Nádenická mzda za den	Kč	12,56	13,11	14,12	13,60	12,36
	%	100,00	104,38	112,42	108,28	98,41

Zdroj: V. BRDLÍK, *Československé zemědělství*, s. 43.

Příloha č. 73: Kupní síla pšenice a vepřů k zemědělským výrobním prostředkům

Výrobní prostředky		Za 100 kg pšenice bylo možno zakoupit		Za 100 kg živé váhy vepřů bylo možno zakoupit	
		1913/1914	1./4. 1931	1913/1914	1./4. 1931
Superfosfát	kg	269,00	232,00	1 247,00	896,00
	%	100,00	86,25	100,00	71,85
Draselné soli	kg	209,00	167,00	966,00	645,00
	%	100,00	79,90	100,00	66,77
Řemeslnické práce	dny	5,70	4,10	26,10	15,70
	%	100,00	71,93	100,00	60,15
Hnědé uhlí	kg	1 913,00	824,00	8 834,00	3 180,00
	%	100,00	43,07	100,00	36,00
Palivové dříví	m ³	3,10	2,40	14,20	9,40
	%	100,00	77,42	100,00	66,20
Cihly	ks	833,00	524,00	3 848,00	2 021,00
	%	100,00	62,91	100,00	52,52
Železo na ráfy	kg	123,00	81,00	568,00	313,00
	%	100,00	65,85	100,00	55,11
Podkova	ks	24,60	13,70	114,00	53,00
	%	100,00	55,69	100,00	46,49
Nádenická práce	dny	15,90	12,50	73,20	48,00
	%	100,00	78,62	100,00	65,57

Zdroj: V. BRDLÍK, *Československé zemědělství*, s. 45.

Příloha č. 74: Průměrné hektarové výnosy hlavních plodin ve vybraných evropských zemích v letech 1934-1938 (t/ha)

Země	Pšenice	Žito	Ječmen	Oves	4 obilniny celkem	Brambory	Cukrovka
ČSR	1,71	1,59	1,70	1,61	1,65	12,80	28,60
Německo	2,26	1,73	2,14	2,02	1,97	16,90	31,00
Rakousko	1,67	1,47	1,76	1,52	1,57	13,70	26,20
Francie	1,56	1,16	1,45	1,39	1,47	11,20	27,60
Maďarsko	1,40	1,11	1,32	1,23	1,31	7,30	20,70
Polsko	1,19	1,12	1,18	1,14	1,21	12,10	21,60
Jugoslávie	1,14	0,82	0,96	0,86	1,06	6,30	18,80
Evropa bez SSSR	1,42	1,42	1,54	1,57	1,47	13,50	27,60

Zdroj: V. PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny*, s. 300.

Příloha č. 75: Poměrné zastoupení plemen licencovaných býků v ČSR (%)

Rok	Červenostřakaté plemeno				Píngavské plemeno	Šedohnědé karpatské plemeno	Stepní plemeno	Nížinné plemeno	Ostatní plemena	Celkem (ks)
	české	moravské	slezské	slovenské, simenské						
1932	51,3	19,7	4,3	11,8	8,5	2,6	0,6	0,2	1,0	32 557
1933	50,8	18,7	5,0	12,8	7,4	2,5	0,7	0,4	1,7	33 293
1934	50,4	18,7	4,3	13,8	8,0	2,7	0,7	0,2	1,2	33 596
1935	48,8	19,1	4,0	15,3	8,1	2,8	0,7	0,3	0,9	33 511
1936	48,1	19,3	4,0	15,6	8,3	2,7	0,7	0,2	1,1	33 926

Zdroj: L. LOUDIL, *Vývoj (1. polovina 20. století)*, s. 107.

Příloha č. 76: Užitková plemena skotu v ČSR podle kontrol užitkovosti a dědičnosti

Oblast	Rok	Plemeno, rás	Počet uzavěrek	Roční výroba na krávu			Živá hmotnost (kg)
				mléko (kg)	tuk (%)	tuk (kg)	
Čechy	1935	červenotrakatý ČO ZRČ *	4 958	2 524	3,85	97,0	565
		červenotrakatý NO ZRČ *	7 768	2 680	3,79	101,6	545
		červenotrakatý horský	3 986	2 600	3,82	99,4	554
		červenotrakatý severočeský	1 350	2 697	3,81	102,8	545
		červenotrakatý krkonošský	847	2 855	3,82	109,1	533
		hřbínecký	927	2 680	3,85	102,7	520
		chebský červený	81	2 301	3,47	79,8	506
		červenotrakatý nížinný	447	3 208	3,41	109,7	555
Morava	1937	červenotrakatý ČO ZRČ *	4 015	2 991	3,93	117,4	590
		červenotraktaý NO ZRČ *	6 385	2 682	3,80	102,0	557
		hřbínecký	2 713	2 651	3,85	102,2	
		kravařský	1 308	2 589	3,72	96,4	
Slezsko	1936	kravařský	1 893	2 867	3,81	109,2	538
	1937	červenotrakatý nížinný	50	3 709	3,34	124,0	
		červenotrakatý (bernský, simenský, kravařský)	3 621	2 817	3,74	105,3	
		lišnanský	30	2 784	3,64	101,6	

* ČO ZRČ - Český odbor zemědělské rady

NO ZRČ - Německý odbor zemědělské rady

Zdroj: L. LOUDIL, *Vývoj (1. polovina 20. století)*, s. 109.

Příloha č. 77: Poměrné zastoupení plemen koní

Oblast	Plemenné skupiny	Plemeno	Rok						
			1884	1894	1904	1914	1924	1938	
Čechy	teplokrevná		95,9	93,0	72,8	43,6	44,4	43,1	
		oldenburský, východofríský	6,0	11,0	25,3	20,0	33,8	30,6	
		anglický polo- a plnokrevník	44,9	27,7	12,8	8,6	2,3	4,1	
	chladnokrevná		4,1	7,0	27,2	56,4	55,6	56,9	
			norik	1,5	3,4	14,0	10,4	2,2	1,0
			belgik	2,4	3,4	12,5	46,0	53,4	55,9
		ostatní	0,2	0,2	0,7				
	celkem			534	560	529	661	693	605
Morava	teplokrevná		92,7	80,4	50,8	57,3	53,1	47,9	
		oldenburský, východofríský	2,9	2,1	3,2	26,0	21,1	8,1	
		anglický polo- a plnokrevník	33,3	36,1	29,2	19,3	14,5	31,6	
	chladnokrevná		7,3	19,6	49,2	42,7	46,9	52,1	
			norik	3,3	2,4	4,9	4,9	1,8	1,3
			belgik	4,0	16,9	43,8	37,8	45,1	50,8
		ostatní		0,3	0,5				
	celkem			276	332	370	450	426	309
Slezsko	teplokrevná		95,7	96,2		45,3	26,7	26,3	
		orientální, lipicán	21,3	24,1		32,0	14,0	15,8	
		anglický polo- a plnokrevník	40,4	16,6		12,0	4,2	10,5	
		norfolk	31,9	48,1					
	chladnokrevná								
			norik			29,8	54,7	73,3	73,7
			belgik	4,3	3,7				
		ostatní			1,8				
celkem			47	54	57	75	71	57	

Zdroj: L. LOUDIL, *Vývoj (1. polovina 20. století)*, s. 106.

Příloha č. 78: Charakter stáda (velkostatek Blatná 1922-1930)

Rok	Plemenice			Celkem
	jalovice	vyřazené	dojnice	
1922	11	4	44	59
1923	4	20	33	54
1924	1	34	29	64
1925	17	8	33	43
1926	15	5	42	48
1927	4	10	37	47
1928	10	17	37	54
1929	13	8	44	55
1930	11	9	40	59

Příloha č. 79: Stavby dobytka podle inventáře (velkostatek Blatná 1922-19930)

Skot	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	Průměr
Býci	8	8	6	8	2	5	7	16	3	7,0
Krávy	58	40	49	42	47	51	42	29	40	44,2
Jalovice	44	28	43	40	44	39	38	32	22	36,7
Telata	45	46	26	48	53	52	46	47	47	45,6
Celkem	155	122	124	138	146	147	133	124	112	133,4

Příloha č. 80: Dojivost krav (velkostatek Blatná 1922-1930)

Rok	Počet krav	Dojivost (l)										
		-1000	1000-1500	1500-2000	2000-2500	2500-3000	3000-3500	3500-4000	4000-4500	4500-5000	5000+	průměr
1922	53	16	24	7	3	3	0	0	0	0	0	1240
1923	33	1	7	9	12	4	0	0	0	0	0	1902
1924	29	0	2	11	12	3	1	0	0	0	0	2068
1925	33	1	3	9	8	3	4	3	2	0	0	2415
1926	42	0	1	7	4	9	7	3	4	2	5	3187
1927	38	0	0	0	2	7	9	10	3	3	4	3785
1928	37	1	2	4	1	3	7	4	4	5	6	3589
1929	44	1	1	3	4	7	7	10	4	5	2	3325
1930	40	0	1	1	5	10	10	10	2	1	0	3151

Příloha č. 81: Dojivost krav (velkostatek Blatná 1922-1930)

Rok	Počet krav	Dojivost (%)									
		-1000	1000-1500	1500-2000	2000-2500	2500-3000	3000-3500	3500-4000	4000-4500	4500-5000	5000+
1922	100,00	30,19	45,28	13,21	5,66	5,66	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1923	100,00	3,03	21,21	27,27	36,36	12,12	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1924	100,00	0,00	6,90	37,93	41,38	10,34	3,45	0,00	0,00	0,00	0,00
1925	100,00	3,03	9,09	27,27	24,24	9,09	12,12	9,09	6,06	0,00	0,00
1926	100,00	0,00	2,38	16,67	9,52	21,43	16,67	7,14	9,52	4,76	11,90
1927	100,00	0,00	0,00	0,00	5,26	18,42	23,68	26,32	7,89	7,89	10,53
1928	100,00	2,70	5,41	10,81	2,70	8,11	18,92	10,81	10,81	13,51	16,22
1929	100,00	2,27	2,27	6,82	9,09	15,91	15,91	22,73	9,09	11,36	4,55
1930	100,00	0,00	2,50	2,50	12,50	25,00	25,00	25,00	5,00	2,50	0,00

Příloha č. 82: Věkové složení krav (velkostatek Blatná 1922-1930)

Rok	Věkové složení krav						Průměr
	-2	3-5	6-8	9-11	12-14	15+	
1922	5	19	9	15	10	1	7,3
1923	5	23	4	11	11	0	7,2
1924	1	28	8	13	11	3	7,5
1925	3	22	14	3	1	0	5,1
1926	1	28	17	0	2	0	5,3
1927	3	25	11	6	1	1	6,0
1928	15	16	10	12	0	1	5,4
1929	15	19	13	8	0	0	4,7
1930	9	35	10	4	1	0	4,6

Příloha č. 83: Délka laktace (velkostatek Blatná 1922-1930)

Rok	Počet dnů dojení									Průměr
	-250	251-300	301-310	311-320	321-330	331-340	341-350	351-360	361+	
1922	24	10	1	3	3	7	0	0	5	237,7
1923	0	5	1	3	0	6	6	3	9	336,2
1924	1	6	2	4	0	5	2	0	9	324,8
1925	7	6	4	3	0	0	5	7	1	293,9
1926	9	8	2	7	3	4	3	3	3	289,7
1927	1	7	4	3	0	2	5	11	5	338,4
1928	9	5	3	2	3	2	2	3	8	286,9
1929	6	12	4	5	3	2	3	3	6	295,0
1930	1	11	3	1	6	4	3	2	9	322,1

Příloha č. 84: Denní dojivost krav (velkostatek Blatná 1922-1930)

Rok	Průměrná denní dojivost
1922	5,4
1923	5,7
1924	6,4
1925	8,3
1926	11,0
1927	11,6
1928	12,5
1929	11,4
1930	9,8

Příloha č. 85: Tučnost mléka (velkostatek Blatná 1926-1930)

Rok	Kontrolované krávy	Průměrná tučnost mléka	
		(kg)	(%)
1926	7	0,5	3,4
1927	12	0,4	3,2
1928	37	0,4	3,3
1929	44	0,4	3,3
1930	40	0,3	3,5

Příloha č. 86: Vliv stáří dojnic na produkci mléka (velkostatek Blatná 1922-1930)

Věk krávy	Rok								
	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930
2	1 031	1 312				3 977	2 752	2 357	
3	615	1 344	1 844	1 937	2 141	3 002		3 398	3 377
4	1 195	2 300	2 077	1 923	2 771	3 229	2 954		3 161
5		1 777	2 331	2 073		3 600	3 445	3 020	
6	1 033		1 895	3 438	2 731		4 619	4 065	
7	1 835			2 587	4 696			4 243	2 843
8	1 153	2 424			3 823	4 942			2 427
9	1 570	1 683	2 299			3 534	1 126		
10	1 776	2 340	2 001	3 088			4 292	4 048	
11	1 123	2 318						3 751	3 513
12	1 390	1 367	2 381		3 714				2 922
13	1 631	1 744		2 783					
14	2 719	2 084	2 391		4 013				
14+	0	0	0	0	0	3 359	0	0	0

Příloha č. 87: Vliv živé váhy na produkci mléka (velkostatek Blatná 1926-1930)

Rok	Živá váha (kg)							
	-400	400-450	450-500	500-550	550-600	600-650	650-700	700+
1926	2 127		4 041	2 736	3 522	3 400	2 733	
1927			4 462	4 285	3 696	3 487	3 073	3 083
1928		1 331	1 551	3 756	4 135	4 195	3 685	3 908
1929		2 088	2 729	3 716	3 410	3 799	4 134	3 993
1930			3 497	3 489	3 136	3 098	3 425	2 882
Průměr	2 127	1 710	3 256	3 596	3 580	3 596	3 410	3 467

Příloha č. 88: Vliv pořadí laktace na dojivost u deseti krav (velkostatek Blatná)

Kráva	Plemenné číslo	Laktace						
		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Afrika	3	86,8	189,0	268,0	238,1	292,9	438,0	
Děva	313	256,6	230,3	258,6	266,4	276,5		
Libuše	3933	76,3	147,5	222,0	341,9	517,3		
Milá	2997	82,3	226,0	192,0	270,9	282,5	236,2	
Mrně	2997	92,5	144,0	176,0	297,5	211,0	334,5	313,7
Stela	29	173,3	160,3	225,8	324,2	358,4	334,0	362,1
Stelze	43263	210,3	347,5	357,3	275,8	284,7		
Stefanie	43261	181,8	180,3	172,5	315,4	350,7	361,2	318,1
Vesna	3900	151,8	221,0	207,0	373,7	367,3		
Ukrajina II	309	181,7	206,3	228,7	144,1	292,4		

Příloha č. 89: Průběh dojivosti (velkostatek Blatná 1923-1924)

Krávy	Datum	Týden laktace 1923																			
		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.
Ofensiva	6.2.	9,0	8,0	10,5	10,5	9,8	11,3	9,8	7,8	10,5	9,3	10,5	10,5	9,3	8,3	7,0	6,5	3,0	0,5	0,0	0,0
Padlá	17.1.	9,3	9,3	7,5	6,5	6,5	6,5	8,8	9,0	8,5	7,5	8,0	7,0	7,8	7,0	10,0	7,0	6,5	4,5	4,0	5,0
Marná	25.1.	9,3	7,0	7,8	7,3	6,5	8,3	9,3	9,0	7,8	8,5	7,3	7,5	7,5	7,5	3,8	6,0	4,3	3,8	3,5	3,8
Drahota	15.6.	7,8	7,5	10,8	10,8	10,8	11,3	10,3	9,3	8,0	7,5	6,0	6,5	5,8	5,0	6,8	6,5	6,0	6,5	6,5	6,5
Podnesená	23.2.	0,0	5,0	4,5	3,3	7,3	6,0	4,8	6,5	5,5	4,8	6,0	5,5	4,5	3,8	4,0	3,8	4,3	3,5	3,0	2,8

Krávy	Datum	Týden laktace 1924																			
		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.
Bílá	20.1.	9,0	9,0	9,8	9,0	9,0	7,3	7,8	11,0	13,8	10,3	10,0	8,5	8,5	8,0	9,0	9,3	7,3	8,5	5,5	4,0
Mikulášská	21.1.	0,0	10,5	10,8	10,5	10,5	9,5	10,8	8,5	12,0	11,8	10,8	10,5	10,3	11,0	10,3	10,0	9,8	8,8	9,0	7,0
Neúroda	28.1.	8,5	8,3	8,5	8,5	8,5	7,5	7,0	7,8	9,0	8,5	7,8	8,5	8,8	8,0	7,5	7,0	6,5	7,0	4,3	3,3
Ofensiva	18.3.	11,3	11,3	11,3	11,3	12,0	10,3	11,5	12,3	11,3	11,3	11,0	11,0	9,0	5,5	4,0	4,0	4,8	3,3	4,5	5,0
Stanze	23.1.	10,5	10,8	9,5	10,0	7,5	8,3	7,8	9,8	9,3	9,0	9,8	8,0	7,3	7,3	7,3	7,8	8,3	5,8	6,3	6,0

Příloha č. 89: Průběh dojivosti (velkostatek Blatná 1925-1926)

Krávy	Datum	Týden laktace 1925																			
		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.
Stefanie	27.2.	10,3	10,3	10,3	9,0	9,8	10,5	9,5	9,8	8,8	10,0	9,0	9,8	10,5	8,8	8,0	7,3	8,0	8,0	2,5	1,0
Afrika	28.3.	13,3	13,3	13,3	15,3	15,3	11,0	12,3	14,8	13,8	11,8	11,5	10,3	11,8	10,8	12,3	10,5	11,3	11,3	9,0	8,8
Stanze	4.3.	0,0	15,3	15,3	15,3	15,3	15,3	15,3	15,3	15,3	15,8	15,8	11,3	14,5	12,8	12,5	14,3	12,3	10,0	11,8	12,5
Stola	28.1.	0,0	15,3	15,3	11,3	6,8	11,3	8,0	12,0	14,3	12,3	10,5	9,0	13,0	12,0	12,3	11,8	14,0	8,5	8,0	8,8
Lednová	15.3.	12,3	12,3	9,3	13,0	14,0	14,3	13,8	13,3	15,0	12,8	13,5	12,8	13,0	11,8	10,0	11,3	7,3	7,3	7,3	5,0

Krávy	Datum	Týden laktace 1926																			
		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.
Libuše	27. 12. 1925	0,0	17,5	17,5	17,3	18,0	18,0	17,0	14,5	18,0	17,5	18,5	18,8	13,8	12,8	11,5	13,3	11,8	12,5	12,0	9,5
Lednová	4.3.	0,0	0,0	30,8	25,8	25,8	23,5	19,5	18,8	19,5	19,5	17,5	17,3	16,8	16,5	17,5	10,3	12,3	12,3	7,0	4,0
Stefanie	19.1.	20,5	20,5	21,5	18,5	18,5	16,0	17,5	18,3	14,5	15,0	13,5	11,8	11,5	12,3	11,3	10,8	10,0	8,5	10,3	7,5
Stelze	1.2.	27,0	27,0	27,0	23,0	22,0	24,0	24,8	23,8	22,3	17,0	15,3	14,3	17,0	12,0	13,5	9,3	7,3	9,8	4,5	5,0
Stola	3.3.	21,0	21,0	23,3	23,0	24,0	22,0	20,3	14,5	12,8	15,5	14,3	12,0	12,3	13,0	11,3	15,3	12,3	10,5	12,5	10,0

Příloha č. 89: Průběh dojivosti (velkostatek Blatná 1927-1928)

Krávy	Datum	Týden laktace 1927																			
		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.
Stefanie	23.1.	23,8	22,0	20,0	18,0	16,8	20,8	18,0	19,0	18,5	17,0	12,5	15,3	13,3	13,5	9,8	13,0	13,0	13,0	9,5	10,0
Stelze	22. 12. 1926	27,0	24,0	24,0	20,8	19,5	18,0	19,0	17,0	15,5	15,0	14,8	15,5	16,0	12,5	14,5	12,5	12,0	7,5	10,5	8,3
Stela	6.4.	23,0	23,0	23,0	23,0	25,3	18,8	22,0	18,5	19,5	12,8	15,8	15,8	14,5	13,8	13,0	11,0	9,0	6,0	0,5	0,0
Atletka	26. 12. 1926	0,0	19,8	19,8	19,8	22,5	21,3	19,3	14,5	16,3	15,0	17,3	18,0	18,3	14,0	16,0	13,0	12,5	8,5	11,8	11,3
Děva	15. 12. 1926	11,3	18,3	18,3	18,0	18,0	16,0	15,5	14,8	12,5	13,0	15,5	15,0	14,0	9,3	11,0	5,8	4,3	0,0	0,0	0,0

Krávy	Datum	Týden laktace 1928																			
		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.
Stefanie	12.3.	0,0	29,3	29,3	29,4	25,6	19,0	22,5	20,1	20,5	20,8	17,1	17,0	17,0	16,4	14,3	16,8	16,2	15,9	13,5	10,5
Stola	3.3	25,6	25,6	25,6	25,6	23,0	20,6	16,8	19,1	18,0	16,6	13,4	14,0	13,3	12,4	16,1	18,3	15,5	14,3	14,9	14,4
Elsa	19.1.	22,2	22,2	24,0	22,9	22,7	23,5	23,0	21,5	21,3	21,8	19,6	17,4	17,2	14,6	13,5	13,9	8,2	15,1	14,0	13,7
Edina	29.1.	22,0	25,7	22,4	21,6	24,3	23,8	21,1	17,1	19,9	18,1	16,4	17,7	14,9	14,5	13,2	12,1	14,6	14,0	14,5	12,8
Holandtka	22.1.	21,1	21,1	22,7	22,7	21,2	23,0	23,0	19,2	20,2	9,1	14,8	17,0	15,6	11,9	12,7	13,4	11,5	11,4	16,1	13,8

Příloha č. 89: Průběh dojivosti (velkostatek Blatná 1929-1930)

Krávy	Datum	Týden laktace 1929																			
		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.
Stela	22.2.	17,0	30,6	30,6	30,6	25,0	20,3	21,3	17,3	23,0	17,9	18,1	16,3	14,0	15,1	13,3	12,2	7,5	7,2	5,5	4,6
Etna	22. 11. 1928	19,7	19,7	19,7	20,2	17,6	16,0	16,8	16,8	16,7	15,8	14,3	15,0	15,9	16,6	16,2	9,3	12,3	12,7	11,0	11,0
Hanza	16. 12. 1928	0,0	0,0	25,4	24,7	23,0	19,0	19,4	19,4	17,2	14,4	12,8	13,7	10,1	15,3	11,1	11,2	8,6	8,4	9,5	8,1
Stefanie	16.3.	0,0	23,5	23,5	23,4	19,1	21,1	16,5	18,1	16,9	15,8	12,9	13,5	13,1	12,0	13,9	10,8	7,4	8,6	7,4	8,6
Afrika	20.3.	22,2	22,2	19,4	16,0	14,9	15,5	13,8	14,2	16,0	12,6	13,0	14,3	12,6	12,1	10,9	11,6	11,1	10,7	10,1	9,8

Krávy	Datum	Týden laktace 1930																			
		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.
Stela	14.2.	20,2	20,2	20,2	20,2	16,9	17,3	16,5	15,2	15,8	12,5	14,2	12,9	11,3	10,5	11,2	9,3	9,7	8,3	7,5	6,4
Satyra	22. 11. 1929	15,7	15,7	15,7	15,7	12,3	11,7	11,6	12,1	11,3	8,7	10,9	9,5	9,7	9,4	9,1	9,5	8,0	7,4	8,1	8,5
Helena	15.1.	21,9	21,9	20,3	18,6	17,2	17,9	15,3	15,5	16,1	14,0	11,0	9,4	10,4	9,5	9,4	8,8	10,1	8,0	4,5	1,5
Hanza	16. 12. 1929	0,0	11,6	11,6	10,5	10,2	11,1	10,7	11,3	13,4	10,1	9,9	9,9	9,2	9,1	11,4	10,6	9,4	8,3	9,6	8,3
Santera	1. 12. 1929	0,0	16,7	16,7	16,4	14,9	15,7	13,7	13,8	11,5	9,1	13,4	11,2	11,8	11,1	8,0	9,1	8,7	7,6	8,8	9,7

Příloha č. 90: Vliv dojivosti na tučnost mléka (velkostatek Blatná 1928-1930)

Mléko (l)	Obsah tuku (%)		
	1928	1929	1930
-1 000	3,42	2,96	
1 000-2 000	2,96	3,16	3,39
2 000-3 000	3,33	3,47	3,36
3 000-4 000	3,46	2,88	3,45
4 000-5 000	3,33	3,39	3,59
5 000+	3,04	3,19	

Příloha č. 91: Sezónnost narození telat (velkostatek Blatná 1922-1930)

Rok	Sezónnost porodů telat												Celkem
	leden	únor	březen	duben	květen	červen	červenec	srpen	září	říjen	listopad	prosinec	
1922	1	4	2	3	10	6	4	2	0	3	5	5	45
1923	4	5	2	8	9	3	5	2	1	2	3	2	46
1924	7	0	3	1	5	5	1	0	0	1	0	3	26
1925	3	4	5	10	3	4	4	5	5	0	3	2	48
1926	7	3	8	6	4	3	4	6	3	1	1	7	53
1927	5	7	6	10	3	3	2	2	3	5	6	0	52
1928	8	7	6	2	1	4	2	6	3	2	2	3	46
1929	1	7	7	8	4	1	4	5	2	0	3	5	47
1930	5	1	2	2	2	2	2	10	6	5	5	5	47
Celkem	41	38	41	50	41	31	28	38	23	19	28	32	x

Příloha č. 92: Narozená telata podle pohlaví (velkostatek Blatná 1922-1930)

Telata	Období								
	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930
Býk	27	20	10	31	17	29	23	26	29
Jalovice	18	26	16	17	36	23	23	22	18
Celkem	45	46	26	48	53	52	46	48	47

Příloha č. 93: Vydání telat (velkostatek Blatná 1922-1930)

Vydání telat	Období									Průměr
	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	
Prodáno	24	16	15	36	25	36	19	12	18	22,3
Ponecháno v chovu	14	16	7	6	23	8	14	15	14	13,0
Zhynulo	7	14	4	6	5	8	13	21	15	10,3
Celkem	45	46	26	48	53	52	46	48	47	45,7

Příloha č. 94: Průměrné váhové přírůstky telat podle pohlaví (velkostatek Blatná)

Telata	Váha v dnech (kg)							
	50	100	150	200	250	300	1 rok	2 rok
Býčci	93,0	146,8	205,4	255	295,6	345,1	440,7	636,3
Jalovice	88,4	135,7	168,1	203,4	238,6	273,1	308,8	446,7

Příloha č. 95: Budoucnost býčků podle matriky telat (velkostatek Blatná)

Budoucnost býčků (%)	
Prodán do chovu	41,4
Prodán řezníkovi	20,7
Ponechán v Blatné	27,6
Vykastrován	10,3

Příloha č. 96: Budoucnost jalovic podle matriky telat (velkostatek Blatná)

Budoucnost jalovic (%)	
Prodána do chovu	3,6
Prodána do chovu a připuštěna	8,0
Prodána řezníkovi	12,5
Prodána řezníkovi a připuštěna	2,7
Připuštěna a ponechána v Blatné	73,2

Příloha č. 97: Průměrné váhové přírůstky býčků podle měsíce narození

Měsíc	Váha v dnech (kg)							
	50	100	150	200	250	300	1 rok	2 rok
leden	83,5	110,5	149,3	142,0	156,5	173,0	266,8	420,5
únor	75,0	135,0	205,0	270,0	300,0	350,0	430,0	709,0
březen	86,3	146,8	213,3	263,8	315,0	353,3	411,7	580,0
duben	78,5	141,5	193,5	241,5	278,5	322,5	380,0	
květen	96,3	152,0	199,3	235,0	257,0	336,3	491,7	
červen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
červenec	90,0	155,0	220,0	290,0	340,0	400,0	450,0	
srpen	100,3	154,8	216,3	280,0	331,7	380,0	451,7	
září	93,7	156,0	229,4	283,6	326,4	370,0	437,0	709,0
říjen	95,0	170,0	235,0	300,0	340,0	390,0	450,0	
listopad	74,0	125,0	172,0	190,0	195,0	253,0		
prosinec	91,0	111,0	150,0	172,5	209,0	265,5	560,0	745,0

Příloha č. 98: Průměrné váhové přírůstky jalovic podle měsíce narození (velkostatek Blatná)

Měsíc	Váha v dnech (kg)							
	50	100	150	200	250	300	1 rok	2 rok
leden	77,2	123,3	144,5	193,5	228,3	265,8	305,8	425,8
únor	84,4	131,8	160,6	188,8	223,1	258,1	305,7	443,0
březen	93,8	138,1	169,1	190,8	224,3	257,3	300,6	439,6
duben	89,1	138,9	173,0	206,0	243,1	284,5	327,2	435,9
květen	101,0	151,4	188,4	223,0	257,2	288,8	293,0	414,6
červen	86,3	138,3	171,3	205,3	240,0	287,3	308,0	450,0
červenec	98,3	141,7	171,3	205,7	257,7	292,7	305,3	465,0
srpen	92,4	137,2	174,8	217,7	257,9	292,1	324,4	477,2
září	89,8	140,6	167,1	209,5	232,4	268,8	297,4	431,5
říjen	88,4	141,4	179,2	200,6	235,4	265,8	300,0	439,5
listopad	87,0	134,9	168,0	206,4	244,7	273,9	312,9	448,4
prosinec	85,3	124,5	157,8	194,5	225,8	255,8	298,1	458,0

Příloha č. 99: Průměrné váhové přírůstky krav (velkostatek Blatná 1922-1930)**Příloha č. 100:** Průměrné váhové přírůstky plemenných býků (velkostatek Blatná)

Léta	Váhové přírůstky (kg)									Průměr
	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	
2	393,3	355,0	438,0	525,0	477,5	488,0	497,1	380,0		444,2
3	434,7	490,9	475,0	493,8	513,2	535,0	527,1	525,0	516,9	501,3
4	465,7	446,3	505,3	520,0	552,7	609,4	670,0	536,7	577,9	542,7
5	517,5	502,5	510,1	571,0		588,1	638,6	680,0	598,5	575,8
6		570,0		511,9	623,3		607,6	658,8	770,0	623,6
7	535,0		627,0	603,3	515,0	625,0		626,3	747,5	611,3
8	476,7		525,0		615,8	540,7	570,0		614,0	557,0
9	541,7	515,0	564,0			656,7	580,0	540,0		566,2
10	535,0	545,0	560,0				686,7	558,8		577,1
11	517,5	547,5	600,0	590,0					552,5	561,5
12	485,0	525,0			580,0					530,0
13	510,0	493,3	535,0			630,0				542,1
14	550,0	563,3		550,0						554,4
15		516,7	555,0		530,0					533,9
Průměr	496,8	505,9	535,8	545,6	550,9	584,1	597,1	563,2	625,3	X

Léta	Váhové přírůstky (kg)
1	295,9
2	491,4
3	690,0
4	910,0
5	805,0

Příloha č. 101: Průměrné váhové přírůstky jalovic (velkostatek Blatná 1922-1930)

Léta	Váhové přírůstky (kg)									Průměr
	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	
0	104,1	107,1	126,0	124,5	148,6	105,0	60,0		63,3	104,8
1	248,5	206,1	287,4	251,7	211,9	273,3	220,3	208,2	148,0	228,4
2	368,6	416,0	408,9	374,2	400,0	381,5	406,2	408,3	319,0	387,0
3	489,7	554,5	590,0	461,4	500,8		475,7	563,8		519,4
4	457,5					660,0				558,8
Průměr	333,7	320,9	353,1	302,9	315,3	355,0	290,6	393,4	176,8	x

Příloha č. 102: Srovnání dojivosti v roce 1923

Oblast	Dojivost (l)
Domažlice	2 264,8
Klatovy	2 026,4
Český Krumlov	1 754,7
Vodňany	2 011,0
Velkostatek Blatná	1 902,0
Litomyšl	3 029,0
Čechy	2 149,6
Morava	2 406,1

Příloha č. 103: Srovnání dojivosti v roce 1924

Oblast	Dojivost (l)
Domažlice	2 537,7
Klatovy	2 271,9
Český Krumlov	1 827,6
Vodňany	2 193,5
Velkostatek Blatná	2 068,0
Litomyšl	3 133,5
Plzeň	2 393,5
Čechy	2 419,7
Morava	2 575,0

Příloha č. 104: Srovnání dojivosti v roce 1925

Oblast	Dojivost (l)
Domažlice	2 453,9
Klatovy	1 867,2
Český Krumlov	2 227,7
Vodňany	2 052,6
Velkostatek Blatná	2 415,0
Litomyšl	3 013,9
Plzeň	2 432,9
Kutná Hora-Čáslav	2 503,7
Německý Brod	2 108,9
Čechy	2 435,9
Morava	2 665,4
Slovensko	2 240,5

Příloha č. 105: Srovnání dojivosti v roce 1926

Oblast	Dojivost (l)	Tučnost (%)
Domažlice	2 388,1	3,86
Klatovy	2 196,1	3,79
Český Krumlov	2 193,6	3,91
Vodňany	2 104,2	3,85
Velkostatek Blatná	3 187,0	3,40
Litomyšl	3 005,7	3,96
Plzeň	2 545,3	3,66
Kutná Hora-Čáslav	2 537,4	3,85
Německý Brod	2 159,7	3,47
Čechy	2 504,0	3,82
Morava	2 773,6	3,98
Slovensko	2 017,5	4,18

Příloha č. 106: Srovnání dojivosti v roce 1927

Oblast	Dojivost (l)	Tučnost (%)
Domažlice	2 506,0	3,77
Klatovy	2 674,7	3,79
Český Krumlov	2 325,7	3,86
Vodňany	2 114,0	3,95
Velkostatek Blatná	3 785,0	3,20
Litomyšl	3 106,0	3,86
Plzeň	2 631,3	3,63
Kutná Hora-Čáslav	2 557,0	3,77
Německý Brod	2 264,5	3,56
Jičín	2 660,6	3,92
Blatná	2 184,4	3,86
Čechy	2 585,5	3,78
Morava	2 773,7	3,94
Slovensko	2 085,0	3,85

Příloha č. 107: Srovnání dojivosti v roce 1928

Oblast	Dojivost (l)	Tučnost (%)
Domažlice	2 445,1	3,81
Klatovy	2 574,8	3,74
Český Krumlov	2 506,7	3,93
Vodňany	2 349,8	3,87
Velkostatek Blatná	3 589,0	3,30
Litomyšl	3 265,0	3,89
Plzeň	2 838,9	3,55
Kutná Hora-Čáslav	2 775,8	3,75
Německý Brod	2 414,2	3,66
Jičín	2 387,6	3,92
Blatná	2 098,9	4,0
Kouřim	2 426,5	4,02
Polička	2 459,4	3,66
Hradec Králové	2 417,9	4,10
Čechy	2 630,4	3,82
Morava	2 812,2	3,95
Slovensko	2 268,6	3,97

Příloha č. 108: Srovnání dojivosti v roce 1929

Oblast	Dojivost (l)	Tučnost (%)
Český Krumlov	2 602	3,82
Vodňany	2 434	3,81
Velkostatek Blatná	3 325	3,30
Plzeň	3 421	3,49
Kutná Hora-Čáslav	2 633	3,78
Hradec Králové	3 026	3,79
Pardubice	3 005	3,87
Žamberk	2 754	3,88
Police nad Metují	2 258	3,68
Čechy	2 779	3,83
Morava	2 850	3,93
Slovensko	2 302	3,92

Příloha č. 109: Srovnání dojivosti v roce 1930

Oblast	Dojivost (l)	Tučnost (%)
Český Krumlov	2 684,2	3,93
Vodňany	2 651,0	4,03
Velkostatek Blatná	3 151,0	3,50
Blatná	2 770,8	3,70
Slané	2 958,0	3,86
Čechy	2 822,4	3,89

Příloha č. 110: Srovnání živé váhy v roce 1923

Oblast	Váha (kg)
Vodňany	520
Český Krumlov	450
Litomyšl	620
Volyně	490
Klatovy	560
Domažlice	540
Velkostatek Blatná	506

Příloha č. 111: Srovnání živé váhy v roce 1924

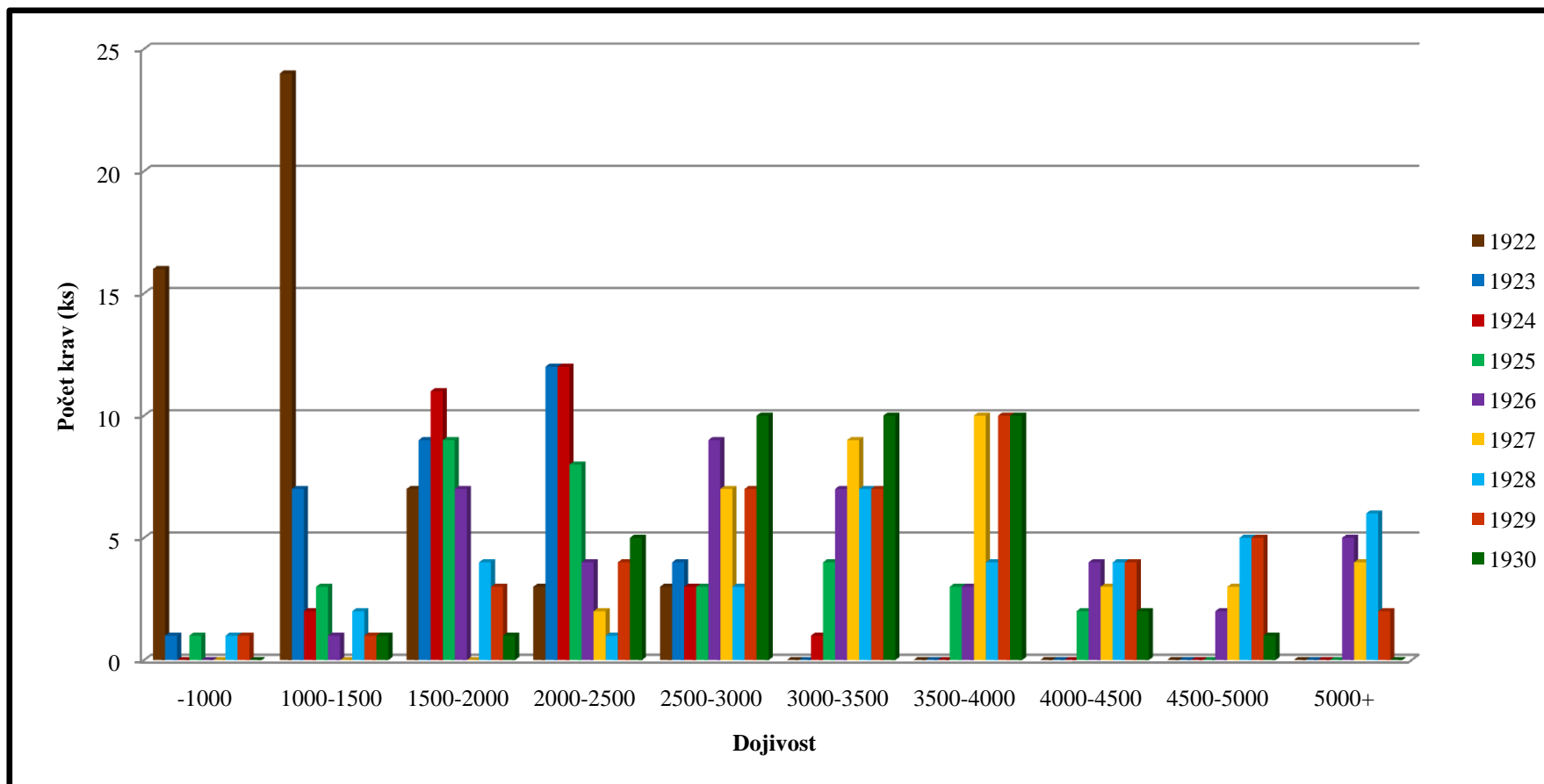
Oblast	Váha (kg)
Domažlice	550
Klatovy	510
Plzeň	530
Vodňany	540
Český Krumlov	460
Litomyšl	630
Velkostatek Blatná	536

Příloha č. 112: Tvoření jmen (1927-1933)

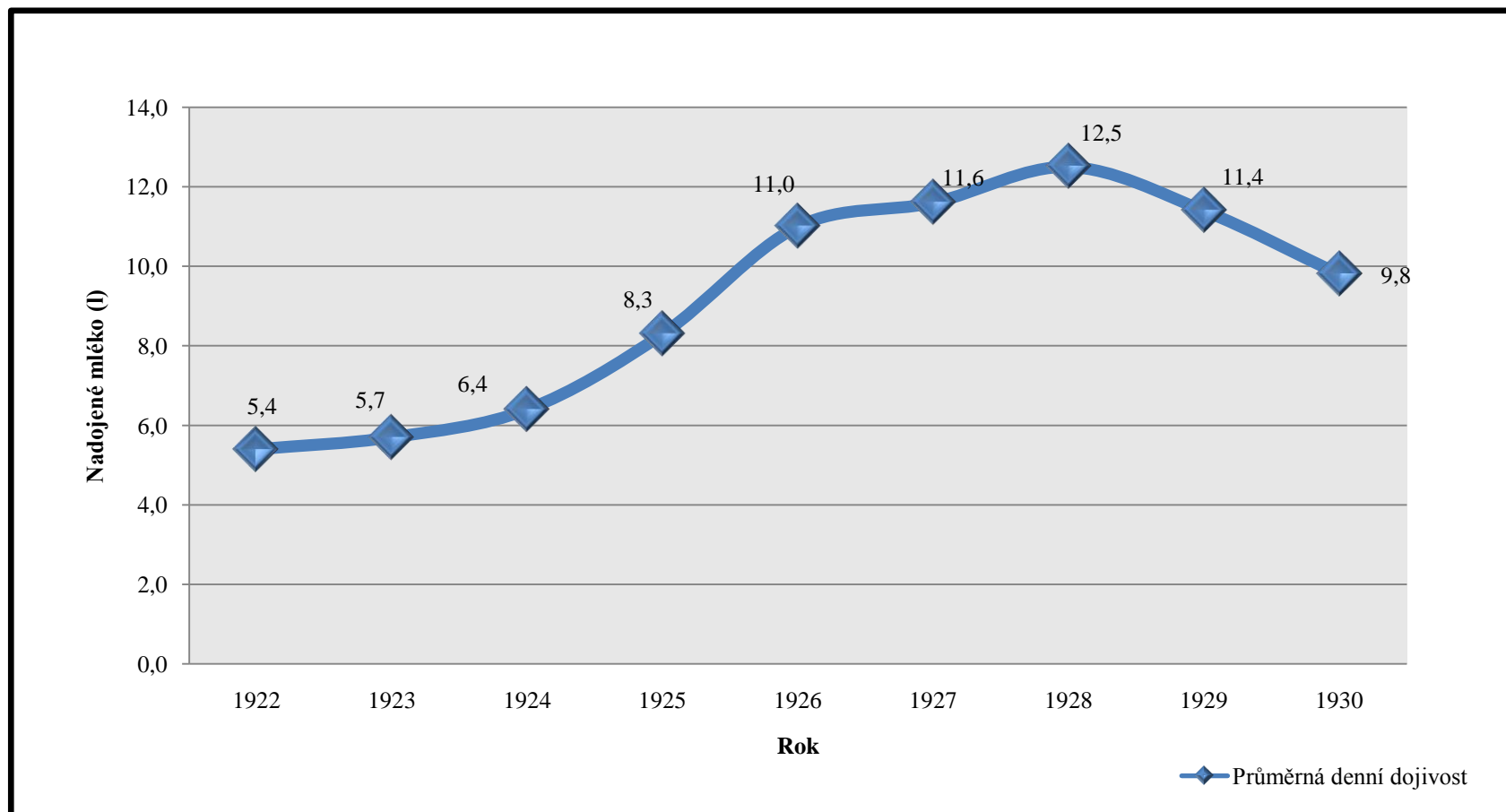
Otec	Matka	Dcera
Elmarius	Sárah	Elsárah
Elmarius	Frajerenka	Elfraje
Elmarius	Saxana	Elsaxa
Elmarius	Sázava	Elsázava
Elmarius	Stela	Elstela
Elmarius	Libuše	Elbuše
Elmarius	Stelze	Elstelze
Elmarius	Ada	Elada
Elmarius	Stela	Elstela
Elmarius	Fredegunda	Elfregunda
Elmarius	Santa	Elsanta
Elmarius	Elsa	Elmarelsa
Elmarius	Adresa	Eldresa
Elmarius	Adiola	Eldiola
Elmarius	Frýda	Elfrýda
Elmarius	Freda	Elfreda
Elmarius	Savana	Elvana
Elmarius	Ella	Ellella
Elmarius	Santera	Elsantera
Elmarius	Salděva	Elděva
Elmarius	Helena	Elhela
Elmarius	Freska	Elfreska
Elmarius	Sardinie	Elsardie
Elmarius	Saldukra	Eldukra
Elmarius	Frederika	Elfrerika

X. 3. Grafy

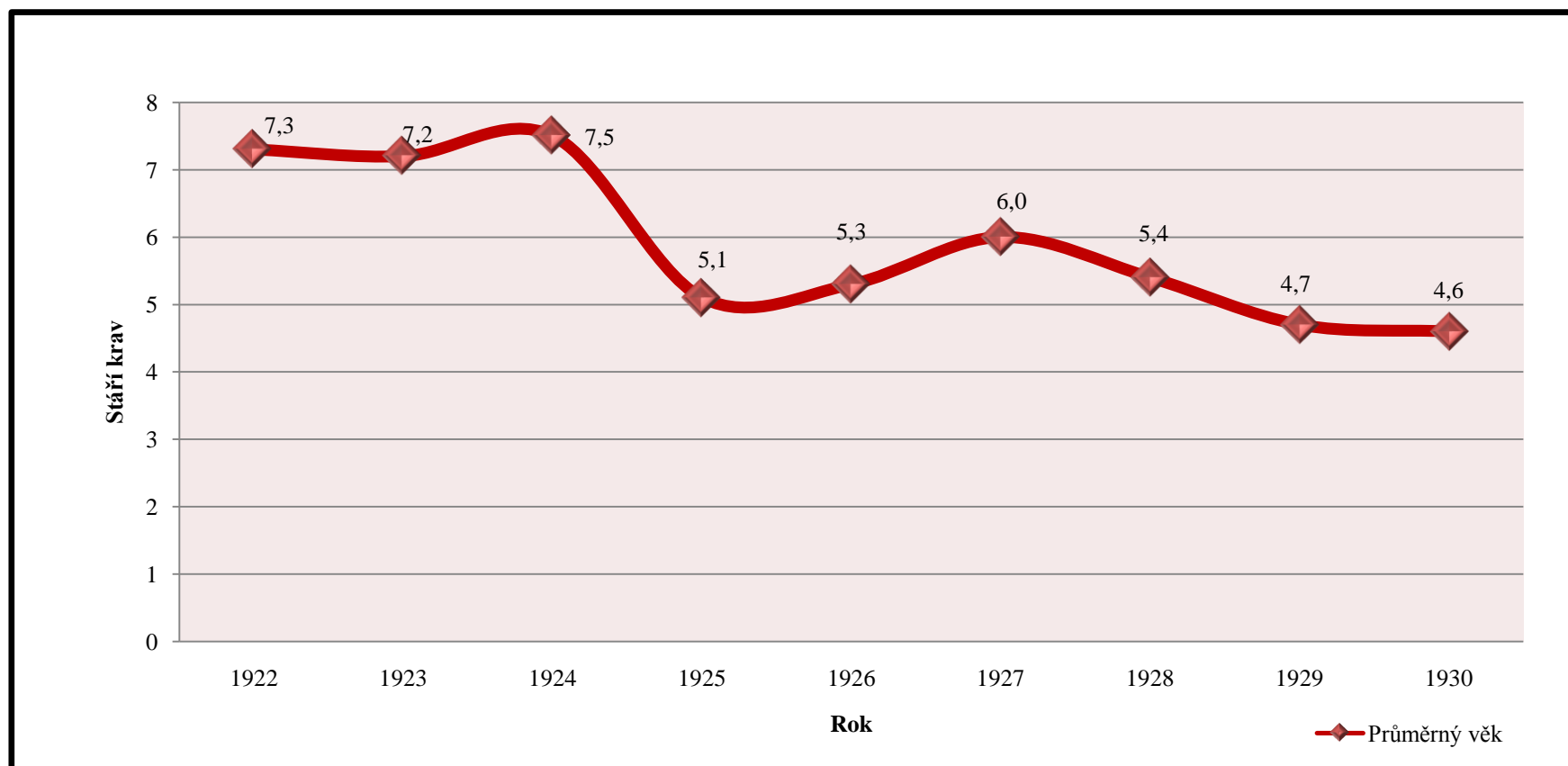
Příloha č. 113: Dojivost krav (velkostatek Blatná 1922-1930)

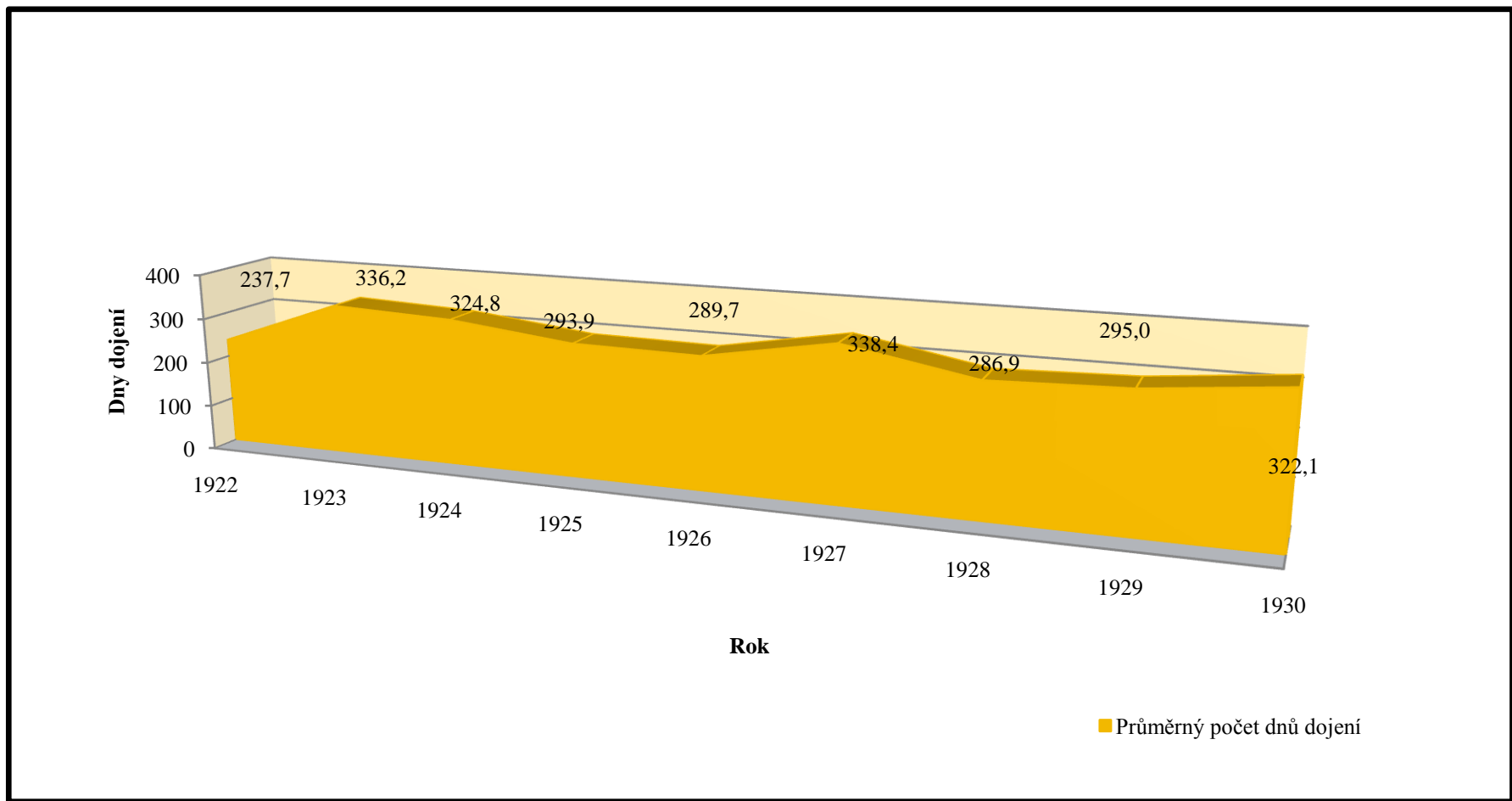
Příloha č. 114: Průměrná denní dojivost (velkostatek Blatná 1922-1930)

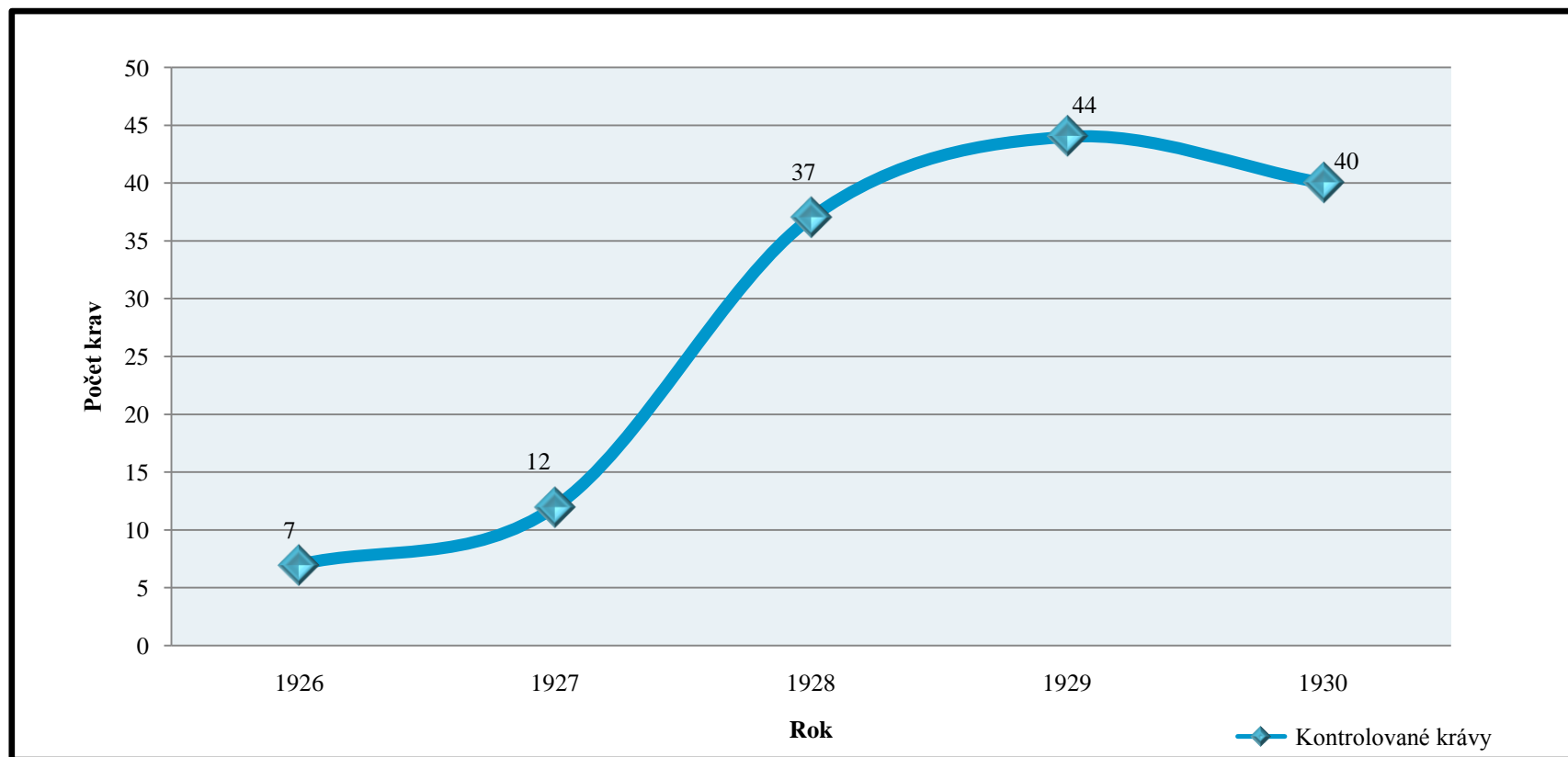
Příloha č. 115: Průměrný věk krav (velkostatek Blatná 1922-1930)

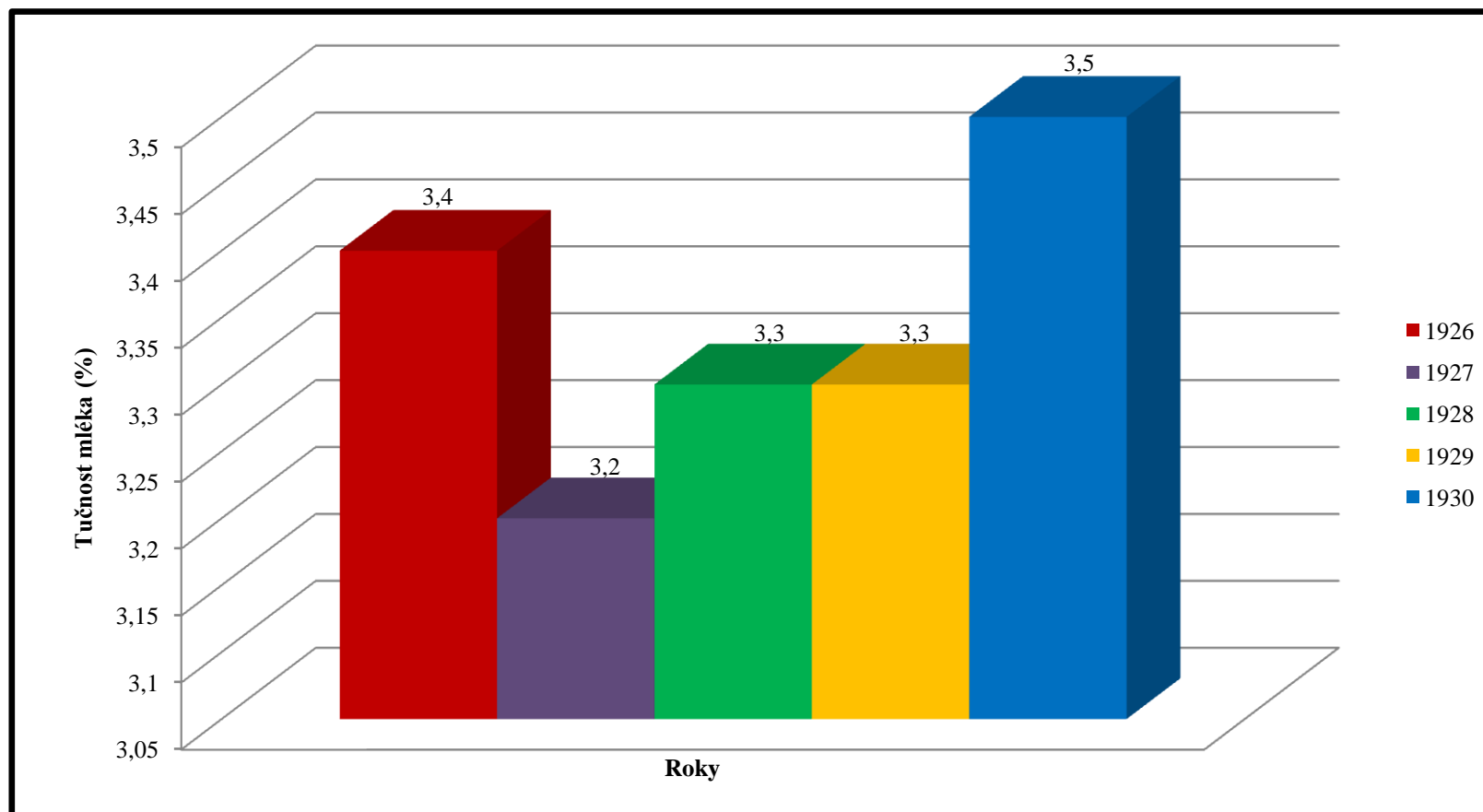
Příloha č. 116: Průměrný počet dnů dojení (velkostatek Blatná 1922-1930)

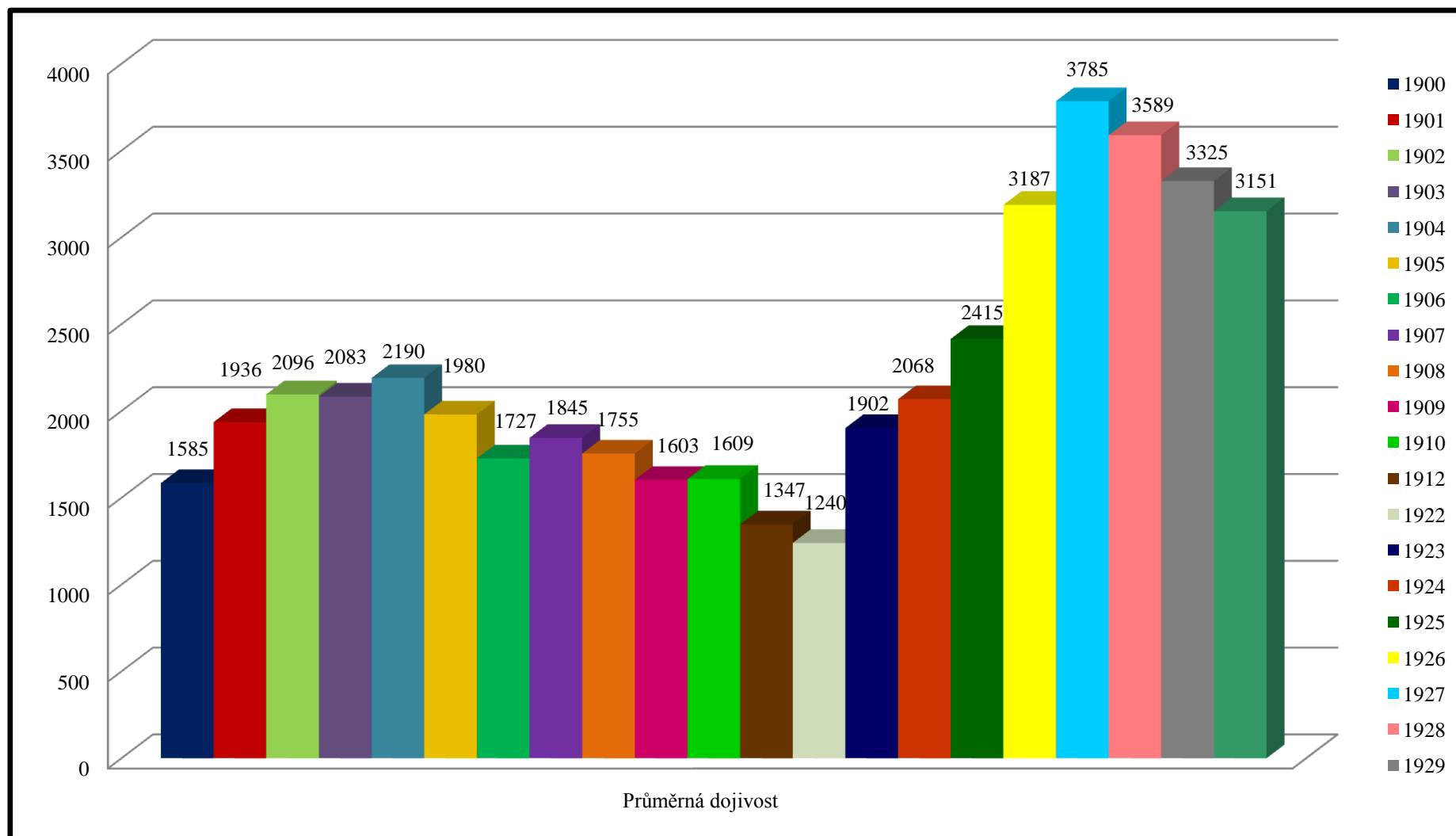
Příloha č. 117: Množství kontrolovaných krav na tučnost mléka (velkostatek Blatná 1926-1930)

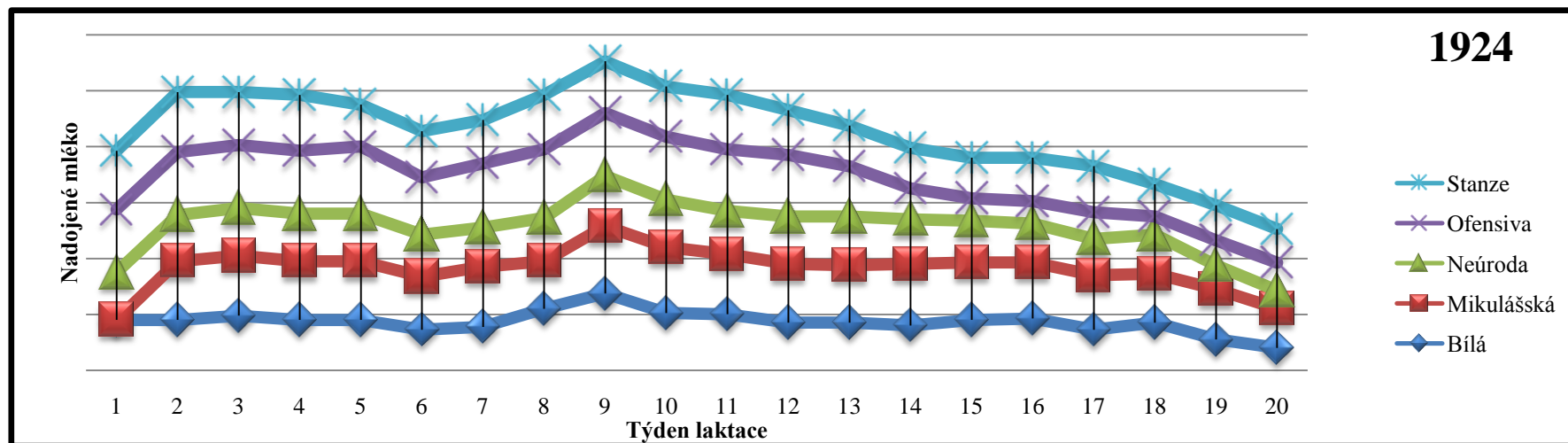
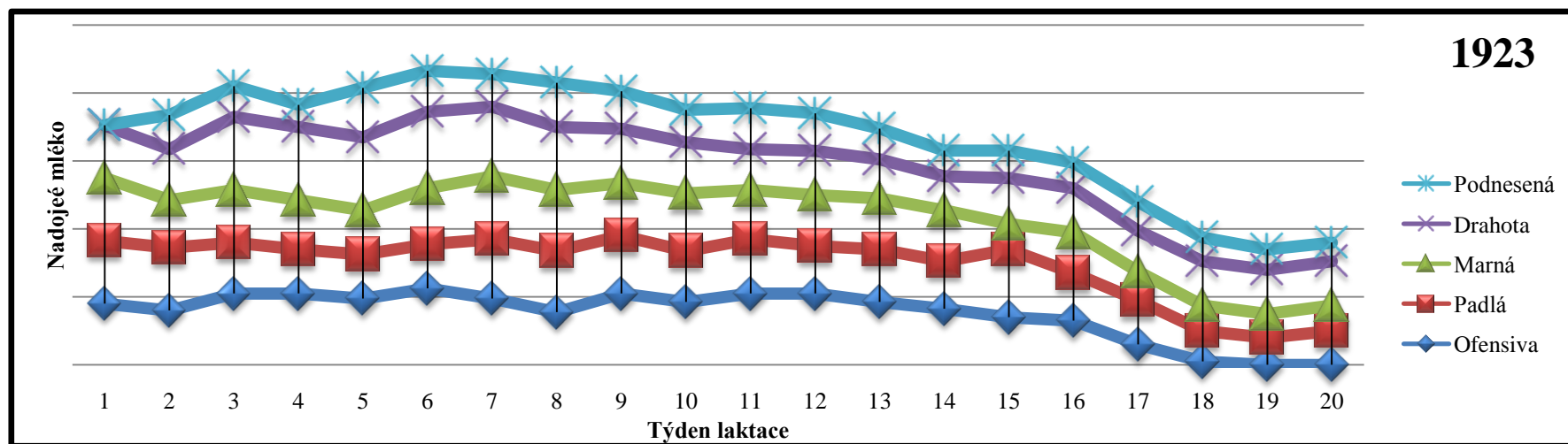
Příloha č. 118: Vývoj tučnosti mléka (velkostatek Blatná 1922-1930)

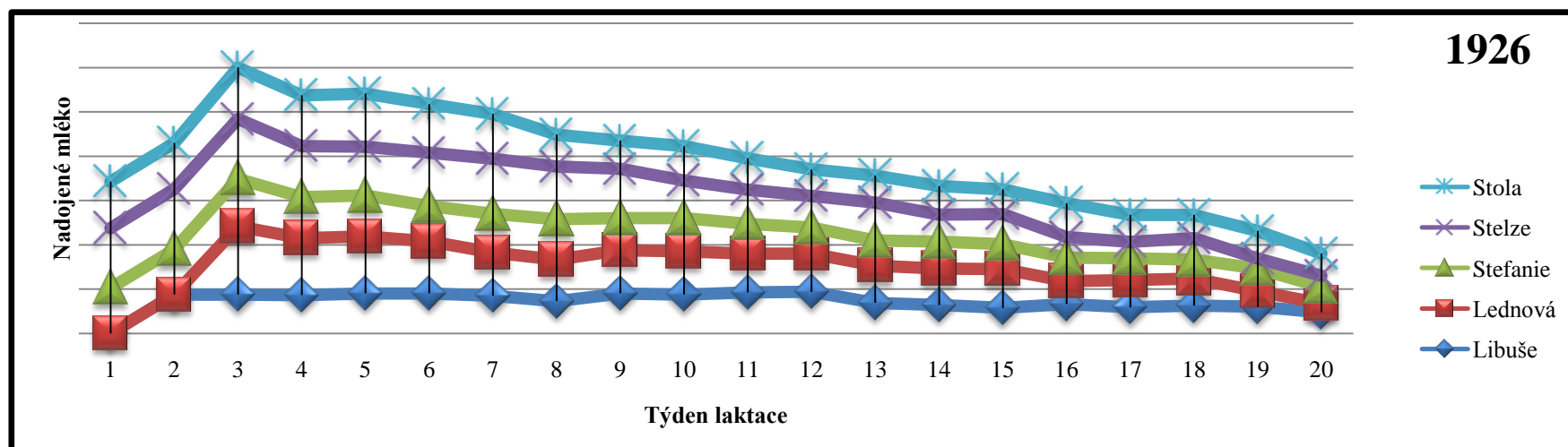
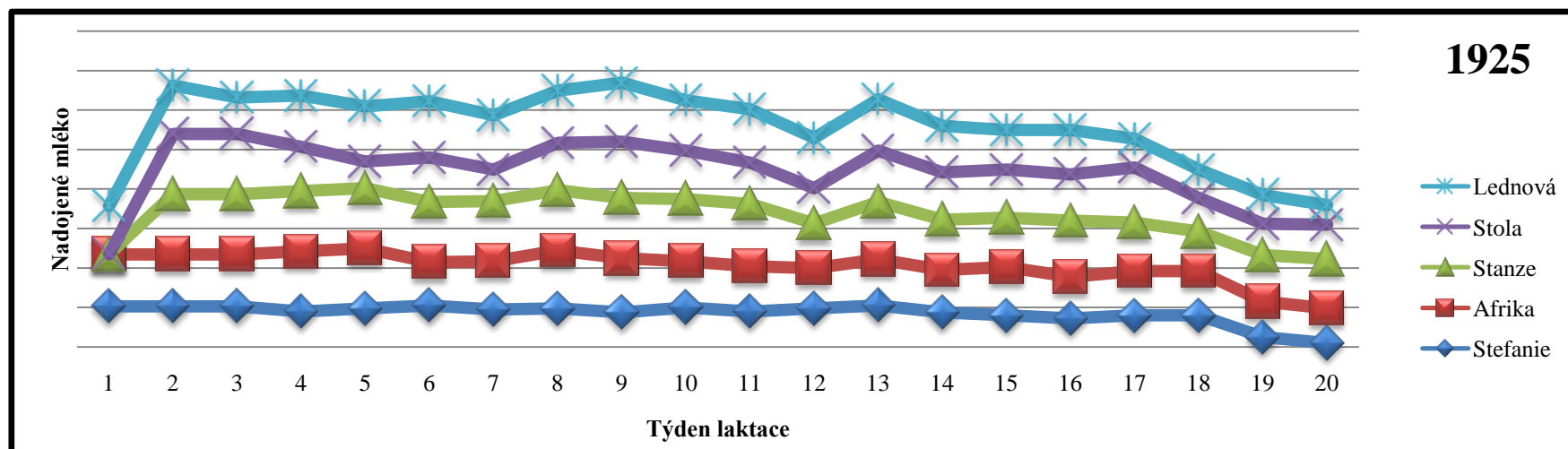
Příloha č. 119: Průměrná dojivost (velkostatek Blatná 1900-1930)

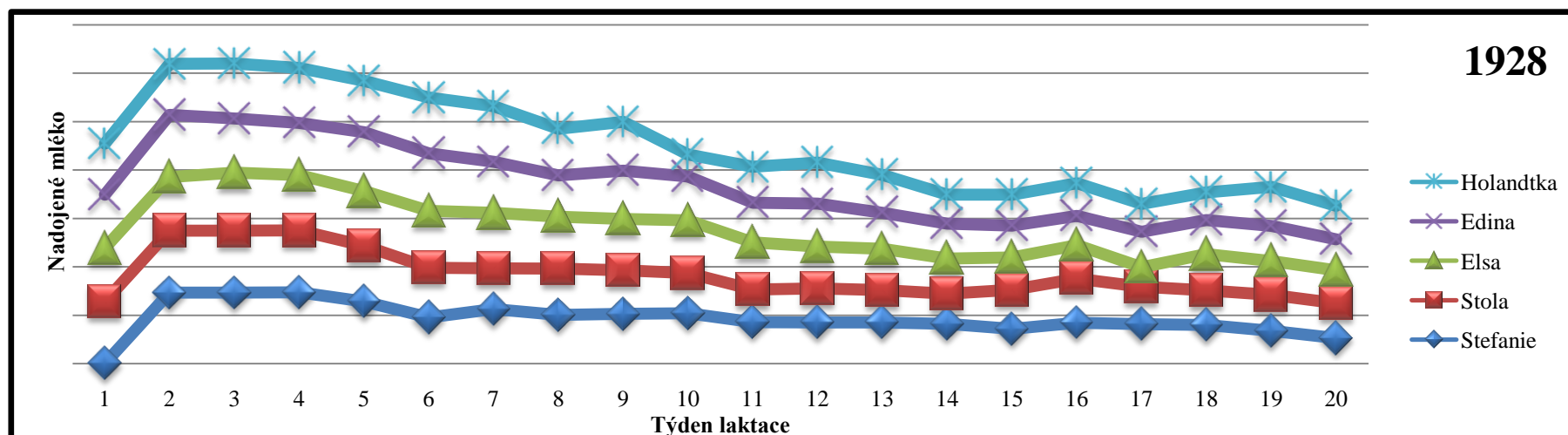
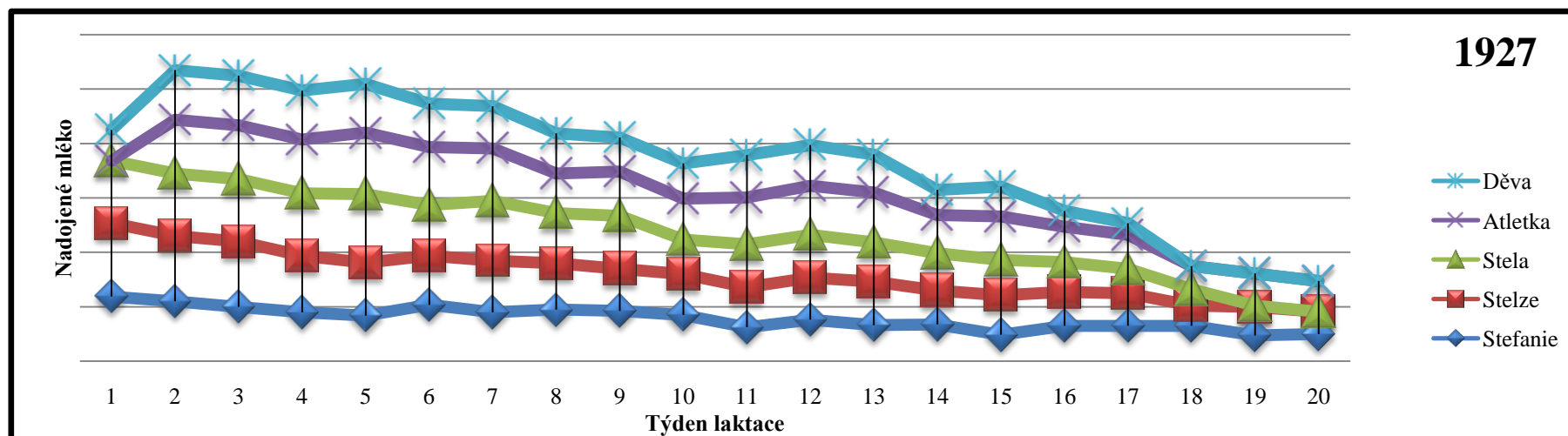
Příloha č. 120: Průběh laktace (velkostatek Blatná 1923-1924)

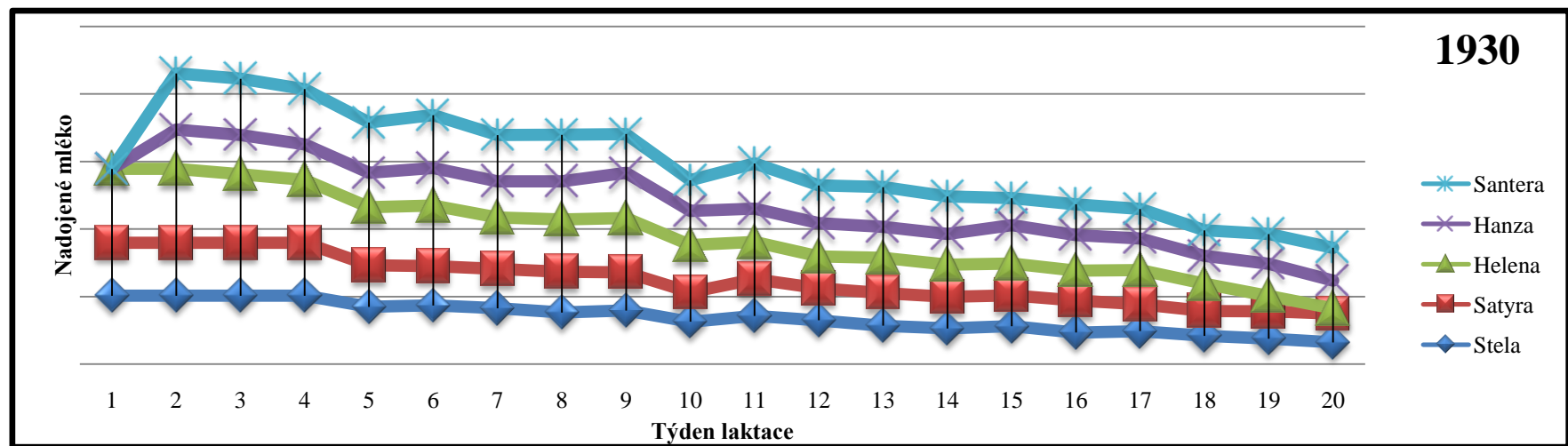
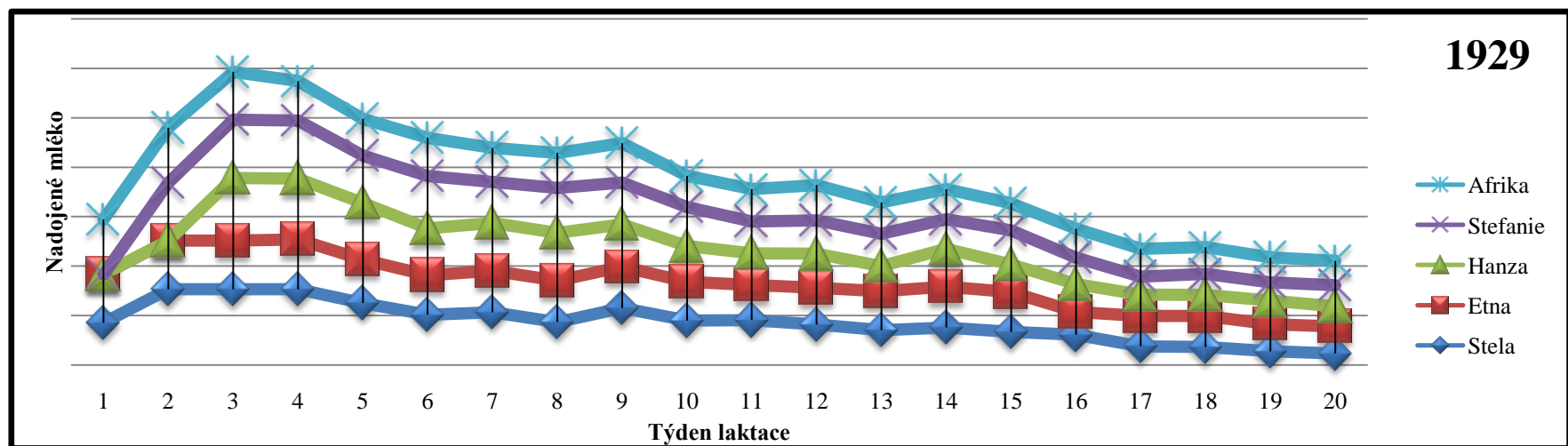
Příloha č. 120: Průběh laktace (velkostatek Blatná 1925-1926)

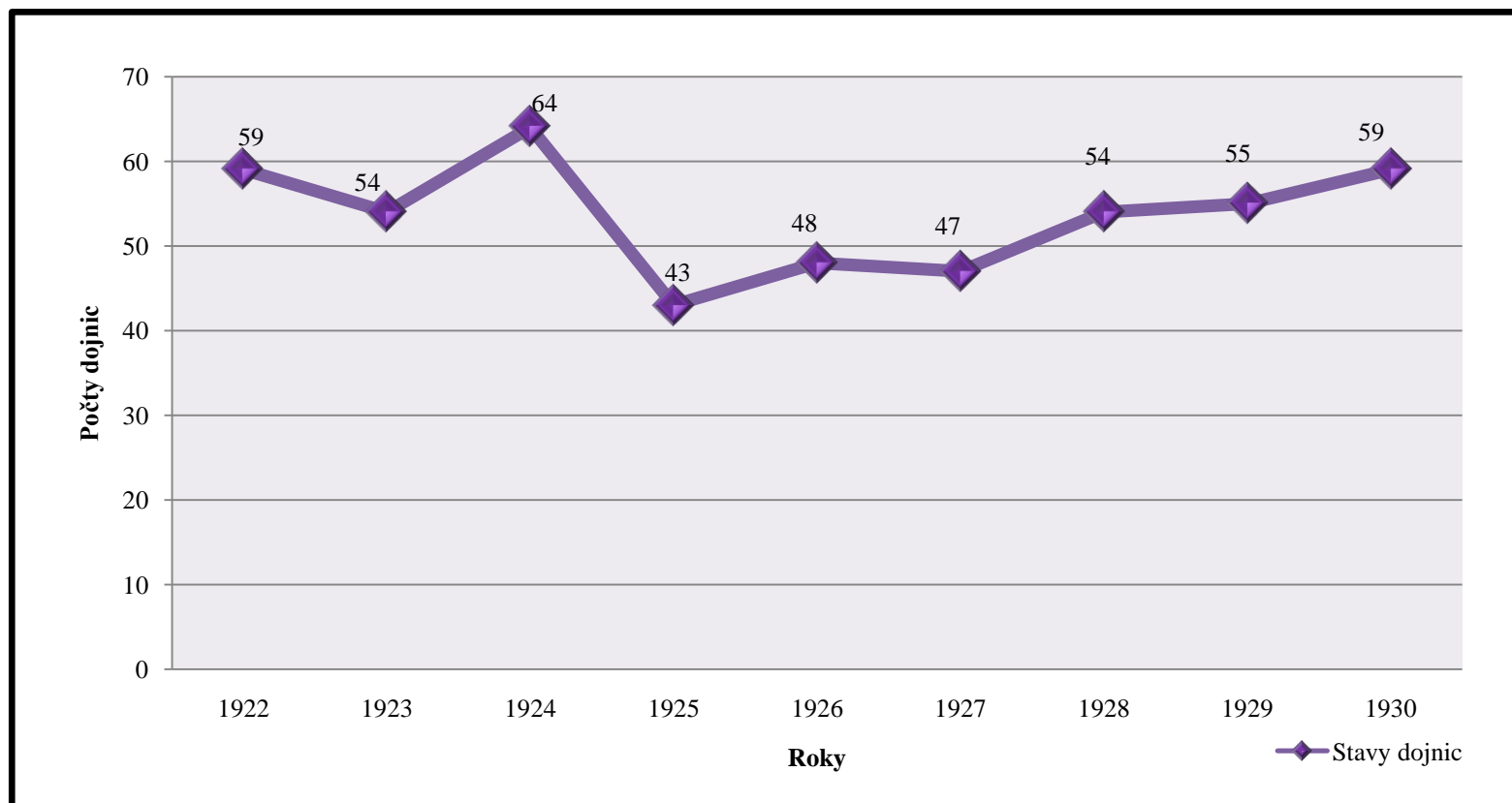
Příloha č. 120: Průběh laktace (velkostatek Blatná 1927-1928)

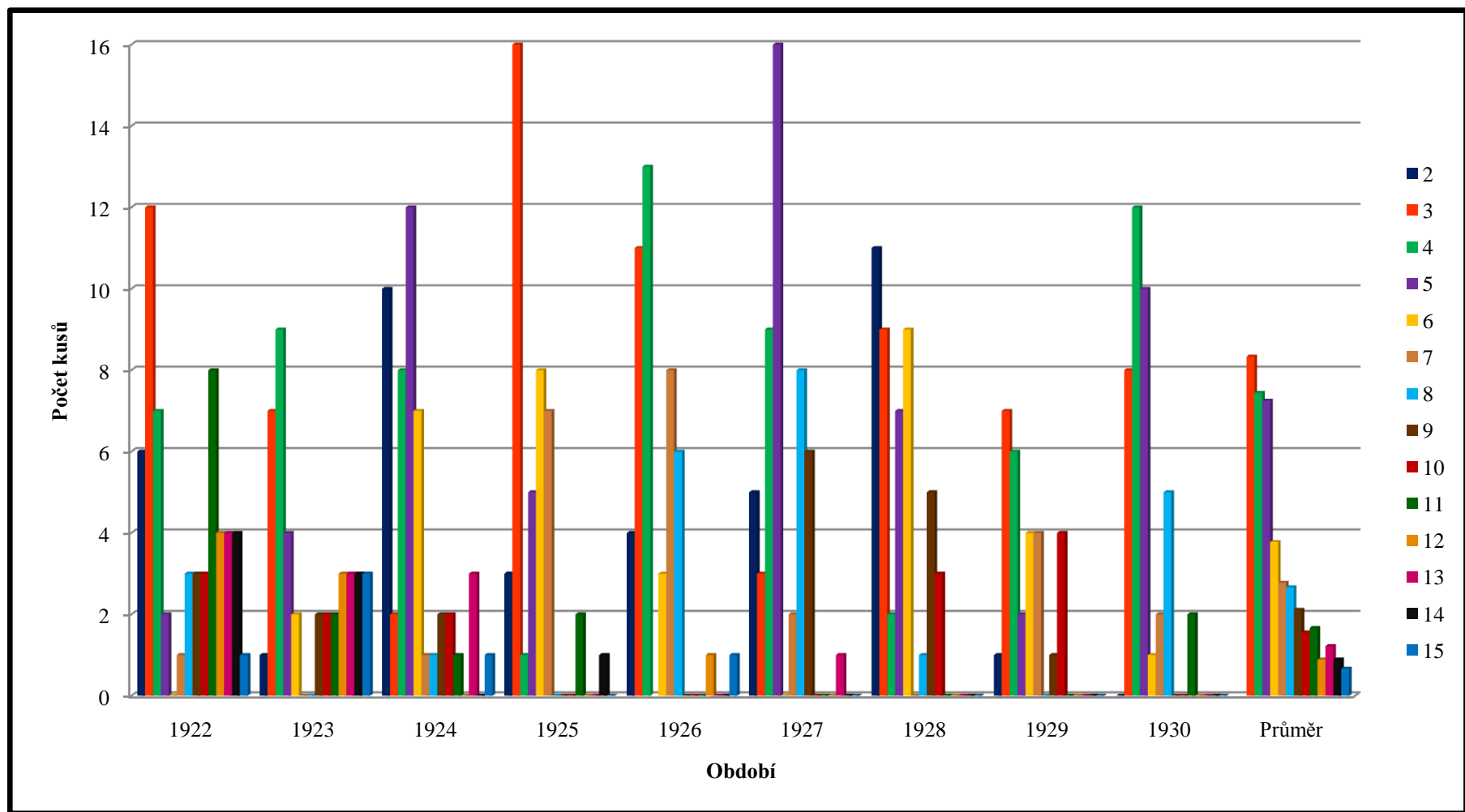
Příloha č. 120: Průběh laktace (velkostatek Blatná 1929-1930)

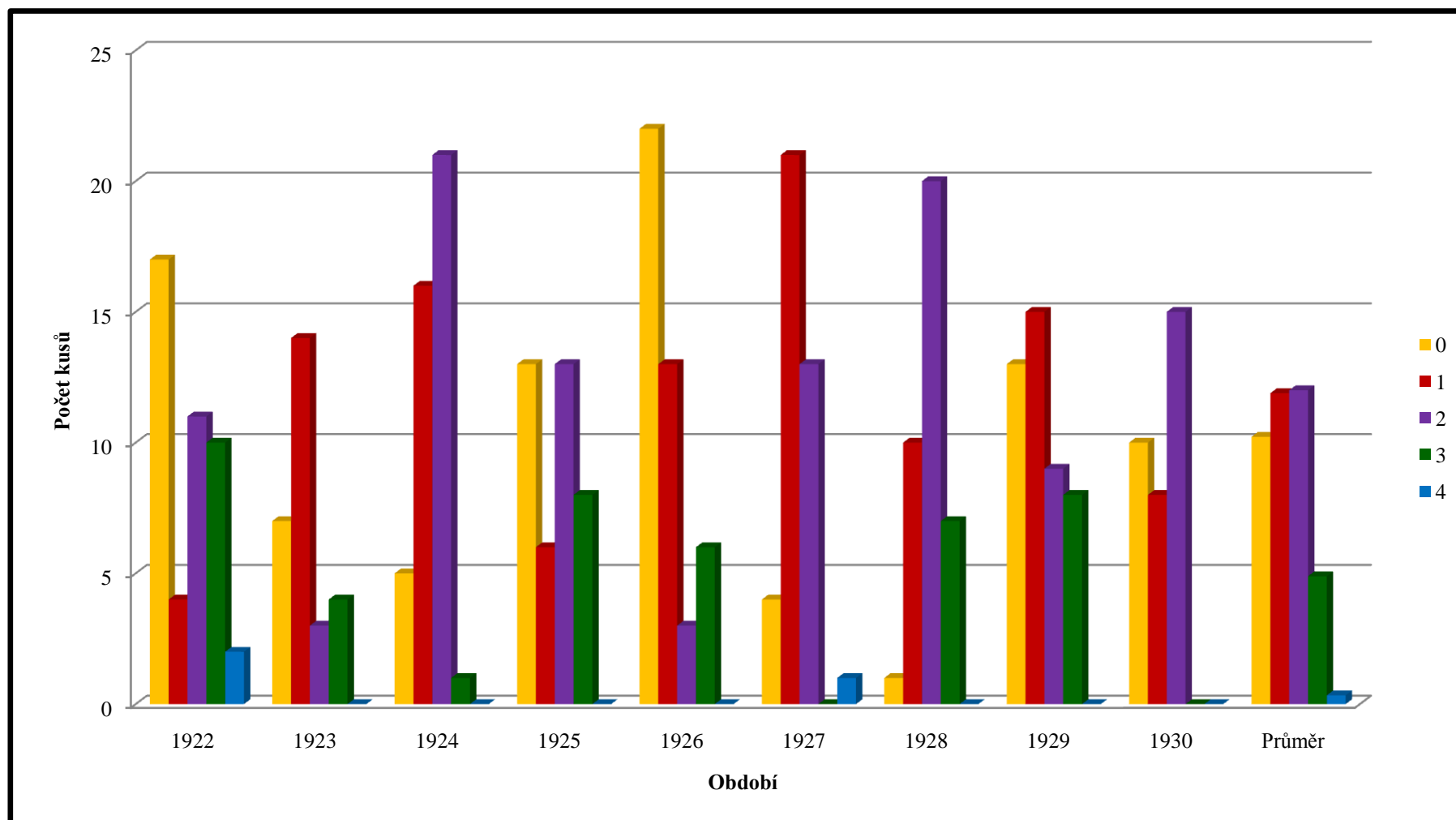
Příloha č. 121: Stavby dojnic (velkostatek Blatná 1922-1930)

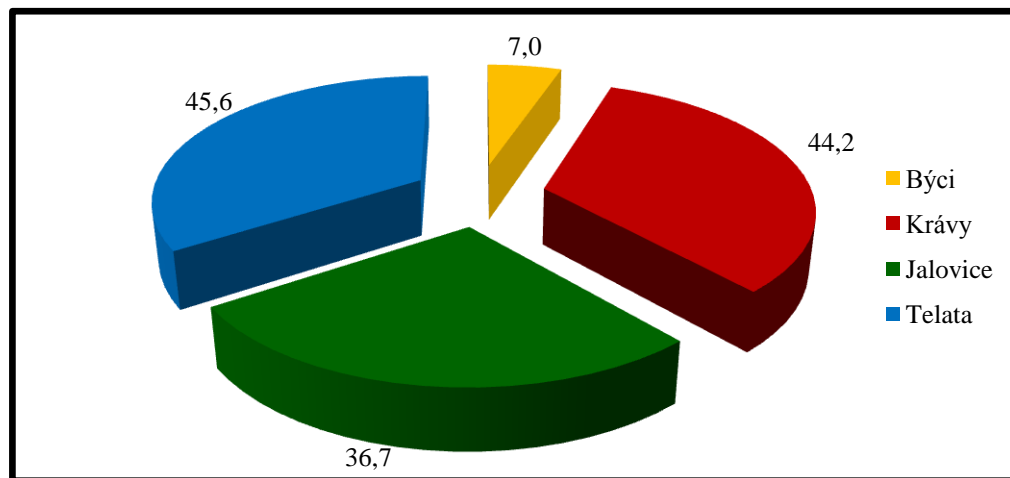
Příloha č. 122: Věkové složení krav (velkostatek Blatná 1922-1930)

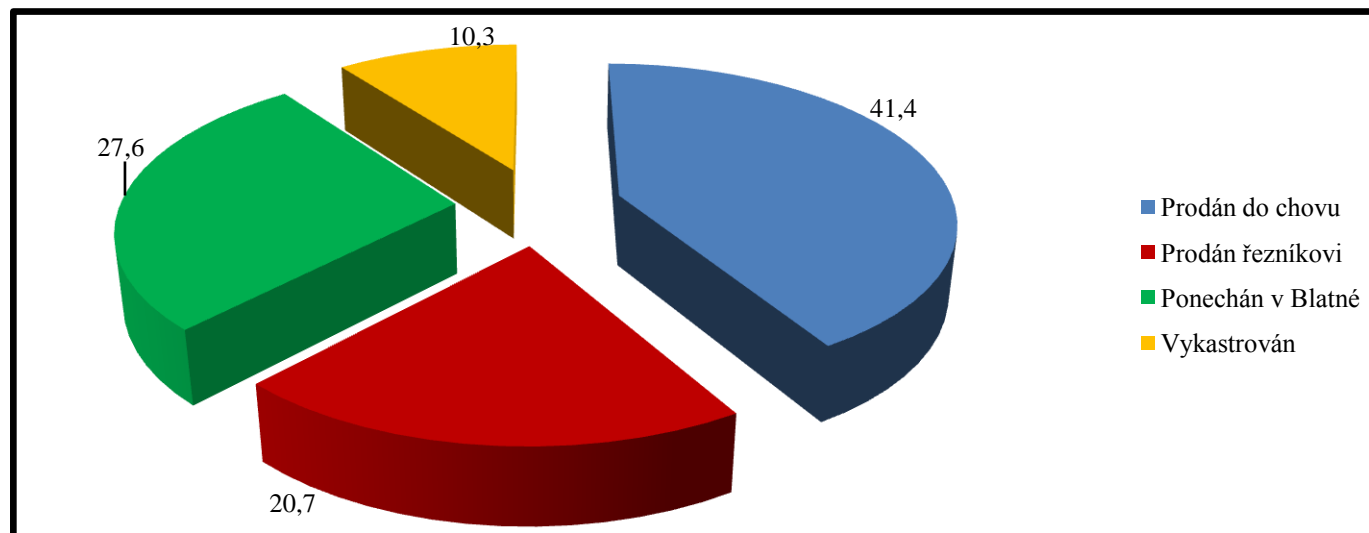
Příloha č. 123: Věkové složení jalovic (velkostatek Blatná 1922-1930)

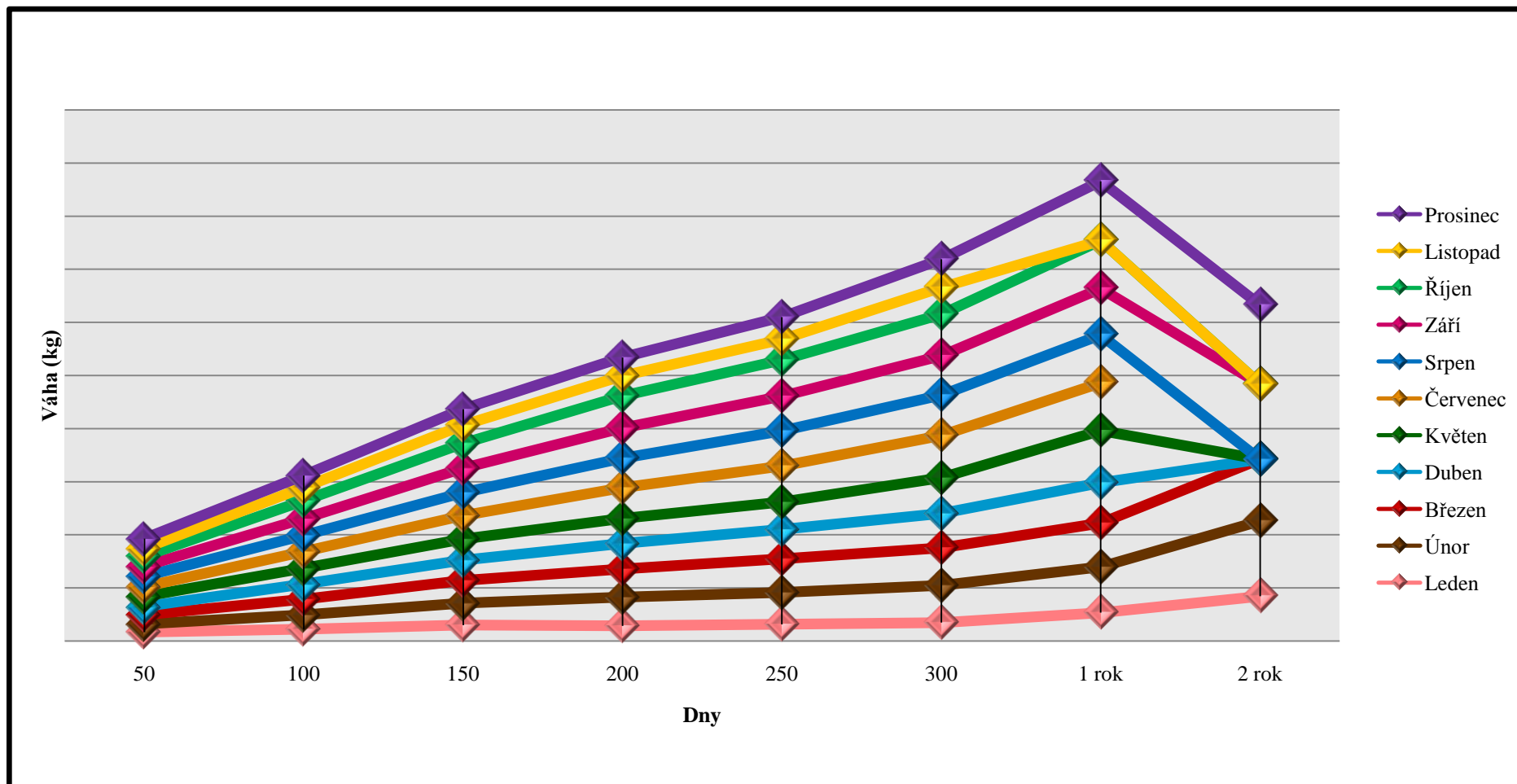
Příloha č. 124: Průměrné stavy dobytka podle inventáře

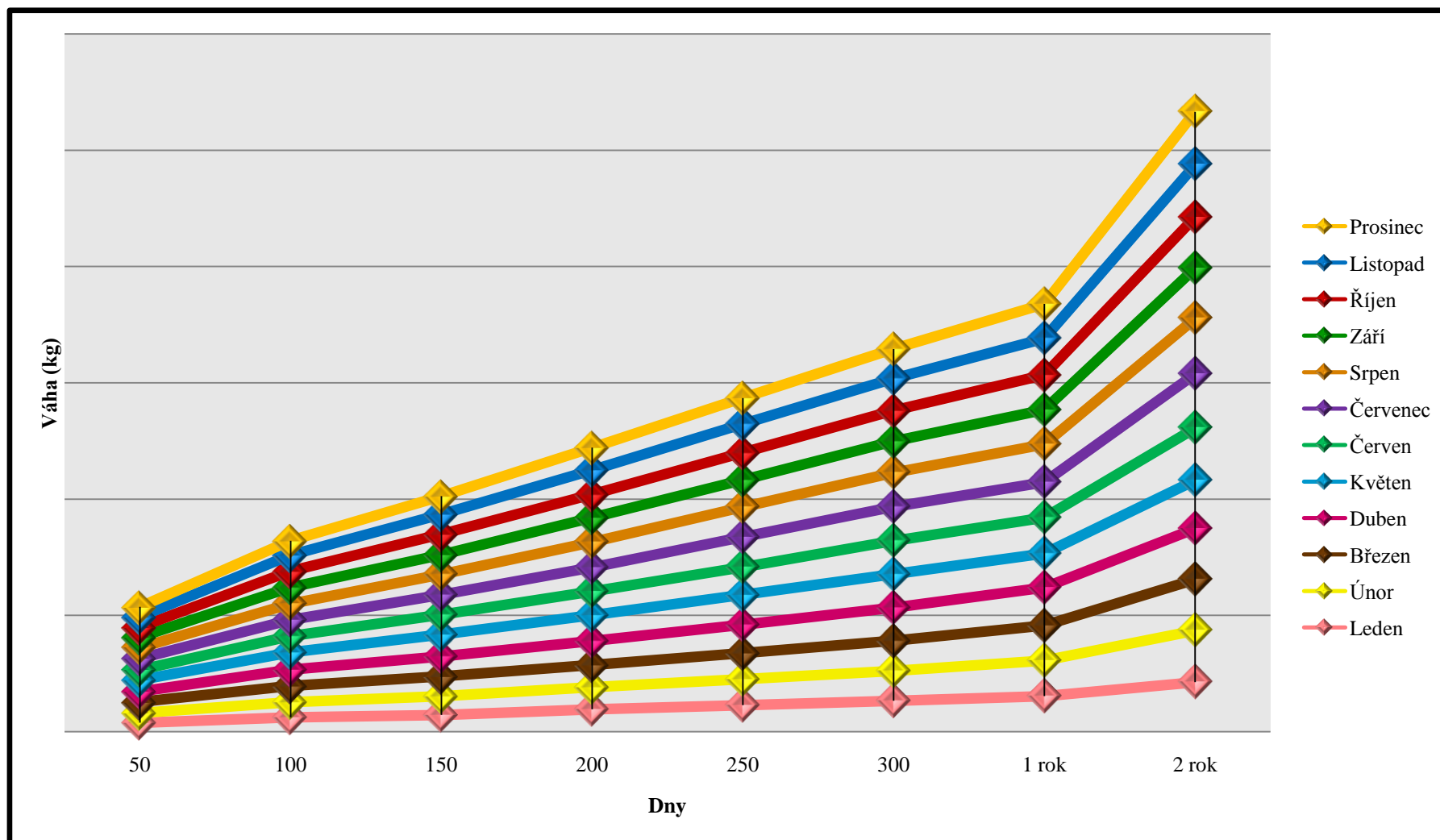
Příloha č. 125: Budoucnost býčků podle plemenného rejstříku (velkostatek Blatná 1922-1930)

Příloha č. 126: Průměrné váhové přírůstky býků podle měsíce narození (velkostatek Blatná 1922-1930)

Příloha č. 127: Průměrné váhové přírůstky jalovic podle měsíce narození (velkostatek Blatná 1922-1930)

Příloha č. 128: Vývoj stavů telat (velkostatek Blatná 1922-1930)

